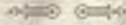
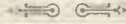

Stefan Zweig

MERHAMET

ROMAN

TÜRKÇESİ
DENİZ BANOĞLU

Yordam Kitap

2
basım

Deniz Banoğlu

İstanbul Kız Lisesi ve İstanbul Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü mezunudur. Alman Akademik Değişim Bursu (DAAD) ile iki yıl Köln Üniversitesi'nde okudu. Bu üniversitede tezini hazırladı.

Gazetecilik mesleğine 1964 yılında *Hürriyet* gazetesinin ikinci yayın organı olan *Yeni Gazete*'de başladı. *Hayat Mecmuası* ve *Tercüman* gazetesinde çalıştı, Akbank Kültür Sanat Danışmanı olarak on yıl süreyle *AKKADIN* dergisini çıkardı.

Almanya'daki Türk çocuklarının eğitimi konusunda Almanya'nın beş kentinde yaptığı araştırması ile 1975 yılında Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin "Araştırma Dalında Birincilik" ödülünü aldı.

Suna Korat: Bir Yalnız Diva, Türkiye'm Yazıları, (Makaleler); *Bir Şey* (şiir), eserlerinden bazılarıdır.

Merhamet çevirisi ilk olarak 1976'da (Altın Kalem, Halk El Sanatları ve Neşriyat, İstanbul) yayınlanmıştır.

**Yordam Kitap'ta
Stefan Zweig Eserleri**

Korku

Türkçesi: Behçet Necatigil

Amok / Usta İşi

Türkçesi: Tahsin Yücel

Satranç Ustası / Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu

Türkçesi: Tahsin Yücel

Bir Kalbin Ölümü / Mürebbiye

Türkçesi: Salâh Birsell

Merhamet

Türkçesi: Deniz Banoğlu

Yıldızın Parladığı Tarihsel Anlar

Türkçesi: Deniz Banoğlu

Karışık Duygular

Türkçesi: Ali Avni Öneş

Yakan Sır

Türkçesi: Ali Avni Öneş

Sahaf Mendel

Türkçesi: Hamdi Varoğlu

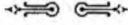
(Yakında Çıkacaklar)

Dünya Fikir Ustaları

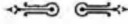
Türkçesi: Deniz Banoğlu

MERHAMET

ROMAN

TÜRKÇESİ
DENİZ BANOĞLU

Yordam Kitap

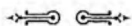
Yordam Kitap: 183 • Merhamet • Stefan Zweig
ISBN 978-605-5541-81-1 • Türkçesi: Deniz Banoğlu
Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç • Sayfa Düzeni: Gönül Göner
Birinci Basım: Şubat 2013 • İkinci Basım: Haziran 2014
© Deniz Banoğlu, 2010; © Yordam Kitap, 2010

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 10829)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat:3 34110 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 Faks: 0212 528 19 09
W: www.yordamkitap.com • E: info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamKitap • www.twitter.com/YordamKitap

Baskı: Yazın Basın Yayın Matbaacılık Turizm Tic.Ltd.Şti. (Sertifika No: 12028)
İ.O.S.B. Çevre Sanayi Sitesi 8. Blok No:38-40-42-44
Başakşehir - İstanbul
TEL: 0212 5650122 - 0212 5650255

MERHAMET

ROMAN

STEFAN ZWEIG: BİR HÜMANİSTİN SANATÇI OLARAK PORTRESİ

Stefan Zweig, varlıklı bir Yahudi ailenin çocuğu olarak 1881 yılında Viyana'da dünyaya geldi. Yetişme çağında, ailesinin toplum içindeki saygınlığını yükseltecek ciddi bir eğitim alması sağlandı. Felsefe doktorası yaptı; edebiyat, psikiyatri ve müzikle ilgilendi. Akademik eğitimin yanı sıra, Viyana'nın zengin, kozmopolit kültüründen alabildiğine beslendi. İngilizce, Fransızca, İtalyanca, Latince ve Yunanca biliyordu. Sahip olduğu kültürel donanım Zweig'ı, Batı'nın hümanist geleneğine bağlamış ve 20. yüzyılın birleşik Avrupa idealine doğru yönlendirmiştir.

I. Dünya Savaşı başladığında, Zweig silah taşımayı reddetti ve vatani görevini, Savunma Bakanlığı'nın arşivinde hizmet vererek yerine getirdi. Çok geçmeden, arkadaşı Fransız yazar Romain Rolland gibi barış yanlısı bir politik tutumu benimseyerek Avusturya'yı terk etti ve savaşın sonuna dek İsviçre'de kaldı. Zweig barış fikrini savunmayı yaşamı boyunca sürdürecekti; ne var ki savaş tamtamlarının kulakları sağır ettiği dünyada barış ve sağduyu çağrısı yankı bulmayacaktı.

İlk dünya savaşını izleyen 1920'li yıllar, Stefan Zweig'in yazarlık kariyerindeki en verimli dönemidir. Edebiyata şiirle başlamış ve ilk şöhretini Baudelaire, Verlaine gibi

şairlerden yaptığı çevirilerle sağlamış olsa da, bu dönemde yazdığı uzun ve kısa öyküler ile usta bir yazar olduğunu kanıtlamıştır. *Korku* (1920), *Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu* (1922), *Amok* (1922), *Bir Kalbin Ölümü* (1927), *Karışık Duygular* (1927), *Bir Kadının 24 Saati* (1927), *Sahaf Mendel* (1929) gibi çoğu uzun öykü (*novella*) türündeki anlatıları bugün 20. yüzyıl klasikleri arasında sayılıyor.

Zweig'in karakter yaratma ve karakterlerinin ruhsal gerilimlerini aktarma becerisini Freud'la olan dostluğuna ve onun kurucu teorisine borçlu olduğu hep söylenegelmiştir. Öte yandan, hikâye anlatıcılığındaki mahareti ve daha ilk sayfalarda yükselttiği gerilimi anlatının sonuna dek dorukta tutabilme ustalığıyla da benzersizdir. Pek çok eserinin sinemaya uyarlanmış olduğunu, iç ve dış "çatışma"ları yansıtmada ne denli başarılı olduğunun bir ispatı olarak belirtelim.

Zweig, biyografi türünde de çok sayıda eser üretmiş; tarih, felsefe ve edebiyat alanındaki araştırmalarını renkli ve şiirsel üslubuyla bezeyerek pek çok ünlü şahsiyetin hayatını kalemiiyle canlandırmıştır. Biyografisini yazdığı ünlüler arasında Nietzsche, Erasmus, Montaigne gibi düşünürler; Marie Antoinette, Maria Stuart gibi kraliçeler; Balzac, Dickens, Dostoyevski, Stendhal, Tolstoy gibi edebiyat dehalari bulunmaktadır. Deneme tarzında yazdığı *Yıldızın Parladiğı Tarihsel Anlar* (1927) başlıklı kitabında, tarihe mal olmuş on iki kişinin hayatlarından kısa kesitleri minyatür gibi işlemiştir.

1933'te Nazilerin ateşe attığı kitaplar arasında Stefan Zweig'in yazdıkları da bulunuyordu. Zweig 1934 yılında Avusturya'yı bir kez daha terk etmek zorunda kaldı ve İngiltere'ye yerleşti. Hitler ordularının Fransa'yı işgalin-

den sonra Atlantik'i geçerek ABD'ye, oradan da Güney Amerika'ya gitti. Son büyük eserlerinden *Merhamet* (1939) ile ölümünden sonra yayınlanan *Satranç Ustası* (1942), Zweig'in ikinci eşi Lotte ile birlikte oradan oraya sürüklenildiği bu ümitsiz yılların ürünüdür.

Lotte ve Stefan Zweig, 1940 yılının Ağustos'unda Brezilya'nın Rio de Janerio kenti yakınlarına yerleşmeye karar verdiler. Burada tamamladığı ve Avrupa'nın savaş öncesi kültürel hayatını, özellikle de Viyana'yı anlattığı otobiyografik metin *Dünün Dünyası* (1942), Zweig'in en son yapıtı oldu. Avrupa'nın kendini imha ettiğine ve bir daha eski haline asla dönemeyeceğine inanıyordu. 22 Şubat 1942'de Lotte ile veda notlarını yazdılar; çok miktarda ilaç alarak son uykularına daldılar. Uzun yıllar sonra başka bir yazar (Clive James) Zweig'in, "hümanizmin tecessüm etmiş hali, canlı bir örneği" olduğunu söyleyecekti. Yazık ki temsil ettiği hümanist değerler ölürken dünyada savaş cinneti, faşizm ve hoşgörüsüzlük hâlâ sürüyordu.

İki çeşit merhamet vardır: Zayıf, duygusal olanı, bir yabancının ızdırabı karşısında kalbin duyduğu üzücü sarsıntıdan bir an önce kurtulmak için gösterdiği sabırsızlıktır. Böyle bir merhamet acıyı paylaşmaz, ruhun yabancı bir acıya karşı kendini savunma içgüdüsüdür sadece. Asıl değerli olanı, duygusallıktan uzak, ama, yaratıcı merhamettir; ne istediğini bilir, sabırla, acıyı paylaşarak, gücünün son damlasına kadar, hatta gücünün de ötesinde her şeye katlanmaya kararlıdır.

Fær şey bir beceriksizlik, çocukça bir budalalık, Fransızların “gaf” dedikleri türden, bir pot kırmakla başlamıştı. Sonradan bu budalılığı düzeltmeye çabaladım. Ama, insan bozulan bir saatin çarkını alelacele onarmaya kalkışırsa mekanizmayı hepten bozar. Beceriksizliğimin nerede bitip kabahatimin nerede başladığını bunca yıl sonra bile kestiremiyorum. Sanırım hiçbir zaman da bilemeyeceğim.

O tarihlerde yirmi beş yaşında, X... süvari alayında yüzbaşydım. Subaylığa karşı olağanüstü bir ihtiras ya da içten bir heves duyduğumu söyleyemem. Ne var ki, eski bir Avusturya memur ailesinin yoksul sofrasında, iki kız, doymak bilmeyen dört oğlan çocuk, yiyecek bir lokma ekmek beklerse, artık onlara isteklerinin ne olduğu sorulmaz, bir an önce mesleğe itiliverirler. Böylece, daha ilkokul sıralarında okumaktan gözlerini harap eden erkek kardeşimi papaz okuluna koydular; beni de, daha sağlam yapılı olduğumdan, askerî okula verdiler. Bundan sonraki hayatım böylece güven altına alınmış oluyordu. Bütün masrafları yüklenen devlet bu solgun yüzlü, çelimsiz oğlan çocuğunu birkaç yıl içinde, bıyıkları yeni terlemiş genç bir subay adayı yapmış, orduya teslim etmişti. Günlerden bir gün, İmparatorun doğum gününde, daha on sekizime bile gelmemişken, askerlik muayenesinden geçtim, hemen arkasından yakama

bir yıldız takılıverdi. İlk adım atılmıştı. Bundan böyle, kısa aralarla da olsa, mesleğimde ilerleyecektim, emekli olup, romatizma ağrılarım tutana kadar.

Süvari alayına, gerçekten masraflı olan bu askerî birliğe kendi isteğimle ayrılmamıştım. Daisy yengemin –babamın ağabeyinin, maliyeden ayrılıp dolgun maaşlı banka müdür-lüğüne geçtiği günlerde evlendiği ikinci karısının– garip bir hevesiydi bu. Zengin, üstelik biraz da züppe olan Daisy yengenin, Hofmiller soyadını taşıyan birinin, piyadeye hizmet edip, “aileyi” lekelemesine tahammülü yoktu nedense. Bu heves ona ayda yüz krona patlamıştı. Bu yüzden ona ne denli müteşekkir olduğumu da her fırsatta göstermek zorundaydım. Bana gelince, süvariye ayrılmam uygun mu değil mi, kimse düşünmemişti bile; galiba en az düşünen de bendim. Eyerin üstüne oturdum mu, attan başka bir şey düşünmüyordum.

1913 yılının Kasım ayında, iki kalem arasında bir yazışma geçmiş olmalı ki, bizim bölüğü birdenbire Jaroslau’dan alıp, Macaristan sınırında küçük bir garnizona gönderdiler. Şehrin adını bilmiş, bilmemiş olmam hiç önemli değil. Çünkü bir üniformanın iki düğmesi bile, Avusturya’nın taşrasındaki küçük garnizon şehirleri kadar birbirine benzemez. Şehrin şurasında burasında bir kışla, bir binicilik alanı, bir talim yeri, pis subay mahfili, üç otel, iki kahve, bir pastane, bir şarapçı, subaylarla, askerlerle gönül eğlendiren çirkin şarkıcıların, dansözlerin bulunduğu berbat bir gazino. Askerlik her yerde aynıdır; yüzyıllardır yerleşmiş kaskatı kurallara, belli saatlere bölünmüş, anlamsız, bomboş bir hizmettir; izinli olduğunuz boş zamanlarda bile öyle renkli bir görünümü yoktur. Subayların panayırında hep aynı yüzler, aynı konuşmalar, kahvelerde hep aynı kumar partileri, aynı bilardo oyunları. Ne var ki benim yeni garnizon, Galiçya’dakilerden daha elverişliydi: Ekspres trenle-

rinin durak yeri olduğundan, hem Viyana'ya yakındı, hem de Budapeşte'den uzak sayılmazdı. Biraz parası olan, –süvariye ayrılanların çoğu zengin çocuklarıdır, içlerinde gönüüllü olanları bile vardır, kimi asil bir ailenin çocuğu, kimi fabrikatör oğludur– uygun anını yakalayıp kaytarmayı becerdi mi, beş trenine atladığı gibi Viyana'ya gider, gece yarısından sonra iki buçuk treniyle de dönebilirdi. Tiyatroya gidecek, bulvarlarda tur atacak, kibar süvari subayı pozunda ona buna caka satacak, hatta macera peşinde koşacak kadar bol zaman bulabilirdi, sözün kısası. İçlerinde kıskandığımız bazılarının Viyana'da sürekli kalabilecekleri evleri bile vardı; hiç değilse, kendilerine belli bir uğrak yeri bulmuşlardı. Benimse aylık bütçem böyle tatlı kaçamaklara yetmiyordu elbet. Tek eğlencem kahvede, pastanede vakit geçirmektir. Oradaki kumar partilerinde de oldukça yüksek paralar döndüğünden, ya bilardo ile ya da daha az parayla oynanan satrançla yetiniyordum.

Yine böyle bir öğleden sonra, sanırım 1914 Mayıs'ının ortalarıydı, aynı zamanda bizim küçük garnizon şehrinin belediye başkan yardımcısı olan, Altın Melek eczanesinin sahibiyle pastanede satranç oynuyordum. Her zamanki üç partiyi çoktan bitirmiştik, yerimizden kalkmaya üşenecek kadar tembel tembel –bu sıkıntı yuvasında insan nereye gidebilirdi ki– oradan buradan konuşuyorduk. Az sonra, bu konuşmamız da yana yana dibini bulmuş sigara gibi sönmeye yüz tutmuştu. Tam o anda kapı açıldı, etekleri rüzgârla savrulan güzel bir genç kız, taze havayı da yanından getirerek içeri girdi. Kumral saçlı, badem gözlü, esmer tenli, şık giyimli bir kızdı; taşralı olmadığı her halinden belliydi; hepsinden önemlisi, bu can sıkıcı yerde yepyeni bir yüzdü. Bu şık, zarif peri, saygılı bir şaşkınlık içinde kendini süzenlere bakmadı bile; emin, sağlam, çevik adımlarla, salonun mermer masalarının önünden geçerek, doğru

tezgâhın önüne gitti, bir sürü içki, kek, pasta ısmarlama-ya koyuldu. Pastacının nasıl derin bir saygıyla genç kızın önünde eğildiği hemen gözüme çarpıverdi; uzun kuyruklu ceketinin arka dikişinin bu kadar gerildiğini hiç görmemiştim. Başka zaman subayların aşırı nezaketini umursamaz tavırlarla karşılayan kadın –subayların çoğu ay sonuna kadar pastacıya ufak tefek borçlanırdı– pastacının karısı, o tombul, kaba hatlı taşra Venüs’ü bile, kasanın önündeki iskemlesinden doğrulmuş, nezaketten neredeyse kırılacak hale gelmişti. Pastacı siparişleri defterine geçirirken, güzel kız birkaç şeker almış umursamaz bir halle kemiriyor, bir yandan da Bayan Grossmaier’le laflıyordu. Bizse, belki de yakışık almayacak bir kabalıkla, boyunlarımızı iyice ileriye doğru uzatmış, olup bitenlerin bir saniyesini bile gözden kaçırmıyorduk. Genç kadın tek bir paketi bile nazik ellerinde taşıma zahmetine katlanamazdı elbette. Bayan Grossmaier aldığı her şeyi, titizlikle, kendisine göndereceğine söz veriyordu. Öte yandan, genç kızın, sıradan insan olan bizler gibi, parayı çelik otomatik kasaya nakit ödemeyi aklının ucundan bile geçirmediği belliydi. Hepimiz anlamıştık. Kibar bir müşteriye bu.

Genç kız, siparişlerini tamamlamış, gitmek üzere döndüğü sırada, Bay Grossmaier erken davranıp kapıyı açmak için hızla yerinden fırladı. Benim eczacı da, önünden geçen genç kızı saygıyla uğurlamak üzere, yerinden doğrulmuştu. Ah, nasıl da yumuşak bakışlı, koyu ela gözleri vardı! Kızın dükkândan çıkmasını beklemeden, oyun arkadaşına bu gökten düşen meleğin kim olduğunu sordum.

“A! Tanımıyor musunuz? Kekesfalva’nın yeğeni. Aslında adı başka ama, ben Bay Kekesfalva diyeceğim. Kuşkusuz, Kekesfalva’ları tanıyorsunuzdur?”

Eczacı, bin kronluk bir banknot gibi Kekesfalva adını ortaya atmış, sonra da benim son derece saygılı bir tavırla,

“A, elbette tanıyorum” dememi bekler gibi, yüzüme bakmıştı. Ne var ki, daha birkaç ay önce garnizona yeni atanmış çiçeği burnunda bir yüzbaşı, her şeyden habersiz olan ben, bu tanrılaştırılmış esrarengiz kişi hakkında en ufak bir şeyi bile bilmiyordum. Beni aydınlatmasını rica edince, eczacı, taşralıların o gururlu rahatlığı, keyfi içinde, size burada anlattıklarımın daha ayrıntılı bilgi verdi.

Eczacının dediğine göre, Kekesfalva yörenin en zengin adamıymış. Burada ne varsa onunmuş. Sadece Kekesfalva Şatosu değil –kuşkusuz biliyorsunuzdur, talim alanından baktığınızda görünür, yolun solunda, koru içinde, basık kuleli büyük, sarı, eski şato; R.’ye giden yolun kenarındaki şeker fabrikası da onundu. Bruck’daki bıçkışane, sonra M.’deki hara, ayrıca Budapeşte’de, Viyana’da altı yedi ev; bunların hepsi onunmuş. Evet, bizim buralarda böyle Karun kadar zenginlerin yaşadığına inanmak güçtü. Üstelik, gerçek bir asilzade gibi de yaşamasını biliyordu. Kışları, Viyana’da Jacquin Sokağı’ndaki saray yavrusu konağında, yazları da dinlenme yerlerinde otururdu; burada ise mevsim başında birkaç ay kalırdı. Ah, hele bir evini görseniz! Viyana’dan kuartetler getirtilir, şampanyalar, Fransız şarapları içilir. Her şeyin en iyisi, en nefisi vardı bu evde. Eczacı, istersem, beni onun evine seve seve götürebileceğini söyledi, çünkü –büyük bir alçak gönüllülükle söylüyordu bunu– Bay Kekesfalva’nın yakın dostuymuş; iş konusunda epey ilişkileri olmuş; subaylardan da hoşlandığını biliyormuş; beni davet etmesi için, bir tek söz söylemesi yetermiş.

Neden olmasın? Bu taşra garnizonunun kokuşmuş bataklığında boğulup kalmıştık. Gezintiye çıkan süslü arabalardaki kadınları daha görünüşlerinden tanıyorduk; her birinin kışlık, yazlık şapkasını, şık giyimlerini, gündelik elbiselerini ezbere biliyorduk. Sonra köpeği, hizmetçi kızı, çocukları... Lokantadaki Bohemyalı aşçı kadının yemek pi-

şirmedeki bütün hünerlerini de öğrenmiştik; yıllardır değişmeyen yemek listesine baktıkça insanın içi kalkıyordu âdeta. Her ad, her sokaktaki bütün tabelalar tek tek ezbere biliniyordu. Her binada yapılan işleri, her mağazanın vitrinini de ezberlemiştik, ilçe hâkiminin hangi saatte kahveye geleceğini, soldaki pencerenin köşesinde yerini alacağını, tam dört buçukta içkisini ısmarlayacağını başgarson Eugen kadar, çevredeki herkes hemen hemen biliyordu. O sırada Noter Bey'in de her zamanki on dakikalık gecikmeyle beşe yirmi kala kahveden içeri girip –değişiklik olsun diye– biraz da midesindeki rahatsızlığı yüzünden bir bardak limonlu çay içeceğini, hiç değiştirmedığı Virginia sigarasını tüttürürken de hep aynı fıkraları anlatacağını da herkes bilirdi. Bütün yüzler, üniformalar, atlar, arabacılar, çevredeki bütün dilenciler tanınıyordu; öyle ki insan kendisini bile bıcağın derecede tanıdı. Bir kere olsun, bu tekdüzelikten kurtulmak gerekti, üstelik o güzel kız, o ahu gözler de vardı! Karar vermiştim, bana bu yakınlığı gösteren dostuma, yapmacık bir umursamazlıkla, Kekesfalva ailesiyle tanışmaktan büyük sevinç duyacağımı söyledim.

Gerçekten de bizim eczacı sözünün eri çıktı, –palavra atmamıştı– hemen iki gün sonra gururdan koltukları kabarak, âdeta lütufkâr bir tavırla, elinde bir kartvizitle kahveye geldi. Üzerine el yazısıyla adımın da eklenmiş olduğu kartta, Bay Lajes von Kekesfalva'nın, gelecek hafta çarşamba günü saat sekizde, Yüzbaşı Anton Hofmiller'i akşam yemeğine bekleyeceği bildiriliyordu. Bereket, bizim gibilerin eli ayağına dolanmaz; böyle durumlarda ne yapılacağını biliriz. Hemen pazar sabahı en iyi kostümümü sırtıma, beyaz eldivenleri elime geçirdim, rugan ayakkabılarımı giydim, sinek kaydı tıraş olup bıyıklarına birkaç damla kolonya damlattım, ilk ziyareti yapmak üzere dışarı çıktım. Uşak –yaşlı, sessiz bir adamdı– fısıldar gibi bir sesle, efendilerinin

kilisede olduğunu, yüzbaşmayı göremedikleri için çok üzöleceklerini söyleyerek özür diledi. “Böylesi daha iyi!” diye aklımdan geçirdim. Çünkü ilk ziyaretler, ister görevle, ister özel olsun, her zaman sıkıcıdır. Her ne olursa olsun, bana düşen görevi yapmışım. Çarşamba akşamı gider, herhalde hoş vakit de geçirirdim.

Kekesfalva meselesi böylece çarşambaya kadar halledilmiş oluyordu. Ne var ki, iki gün sonra, yani salı günü, von Kekesfalva’nın ucu kıvrılmış kartvizitini odamda bulunca doğrusu pek sevindim. “Fevkalade!” dedim. “Doğrusu, nasıl davranması gerektiğini biliyorlar. Benim gibi rütbesi küçük bir subayın ziyaretine hemen iki gün sonra karşılık vermek!” Bir general bile bundan fazla nezaket, saygı bekleyemezdi, iyi bir önseziyle, çarşamba akşamına şimdiden sevinmeye başlamışım bile.

Ama işler daha başında ters gitmez mi! Boş inançlara yer vermek, önemsiz sanılan belirtilere daha çok dikkat etmek gerekmiş meğer. Çarşamba günü, akşam saat yedi buçukta, en iyi üniformamı, yeni eldivenlerimi, rugan ayakkabılarımı, mum gibi ütölenmiş pantolonumu giymiş, tepeden tırnağa hazırlanmışım. Emir erim pelerininim kıvrımlarını düzeltiyor, her şeyin tamam olup olmadığını gözden geçiriyordu (giyinirken emir erim hep yanımda olur, odamda kırık bir el aynasından başka bir eşya yoktur çünkü), kapı vuruldu. Bir emir eriydi. Nöbetçi subay dostum Kont Steinhübel, askerlerin bulunduğu salona gelmemi rica ediyordu. Kafaları iyice dumanlı iki süvari kavgaya tutuşmuş, sonunda biri dipçikle ötekinin kafasına vurmuştu.

Sersem herif, şimdi, ağzı açık, kanlar içinde yerde baygın yatıyordu. Kafatasının kırık olup olmadığını da bilen yoktu. Bölüğün doktoruysa, Viyana’ya tatile gitmişti, Albay ortalıklerde yoktu, başı sıkışan iyi yürekli Steinhübel de, aksilik bu ya, yardım edeyim diye acele beni çağır-

mıştı. O yaralıyla uğraşırken, ben zabıt tutuyor, bu arada da, acele bir sivil doktor bulmaları için, emir erlerini sağa sola gönderiyordum. Bütün bunlar arasında saat yedi kırk beş olmuştu. Buradan bir çeyrek ya da yarım saatten önce kurtulmama hiçbir şekilde imkân olmadığını görüyordum. Hay aksi şeytan! Bu pis iş de tam bugünü mü bulmuştu, tam benim şatoya davet edildiğim günü! Gittikçe artan bir sabırsızlıkla durmadan saatime bakıyordum: Burada en çok beş dakika bile kalsam, yine de zamanında orada olmama imkân yoktu. Ama iliklerimize kadar işleyen görev duygusu bütün özel sorumlulukların üstündeydi. Buradan sıvışamazdım.

Bu sıkışık, zor durumda yapılabilecek tek şeyi yapıyorum, emir erimi bir arabayla –bu da bana dört krona patladı– Kekesfalva’lara gönderip, gecikirsem beni bağışlamalarını rica ediyorum, görevimle ilgili beklenmedik bir olayın... falan diye bildiriyorum. Bereket, kışladaki gürültü patırtı uzun sürmüyor, Albay acele bulunan bir doktorla geliyor, ben de sezdirmeden sıvışıyorum. Derken, yeni bir terslik daha! Belediye meydanında hiç araba kalmamış, telefonla çağrılan araba gelene kadar beklemek zorundayım. Sonunda Kekesfalva’ların büyük taşlığına vardığımda, duvar saatinin yelkovanı dikey biçimde aşağıya sallanıyor; sekiz buçuk olmuş! Gardıropta üst üste yığılmış paltolar gözüme çarpıyor. Uşağın biraz sıkıntılı yüzünden, epeyce geç kaldığımı anlıyorum... Hiç hoş değil, daha ilk ziyarette hiç hoş değil.

Bir başka uşak –beyaz eldivenli, fraklı, gömleği kolalı– güler yüzle karşılıyor, emir erimin yarım saat önce haberi ulaştırdığını söyleyerek beni rahatlatıyor, salona alıyor. Dört pencere, al ipek döşeli, billur şamdanların pırıl pırıl aydınlattığı harikulade zarif bir salon. Bundan daha ki-bar, daha zarif bir yer görmemiştim. Ne yazık ki büyük bir

utanç içinde, salonun bomboş olduğunu görüyorum, yandaki odadan tabak çatal şangırtıları geliyor. “Çok kötü, çok kötü!” diye aklımdan geçiriyorum. “Çoktan sofraya oturmuşlar bile.”

Hemen toparlanıyorum, uşak önümden gidip kapıyı açar açmaz, yemek salonunun eşiğinden içeri adımımı atıyorum, mahmuzlarımı sertçe birbirine vurarak saygıyla eğiliyorum. Bütün gözler bana çevriliyor. Otuz kırk çift göz, bir yığın yabancı göz, kapı ağzında hiç de kendinden emin görünmeyen bu geç kalmış konuğu süzüyor. Yaşlıca bir bay –kuşkusuz, ev sahibi– peçetesini acele bırakıp ayağa kalkıyor, elini uzatarak beni karşılıyor. Hiç ilgisi yok! Bay Kekesfalva şarap içmekten yüzü kızarmış, dolgun yanaklı, Macar biçimi kesilmiş bıyıkları ile hiç de benim sandığım gibi bir taşra asiline benzemiyor. Altın çerçeveli gözlüğün arkasında, altları torbalanmış biraz yorgun gözleri bulanık bulanık bakıyorlar.

Omuzları hafifçe öne eğik duruyordu. Fısıltıyla çıkan sesi, öksürmekten biraz kısılmış gibiydi. Seyrek, sivri ak sakalının çevrelediği ince yüzüyle, daha çok bir bilim adamını andırıyordu. Yaşlı adamın olağanüstü nezaketi çekingenliğimi ve güvensizliğimi şaşılacak derecede geçirmişti.

“Hayır, hayır, asıl ben özür dilemeliyim.” diye sözümü kesti.

Görev sırasında neler olabileceğini çok iyi bilirmiş çünkü; kendisini olaydan haberdar etmem ise, doğrusu, büyük bir nezaketmiş. Geleceğimden pek emin olmadıkları için yemeğe başlamışlar. Ama, artık fazla oyalanmadan hemen yerimi almalıymışım. Söylediğine göre, yemekten sonra beni bütün davetlilerle teker teker tanıştıracaktı. Yalnız, şurada oturan –bu arada beni masaya doğru götürüyordu– kıızıydı.

Vücudu iyi gelişmemiş, narin, solgun yüzlü, kendi gibi nazik bir kız, konuşmasını kesip başını kaldırıyor, kül rengi iki göz, çekingen çekingen üzerimde dolaşıyor. Bir an için kızın ince yüzünü şöyle bir görüyorum, önce ona, sonra sağda solda oturanlara doğru eğiliyorum. Masadakiler, sıkıcı tanıştırma töreniyle rahatsız edilmeyip, çatal bıçaklarını bırakmadıklarına memnun görünüyorlar.

İlk iki üç dakika kendimi tedirgin hissediyorum. Alaydan kimse yok burada, ne bir arkadaş, ne bir ahabap; şehrin ileri gelenlerinden de kimse yok; hepsi yabancı, büsbütün yabancı kimseler. Çoğu devlet memuru ya da karıları, kızlarıyla birlikte gelen çiftlik sahipleri olmalı. Ama, hepsi de sivil; benimkinden başka üniforma yok! Benim gibi beceriksiz, ürkek biri, tanımadığı bu insanlarla nasıl konuşur? Bereket, beni iyi bir yere oturtmuşlardı. Yanımda o kız – Kekesfalva'nın esmer, kendinden emin, güzel yeğeni– oturuyor. Pastanede kendisine hayran hayran baktığımı fark etmiş olmalı ki, şimdi eski bir tanıdığı görmüş gibi dostça gülümsüyor bana. Kahve çekirdeği gibi gözleri var, gerçekten de, güldüğü zaman cıtır cıtır ediyor, tıpkı kavrulan kahve gibi. Gür siyah saçlarının altından, küçük, sevimli, şeffaf kulakları görünüyor. "Yosunların içinde biten toz pembe çiçekler gibi!" diye aklımdan geçiriyorum. "Çıplak kolları yumuşacık, pürüzsüz; dokununca tıpkı soyulmuş seftali gibi olmalı."

Böyle güzel bir kızın yanında oturmak rahatlatıcı bir duygu veriyor, Almanca kelimeleri Macar ağzıyla söylemesine de neredeyse tutuluyorum. Işıl ışıl aydınlatılmış bir salonda, böyle kibarca hazırlanmış sofrada yemek yemek çok hoş. Arkanızda sırma giysili uşaklar; önünüzde en lezzetli, güzel yemekler. Yine hafif Polonyalı ağzıyla konuşmaya başlayan solumdaki kadın bile, iri cüssesine rağmen cazip görünüyor. Yoksa, bütün bunları yapan şa-

rap mı? Arkamızdan uzanan beyaz eldivenli uşakların, gümüş sürahilerden, top gövdeli şişelerden bardaklarımızı bol bol doldurduğu, önce altın sarısı, sonra kan kırmızısı, şimdi de bal rengi şaraplar mı böyle yaptı beni? Eczacı palavra atmamıştı. Kekesfalva'ların konağında her şey saraydakiler gibiydi. Hayatımda hiç bu kadar güzel yemek yememiştım; bu kadar iyi, bol, kibar yemek yenilebileceğini de aklımdan geçirmemiştım. Ardı arkası kesilmeyen tabaklarla durmadan daha nefis, daha nadir yemekler geliyor. Salatayla süslenmiş, ıstakoz dilimleri dizili balıklar altın sarısı bir sos içinde yüzüyorlar; tepelme pilavların üzerinde besili piliçler âdeta uçuşuyor; sıcacık romun mavi alevlerinde pudingler gözleri kamaştırıyor. Hepsi ayrı renkte, ayrı tatta top top dondurmalar su gibi önümüze akıyor; dünyanın her yanından getirtilmiş meyveler gümüş sepetlerde sarmaş dolaş olmuşlar. Bütün bu nefis şeyler bir türlü bitmek bilmiyor, bitmek bilmiyor; sonunda içkilerden derlenmiş bir demet gökkuşağı, yeşil, kırmızı, beyaz, sarı... Enfes bir kahvenin yanında sunulan iki parmak kalınlığında purolar.

Harikulade, büyüleyici bir ev. İyi yürekli eczacı sağolsun! Pırıl pırıl, mutlu, neşeyle çınlayan bir akşam! Sağımda solumda, karşımda oturanların da gözleri parladı, onlar da bütün nezaketi, asaleti unutup seslerini yükselterek, hararetle, gelişigüzel konuşmaya başladılar diye mi kendimi bu derece gevşemiş, rahat, serbest hissediyorum, bilmem. Ne olursa olsun, her zamanki sıkılganlığım geçmişti. En ufak bir çekingenlik duymadan sohbet ediyor, iki yanımda oturan hanımlara iltifatlar yağıdırıyor, içiyor, gülüyor, kendimden emin, rahatlamış, etrafıma bakıyorum. Hep tesadüf olmasa bile, arada sırada elimi, Ilona'nın -o çıtı pıtı yeğenin- güzel, çıplak koluna dokundurunca da, genç kız bu hafif dokunuşlara kızmış görünmüyor, anlaşılan, o da

bizim gibi bu zengin, bol ziyafette iyice gevşemiş, rahatlamış, başı hafif dumanlanmış.

Neredeyse sınırsız bir çılgınlığa varan bir sevinç –acaba alışık olmadığım harikulade şarap mı, tokaya ile şampanyayı karışık içtiğim için mi?– yavaş yavaş benliğimi sarıyor. Ama, yine de tam mutlu olmam, göklerde uçar gibi, kendimi kapıp koyvermem için bir şeyler daha gerekli; bilmeden istediğim o şeyin ne olduğunu, salonun arkasındaki üçüncü bir salondan boğuk bir müzik sesi duyulmaya başlayınca anlıyorum. Uşak fark ettirmeden yeniden kapıyı açmıştı. Bir kuartet. Hem de, içimden geçirdiğim, istediğim müziği çalıyor. Dans müziği. Ritmik, yumuşak ezgiler. İki kemanın seslendirdiği bir vals derinden gelen boğuk bir çellonun hüzünlü tınısına karışıyor; araya sert, keskin sıçrayışlarla piyano giriyor. Evet, müzik, müzik! Eksik olan sadece müzikti! Şimdi o da vardı, müzikle dans edilebilirdi; içten gelen coşkunca sevinçle valsin ezgilerine kapılabilir, uçar gibi dans edilebilirdi. Bu Kekesfalva'nın konağı gerçekten büyümlü bir ev olmalı: Hayal edin yeter; isteğiniz hemen yerine geliyor. Hepimiz ayağa kalkıp, sandalyelerimizi geriye iterek ikişer ikişer salona geçiyoruz. Kolumu Ilona'ya uzattım, onun dolgun, serin, yumuşak teni elime değdi. Salonda, bütün masalar sanki görünmeyen ellerle kaldırılmış, sandalyeler duvarların dibine dizilmişti. Dumdüz, pırıl pırıl, ayna gibi parlayan kahverengi parkeler vals için hazırlanmış tanrısal bir alandı sanki. Yandaki odadan süzülen müzik, duyguları kamçılıyordu.

Ilona'ya döndüm. Anladı, güldü. Gözleriyle çoktan “evet” demişti. Kaygan parkenin üzerinde iki, üç, beş çift dönmeye başlamıştık. Valsin çılgın ritminden sakınanlar, yaşlılar bizi seyrediyorlar ya da aralarında konuşuyorlardı. Dans etmeyi severim, iyi de ederim. Birbirimize sarılmış uçuyoruz; sanırım hayatımda hiç bugünkü kadar iyi dans

etmemiştim. İkinci valsi öbür yanımda oturan hanımdan rica ediyorum; o da fevkalade dans ediyor. Ona doğru eğildiğimde, saçlarından yayılan kokuyu hafif bir sarhoşlukla içime çekiyorum. Ah, ne harikulade dans ediyor! Her şey harikulade. Yıllardır böyle mutlu olmamıştım. Şaşkınlım artık, ne yapacağımı bilmiyorum; içimden herkesi kucaklamak, teker teker her birine içten gelen duygularımı, teşekkürlerimi söylemek geliyor; kendimi öylesine hafif, yerinde duramaz, öylesine genç hissediyorum. Birinden ötekine gidiyor, konuşuyor, gülüyor, dans ediyorum; mutluluk denizinin dalgalarına kapılmış gidiyorum; zamanın farkında değilim.

Birden, gözüm saate takılıverdi: On buçuk olmuştu. Bir saate yakın gülüp konuştuğum, dans edip eğlendiğim halde, evin kızını dansa kaldırmayı aklıma getirmediğimi dehşetle fark ettim. Yalnız iki yanımda oturan hanımlarla, hoşuma giden daha başkalarıyla dans etmiş, evin kızını unutmuştum! Ne saygısızlık... Evet, ne büyük kabalıktı! Hadi hemen... Yaptığım bu kabalık hemen onarılmalıydı. Ne var ki, genç kızın yüzünü tam gözümün önüne getiremediğimi dehşetle hatırladım. Sofraya otururken, bir ara önünde eğilmiştim; bütün hatırladığım, ince, duygulu bir şeyler, kül rengi gözlerindeki kaçamak, meraklı bakıştı. Şimdi nereye kaybolmuştu ki? Evin kızıydı, dışarı çıkmış olamazdı. Biraz tedirginlikle, duvar boyunca sıralanan kadınları, kızları gözden geçirdim; hiçbiri ona benzemiyordu. Sonunda, bir Çin paravanının arkasında dörtlü orkestranın bulunduğu üçüncü odaya geçtim, rahat bir soluk aldım. Evet, orada oturuyordu... Hiç kuşkusuz, oydu. Duygulu, ince, soluk mavi elbisesiyle, bakır yeşili bir masanın arkasında, iki yaşlı kadının arasında oturuyordu. Masanın üzerinde, yayvan bir vazoya çiçekler konmuştu. Sanki kendini bütününü müziğe vermek ister gibi, ince yapılı başı

hafif öne eğikti. Gür, kızıl-kahverengi saçlarının örttüğü alnı güllerin sıcak pembeliğiyle, şeffaf bir solgunlukla parıltıyordu. Onu böyle seyretmekle vakit geçirmemeliydim. “Çok şükür!” diye ferahladım. Sonunda onu bulmuştum. Hatamı zamanında düzeltebilirdim.

Masaya doğru yürüdüm, Yanı başımda müzik güm-bürdüyor. Dansa kaldırmak üzere önünde kibarca eğiliyorum. Yabancı bakışlarını, şaşkın şaşkın üzerime diyor; dudakları yarı açık, konuşmasının ortasında kalakalıyor. Dans davetimi kabul eden hiçbir hareket yapmıyor. Aca-ba anlamadı mı? Mahmuzlarımı yavaşça vurarak, bir daha eğiliyorum.

“Rica edebilir miyim, efendim?”

O sırada korkunç bir şey oluyor. Genç kızın gövdesi sanki bir vuruştan kaçınmak ister gibi, bir silkinişle arkaya yıkılıyor; solgun yanaklarına doğru kan fışkırıyor, az önce açık olan dudakları sıkıca birbirine kenetleniyor; sadece gözleri, hayatımda o güne kadar görmediğim, bir dehşet ifadesiyle üzerime dikiliyor. Az sonra, kaskatı kesilen bütün vücudu şiddetle sarsılıyor. İki eliyle masaya dayanarak öyle güçlkle yerinden doğruluyor ki, masanın üzerindeki vazo sallanıyor, oturduğu koltuktan tahtaya, madene benzer sert bir şey yere düşüyor, Genç kız hâlâ arada bir sarsıntılar geçiriyor. Buna rağmen, bırakıp gitmiyor, ağır ağır masaya tutunmaya umutsuzca devam ediyor. Kasılmış yumruklarından saçlarının dibine kadar yayılan bu sarsıntılar, titremeler sürüp gidiyor. Sonra boşanıveriyor; boğazında tıkanıp kalmış bir haykırış gibi, vahşi bir hıçkırıkla...

Sağında solunda oturan iki yaşlı kadın hemen kızın çevresini alıyor, onu yavaşça tutuyorlar, okşuyorlar; bütün vücudu titreyen kızı yatıştırıyorlar, masaya kaskatı sarılan ellerini şefkatle uzaklaştırıyorlar. Genç kız koltuğuna yığılıyor. Ağlaması kesilmiyor; üstelik, kan boşalması veya

şiddetli kusma gibi, zaman zaman hıçkırıklı çıkışlarla git-tikçe artıyor. Paravanın arkasındaki orkestranın gürültüsü her şeyi bastırıyor. Bir ara kesilince, hıçkırıklar dans edilen salondan duyulabilir. Ben, sersemlemiş, ürkmüş, orada ka-lakalıyorum. Ne... Ne oldu ki? İki yaşlı kadının, o sırada kendine gelip utançla başını masaya yaslayan kızı yatıştır-ma çabalarını, çaresizlikle, elim kolum bağlı, öylece seyre-diyorum. Yeniden başlayan hıçkırıklar, dalga dalga incecik vücuda yayılıyor, her hıçkırıkla masadaki vazo yeniden sal-lanıyor. Bense, bütün eklemlerim kaskatı kesilmiş, gömle-ğimin yakası kalın bir ip gibi boğarcasına boynuma sarıl-mış, öyle, çaresiz duruyorum.

Sonunda kekeleyerek ortaya doğru hafif bir sesle: “Özür dilerim...” diyorum. İki kadın ağlayan kızla uğraşüyor, bana bakacak halleri yok. Salona dönüyorum. Anlaşılan, burada hiç kimse onların farkında değil, çiftler çılgınca pistte dö-nüp duruyorlar. Koca salon dönüyor, dönüyor... Düşmemek için bir sütuna tutunuyorum. Ne oldu? Bir şey mi yaptım? Sofrada biraz fazla kaçırdım; üstelik, çabuk da içtim; şimdi de o bulanık kafayla sersemce bir şey yaptım besbelli.

Müzik durdu, çiftler birbirlerinden ayrıldılar. Kayma-kam selam vererek Ilona’yı bırakıyor. Hemen atılıyorum, şaşırın kızı âdeta zorla bir kenara çekiyorum.

“Lütfen yardım edin bana! Allah aşkına, yardım edin bana, açıklayın!”

Ilona kendisini pencerenin yanına çekip neşeli bir şey-ler anlatacağımı ummuştı ama, o heyecan içinde, acındı-rıcı, ürkütücü bir hal almış olmalıyım ki, bakışları birden ağırlaştı. Nabzım çılgın bir hızla atarken, ona her şeyi an-latıyorum. Garip! Ilona da tıpkı içeride oturan kız gibi, acı bir dehşetle bana bakıyor:

“Çıldırıldınız mı siz? Bilmiyor musunuz?.. Görmediniz mi?”

Bu yeni, anlaşılmaz dehşetli bakıştan perişan olmuş, kekeliyorum:

“Hayır. Neyi görmedim mi? Hiçbir şey bilmiyorum. Bu eve ilk defa geliyorum.”

“Fark etmediniz mi?.. Edith’in... sakat olduğunu? O zavallı sakat bacaklarını da mı görmediniz? Koltuk değneği olmadan iki adım bile gidemez... Siz ise, siz... kaba...” Öfkeyle ağzından çıkacak sözü yutuyor. “Siz de zavallıyı dansa kaldırıyorsunuz... Aman yarabbim! Ne korkunç! Hemen gidip onu bulayım...”

“Hayır!”

Çılgın bir ümitsizlikle Ilona’nın koluna yapışıyorum. “Bir dakika, bir dakika!.. Ona beni bağışlamasını söyleyin. Nereden bilebilirdim! Sadece sofrada otururken gördüm, bir saniyecik. Lütfen ona söyleyin, açıklayın...”

Ilona, bakışları öfke dolu, kolunu benden kurtararak, çoktan içeri koşmuştu bile. Bense, gırtlığıma bir yumru tıkanmış, içimde bir bulantıyla salonun eşiğinde öylece kalıyorum. Salon, tasasızca gülüp söyleyen insanlarıyla, durmadan dönüyor, dönüyor. Artık dayanamayacağım. Beş dakika sonra herkes yaptığım budalalığı öğrenmiş olacak. Sadece beş dakika... Sonra salondaki bütün iğneleyici, alaycı bakışlar üzerimde dolaşacak. Yarın sabah ise, yüzlerce kişinin ağzına sakız ettiği budalalığımı bütün şehre yayılacak. Sabahın erken saatlerinde, sütçüler sayesinde evlere, sonra hizmetçi odalarına, kahvelere, resmî dairelere kadar duyulacak. Yarın sabah, alaydaki arkadaşlar da öğrenmiş olacaklar.

O sırada, bir sis bulutu arkasında, babayı görür gibi oluyorum. Biraz sıkıntılı bir yüzle salonun ortasından bu yana doğru geliyor. Acaba duydu mu? Acaba bana mı geliyor? Hayır, hayır, şu sırada karşılaşmak istemediğim tek insan o. Birden, telaşa kapılıyorum. Ondanda, herkesten de kor-

kuyorum. Ne yaptığımı bilmeden, taşlığa açılan kapıya se-
virtiyorum, bu cehennemi evden kaçmak için.

Uşak, saygılı bir kuşkuyla: “Sayın Teğmenim böyle er-
ken mi ayrılmak istiyorlar?” diye şaşkın şaşkın soruyor.

“Evet!” diyorum. Sesimin bu kadar sert çıkmasından
kendim bile ürküyorum. Gerçekten gitmek mi istiyorum?
Uşak askıdan paltomu alırken, böyle korkakça kaçmakla
belki de bağışlanmayacak yeni bir budalalık daha yaptı-
ğımı fark ediyorum. Ama, artık iş işten geçti. Gitmekten
vazgeçmiş gibi paltomu uşağa geri veremem, o eğilip ka-
pıyı açmışken, yeniden salona dönemem. İşte, yabancı,
kör olası evin kapısının önünde buluveriyorum kendimi.
Yüzüme soğuk bir rüzgâr çarpıyor; yüreğim utançla sıkış-
mış; boğulmakta olan bir insan gibi, soluğum boğazıma
tikanmış.

İşte bütün hikâye bu budalalıkla başlamıştı. Bunca yıl
sonra, o çocukça olayı bugün soğukkanlılıkla yeniden dü-
şününce, yanlış anlaşılma durumuna düştüğüm için ken-
dimi hiç de kabahatli bulmuyorum. Daha akıllı, tecrübeli
biri de olsa, böyle bir pot kırabilir, sakat bir kızı dansa kal-
dırabilirdi. Gelgelelim, o zamanlar ilk dehşetin etkisiyle,
kendimi sadece adam olmaz bir budala değil, kaba herifin,
caninin biri olarak da görmüştüm. Sanki masum bir çocu-
ğun yüzüne kırbacı şaklatıvermiş gibiydim. Eninde sonun-
da, bütün bunlar akıllıca düzeltilebilirdi. Ne var ki özür
dilemeyi bile denemedim. Kapının önünde, soğuk rüzgâr
alınma çarpınca ancak aklım başıma geldi. Suçlu gibi ora-
dan kaçarcasına uzaklaşmakla durumu düzeltilmez hale
getirmiştım.

Evin önünde ne halde olduğumu anlatamam. Işık yanan
pencerelerin ardında müzik durmuştu, orkestra ara vermiş
olmalıydı. Bense, kapıldığım aşırı suçluluk duygusunun
etkisinde, dans benim yüzümden durdu sandım. Şimdi

herkes hıçkırın kızı yatıştırmak için küçük odaya koşmuş, bütün davetliler, kadınlar, erkekler, genç kızlar o kapalı kapının arkasında toplaşarak, kötürüm bir kızı dansa davet eden, yaptığı kötülükten sonra da korkup kaçan kaba adam hakkında atıp tutuyordu. Kasketimin altından buz gibi terler boşanıyordu. Yarın bütün şehir olayı duyunca, herkesin diline düşecek, ayıplanacaktım. Bütün arkadaşlarımı, Ferencz'i, Misleywetz'i, hele o alaycı Jozsi'yi görür gibi oluyordum.

Jozsi, dilini şaplatarak: "Eh, Toni, kendi başına iyi işler beceriyorsun!" diyecekti.

Bu alaylar, iğneleyici laflar subaylar gazinosunda daha aylarca sürerdi, içimizden birinin yaptığı her budalalık arkadaşlar arasında yıllarca ağızdan ağıza dolaşır, her eşeklik ölümsüzleştirilir, her şaka hafızalara yazılırdı. Bugün bile, aradan on altı yıl geçtiği halde, hâlâ süvari yüzbaşı Wolinski'nin tatsız serüvenini anlatırlar.

Wolinski, Viyana dönüşünde, Ring Caddesi'nde Kontes T.'yle tanıştığını, o geceyi kadının evinde geçirdiğini arkadaşlarına böbürlenerek anlatmış, iki gün sonra da gazete-de Kontes T.'nin kovduğu hizmetçisinin rezaleti çıkmıştı. Hizmetçi, mağazalarda alışveriş ederken ya da sokak serüvenlerinde kendini Kontes T. diye tanıttığı için, sahtekârlık suçuyla tutuklanmıştı. Alayın hekimi bunun üzerine bizim çapkını üç haftalık izne göndermişti. Arkadaşlarının önünde bir kez kendini gülünç duruma düşüren kişiye ömür boyu o gözle bakılırdı; kimse unutmaz, bağışlamak nedir bilmezdi.

Bütün bunları gözümün önüne getirip düşündükçe, budalaca fikirlere büsbütün saplanıp kalıyordum. Beni bekleyen günlerin cehennem azabına katlanmaktansa, işaret parmağımla tabancamın tetiğine dokunmak bana yüz kez kolay geliyordu. Arkadaşlarımın her şeyi öğrenip, arkam-

dan beni alaya alıp almayacaklarını bilmeden, öyle, çaresiz beklemek beni deli ediyordu. Ah, ah! Kendimi çok iyi tanıyordum. Söylentiler, alaylar bir başladı mı, dayanacak gücü kendimde bulamayacağımı çok iyi biliyordum.

Eve nasıl vardığımı bugün hâlâ bilmiyorum, ilk iş olarak hırsla dolabı açıp, içinden, konuklarıma sakladığım erik rakısını alarak kadehe boşalttığımı, boğazımdaki o berbat bulantıyı gidermek için de üç su bardağı yarı dolu rakıyı mideme yuvarladığımı hatırlıyorum sadece. Sonra, üstümdekileri çıkarmadan, olduğum gibi kendimi yatağa atmış, olanları düşünmeye başlamıştım. Limonlukta yetiştirilen çiçeklerin sıcak bir iklimde hızla büyümesi gibi, karanlıkta da çılgın düşünceler büsbütün insanın kafasına üşüşüyorlardı. Bulanık kafamdaki çılgın hayallerle dolu, karmaşık düşünceler, soluğumu kesen sarmaşıklar halinde birbirine dolanıp ancak rüyalarda görülen bir hızla biçimleniyor, kaynayan kazan gibi beynimin içinde büsbütün dehşetli korkular yaratıyordu. Kendi kendime: “Ömrüm boyunca kimsenin yüzüne bakamam artık!” diyordum. Toplumdaki yerimden olmuş, arkadaşlarım alaya almış, bütün şehrin diline düşmüştüm. Suçumu bilen biriyle karşılaşırım korkusuyla, artık hiç odamdan çıkmayacak, sokağa adımımı atmıyacaktım. Çünkü o gecenin ilk heyecanıyla bu önemsiz budalalığımı suç, kendimi de herkesin kahkahalarla peşine düştüğü biri olarak görüyordum.

Sonunda uyudum ama, korkularımın sürüp gittiği hafif bir uykuydu bu. Çünkü gözümü ilk açtığımda önümde yine öfkeli çocuk yüzü duruyor, titreyen dudaklarını, masayı kavrayan kasılmış ellerini görüyor, o tahtaların -sonradan düşündüğümde, bunların koltuk değnekleri olduğunu anlamıştım- yere düştüğünü duyuyordum. Birden bütün vücudumu aptalca bir korku sarıyor, kapı açılabilir, siyah çeketi, altın çerçeveli gözlükleriyle, kızın babası başucuma

gelebilir diye düşünüyorum. Korkuyla, yatağımdan sıçıyorum. Uykuda, korkudan terleyen yüzümü aynada görünce, içimden, bu solgun camın arkasındaki sersemin suratının ortasına bir yumruk indirmek geliyor.

Bereket, daha vakit erken; koridorda ayak sesleri, sokaktan da araba gürültüleri geliyor. Aydınlık pencerelerin önünde insan, kafasına bin bir hayaletin üşüştüğü kâbuslu karanlıklardan daha açık, serinkanlı düşünüyor. “Belki de,” diye aklımdan geçiriyorum, “bütün bu olanlar o kadar korkunç değil. Belki de kimse fark etmedi bile. Yalnız, o... o bunu hiçbir zaman unutmayacak, beni hiç bağışlamayacak, zavallı, soluk yüzlü yavrucak... Hasta, kötürüm kız! Birden şimşek gibi bir fikir geliyor aklıma. Dağılan saçlarımı acele tarıyorum, üniformamı sırtıma geçiriyorum. Emir erimin şaşkın bakışları önünde, fırlıyorum. Oğlan, Slav Almanca-sıyla, arkamdan boşuna sesleniyor.

“Teğmenim, Teğmenim, hazır... Kahve hazır!”

Yıldırım hızıyla kışlanın merdivenlerini iniyorum. Avluda yarı giyinik süvarilerin önünden öyle bir hızla geçiyorum ki, toparlanıp selam verecek zaman bulamıyorlar. Önlerinden fırtına gibi geçerek, kışlanın kapısından dışarı atıyorum kendimi. Dosdoğru, belediye meydanındaki çiçekçiye koşuyorum, bir teğmene yakışacak hızda bir koşuyla. Telaşımdan, sabahın saat beş buçuğunda dükkânların daha açılmadığını unutmuştum elbette. Bereket, Bayan Gurtner, süs çiçeklerinden başka sebze de satıyordu. Yarı boşaltılmış bir patates arabası kapının önünde duruyordu. Sertçe cama vurur vurmaz, çiçekçi kadının merdivenlerden indiğini duyuyorum. Ayaküstü bir yalan uyduruyorum: Bugün dostlarımin yaş günü olduğunu unutmuşum. Yarım saat sonra talime çıkacağımız için, çiçeklerin hemen şimdi gönderilmesini istiyordum.

“Hadi, hemen en güzel çiçeklerden olsun!”

Şişman satıcı kadın, daha geceliği sırtında, partial terliklerini sürüyerek geliyor, dükkânı açıyor. Bana en nadide uzun saplı güllerden kalın bir demet göstererek, kaç tane istediğimi soruyor.

“Hepsini!” diyorum. “Hepsini!”

Gülleri öyle gelişigüzel bağlasın mı, yoksa güzel bir sepet mi yapsın?

“Evet, evet... Sepet daha iyi.”

Aylığımdan kalan son parayı da böylece bu göz kamaştırıcı çiçeklere veriyorum; ayın son günlerinde ya akşam yemeklerinden keserim, kahveye de gitmem ya da borç alırım. Şu sırada hiçbir şey umurumda değil. Dahası var: Bu çılgınlığımı pahalıya ödediğime seviniyorum, üstelik. Çünkü benim gibi bir sersemi esaslıca cezalandırmak, yaptığım eşekliklerin acısını çıkartmak için zaten epeydir şeytanca bir istek duyuyordum içimde.

Her şey tamam değil mi? En güzel güllerden bir sepet yapılmış, hemen gönderilmişti. Ama, o ne? Bayan Gurtner soluk soluğa arkamdan koşuyor: Sayın Teğmen söylemeyi unutmuştu, çiçekler nereye, kime gönderilecekti? Hay Allah, bir sersemlik daha! Heyecanımdan söylemeyi unutmuşum.

“Kekesfalva’ların konağına.” diyorum. Tam o anda, Ilona’nın korkuyla haykırdığı adı, zavallı yavrucağın adını da hatırlayarak, ekliyorum: “Bayan Edith von Kekesfalva’ya gidecek.”

“A, evet, Kekesfalva’lar!” diyor Bayan Gurtner, böbürlenerek. “Bizim en iyi müşterimizdir.”

Tam dönüp gidecekken, kadın bir şeyler yazmak isteyip istemediğimi soruyor. Bir şey yazmak mı? Öyle ya, gönderen, hediye veren kimdi? Kız nereden bilecekti çiçekleri kimin gönderdiğini?

Yeniden dükkâna giriyorum, kartvizitimi çıkarıp üzerine. “Bağışlanmam ricasıyla” diye yazıyorum. Hayır, böyle yazamam! Yaptığım aptallığı bir daha neden hatırlatayım? Başka ne yazabilirim ki? “En içten üzüntülerimle.” Hayır, hele bu hiç olmaz, kendisine üzüldüğümü sanır. En iyisi hiçbir şey yazmamak.

“Sadece kartımı iliştirin yeter.”

Şimdi biraz daha rahatladım. Hızla kışlaya dönüyorum, kahvemi mideme indirdiğim gibi eğitime koşuyorum. Derste her günkünden dağınık, sinirliyim. Neyse ki askerlikte bir teğmenin sabahları yorgun, bitkin bir halde görevine gitmesi göze çarpmaz. Viyana’da bütün gece sokaklarda eğlenip, gözleri uykusuzluktan kapanacak halde yorgun argın dönüp talim sırasında uyuyakalanlar öyle çoktur ki! Bütün gün komut vermek, sınav yapmak, ata binmek aslında bana daha iyi geliyor. İş, görev az da olsa derdimi unutturuyor ama, beni rahatsız eden düşünce yine de zaman zaman şakaklarımı zorluyor, acı bir yumru gibi gırtlığıma bir şeyler tıkanıyor.

Öğlen üstü, tam subaylar gazinosuna gitmeye hazırlanırken, uşağım: “Teğmenim!” diye soluk soluğa peşimden yetişiyor. Elinde bir mektup var; mavi İngiliz kâğıdından, hafif güzel kokulu, uzunca bir zarf; arkasında zarif bir arma var. Dik, incecik bir yazıyla, kadın yazısıyla bir mektup. Zarfı acele yırtarak açıyor, okuyorum:

Sayın Teğmen,

Beni son derece sevindiren, layık olmadığım güzel çiçeklerin için kalpten teşekkürler. İstedığınız bir gün öğleden sonra lütfen bize çaya buyurun. Önceden bildirmenize gerek yok. Ne yazık ki her gün evdeyim çünkü.

Edith.

Duygulu bir el yazısı. Elimde olmadan, incecik, çocuksu parmakları hatırlıyorum, bir bardağa kırmızı Bordo şarabı

dökülmüşçesine birden alev alev yanan solgun yüzü geliyor gözümün önüne. O birkaç satırı, iki üç kez yeniden okuyor, rahatlıyorum.

Yaptığım budalalığı nasıl da sessizce geçiştirmiş! “Ne yazık ki her zaman evdeyim.” diyerek, nasıl da ince bir ustalıkla sakatlığını belli etmek istemiş! Bağışlamanın bundan daha nazik bir biçimi olamaz. İncindiğini gösteren en ufak bir belirti bile yok. Yüreğimden ağır bir yük kalkmışçasına hafifliyorum. Kendimi ömür boyu hapse mahkûm edilmeye hazır bir sanık gibi görürken, yargıç yerinden doğruluyor, “Beraat ettiniz!” diye kararını açıklıyor. Teşekkür etmek için hemen ona gitmeliyim. Bugün perşembe; öyleyse pazar günü giderim. Yok yok; cumartesi gitsem daha iyi.

• • •

Ne var ki, sözümde duracak kadar sabırlı değildim. Kabahatimi bağışlatmak istemenin huzursuzluğu beni tedirgin ediyordu. Bu güvensiz, huzursuz durumdan bir an önce kurtulmalıyım. Çünkü hâlâ subayların gazinosunda, kahvede, başka bir yerde biriyle karşılaşp, “E, anlat bakalım, Kekesfalva’larda ne yaptın?” diye soracaklar korkusuyla sinirlerim karıncalanıyordu. Artık soğukkanlılıkla, “Fevkalade insanlar. Dün öğleden sonra da yine onlarda çaydaydım.” demek istiyordum. Bu üzüntülü olayı bir kalemde silip atmak, bir çırpıda her şeyi halletmek istiyordum.

İçimdeki huzursuzluk etkisini göstermekte gecikmiyor. Cuma, yani hemen ertesi günü, en iyi dostlarımdan Ferencz’le, Jozsi’yle caddelerde tembel tembel dolaşırken, birden karar veriyorum: “Hemen bugün gideceksin!”

Şaşıran arkadaşlarıma bir şey söylemeden veda ediyorum. Yol pek uzak değil, sıkı bir yürümeyle en çok yarım saat sürer, önce beş dakika kadar şehrin sıkıcı yollarına dayan-

mak zorundasınız, sonra talim alanına giden biraz tozluca toprak yola saparsınız. Bizim atlar bu yoldaki bütün taşları, dönemeçleri ezbere bilir; dizginleri gevşetseniz de olur. Yarıya gelince genişleyen yolun solunda, köprünün yanındaki küçük kiliseden, kestane ağaçlarının gölgelediği biraz daha darca bir yol ayrılır. Pek az insan ve araba geçtiği için bir dereceye kadar özel sayılan bu ağaçlıklı yol küçük bir çayın geniş kıvrımlarıyla uzar gider.

Yalnız, gariptir: Uzaktan beyaz duvarını, kırık parmaklıklı kapısını görmeye başladığım küçük saray yavrusuna yaklaştıkça, cesaretim azalıyordu. Dişçinin kapısına kadar gelip de, geri dönmek için bahane arayan biri gibi, ben de şimdi oradan uzaklaşmaktan başka bir şey düşünmüyordum. İlle de bugün mü olmalıydı? Gönderdiği mektupla o üzücü olay artık unutulmuş değil miydi? Elimde olmadan adımlarımı yavaşlatıyorum, geri dönmek için daha vakit var. Üstelik, insan düz yoldan gitmek istemezse, dolambaçlı yolu da deneyebilir. Evi bir kere de dışından dolanmak için, sallanan bir tahta parçasının üzerinden küçük çayı aşarak, ağaçlıklı yoldan, çayırlara sapıyorum.

Yüksek duvarların arkasındaki ev geniş bir alana yayılmış, barok tarzı, tek katlı bir yapıydı. Eski Avusturya mimarisinde “Schönbrunnen sarısı” denilen (aynı adda bir şato bu renge boyandığı için bu ad verilmiş) bir renge boyanmıştı, pencereleri ise yeşildi. Şatodan uzunca bir avluyla ayrılan öbür küçük binalar da, hizmetçilere, ahırın, şatonun işlerine bakanlara ayrılmış olmalıydı. Hepsi o geceki ilk ziyaretimde pek fark etmediğim büyük bir parkın içindeydiler. Bu koca duvarlardaki, “öküzgözü” denilen yumurta biçimi deliklerden içeriye baktığımda, Kekesfalva Şatosu’nun iç süslemelerinden edindiğim izlenimin tam tersine, hiç de yeni bir yapı olmadığını gördüm. Bohemya’da manevra yaptığım sıralarda bazen atla önünden geçtiğim, eski asil-

lerin malikânelerini andıran tam bir çiftlik ağasının eviydi. Yapıda tek göze çarpan şey, İtalyan çan kulelerini andıran, dört köşe acayip kuleydi. Evin mimarisine hiç de yakışmayan bu kule, eski bir şatonun kalıntısıydı besbelli. Bu garip kuleyi, talim alanından sık sık gördüğümü hatırladım daha sonra. Ne var ki o zaman bunu bir köy kilisesinin kulesi sanmıştım. Şimdiyse kulenin tepesinin, benzerleri gibi kubeli olmayıp, düz bir çatıyla örtüldüğünü fark etmiştim. Burası ya taraça ya da yıldız gözleme yeri olarak kullanılıyordu besbelli. Ne var ki, eskiden kalma bu Ortaçağ malikânesini inceledikçe huzursuzluğum artıyordu. Biçimlere, görünüşlere bu derece önem verilen bir yerde, nasıl da budalaca davranmıştım, ya rabbim!

Köşkün çevresini dolaşıp, yeniden parmaklıklı kapının önüne geldiğimde, kararımı veriyorum. İki yanı ağaçlık çakıl yoldan geçerek, evin kapısına geliyor, eskiden zil yerine kullanılan ağır pirinç tokmağı indiriyorum. Hemen uşak geliyor. Ne tuhaf... Habersiz ziyaretime hiç de şaşırmış görünmüyor. Hiçbir şey sormuyor, elimde hazırladığım kartvizitimi de almadan, nazik bir selamla, beklemek üzere beni içeri alıyor. Ev sahibi hanımların daha odalarında olduklarını, ama hemen aşağıya inceklerini söylüyor. Kabul edileceğime hiç kuşku yok artık. Haberli bir ziyaret gibi, beni salona kadar götürüyor. O gece dans edilen alı pullu, döşeli salonu görünce yeniden tedirginleşiyorum. Damağımdaki bir acılık, hemen bitişikte, olayın geçtiği o uğursuz odanın bulunduğunu hatırlatıyor bana.

Altın yaldızlarla işlenmiş, krem rengindeki sürme kapı budalalığıma sahne olan yeri kapatıyor ama, birkaç dakika sonra kapının arkasından sandalyelerin çekildiğini, alçak sesli konuşmalar, birtakım gidip gelmeler duyuyorum. "İçeride birileri olsa gerek." diye düşünüyorum. En iyisi, salonu gözden geçirerek, zamanı değerlendirmek...

XVI. Louis tarzı mobilyalar, sağda solda eski goblen perdeler; bahçeye açılan camlı kapıların arasındaki duvarlarda ise, Venedik'teki Büyük Kanal'ın, San Marco meydanının, bu konudaki bilgisizliğime rağmen, bana son derece değerli görünen eski tabloları asılı.

Bir yandan, bitişikten gelen gürültülere kulak verdiğim için, bu sanat şaheserleri arasındaki farkı anlamama imkân yok. İçeriden tabak çanak şangırtıları geliyor, bir kapı gıcırıyor. Koltuk değneklerinin tok, düzensiz vuruşlarını duyar gibi oluyorum.

Derken, henüz görünmeyen bir el, içeriden kapının kantarlarını çekerek açıyor. Gelen Ilona!

“Ne iyi ettiniz de geldiniz, Teğmen!”

Vakit geçirmeden, beni çok iyi tanıdığım odaya alıyor. Aynı köşede, aynı koltuğun üzerinde, aynı bakır rengi masanın arkasında kötürüm kız oturuyor. (Bu sıkıcı durum neden tekrarlanıyor ki?) Uzun tüylü, beyaz kalın bir battaniye, iyice örtecek biçimde, sıkı sıkı bacaklarına sarılmış, bana hatırlatmak istemedikleri belli. Edith, kuşkusuz, önceden hazırladığı dostça bir gülümsemeyle selamlıyor beni, hasta köşesinden. Ne yazık ki berbat bir karşılaşma oluyor bu. Ürkek tavırla, elini, âdeta zorla masanın üzerinden bana uzatmasından hemen anlıyorum: O da “unutmamış”, ikimiz de buzları çözecek ilk sözü söyleyemiyoruz.

Bereket, Ilona bu boğucu sessizliği bozuyor.

“Size ne ikram edebiliriz, Teğmen, çay mı, kahve mi?”

“Siz ne isterseniz,” diyorum.

“Yok, yok, sizin sevdiğiniz olmalı! Teklif tekellüfü bırakın, n'olur!”

“Öyleyse, kahve rica ediyorum.” diyorum. Sesimin, sandığım kadar heyecanlı olmadığını duyunca da seviniyorum.

Doğrusu, pek ustaca yapmıştı Ilona bu işi; gergin havayı öylesine sade, olağan bir soruyla yatıştırıvermişti ki! Ama,

hemen ardından, uşāa talimat vermek üzere odadan çıkması da büyük düşüncesizlikti. Böylece beni, hiç de rahat olmayacak bir halde, zavallı kızla yalnız bırakıyordu. Artık bir şeyler söylemenin zamanı gelmişti ama, boğazıma bir tıkaç tıkanmıştı sanki, bakışlarım da sıkıntılı olmalıydı; çünkü kötürüm kız bacaklarını örten battaniyeye baktığımı sanır korkusuyla, onun oturduğu divana gözlerimi çeviremiyordum. O benden yürekli çıktı, ilk defa fark ettiğim aşırı bir sinirlilikle konuşmaya başladı:

“Oturmaz mısınız, Teğmen? Koltuğu çekin. Neden kılıcınızı da çıkarmıyorsunuz... Barışta değil miyiz? Masaya ya da pencerenin yanına koyun.”

Bir koltuk çekiyorum. Ama, hâlâ gözlerimi önümden kaldıramıyorum. O, sabırla, bana yardımcı olmaya devam ediyor.

“O güzel çiçekler için teşekkür ederim; gerçekten nefisti. Bakın, vazoda ne güzel duruyorlar! Sonra... Sonra aptal gibi kendimi tutamadığım için de özür dilemeliyim... Ne çirkin davrandım!.. Öyle utandım ki, bütün gece gözüme uyku girmedi. Siz ise, öyle iyi niyetliydiniz ki! Nereden bilebilirdiniz ki! Üstelik...”

Birden sinirli sinirli gülüyor.

“Üstelik aklımdan geçenleri tahmin ettiniz... Dans edenleri görebilmek için öyle oturmuştum... Geldiğiniz zaman dans etmekten başka hiçbir isteğim yoktu... Dans delisiyimdir çünkü. Başkaları dans ederken saatlerce seyredebilirim, bütün figürleri vücudumun her zerresinde duyar gibi olurum. Evet her figürü, her hareketi onlarla birlikte yapmış gibi olurum. Ben dans ederim artık; onlar değil. Dönerim, kıvrılır, eğilir, kendimi karşımdakinin kollarına bırakırım... Bilemezsiniz, işte böyle çılgının biriyim ben. Bu tutkum çocukluğumda başlamıştı, daha o zamanlar deli olurdum dansa. Şimdi de hep rüyalarım girer. Belki

size aptalca görünür ama, rüyalarım da hep dans ederim. Belki de başıma... başıma böyle bir kazanın gelmesi babam için iyi oldu; yoksa çoktan evden kaçmış, dansöz olmuş-tum. Bu işin öyle delisiyim ki, yıllardır, dünyanın en ünlü balerinlerinin resimlerini toplarım. Hepsinin resmi vardır bende, Saharet'in, Pavlova'nın, Karsavina'nın. Çeşitli rollerde, pozlardaki bütün fotoğrafları. Durun, size de göstereyim... Orada, ocağın üzerindeki kutunun içinde saklıyorum. Bakın, şuradaki Çin kutusunun içinde canım."

Sabırsızlıktan sesi biraz öfkeli çıkmıştı.

"Hayır, hayır, orada değil; solda, kitapların yanında. Ah, ne beceriksizsiniz! Tamam, işte o kutu."

Sonunda, kutuyu bulmuş, ona vermiştim.

"Bakın, şu üstteki en sevdiğim fotoğraftır, Pavlova "Kuğu Gölü" balesinde; kuğunun ölümünü canlandırıyor... Ah, bir gidebilseydim, onu dans ederken görebilseydim, hayatımın en mutlu günü olurdu!"

Ilona'nın çıktığı kapının menteşeleri gıcırda gibi oldu. Edith suçüstü yakalanmış gibi telaşla kutunun kapağını kapatıverdi. Sonra bana dönerek, emir verir gibi: "Sakın başkalarının önünde ağzınızdan bir şey kaçırmayın!" dedi.

Gelen ak saçlı uşaktı. Dikkatle kapıyı açarken, Ilona da üstü donatılmış servis arabasıyla arkadan geliyordu. Ilona hepimize servis yapıp yanımıza oturunca rahatlıyorum yeniden. O sırada yavaşça içeri süzülen, şimdi de sıcak bir yakınlıkla bacaklarıma sürtünmeye çalışan Ankara kedisi yeni bir konu oluyor aramızda. Kediye hayranlığımı belirtince, arkasından soru yağmuru başlıyor: Ne kadar zamandır burada bulunuyordum? Garnizonda rahat mıydım? Falanca teğmeni tanıyor muydum? Kaç kere Viyana'ya gitmiştim?

Bu gibi konuşmalarla gerginlik azalıyor. Yeniden cesaretleniyor, onları yandan incelemeye koyuluyorum. İkisi de

öyle farklı ki! Ilona tam bir kadın; canlı, sıcakkanlı, dolgun vücutlu, sağlıklı. Edith onun yanında çocuk gibi kalıyor; ne çocuk, ne genç kız; on yedi, on sekiz yaşında ama, tam gelişmemiş sanki. Garip bir çelişki var ikisi arasında... Biriyle dans edin, öpüşün; öbürünü şımartın, hasta gibi davranın, okşayın, koruyun, durmadan yatıştırmaya çalışın. Bütün benliğiyle tedirgin, huzursuz çünkü. Hele yüzünde hep bir huzursuzluk var. Bir sağa bakıyor, bir sola; birden gerginleşiyor; sonra, bitkin, kendini arkaya bırakıveriyor. Hareketleri kadar konuşması da sinirli, heyecanlı, aralıksız. "Belki," diye düşünüyorum, "bu tedirgin hal bacaklarındaki hareketsizliği dengeliyor; belki de vücudundaki hafif, sürekli ateşin etkisiyle hareketleri, konuşmaları bu kadar hızlı. Ne var ki onları incelemeye pek vakit kalmıyor. Edith aralıksız soruları, sürüp giden akıcı konuşmalarıyla dikkati üzerine çekmeyi başarıyor; ben de, ilginç bir konuşmanın içine giriveriyorum. Bir saat, belki de bir buçuk saat sürüp gidiyor konuşmamız. Sonra salonda bir gölge beliriyor, rahatsız etmekten çekinir gibi yavaşça içeri süzülüyor. Gelen Kekesfalva.

Saygıyla ayağa kalkmaya davrandığımda: "Lütfen, lütfen!" diye oturtuyor beni. Sonra kızının alnına hafif bir öpücük konduruyor. Sırtında yine o beyaz astarlı siyah ceket var, modası geçmiş bir de papyon takmış; onu başka bir kıyafette görmemiştim zaten. Altın çerçeveli gözlüklerin arkasından dikkatle bakan gözleriyle daha çok bir doktoru andırıyor. Gerçekten de, hastasının yatağına ilişen bir doktor gibi, dikkatle oturuyor kötürüm kızın yanına. Garip şey: Onun gelişikle odanın havası hüznleniyor sanki. Kızını arada bir, yandan şefkatle süzen ürkek bakışları o ana kadar hararetle süren sohbetimizi ağırlaştırıyor. Tutukluğumuzu, sıkılganlığımızı o da seziyor, konuşmaya zorluyor kendini. Alayımı, süvari yüzbaşısını, şimdi savaş

bakanlığında olan eski albayı soruyor. Bizim alayın işle-
rinden şaşılacak derecede haberdar görünüyor. Nedenini
bilmem ama, yüksek rütbeli subaylarla aşırı yakınlığı oldu-
ğunu özellikle belirtmek ister gibi bir hali var.

“Bir on dakika daha...” diye aklımdan geçiriyorum,
“Sonra usulca izin ister, ayrılırım.” O sırada kapıya vuru-
luyor yine. Uşak geliyor, sanki yalın ayakmış gibi sessiz-
ce Edith’e yaklaşıp kulağına bir şeyler fısıldıyor. Edith:
“Beklesin!” diye bağılıyor. “Yok yok, beni rahat bıraksın
bugün. Gitsin, ona ihtiyacım yok.”

Hepimiz onun bu derece sinirlenmesine sıkılıyoruz.
Çok uzun kalmış olmanın sıkıntısıyla gitmek üzere ayağa
kalkıyorum. Uşağa yaptığı gibi, aynı patavatsızlıkla bana
da emrediyor:

“Hayır, siz kalın. Onun söyleyecek bir şeyi yok.” Em-
reden sesinde aslında biraz şımarıklık seziliyor. Babası da
sıkıcı durumu kavlıyor, allak bullak olmuş bir halle, kızını
uyarıyor:

“Evet ama, Edith...”

Edith, belki babasının dehşete kapılmış halinden, belki
de benim öyle sıkıntıyla orada kalakaldığımdan, sinirlen-
diğini anlıyor, birden bana dönerek:

“Özür dilerim.” diyor. “Josef gerçekten biraz bekleye-
bilirdi. Bacak hareketleri yaptıran masajcının her günkü
eziyeti. Ne saçmalık! Bir, iki... bir, iki; yukarı kaldır, indir,
kaldır... Bunlarla bacaklarım hemen iyileşecekmiş. Bizim
doktorun en yeni buluşu. Öbürleri gibi bu da saçma!”

Durumdan babasını sorumlu tutar gibi ona bakıyor.
Benden utanan ihtiyar, kızına eğiliyor:

“Evet, ama, yavrum... Gerçekten, Doktor Condor’un...”
Kızının dudaklarında hafif bir titreme görünce vazgeçiyor;
kızın ensiz burun kanatları da titremeye başlıyor. O gece
de aynen böyle dudakları titremiştii; yine bir sinir nöbetine

tutulacak diye ödüm kopuyor. Sonra, yüzü birden al al oluyor, direnmekten vazgeçip, mırıldanıyor:

“Peki, peki, gidiyorum işte, hiçbir faydası olmadığını bildiğim halde. Özür dilerim, Teğmen, yine beklerim.”

Saygıyla eğilip veda etmek istiyorum. Birden kararını değiştiriyor:

“Hayır, hayır, ben yürüyüş yaparken, siz babamla kalın.” diyor.

“Yürüyüş” kelimesini üzerine basa basa, sert, tehdit eder bir sesle söylüyor. Sonra yanı başındaki masada duran küçük pirinç çingırağı yakalayıp sallıyor. Sonradan evdeki bütün masalarda Edith’in elinin altında birer çingırak olduğunu görmüştüm. Edith, beklemeden, ne istediğini bildirmek için uşağı çağırsın diye koymuşlardı. Çingırak keskin, tiz bir sesle çalınca, Edith’in köpürmesiyle sessizce ortadan yok olan uşak yeniden görünüyor.

Edith: “Bana yardım et!” diye emrediyor uşağa, bacaklarının üzerindeki battaniyeyi de fırlatıp atıyor. Ilona bir şeyler fısıldayarak Edith’e eğiliyor. O görünür bir öfkeyle: “Hayır!” diye arkadaşının yardımını iteliyor. “Josef sadece bana destek olsun. Ben kendim yürürüm.” diyor.

Bundan sonra olanlar korkunç. Uşak kızın üzerine eğilerek, alışkın olduğu bir tutuşla, hafif vücudu iki eliyle koltuklarının altından kavrayıp kaldırıyor. Kız, koltuğun arkasına iki eliyle dayanıp, yerinden doğrulur doğrulmaz hepimizi teker teker süzüyor. Sonra örtünün altında duran değnekleri çıkarıyor; dudakları sımsıkı kenetlenmiş, değneklerin üzerinde yürümeye çalışıyor. Sendeleyerek, yalpalaya yalpalaya ilerliyor, ileriye doğru tökezliyor; uşak da, dengesini kaybedip düşerse, yakalasın diye, kollarını iki yana germiş, arkasından geliyor. Tap-tap... Tok-tok... Bir adım, bir adım daha. Arada bir hafif madenî bir şıngırtı geliyor kulağa. Bacaklarına doğru bakmaya cesaret

edemiyorum ama, ayak eklemlerinde madenden birer destek var gibi geliyor bana. Bu zorla yürüme çabası karşısında, yüreğime buz gibi bir şeyler saplanıyor. Kimsenin yardımını olmadan, tekerlekli sandalyeye de oturmaksızın, bir gösteri yapar gibi, bana, bize, hepimize sakat olduğunu göstermek isteyen bir hali var sanki. Umutsuzluğun verdiği garip, esrarengiz bir öç alma duygusuyla bizi üzme, acısıyla bize eziyet etmek, Tanrı'ya değil de sağlam insanlara yakınmak istiyor. İşte bu korkunç kafa tutmada, o gece ben dansa kaldırırken tutulduğu sinirlilikten bin kat şiddetli, sınırsız bir güçsüzlüğün gizlendiğini sezer gibi oluyorum. Sonunda –bu bana yüzyıllar kadar uzun geliyor– sarsılan, sağa sola yalpalayan narin vücudunun bütün ağırlığını güçlkle bir değnekten öbürüne aktararak, kapıya kadar olan o birkaç adımlık mesafeyi alabiliyor. Bir kez olsun ona bakma cesaretini bulamıyorum. Çünkü koltuk değneklerinin o sert, tok sesi, her adım atışında değneğin yere sürtmesiyle çıkan tok-toklar, eklemlerdeki madenî levhaların gıcırdaması, çabanın, zorlamanın belirtisi, boğuk boğuk soluk alışlar öylesine sinirlerimi bozmuş, beni öylesine allak bullak etmişti ki, neredeyse yüreğim göğsümü delegecek, dışarı fırlayacak gibi oluyordu. Edith odadan çıkmıştı bile; ben ise hâlâ kapalı kapının ardındaki o korkunç gürültünün azalıp dinmesini bekliyordum, soluk almadan.

Ancak ortalık iyice sessizleştikten sonra, bakışlarımı yeniden önümden kaldırmaya cesaret edebildim. Bütün bunlar olurken –yeni fark ediyorum– yaşlı adam sessizce yerinden kalkmış, gergin bir halle pencereden dışarıya bakıyor. Ters yönden gelen ışığın etkisinde, sadece gölgesini görebiliyorum ama, eğik duran bu vücudun omuzları titreterek sarsılıyor. Çocuğunun her gün böyle eziyet çektiğini gören baba da, bu durumdan perişan olmuş görünüyor.

Odanın havası ikimiz arasında donuvermiş sanki. Birkaç dakika sonra karanlık gölge dönüyor, kaygan bir yerde gider gibi, güvensiz adımlarla yaklaşıyor.

“Çocuğun böyle sert davranmasına alınmayın lütfen, Teğmen. Son yıllarda kendisine nasıl eziyet edildiğini bir bilseniz! Her defasında başka bir şey denediler, iyileşmesi öyle ağır ilerliyor ki! Sabırsızlanmasını anlıyorum. Başka ne yapabiliriz ki? Her şeyi denemek gerek, her şeyi.”

Yaşlı adam çay masasının önünde durmuştu; konuşurken de, bana bakmıyordu. Göz kapaklarının altındaki, neredeyse görünmeyen gözlerini masaya dikmişti. Rüyada gibi, kapağı açık şeker kâsesinin içinden bir kesme şeker alıyor, parmaklarının arasında evirip çeviriyor, bakışlarını bomboş diyor, sonra şekerini yine yerine koyuyor. Davranışlarında sarhoş hali var. Sanki orada bir şeyler onu büyülemiş gibi, bakışlarını hâlâ çay masasından alamıyor. Yine farkında olmadan, eline bir kaşık alıyor, sonra yine yerine koyuyor, kaşığa bakarak konuşuyor:

“Yavrumun daha önceki halini bilseydiniz! Bütün gün bir aşağı, bir yukarı merdivenlerden iner dururdu. Basamaklardan öyle bir atlayışı, odalardan öyle yıldırım gibi geçişi vardı ki, korkudan kalbimiz duracak sanırdık. On bir yaşındayken çayırarda sürdüğü midillisiyle giderken kimse yetişemezdi ona. Öyle gözü pek, atılgan, cesurdu ki karımla ben, sık sık başına bir şey gelmesinden korkardık. Ona her şey öyle kolay gelirdi ki, sanki şöyle bir kollarını açsa, uçabilirdi bile... Böyle bir sakatlık da işte tam onu buldu, tam onun gibi birini...”

Seyrek, ağarmış saçları gittikçe daha çok masaya eğiliyor. Sinirli eli hâlâ masada dağınık duran şeylerin arasında gidip geliyor. Kaşık yerine, bu sefer bir şeker maşasıyla masanın üzerinde daireler çiziyor durmadan. Biliyorum, utancın, sıkılganlığın belirtisi bu; sadece bana bakmaktan çekiniyor.

“Oysa, bugün onu sevindirmek öyle kolay ki! En ufak bir şeyden çocuk gibi seviniyor. En aptalca şakaya gülüyor, okuduğu kitaba hayran kalıyor. Çiçekleriniz geldiği zaman nasıl sevindiğini, sonra da sizi üzmüş olma kaygısıyla nasıl telaşa kapıldığını bir görseydiniz!.. Her şeyi nasıl sezdiğini tahmin edemezsiniz... Duyguları hepimizinkinden güçlü. Çok iyi biliyorum, kendini tutamadı diye, şimdi en çok kendisi üzülmüyordur. Ama, nasıl... Kendini nasıl tutsun ki! Her şey böyle ağır ilerlerken, bu yavrucak nasıl sabırlı olsun, Tanrı’nın indirdiği bu sille karşısında sessiz kalabilsin! Kimseye bir şey yapmadı ki... Hiç kimseye...”

Baba, titrek elinde tuttuğu şeker maşasıyla boşluğa çizdiği hayalî şekillere dalgın dalgın bakarken, masanın şıngırdamasıyla ürkmüş gibi kendine geliyor. Kendiyle değil de, başkasıyla konuşuyormuş gibi uyanıveriyor birden. Uyanık bir sesle, özür dilemeye çabılıyor:

“Bağışlayın, Teğmen, nasıl oldu da sizi kendi dertlerimizle üzdüm! Sadece şundan ötürü oldu: Size açıklamak istedim. Kızım için kötü düşünmenizi istemem.”

Sıkıntıyla kekeleyen yaşlı adamın sözünü kesmeye nasıl cesaret edebildim, bilmiyorum. Birden, yaşlı, yabancı adamın ellerini kendi ellerimin içinde buluverdim. Konuşmuyordum; ürkekçe kaçmaya çalışan bu kemikli, soğuk eli tutuyor, sıkıyordum sadece. Şaşkınlıkla bakıyordu bana. Gözlüklerinin arkasındaki güvensiz bakışları, yumuşak bir sıklılganlıkla, benim gözlerimi yokluyordu. Bir şeyler söyleyeceğinden korkuyordum. Bereket söylemiyor. Simsiyah yuvarlak göz bebekleri her an boşalacaklarmış gibi gittikçe irileşiyorlar. İçimde hayatımda duymadığım bir duygu kabarıyor. Bu coşkunca duygudan kaçarcasına, acele, yaşlı adamın önünde eğilip, dışarı atıyorum kendimi.

Taşlıkta, uşak paltomu giymeme yardım ediyor. Birden sırtımdan doğru bir esinti duyuyorum, arkama dönmeden,

yaşlı adamın bana teşekkür etmek için peşimden gelerek kapının ağzında öylece durduğunu anlıyorum. Yalnız, utanılacak duruma düşmek istemediğim için, fark etmemiş görünüyorum. Nabzım heyecanla atarken, acılı olaylarla dolu evden dışarı fırlıyorum.

• • •

Ertesi sabah evlerin üzerinde hâlâ hafif bir sis var; şehir halkının uykusunu bozmasın diye de, panjurlar kapalı. Süvari bölüğümüz, her sabahki gibi, talim alanına at sürüyor. Bozuk kaldırımlarda tökezleyerek gidiyoruz önce; daha uykularını alamayan süvarilerim, yüzleri asık, eyerlerin üstünde sallanıp duruyorlar. Dört beş sokağı arkamızda bırakır bırakmaz, hafif tırısı kalkmış atlarla, genişçe yoldan sola sapıp açık kırlara çıkıyoruz. Bölüğüme “Dörtnal!” komutunu veriyorum. Atlar bir solukta yıldırım gibi ileri fırlıyorlar. Zeki atlar yumuşak, geniş alanı iyi tanıyorlar; sürekli yönetmeye gerek yok bu yüzden atları; dizginleri rahatça gevşetebilirsiniz. Kalçalarına doğru hafifçe dokundurdunuz mu, bütün güçleriyle koşarlar artık. Onlar da bu heyecanın zevkini duyuyorlar.

Ata binmeyi, hele en önden sürmeyi severim. Atların alınlarına, yanaklarına taze hava çarparken, rahatlamış vücutlarından canlılığın belirtisini, damarlarda sıcak sıcak dolaşan kanın akışını kalçalarımın yukarıya doğru duyup ürperiyorum. Çok güzel bir sabah havası. Gecedен kalmayıp çiylelerin tadı, rahatlamış toprağın soluğu, yeşeren, çiçek açan tarlaların kokusu var bu havada. Soluk soluğa kalmış atların burun deliklerinden fışkıran sıcak, canlı solukları duyuyorum. Kaskatı kesilmiş, uykulu vücutlarımızı böyle keyifle rahatlatan, sersemliğimizi koyu bir sis perdesi gibi alıp götüren, sabahın bu ilk koşusu her zaman beni mest

eder. Fark etmeden içimin rahatladığını duyarım, kulağımın dibinde uğuldayan temiz havayı içime çekerim. “Doludizgin, doludizgin!” dedikçe gözlerin daha bir parladığını, zihinlerin daha bir canlandığını duyuyorum; arkamdan doğru kılıçların düzenli şıngırdamalarını, fırlayan atların boğuk solumalarını, nalların biteviye tıkırtılarını duyuyorum. Uğultuyla akan bu insanlar, atlar, sanki tek bir atılışla ileriye fırlayan, masallardaki yarı insan, yarı hayvan yaratıkları andırıyor. “İleri, ileri, ileri! Dörtnala, dörtnala!..” Bu hızla dünyanın öbür ucuna kadar at sürmek, durmaksızın sürmek, ne güzel olurdu! Böyle bir zevki yaratmış, tatmış olmanın verdiği kıvançla adamlarımı görmek için bazen arkama bakıyorum. Hepsinin de yüzlerindeki ifade değişmiş; gözlerindeki, bakışlarındaki o ağırlık, donukluk, uykusuzluk uçup gitmiş. Eyerlerinin üstünde daha da dik oturuyorlar; kendilerine bakıldığını fark edince de, heyecanlı, sevinç dolu bakışlarıma mutlu bir gülümsemeyle karşılık veriyorlar. Rüzgâr gibi uçma keyfinin uyuşuk köylü delikanlılarını bile sardığını görüyordum. Genç, güçlü olmanın iç gıcıklayıcı mutluluğunu onlar da duyuyordu.

Birden: “Duuuur!” diye komut veriyorum. Şaşıarak dizginleri çekiyorlar. Bölük, birden fren yapan bir makine gibi, ağır temposuna giriyor. Biraz şaşmış gibi yan gözle bakıyorlar bana. Benim ata binmedeki sınırsız zevkimi çok iyi bildiklerinden şaşıyorlar bu emre. Çünkü atları bir koyverdik mi, talim alanının bitimine kadar hiç durmadan sürdüğümüzü biliyorlar.

Oysa ben, o sırada yabancı bir elin dizginlerimi tutup frenlediğini duyar gibi olmuştum. Bir şeyler hatırlamıştım birden. İleride, ufkun sol ucundaki duvarın beyaz taşlarını, şatonun bahçesindeki ağaçları, kulenin damını görmüş olmalıydım farkına varmadan. Belki de biri beni oradan gözetliyordur düşüncesiyle, kalbime bir kurşun sıkılmış

gibi oluyor. Dansa kaldırmak hevesiyle incittiğim, şimdi de ata binmekle onu yeniden üzdüğüm biri. Atın üzerinde kuş gibi uçtuğumu görüp kıskanacak kötürüm biri. Böyle sağlıklı, tasasız, atımı sürmekten utanmıştım, sözün kısası. Bana verilmiş bu sağlıklı vücudun mutluluğundan utanıyordum. Arkamdan gelen şaşkın oğlanları da yavaşlatıp, ağır, rahvan gidişle çayırdaki at sürdürdüm böylece. Bakmadan hissediyordum: Çocukların hepsi atlarını yeniden hızlandıracak bir emir vermemi bekliyordu... Boşuna!

Daha bu tutukluğun etkisindeyken bile, bu tür fedakârlıkların saçma olduğunu biliyordum elbette. Başkası yoksun diye bir zevkten vazgeçmenin, biri mutsuz diye mutluluktan uzak durmanın hiçbir anlamı olmadığını da biliyordum. Biz kahkahayla gülüp eğlenirken, adamın birinin yatağında kıvranarak öldüğünü, binlerce pencerenin ardında sefaletin çöreklandığını, binlerce insanın aç olduğunu, fabrika, büro, hapisane ve cephelerin insanlarla dolup taştığını, kendine anlamsızca eziyet etmekle başkasının acısının, sefaletin hafiflemeyeceğini biliyordum. Yeryüzündeki bütün yoksulluklar, sefaletler bir an düşünülecek olsa, kimimiz uykuda boğazına bir şeyler tıkanarak ölüverir, kimimizin ise dudaklarındaki mutlu gülüşler kayboluverirdi, hiç kuşkusuz. Öyleyken, yine de sadece düşünüp hayal ettiğimiz şeylerle acı duymayız; insanı üzen, kahreden, ruhunda canlı olarak duyduğu başka şeyler de sarsar. İşte onun solgun yüzü de böyle mutluluktan uçarcasına zevkle atımı sürdüğüm bir sırada, canlanıvermişti gözlerimin önünde. Koltuk değnekleriyle ayaklarını sürüyerek salondan geçtiğini, değneklerin tak-tuk seslerini, eklemlerindeki madenî levhaların gıcirtısını duymuş, birden kapıldığım korkuyla, fark etmeden, dizginleri hızla çekivermiştim. O heyecanlı dörtnala koşuyu bırakıp ağır aksak, aptalca bir sürüşe geçmenin kime yararı olduğunu sonradan serinkan-

lılıkla düşünmem boşunaydı artık. Her şeye rağmen, yine de kalbimin bir yeri cız etmişti. Sağlıklı, güçlü, alabildiğine başına buyruk bedenimin tadını çıkarma cesaretini kaybetmiştim büsbütün. Böylece ağır ağır, uyuklar gibi, talim alanına giden yola kadar atlarımızı sürüyoruz.

Şato iyice gözden kaybolunca, yeniden toparlanıyorum, kendi kendime: “Aptallık!” diyorum. “Bırak bu budalaca duygusallığı.” Hemen komut veriyorum: “İleri... Dööört-nala!..”

Dizginlere yeniden asılıyoruz. Bu çekişte duygusal zehirlenmenin ilk belirtisi de gizli sanki. Hastalıktan yeni kalkmış sersemlemiş bir kafanın yeniden kendine gelmesi gibi, ben de bana bir şeylerin olduğunu, olmakta sürüp gittiğini fark ediyorum önce. Pek geniş olmayan çevremde, o güne kadar tasasız yaşamıştım. Sadece üstlerimin, arkadaşlarımla ilgilendiği, önemseydiği şeylerle ilgilenmiştim. Ne bir başkasına ilgi duymuştum, ne de bir başkası bana ilgi göstermişti. Hiçbir şey sarsmamıştı beni. Aile ilişkilerim düzenliydi; mesleğim, her şeyim belliydi. İşte yaşıyışım, bu ilgisizlik, tasasızlık; –şimdi fark ediyordum– tasasız, düşüncesiz biri yapmıştı beni. Şimdiyse, birden bir şeyler olmuştu bana; yalnız, dışarıdan fark edilen bir şey değildi bu. O güne kadar varlığından haberdar bile olmadığım insanoğlunun derin acısıyla dolu, incinmiş bir insanın gözlerindeki o tek öfkeli bakışla, içimde bir şeyler patlamıştı sanki. Şimdi de esrarlı bir ateş gibi içime bir sıcaklık yayılıyordu. Hastalığını anlatamayan bir hasta gibi, ben de bu ateşin ne olduğunu açıklayamıyordum kendi kendime. O güne kadar içinde güvenle, kaygısızca yaşadığım çevrenin sınırlarını aşıp yepyeni bir çevreye girdiğimi anlamış, her yeni gibi çevrenin de heyecanlı, tedirgin bir yer olduğunu sanmıştım önceleri. “Bendeki bütün değişiklik bu olmalı.” diye düşünmüştüm. İlk kez önümde duy-

gusal bir uçurumun açıldığını görüyor, açıklayamadığım bir içgüdüyle bu uçurumun çekimine kendimi koy vermek istiyordum. Ne var ki i g d m uyarıyordu beni bu ağır meraka kapılmamak için. “Yeter!” diyordu i g d m. “ z r diledin. Yaptığın aptallığı d zelttin, kendini temize çıkar- dın.” Ama, içimde başka bir ses: “Bir kez daha git oraya.” diyordu. “Sırtından aşağıya duydu un  rpermeyi bir kez daha duy; korkuyla karışık  rpermeyi bir kez daha ya a.”  tekiyse: “Bırak!” diyordu. “Pek kurcalama, burnunu daha çok sokma bu i lere. Kendi halinde bir gen sin sen, senin becerece in i ler değil bunlar. Sonra ilkinden de kötü, üzücü budalalıklar yaparsın.”

• • •

Beklenmedik bir olay ikinci kararımı uygulamamı engelledi.

   gün sonra, Kekesfalva’nın, ak am yemeğine davet eden mektubunu buldum masamın üzerinde. Bu kez, yalnız erkekler  a rılıyordu. Aralarında Kekesfalva’nın bana daha önce sözünü ettiği Yarbay F. de varmış; ayrıca kızıyla Ilona da gelmeme çok sevineceklermiş. Ne yalan söyleyeyim, benim gibi çekingen bir genci bu davet pek gururlandırmıştı. Demek beni unutmamışlardı. Yarbay F.’nin de geleceğinin belirtilmesi Kekesfalva’nın –bana teşekkür borçlu olduğunu göstermek için– beni mesle imde de teşvik etmek istediğini gösteriyordu.

Davete hemen “evet” karşılığı vermekle pişman olmamıştım. Güzel bir ak am geçirdim. Alayda kimsenin ilgilenmedi i benim gibi düşük rütbeli bir subay, ya lı, saygıdeğer beylerden alışılmamış bir yakınlık görüyordu. Kekesfalva onlara benden özellikle söz etmişti, anlaşılan. İlk kez, benden üstün bir kişi aradaki rütbe farkını d   nmeksizin

davranıyordu bana karşı. Yarbay alayımdan memnun olup olmadığını, mesleğimde ilerleme durumumu soruyordu bana. Viyana'ya gittiğimde ya da bir şeye ihtiyacım olduğunda, hemen kendisini bulmamı salık veriyordu. İyilik akan, pırıl pırıl ay yüzlü, saçları dökülmüş, neşeli bir adam olan noter ise, beni evine davet ediyordu. Şeker fabrikasının müdürüyse dönüp dolaşıp sözü hep bana getiriyordu. Kendimden bir üstün olanın düşüncesini hep baş eğerek kabul etmek zorunda olduğum subaylarınkinden çok değişik konuşmalardı bunlar. Düşündüğümünden de çabuk bir güven duygusu gelmişti bana. Hemen yarım saat sonra rahat ve kendimden emin konuşmaya başlamıştım. İki uşak yine, sadece adlarını işittiğim ya da varlıklı arkadaşlarımla övünmelerinden öğrendiğim nefis yemeklerle donatıyorlardı masayı. İlk kez tattığım buz gibi nefis havyarlar, geyik eti ezmesi, sülünler, kafaları tütsüleyen, sinirleri yatıştıran o şaraplar. Böyle şeylerin etkisinde kalmanın sersemlik olduğunu biliyorum ama, ne yalan söyleyeyim, benim gibi, hiç şımartılmamış, önemsiz genç bir teğmene, bolluk içinde bir şölende böyle yaşlı beylerle bir arada bulunmak çocukça bir zevk veriyordu. Kendi kendime, durmadan: "Ah, ah!" diyordum, "bunları hele bir Varuşka ya da Viyana'daki Sacher Oteli'nde nasıl zengin yemek yediklerini övünerek anlatan o suratsız görmeliydi! Böyle bir evde gördükleri karşısında şaşkınlıktan gözleri, ağızları açık kalırdı. Evet bu kıskanç fareler burada olup da bir seyredebilselerdi, nasıl neşeyle oturup, savaş bakanlığından yarbayla birlikte karşılıklı içkilerimizi yudumladığımızı, şeker fabrikasının müdürüyle nasıl senli benli konuşup sohbet ettiğimi, 'Her şeyi bu kadar iyi bildiğinize şaşıyorum.' dediğini bir görebilselerdi!"

Kahveler küçük odada içiliyor, buz gibi konyak göbekli kadehlerle sunuluyor, arkadan yine çeşit çeşit içkiler, ya-

nında da etiketi gösterişli kalın purolar geliyor. Konuşurken Bay Kekesfalva bana doğru eğilerek usulca soruyor: İçeri geçip kâğıt mı oynamak isterdim; yoksa, hanımlarla sohbet etmek mi? “Elbette ikincisini!” diyorum acele; çünkü, savaş bakanlığından bir yarbayla kâğıt oynamayı göze alamazdım, pek hoş olmazdı bu. Kazanırsam belki öfkelen-dirirdim onu; kaybedersem aylığımdan olurum, üstelik, cebimde de topu topu yirmi kron olduğunu hatırlıyorum.

Böylece, yandaki odada oyun masası hazırlanırken, ben kızların yanına oturuyorum. Keyifli olduğumdan mı, yoksa şarabın etkisiyle mi bilmiyorum, kızlar bugün her zamankinden güzel görünüyorlar bana. Edith son gördüğüm gibi solgun, hasta değil. Belki misafirlerin şerefine yüzüne sürdüğü allıktan, belki de keyifli havadan yanakları al al olmuş. Her neyse, ağzının ucundaki o sinirli çizgi, kaslarındaki o gergin titreme yok olmuştu. Uzun pembe bir elbiseyle oracıkta oturuyordu; bacaklarını örten ne bir battaniye, ne bir örtü vardı. Böyle, havamızı bulmuşken, kimse onun sakatlığını aklına bile getirmezdi. Ilona’ya gelince, hafif çakırkeyif olmasından kuşkuluyum. Gözleri alev alev yanıyor; güzel, dolgun omuzlarını gülerek geriye attığında, çıplak kollarına dokunmamak için kendimi zor tutuyorum.

Nefis bir ziyafetten sonra, içinizi ısıtan bir konyağı yuvarlayıp, kokusu burnunuzu karıncalandıran nefis bir puroyu tüttürerek, iki güzel kızın arasına oturunca, dünyanın en büyük budalasını bile olsanız, diliniz çözülür. Şu kör olası çekingenliğim olmasa, çoğunlukla iyi konuşurum, bunu bilirim. Ama, bu kez tam keyfim yerinde; gerçekten canlı, hararetle konuşuyorum. Anlattıklarımın hepsi de bizim alayla ilgili bir yığın budalaca hikâyeye. Sonuncusu alaydaki bir albayın başından geçmişti: Albay, geçen hafta, bir mektubu postane kapanmadan acele Viyana ekspresine yetiştirmek isteyince, erlerden birini çağırıp, mektubun he-

men Viyana'ya gönderilmesi gerektiğini sıkı sıkı tembih etmişti. Ahmak herif, doğru ahıra koştığı gibi atını eyerleyip Viyana yoluna koyulmuştu. Arkadan telefonla en yakın kumandanlığa bildirilmeseydi, gerçekten de on sekiz saat at koşturacaktı. Anlattıklarım, doğrusu, öyle elle tutulur, derin anlamı olan şeyler değildi. Sadece her kışlada anlatılan, sıradan hikâyelerdi; kimi yeni, kimi eskiden kalma. Ne var ki, kızların bu hikâyelere kahkahalarla gülüp eğlendiğini görünce ben bile şaşıyorum. Edith'in kahkahaları daha da sevinçli, neşeli; bazen tiz bir sesle çınladığı da oluyor. Ama, neşesi gerçek, içten geliyor. Çünkü yanaklarının sırça inceliğindeki saydam teni gittikçe canlanıyor; sağlıklı bir hava, görülmedik bir güzellik aydınlatıyor yüzünü. Önceleri keskin, buz gibi bakan kül rengine çalan gözleri çocuksu bir sevinçle parıldıyorlar. Kötürümlüğünü unuttuğu sürece, onu seyretmek çok hoş; çünkü, böylece, hareketleri gittikçe serbestleşiyor, davranışlarına rahatlık geliyor. Rahatça arkasına yaslanıyor, gülüyor, içiyor, Ilona'yı kendine doğru çekip kolunu omzuna atıyor. Ucuz şakalarım gerçekten ikisini de pek eğlendiriyor. Anlattıklarının hoşla gittiğini görünce, anlatanın daha da çok dili çözülür; benim de çoktan unutmuş olduğum bir yığın hikâyeye geliyor aklıma. Başka zaman ürkek, sıkılanken, şimdi yepyeni bir cesaret buluyorum kendimde. Onlarla birlikte gülüyor, onları güldürmeyi de başarıyorum. Şen şakrak çocuklar gibi, üçümüz köşeye büzülüyoruz öylece.

Böyle durmamacasına gülüp eğlendiğimiz sırada, bir yandan da, yarı bilinçli, yarı bilinçsiz, beni sürekli gözleyen bir bakışı da sezinliyorum. Bir gözlük çerçevesinin üstünden bakıyor bu gözler. Oyun masasından yana geliyor; sıcak, mutlu bir bakış. Benim mutluluğumu da artırıyor. Yaşlı adam arada bir de gizlice, -sanırım öbürlerinden uta-

nıyor– belli etmeden göz kırpmıyor bize doğru, kâğıtlarının üzerinden. Bir ara göz göze geldiğimizde, dostça başını sallıyor. Yüzünde dikkatle müzik dinleyen birinin ışıklı parlaklığı var o sırada.

Böylece gece yarısına kadar sürüyor bu eğlenti. Sohbetimiz bir an bile duraklamıyor. Yeniden nefis sandviçler sunuluyor. İşin garibi, sandviçlere saldıran bir tek ben olmuyorum; kızlar da iştahla sarılıyorlar, dinlendirilmiş nefis İngiliz şarabından bol bol içiyorlar. Ama, artık veda etmenin zamanı geldi. Edith’le Ilona, eski, sevgili, güvenilir bir dost gibi, elimi sıkıyorlar. Elbette, en yakın zamanda, yarın, belki de öbür gün yine geleceğime söz veriyorum. Sonra, üç erkekle birlikte, çıkıyorum. Araba bizi eve kadar götürecektir. Uşak yarbayın giyinmesine yardım ederken, ben ceketimi alıyorum. Birden, kolu sallanan ceketime birinin yardımcı olduğunu fark ediyorum: Kekesfalva. Dehşete kapılmış gibi, ona engel olmaya çabalarken –benim gibi henüz ham bir genç nasıl olur da yaşlı bir adamı kendine hizmet ettirir?– Kekesfalva yanıma sokularak fısıldıyor: “Teğmen,” diyor ürkek bir tavırla, “Ah, Teğmen, bilemezsiniz yavrumun yeniden, içten kahkahalarla güldüğünü duyduğum için nasıl mutlu olduğumu! Başka zamanlar hiç böyle neşelenmez. Bugün neredeyse eski havasını bulmuştu, şayet...”

O sırada yarbay bize doğru yaklaşıyor.

“Eh, gidiyor muyuz?” diye dostça gülümsüyor bana.

Kekesfalva onun yanında konuşmasını sürdüremiyor elbette. Elinin usul usul ceketimin kolunda dolaştığını duyuyorum, bir çocuğu ya da bir kadını okşar gibi, eli ürkek ürkek, usul usul kolumun üzerinde geziniyor. Bu gizli, ürkek dokunuşta öyle sonsuz bir şefkat, öyle sınırsız bir borçluluk duygusu var ki, dokunuşunda öyle mutluluk, öyle bir umutsuzluk seziyorum ki, ben de bütün benliğimle sarsılı-

yorum. Yarbayın yanında askere yakışan bir saygıyla, arabaya binerken, kimse sersemliğimi fark etmesin diye kendimi toparlamak zorunda kalıyorum.

• • •

O akşam öyle heyecanlıydım ki, hemen uyuyamadım. Dıştan önemsiz gibi görünse bile –en nihayet, yaşlı bir adamın, şefkatle, ceketimin kolunu okşamasından başka- ca bir şey olmamıştı– yürekten gelen bir teşekkürün belirtisi olan bu ürkekçe hareket, iç dünyamı coşkunca bir heyecanla altüst etmeye yetmişti. Bu etkileyici dokunuşta, bir kadında bile duymadığım, dürüst bir şefkat, ateşli bir içtenlik sezmiştim, ömrümde ilk kez, benim gibi genç bir adamın bir insana yardım etmiş olduğunu anlamıştım. Benim gibi kendine güveni olmayan, önemsiz bir subayın nasıl olup da başkasını böylesine mutlu edebildiğine çok şaşırmıştım. Kendimde keşfettiğim bu coşkunluğu açıklığa kavuşturabilmem için, belki de eski günlerime, çocukluğuma dönmeliydim. Tepeden tırnağa hiç kimseye yararı olmayan, başkalarının ilgisini çekmeyen biri olduğum inancı çocukluğumdan bu yana hiçbir zaman bugünkü kadar bana ağır gelmemiş, yüreğime taş gibi oturmamıştı. Subay okulunda, askerî akademide yerim hep orta düzeydeki, göze batmayan öğrencilerin arasındaydı. Sevilen, öbürlerine tercih edilen öğrencilerin arasına sokulmazdım bile. Alayda da durum pek parlak değildi. Birden ortadan kayboluversem ya da attan düşüp boynumu kırsam, arkadaşlarımdan “Yazık oldu!” ya da “Zavallı Hofmiller!” deyip, iki ay geçince de yokluğumu kimsenin fark etmeyeceğine yürekten inanmıştım. Yerime bir başkası geçecek, atıma binecek, görevimi iyi kötü yapacaktı. İlişkim olan kızlarla da durum farklı değildi. Jaroslau’daki garnizonda

bir dişçinin asistanıyla, Viyana'da küçük bir terzi kızıyla arkadaşlık kurmuştım. Anerl'le sık sık buluşuyor, arada bir odama da alıyordum. Bir izin gününde yine Anerl'le odamdaydım, ona doğum gününde mercandan bir kol-ye hediye etmiştim. Alışıl gelmiş sevgi sözleri söylenmiş, belki de gerçekten dürüst, içten davranılmıştı. Arkasından hemen başka garnizona tayinim çıktığında, birbirimizi avutmuştuk, iki üç ay kadar yazışmış, sonra da her biri-miz başka bir arkadaş bulmuştuk. Tek değışiklik, sevişme heyecanında, Toni yerine Fredl demesiydi. Her şey geçmiş, unutulmuştu böylece. Ama, yirmi beş yaşına kadar haya-tımda bir kez bile öyle aşırı duygusal bir durum olmamıştı. Aslında görevimde düzenli, dürüst olmaktan başkaca da bir şey istediğim, beklediğim yoktu.

şimdiyse beklenmedik şey oluvermişti işte. Merakla, şaşkınlıkla inceliyordum kendimi. Nasıl olmuştu bu? Be-nim düzeyimde genç bir adam nasıl olup da başkalarını etkileyebilmişti? Cebindeki elli kronu servet sanan benim gibi biri zengin bir adama nasıl olup da arkadaşlarından daha çok mutluluk verebilmişti? Ben, Teğmen Hofmiller, birine yararlı olabilmiş, onu avutabilmiştim! Demek, bir iki akşam yanına oturup, konuştuğum kötürüm bir kızın gözleri sevinçten parlamış, yanaklarına canlılık gelmiş, varlığım la kasvetli bir evi aydınlatmıştım!

Karanlık sokaklardan hızla geçerken, heyecandan vü-cudumu ateş basıyor, yüreğim sıkışıyor, neredeyse ceketimi çıkarıp atacağım. Bu şaşkınlıktan sonra, beni daha da etki-leyen baş döndürücü yeni bir heyecana kapılıyorum: Nasıl olup da bu yabancı insanların dostluğunu böyle çabucak kazanabilmiştim? Acaba bu kadar önemli ne yapmıştım ki? Biraz merhamet göstermiş, o evde topu topu iki neşeli, güzel akşam geçirmiştim, o kadar! O güne kadar boş vakit-lerimi kahve köşelerinde geçirmek, can sıkıcı arkadaşlarla

kâğıt oynamak ya da bulvarlarda bir aşağı, bir yukarı tur atmakla ne büyük budalalık etmiştim! Hayır, bundan böyle başıboş, avare yaşayışa paydos!

Bir yandan adımlarımı hızlandırırken, yeni uyanmış, genç bir adamın sınırsız heyecanıyla karar veriyorum. Şu andan başlayarak bütün yaşayışımı değiştireceğim. Kahveye daha az gideceğim; o sersemce kâğıt, bilardo oyunlarından vazgeçeceğim; zaman öldürmekten başka, ne kendime, ne de başkasına yararı olan bütün bu sersemce şeyleri kesinlikle bırakacağım. Hasta kızı daha sık görmeye gideceğim; kızlara güzel, eğlenceli hikâyeler anlatabilmek için hazırlıklı gideceğim; birlikte satranç oynayacağız; vaktimizi hoşça geçireceğiz. Başkalarına yararlı olmak, yardım edebilmek düşüncesi bile beni öylesine heyecanlandırıyor ki, sevinçten şarkı söyleyesim, bu kanatlanan duyguların etkisiyle delice bir şeyler yapasım geliyor. Başkalarınca değerli olduğunu bildiği sürece, insanın kendi varlığı, yaşaması anlam kazanır.

Sonraki haftalarda ikindileri, çoğu akşamları Kekesfalva'lar da geçirir oldum böylece. Bu dostça sohbetler kısa sürede alışkanlığa, pek de tehlikesiz sayılmayan bir alışkanlığa dönüştü. Ama, böyle umulmadık bir dost evi bulmanın, soğuk kışla duvarları, sigara dumanlı arkadaş odaları yerine, sıcacık bir yuvaya kavuşmanın, yıllardır bir askerî kurumdan ötekine sürüklenen benim gibi bir genç için pek çekici bir yanı vardı. İşimi bitirip, dört buçuk-beşte yola koyulurdum. Şatoya geldiğimde, elim daha çingırağa uzanmadan, uşak, sanki gelişimi gizli bir delikten gözetlemiş gibi, dudaklarında dostça bir gülümsemeyle kapıyı açardı. Evde her şeyin, herkesin beni aileden biri kabul ettiği sevimli bir samimiyetle belli edilmişti artık. En küçük huy-larım, isteklerim düşünülmüştü. Sevdiğim marka sigaralar hazır beni bekliyordu. Son gelişimde gelişigüzel sözünü et-

tiğim bir kitabı, rastlantı gibi ama, dikkatle sayfaları ke-
silmiş olarak sehpanın üzerinde buluveriyordum. Edith'in
oturduğu divanın karşısındaki koltuk özellikle benim ye-
rimdi. Belki bütün bunlar küçük, önemsiz şeylerdi ama,
yabancı bir yeri sıcacık bir yuva yapmaya yetiyordu. Arka-
daşlarımın yanında olduğumdan daha rahattım burada.
İçimden geldiği gibi konuşuyor, şakalaşıyordum. Her çeşit
tutsaklığın, özgürlüksüzlüğün ruhumuzun bütün gücünü
engellediğini, bir insanın gerçek değerinin ancak serbest-
ken, rahatken ortaya çıkabileceğini ilk kez anlamıştım.

Genç kızlarla böyle her gün birlikte bulunmanın verdi-
ği heyecandan daha esrarlı başka bir şeyin de etkisi vardı.
Erken yaşlarda askerî okula verilmemden beri, aşağı yu-
karı on, on beş yıldır, devamlı erkeklerle bir arada bulun-
muştum. Sabahın erken saatlerinden gece yarılarna, gece
yarılarından sabahlara kadar, askerî akademinin yatakha-
nesinde, manevralarda, çadırlarda, odalarda, sofralarda,
sokaklarda, binicilik okulunda, sınıflarda, her yerde hep
erkeklerin havasını solumuştum. Çevremdekiler önce genç
çocuk, sonra yetişkin adamdı; hepsi erkekti. Onların canlı
hareketlerine, tok adımlı sağlam yürüyüşlerine, gırtlaktan
gelen boğuk seslerine, çevrelerine yayılan tütün kokusu-
na, patavatsızlıklarına, kabalıklarına alışmıştım. Bütün
arkadaşlarımı seviyordum kuşkusuz; onların da benim
için aynı içten duygularla dolu olduğuna da inanıyordum.
Yalnız, son bir kıvılcım eksik gibiydi. Heyecanlandırıan,
insanı gıcıklayan elektrikli hava yoktu. Bizim gösterişli
mızıka, bütün ritmik temposuna rağmen, nasıl hâlâ tene-
ke gibi çalmaktan bir türlü kurtulamadıysa, kemanların
duygulu, yumuşak yay çekişleri olmadığı için, nasıl öyle
kuru, sert, sadece tek bir tempoya uyumlu kalıyorsa, arka-
daşlarla geçirdiğimiz en sıcak, neşeli, içten saatlerde bile
kadınların ya da sadece soluk alışlarının yakınlığından

doğan akıcı hava hiçbir zaman olmuyordu. Daha on dört yaşımda, kordonlu subay adayı giysilerimizle ikişer ikişer şehirde tur atarken, bir kızla oynatlık eden ya da sadece gülüp konuşan bir genç gördük mü kıskançlıkla kıvrılır, kapatıldığımız kışlalarda yaşıtlarımızın hakkı olan zevklerden yoksun bırakıldığımızı, gençlik heveslerinin zorla elimizden alındığını düşünerek deliye dönerdik. Parmaklıkların arkasına hapsedilen bizler, on birlik kısa eteklilere büyülenmiş gözlerle uzaktan bakar, içlerinden biriyle bir kez olsun konuşmayı hayal ederken, yaşıtlarımızın, genç kızlarla rahatça gezmelerini çekemezdik. Bu gibi yoksunluklar ömür boyu unutulmaz. Sonraları, hoşunuza giden her kadınla yaşadığınız o ucuz serüvenler hiçbir zaman duygulu gençlik hayallerinin yerini tutamaz. Girdiğim her toplulukta, bir genç kızla karşılaşsam –bir düzine kadınla ilişkim olduğu halde– beceriksiz, sersemce davranır, yıllardır süren yoksunluklarımın beni o çocuksu, rahat içtenlikten uzaklaştırdığını içimde duyardım.

Şimdiyse çocukluk yıllarında açıkça belirtemediğim bu isteğim, sakallı, bıyıklı, kaba erkekler yerine, genç kadınlarla dostluk, arkadaşlık kurma isteğim, birdenbire gerçekleşivermişti; hem de tam istediğim gibi. Her ikindi, çantada keklik iki kızın arasındaydım artık. Seslerindeki o kadınsı, duru sıcaklık –başka türlü anlatamam– bedensel bir rahatlık veriyordu bana; anlatamayacağım bir mutluluk duygusuyla genç kızlarla ürkekçe konuşmamanın zevkini ilk kez tadıyordum. Bu olağanüstü durum ilişkilerimizdeki mutluluğu sadece artırıyor, başka bir deyişle, karşı cinsten gençlerin uzun süre bir arada olmalarından doğacak önlenmesi zor elektrikli havayı engelliyordu. Baş başa kalınan loş karanlıklarda tehlikeli olan ezici duygu saatler boyu sürüp giden konuşmalarımızda duyulmuyordu hiç. Ne var ki Ilona'nın öpülesi dolgun dudakları, pembe-beyaz tom-

bul kolları uçar gibi yumuşak hareketlerinden akıp giden dayanılmaz Macar ateşliliği –neden saklayayım– benim gibi genç birinin önceleri başını döndürmüştü. Cıvıl cıvıl gülen bu kara gözlü yumuşacık varlığı kendime doğru çekip doyasıya öpmek isteğine güçlkle karşı koymuş, ellerimi zor tutmuştum. Gelgelelim, tanışıklığımızın daha ilk günlerinde bana içini ilk döken Ilona olmuş, Becskeret’li bir noter adayıyla iki yıldır nişanlı olduğunu, Edith’in durumu düzelince evleneceğini söylemişti. O güne kadar sabrederse, Kekesfalva’nın da bu parasız akrabasına yüklüce bir çeyiz düzmeye söz verdiğini anlamıştım hemen. Üstelik, çaresizlikle tekerlekli sandalyesine mihlanıp kalmış bu duygulu arkadaşının yanında, aramızda aşk bile yokken, kaçamaklar yapmak, o görmeden öpmek, usulca birbirimize dokunmaya çabalamak ne büyük bir ayıp, kabalık olurdu bizler için! Böylece başlangıçta duyduğum ihtiraslı duygu hemencecik küllenivermiş, ilgim gittikçe artan bir içtenlikte bu güçsüz yaratığa dönüvermişti. Çünkü duyguların esrarlı bileşiminde, hastaya duyulan acıma gizlice, şefkat, sevgi duygularıyla birleşiyordu. Kötürüm kızın yanına oturup eğlenceli konuşmalarla onu neşelendirmek, incecik dudakların tatlı bir gülücükle yatıştığını görmek ya da aşırı keyifsiz olduğu bir sırada sabırsızlıkla yerinde duramaz haldeyken, sadece elinizi uzatmakla, onun utanç içinde hemen boynunu eğerek, kül rengi gözlerindeki müteşekkir bakışlarıyla karşılaşmak gibi, manevi dostluğun güven veren bu önemsiz belirtileri arkadaşı Ilona’yla ihtiraslı bir serüvene atılmaktan daha çok mutlu kılıyordu beni. Duygu dünyasının o güne kadar bilmediğim bölgelerini işte bu küçük duygulanmalar, heyecanlar sayesinde keşfettim.

Ne var ki, duygu dünyasının bu bilinmeyen yönleri, aynı zamanda, tehlikeliydiler de. Sakınmalar boşunaydı çün-

kü. Sağlamlı hasta, özgürle tutsak arasındaki ilişki uzun süre sallantıda kalamazdı. Bahtsızlık insanı alingan yapar, sürekli acımak da haksızlıklara yöneltilir. Nasıl, biri alıcı, öbürü verici olduğunda, alacaklıyla borçlu arasındaki o rahatsız edici durum yok edilemezse, hasta da aşırı ilgi karşısında, gizli bir sinir gerginliği içinde, saldırmaya hazırdır. İlgiyle yatıştırma arasındaki o kıl payı farkı iyice bilip öyle davranmak gerekir; yoksa, zaten alingan olan hasta bütünü incinir, gocunur. Epey şımartılan Edith de, bir yandan kendisine prensesler gibi hizmet edilmesini isterken, bazen de gösterilen aşırı ilgiye dayanamaz hale geliyordu. Kitabına, çay fincanına rahatça uzanabilsin diye, sehpayı biraz kendisine doğru itelediğinizde, güçsüzlüğü yüzüne vurulmuşçasına, gözlerinde şimşek gibi keskin bir bakışla. “İstediğim şeyi kendim alamam mı sanıyorsunuz?” diye çıkışıyordu. Demir parmaklıklı kafese kapatılmış yırtıcı bir hayvan, önceleri yaltaklandığı bakıcısının üzerine, sonradan, hiçbir neden yokken nasıl atılırsa, Edith de durup dururken, kendinden “zavallı kötürüm kız” diye söz ederek, keyfimizi kaçırmaktan zevk alıyordu sanki.

Böyle gergin olduğu zamanlar, huysuz saldırmalarına haksız çıkışlar yapmamak için, gerçekten metin olmak gerekiyordu. Bu gücü her defasında nasıl bulup metin kalabildiğime kendim bile şaşıyordum. Hayatta edinilen ilk tecrübeye başkaları da eklenir, nedense. Kişi bir başkasının acısını gerçekten kendi acısıymış gibi duyarsa, o güne kadar tanımadığı, yabancı olduğu en akıl almaz acıları bile kolayca duyabilir artık. Ben de, Edith’te zaman zaman görülen patlamalara aldırış etmiyordum; tersine, bu haksızca öfkeli patlamalar arttıkça, benim de üzüntüm çoğalıyordu. Buraya gelişimden, neden Ilona ile babasının bu kadar memnun olduklarını, evdekilerin orada bulunmamdan neden hoşlandıklarını zaman geçtikçe daha iyi

anlıyordum. Acı uzadıkça, yalnız hastayı değil, çevresindekilerin de merhametini yorar. Güçlü duygular uzun süremez. Ilona'yla babası bu zavallı sabırsız yavrucağa bütün yürekleriyle üzülmüyorlardı, hiç kuşkusuz. Yalnız, artık bitik, yenik bir üzüntüydü onlarınki. Hastayı hasta, sakatlığı da gerçek bir olay diye kabul etmişlerdi. Başları eğik, bu kısa sinir fırtınasının dinmesini bekliyorlardı. Benim gibi her seferinde dehşete, telaşa kapılmıyorlardı artık. Bense Edith'in acılarına her zaman yepyeni bir üzüntüyle, aynı duyguyla karşılık verebilen tek insandım. Bir süre sonra da aşırı hırçın davranmalarından sadece benim önümde utanmaya başladı. Kendini kaybettiği sıralarda ona: "Aman, Edithçğim, yapma!" diye uyarıcı bir söz söylemem yetiyordu. Bakışları uysallaşıyor, yüzü utancından al al oluyor, bacakları sağlam olsa fırlayıp kaçacak hale geliyordu. Sonunda benliğini altüst eden yalvarıcı bir tavırla: "Yarın yine geleceksiniz, değil mi?" diye sorana kadar bekliyor, yanından ayrılmıyordum.

"Geleceksiniz değil mi?" diyordu. "Bugün yaptığım aptallıklara kızmadınız değil mi?"

Merhametinden başka verecek şeyi olmayan bir insanın başkalarını nasıl bu derece etkileyebildiğine akıl erdiremiyordum.

Şu var ki yeni olan her şeyi öğrendikçe coşuvermek gençliğin tek anlamıdır... Duyguya kapıldı mı, insan kurtulamaz bir daha. Acıma duygusunun sadece beni heyecandırmayıp başkalarını da rahatlatan bir gücü olduğunu keşfedince, olağanüstü bir değişiklik duydum kendimde: Acımayı ilk kez içimde duyunca kanım sanki daha sıcak, daha kırmızı, daha hızlı akar olmuştu. O güne kadar tasassız, uyuşuk, avare geçen yaşantım birden değişmişti. Önceleri başımı çevirip bakmadan önünden geçip gittiğim yüzlerce şey şimdi beni ilgilendiriyor, kafamı kurcalıyordu.

Bir yabancının acısına ortak olmak içimde yepyeni, bilinçli ufuklar açmıştı. Çevremdeki bütün ayrıntılarla tek tek ilgileniyordum. Sokaklarına, evlerdeki odalara varıncaya kadar, bütün dünya, acı kaderlerine boyun eğen insanlarla, yakıcı bir sefaletle dolup taşıdığı için, benim de günlerim bu acılı yaşantıya yönelik aşırı bir dikkat ve gerginlikle geçmeye başlamıştı.

Alıştırma koşusunda atım inatçılık etse, eskisi gibi öfkeyle sağrısına vurmuyordum artık. Ata verdiğim acıyı içimde duyuyordum, savurduğum kamçı ateş gibi kendi derimi yakıyordu sanki. Süvari yüzbaşı, eyeri eğri koydu diye, anında hazırola geçen zavallı erin suratına okkalı bir tokat indirince, birden parmaklarım acıyla kasılıveriyordu. Askerler de öylece durup aval aval gülerlerken, taş kesilen erin utançla yere bakan göz kapaklarının arasından yaşların süzüldüğünü bir tek ben görüyordum. Bizim subaylar gazinosunda da, arkadaşların beceriksizliklerini, aptallıklarını anlatan şakalara da dayanamıyordum.

Bu savunmasız, zavallı kızcağız için güçsüzlüğün ne büyük eziyet olduğunu gördükten sonra, her türlü kabalık bende dehşet, nefret uyandırmaya başlamıştı. Minik bir damlacık merhamet gözüme akıtıldığından bu yana, o güne kadar gözümden kaçan sayısız küçük ayrıntıyı görür olmuştum. Sade, basit şeylerdi bunlar belki ama, her biri ayrı bir heyecan, ayrı bir sarsıntı yaratıyordu bende. Her zaman sigara aldığım dükkândaki kadının uzatılan parayı göze çarpacak derecede gözlüklerine yaklaştırdığını görünce, bir gün gözüne perde inebileceğini düşünerek, tasalanıyordum. Ertesi gün durumun çok kötü olup olmadığını usulca kendisine sormaya karar veriyorum. Kadıncağızı muayene etmesi için, bölüğün doktorundan da rica etmeyi aklıma koyuyorum. Bizim gönüllü erlerin, son zamanlarda, kızıl saçlı küçük K.'den uzak durduklarını fark

ediyorum. Oğlanın amcasının dolandırıcılıktan –zavallı gencin ne suçu var ki– hapse atıldığını gazetelerde okuduğumu hatırlayınca, her şeyi anlıyorum. Asker tayını dağıtıldığında, gencin yanına oturup uzun uzun konuşuyorum. Öbürlerinin ona nasıl kaba, haksız davrandıklarını göstermek için böyle yaptığımı delikanlı anlıyor. Bakışlarından seziyorum bunu. Bir başka gün, Albay'ın acımasız dört saat üzengi tutturduğu bizim bölükten bir erin gönlünü alıyorum. Böylece, her gün yeni denemelerle, birden içimi saran bu zevkin tadına varıyorum. Kendi kendime: “Bundan böyle, hep yardım edeceksin, durmadan herkese yardım edeceksin!” diyorum. “İlgisizlik, tembellik, vurdumduymazlık yok artık! Feragatle, kendinden vererek yücelmek, başkasının kaderini kendi kaderin kabul etmek, her acıyı kendi acınmış gibi duymakla iç dünyanı zenginleştirmek ne güzel bir duygu!” Düştüğü bu durumdan dolayı şaşırان yüreğim şükran duygularıyla dolup taşıyor, acıma duygusunun yaratıcı sihrini bana öğreten, bilmeden incittiğim hastaya karşı.

...

Ne var ki bu tatlı duygulardan çok geçmeden uyandırıldım, hem de temelinden. Şöyle oldu: O ikinci vakti domino oynamış, uzun uzun sohbet etmiş, saatin geçtiğini fark edemeyecek kadar heyecana kapıp koyuvermiştik kendimizi. Birden, saatin on bir buçuk olduğunu görünce, acele yerimden doğrularak, izin istiyorum. Baba beni avluya götürürken, dışarıdan bir gümbürtü kopuveriyor. Bardaktan boşanırcasına bir sağanak saçakları dövüyor.

Kekesfalva: “Araba sizi bırakır.” diye beni yatıştırıyor.

“Gereği yok.” diye itiraz ediyorum.

Bu düşünce beni rahatsız ediyor, gerçekten. Şoför gecenin saat on bir buçuğunda sırf benim için giyinecek,

çoktan içeri çekilmiş olan arabayı çıkaracak. Böyle ince düşünmek, başkalarını rahatsız etmemek duygusu bende yeni başlamıştı; öte yandan, böyle berbat bir havada, ayaklarımda incecik ayakkabılarla çamurlu toprak yolda yarım saat bata çıka yürümektense, içi yumuşacık tüylü, sıcak bir arabayla eve bırakılmak da hoşuma gitmiyor değil. Şiddetli yağmura rağmen, yaşlı adam arabaya kadar benimle geliyor. Şoför anahtarı çeviriyor, gümbürdeyen yağmurun altında, araba bir atılışla fırlıyor ileriye.

Sessizce kayıp giden arabada rahat rahat gidiyoruz. Araba kışlaya doğru yönelince –ne çabuk geldik!– bölmeli cama vurarak, şoföre beni Belediye Alanı'na bırakmasını söylemeye çalışıyorum. Kekesfalva'nın şatafatlı arabasıyla kışlaya gitmesem daha iyi. Bir teğmenin kışlaya sık bir arabayla kontlar gibi gelmesi, üniformalı bir şoförün açtığı kapıdan inmesi hiç hoş karşılanmazdı. Üstelik, içgüdümlü, ait olduğum iki ayrı çevreyi birbirine karıştırmanın doğru olmayacağını da seziyordum: Alabildiğine özgür, bağımsız olduğum, el üstünde tutularak şımartıldığım dışarıdaki şatafatlı yaşantımla iş çevrem; ay 30 yerine 31 çekince, mali yükün altında ezilip kalan, zavallı cebi delik birinin köşesine büzülüp yaşadığı iş çevresi. İçimdeki “ben”lerden biri öbüründen haberdar olmaktan pek hoşlanmıyor. Gerçek Toni Hofmiller'in hangisi olduğunu ayırt edemediğim bile oluyor. Görevinin başındaki mi, yoksa Kekesfalva'lardaki mi; dışarıdaki mi, yoksa içerideki mi?

Şoför, benim isteğim üzerine, kışladan iki sokak önce, Belediye Alanı'nda duruyor. Arabadan iniyorum, yakamı kaldırıp, geniş meydanı geçmeye hazırlanıyorum. Tam o sırada yağmur iki kat şiddetleniyor, rüzgâr yüzüme kamçı gibi vuruyor. İki sokak ilerideki kışlaya koştuktansa, bir evin kapısına sığınıp beklemek daha iyi, diye düşünüyorum; ya da meydanın sonundaki kahve açıksa, gökyüzü

iyice boşalana kadar orada barınabilirim. Kahve biraz ötede; yağmurla yıkanan camların ardından gaz lambasının sönük parıltısı seziliyor. Kahvenin gerisinde arkadaşlar her zamanki masalarına çökmüşler. Durumu düzeltmek için bulunmaz bir fırsat. Onlara görünmeyeli epey olmuştu çünkü. Dün, daha önceki gün, bütün bir hafta, geçtiğimiz son hafta kahveye uğramamıştım. Bana kızmaya hakları vardı, doğrusu. Dostluklara bağlı kalınmasa bile, hiç değilse, görünüş korunmaya çalışılırdı.

Zili çalışıyorum. Tasarruf olsun diye, öndeki lambaları söndürmüşler; sayfaları açık gazeteler orada burada dağınık duruyor. Marka veren Eugen hesabı topluyor. Oyun salonunda hâlâ bir ışık, parlak üniforma düğmelerinin parıltısını görüyorum. Gerçekten de hepsi orada. Bizim eski takım. Üsteğmen Jozsi, Teğmen Ferencz, alay hekimi Goldbaum; hepsi. Anlaşılan, son eli çoktan bitirmişler de, yerinden doğrulmaya üşenen, çok iyi bildiğim kahve miskinliğine gömülmüş, uyuşuk uyuşuk oturuyorlardı. Oraya gelmem Tanrı'nın bir lütfuydu; böylelikle uyuşukluğu silkip atacaklardı hiç değilse...

Ferencz: "Hey, bakın! Toni geldi!" diye sesleniyor.

Şiirlerden mısra okumaya meraklı olduğu için sürekli alay ettiğimiz Doktor da "Fakirhanemize ışık getirdin!" gibilerden bir şeyler okuyor yine ezbere. Uykulu altı göz bağrışarak karşılıyor beni.

Arkadaşların sevinci beni de sevindiriyor. "Gerçekten, iyi çocuklar!" diyorum. Hiç haber vermeden, özür bile dilemeden ortadan kaybolmama kızmamışlar.

Gözlerinden uyku akarak, ayaklarını sürüyüp gelen garsona acı bir kahve ısmarlıyor, bir sandalye çekiyorum. Buluşmalarımızda âdet olan "E, ne var, ne yok, bakalım?" sözüyle konuşmayı açıyorum.

Ferencz yayvan yüzünü daha da yayarak elma gibi kırmızı, çıkık yanaklarına gömülü gözlerini kırıştırıyor, pelte gibi ağzı ağır ağır açılıyor:

“En yeni haber,” diyor tembel tembel, “zatıalilerinin bizim fakirhaneye gelme lütfunda bulunmaları!”

Alay hekimi de, arkasına yaslanarak, Kabil’in sesiyle: “Tanrı son bir kez yeryüzüne inecek, sizlerden biri olup, sizinle sevinecek, sizinle üzülecek!” diye ezbere bir şeyler mırıldanıyor yine.

Üçü de keyifle bana bakıyor. Birden, keyfim kaçıyor. İçimden: “En iyisi,” diyorum, “bunca gün neredeydin, şimdi nereden geliyorsun? diye sormalarına fırsat vermeden, ben anlatmaya başlayayım.”

Daha ağzımı açamadan, Ferencz gözünü kırpmıyor, Jozsi’ye dirsek atıyor.

“E, ne dersin buna? Bu berbat havada giydiklerine bak. Sırtında en kibar üniforma, ayağında da rugan iskarpin. İşini biliyor Toni, turnayı gözünden vurmuş. Bizim ihtiyar tefecinin evinde her şey pek parlak olmalı. Bizim eczacı anlattı, her akşam beş çeşit çıkıyormuş... Havyar, besili horozlar, bol, en halisi, en âlâ purolar. Bizim Kızıl Aslan’daki yaban domuzu kızartmasına benzemiyor! Ya, işte böyle! Hepimiz Toni’yi küçümsedik ama, malın gözü çıktı!”

Jozsi atılıyor:

“Yalnız, arkadaşlığa gelince iş yok! Evet, Tonicığım, yaşlı dostuna: ‘Hey, ihtiyar. Eli ayağı düzgün, eli çatal bıçak tutmasını bilen sevimli birkaç arkadaşım var, onları da çağırırsan.’ diyecek yerde, ‘Ekşi Pilsener biralarını çeksinler, hıyarı da gulaşa meze yapıp yesinler, nelerine yetmez!’ diye düşünmüştündür! Hep kendini düşünürsün; başkalarını düşündüğün yok! E, hiç olmazsa bir kalın Upman da mı getirmedin bana? O zaman bugünlük bağışlardım.”

Hepsi dillerini şaplatarak gülüyor. Benimse kanım bey-nime sıcıyor. Şu şeytanın işine bak, kör olası Jozsi ayrılırken Kekesfalva'nın, en iyi purolarından birini cebime sokuşturduğunu nereden de öğrenmiş? Yoksa, ceketimin düğmelerinin arasından ucunu mu gördü? Bizimkiler fark etmeseler bari! Kendimi zorlayarak gülüyorum:

“Elbette Upman marka puro istersin. Aşağısı kurtarmaz! Yalnız, sanırım üçüncü nevi de işini görür!” diyerek, açık tabakayı uzatıyorum kendisine. Birden elim titriyor. Çünkü dün yirmi beşinci yaş günümdü. Kızlar nasılsa öğrenmişler. Akşam yemeğinde peçetemi açarken, içinde bir ağırlık geldi elime. Ben daha toparlanamadan, Ferencz yeni tabakayı görmüştü bile. Bizim daracık çevremizde de, en küçük bir şeyi bile büyütürlerdi.

“Hey, bu da nesi?” diye gürledi. “Yine donatmışlar seni!” Elimden tabakayı alıyor. Ne yapabilirim ki? Evirip çeviriyor, bakıyor, avucunda ağırlığını tartıyor.

“Hey, baksana!” diye Doktora sesleniyor, “üstelik de sahici sanırım. Al da iyice bir bak. Senin sayın baban bu işlerle uğraşır; sen de birazcık anlarsın besbelli.”

Gerçekten de Trohobiz'de bir kuyumcunun oğlu olan alay hekimi Goldbaum, gözlüğünü etlice burnuna iyice bir yerleştirerek, tabakayı eline alıp tartıyor, evirip çevirip her yanına bakıyor, parmaklarını hafifçe tıklatıyor. Sonunda, “halis” damgasını vuruyor.

“Halis altın, damgası var; epey de ağır. Bu kadar altınla bütün alaydakilerin dişleri kaplanırdı. Yedi yüz, sekiz yüz kron eder.”

Beni de şaşırtan bu keşiften sonra –ben altın kaplama sanıyordum– tabakayı Jozsi'ye uzatıyor. Jozsi ötekilerden daha dikkatli, daha saygılı tutuyor. Ah, şu bizim oğlanlar değerli şeylere karşı ne de saygılıdırlar! Dikkatle tutuyor kutuyu, yokluyor. Kapatıp geri vereceği sırada, birden, şaşırarak haykırıyor:

“Hey, bakın! Bir de yazı var üzerinde. Dinleyin! Dinleyin! Sevgili dostumuz Anton Hofmiller’in doğum günü için. Ilona, Edith.”

Üçü de, gözlerini dikmiş, bana bakıyor şimdi.

Ferencz en sonunda: “Vay canına” diye söyleniyor. “Doğrusu, arkadaşlarını iyi seçiyorsun! Benden çok çok bir kibrit kutusu koparabilirdin!”

Gırtlığıma bir şeyler tıkanıyor. Yarın bütün alay Kekesfalva’ların bana hediye ettiği yeni tabakanın hikâyesini de, üzerindeki yazıyı da ezberlemiş olacaktı. Subaylar gazinosunda Ferencz, benimle dalga geçmek için; “Hadi şu senin şatafatlı tabakayı çıkar bakalım!” diyecekti. Ben de, tabakayı süvari yüzbaşısına, binbaşuya, albaya göstermek zorunda kalacağım. Hepsi tabakayı elleriyle tartacak, değerini biçmeye çalışacak, yazıyı görünce de alayla gülecek, ardından da bir yığın sorular, şakalar gelecek. Bense üstlerimin önünde kabalaşmamak için her şeye göz yumacağım.

İyice sıkılmıştım, konuyu değiştirmek için soruyorum: “Bir el kâğıda var mısınız?” Yüzlerindeki dostça gülümseme iyice yayılıyor.

“Duydun mu, Ferencz?” diyor Jozsi. “Burası neredeyse kapanacak, saat gecenin yarımı olmuş; tutmuş, kâğıt oynatalım, diyor!”

Alay hekimi de, tembelce arkasına yaslanıp: “Mutlu olan zamanı fark etmez!” diye bir cevher yumurtluyor.

Hepsi gülmeye başlıyor, tatsız şaka bir süre uzayıp gidiyor aralarında. Markaları saymayı bitiren Eugen yanımıza sokuluyor:

“Hadi, kapanma vakti geldi!”

Hepimiz çıkıyoruz. Yağmur dinmiş. Kışlaya kadar yürüyor, el sıkışarak ayrılıyor. Ferencz dostça omzuma vuruyor:

“Dönmekle ne iyi ettin!” diyor. Bunu yürekten gelerek söylediğini biliyorum. Neden onlara bu kadar öfkelen-

miştim sanki? Hepsi de mert, iyi çocuklardı; hasetten eser yoktu hiçbirinde. Benimle biraz şakalaştılsa, ne kötölük vardı bunda?

• • •

Gerçekten de kötü bir niyetleri yoktu ama, budalaca şaşkınlıklarıyla, ağızlarında geveledikleri şeylerle, içimde bir daha yerine konamayacak bir şeyi, güvenimi yıkmışlardı. Çünkü Kekesfalva'larla olan olağanüstü ilişkim o güne kadar garip bir biçimde, kendime olan güvenimi güçlendirmiş, artırmıştı. Ömrümde ilk kez, vermesini bilen, yardım eden bir insan olmuştum. şimdiyse, başkalarının bu ilişkiyi dışarıdan nasıl başka türlü gördüklerini ya da birbirine bağılı olayları bilmediklerinden, başka türlü görmek zorunda olduklarını anlamıştım birdenbire. Kendimi koyu bir tutkuyla –başka bir deyim bulamıyorum– kaptırdığım acıma duygusunun bana verdiği o derin zevki başkaları nereden bilebilirdi ki! Onlara göre, akşam yemeklerinden kurtulmak, zengin insanlarla bir arada bulunmak, bol hediyeler almak için yerleşmiştim bu konuksever, varlıklı eve. Aslında, hiçbirisi kötü düşünmüyordu. İyi yürekli çocuklar, sıcacık bir köşeye, güzel purolara layık görüyorlardı beni. Onlardan iltifat görmem de, hediye almamda da en ufak bir şerefsizlik, kötölük görmüyorlardı, kuşkusuz; tersine, bir süvari subayının onların masasına oturmakla, ancak kendilerine şeref vereceğini düşünüyorlardı. Ferencz'le Jozsi'nin altın tabakaya hayran kalmalarında da herhangi bir art düşünce gizli değildi; üstelik saygı bile duymuşlardı.

İçimi asıl kemiren, kendimden kuşkulanmaya başlamış olmamdı. Gerçekten, asalak gibi mi davranıyordum acaba? Yetişkin bir insanın, hem de bir subayın, böyle her akşam kendini bir eve davet ettirmesi doğru muydu? şu altın taba-

kayı da kabul etmemeliydim, yağmurlu bir gece boynuma doladıkları ipek atkırıyı da. Her eve dönüŖte, cebime bir puro sokuŖturmalarına izin vermemeliydim, bir süvari subayı olarak. Sonra, o binek atı... Aman! Yarın Kekesfalva'yı muhakkak ikna etmeliyim. Birden aklıma geliyor Ŗimdi, önceki gün Kekesfalva, boz atımın artık iyice güçten düŖtüğünü ağzında geveleyip durmuŖtu; haklıydı da. Evet ama, kendi harasından üç yaŖında bir koŖu atını bana ödünç vermesi yakıŖık almazdı doğrusu. "Ödünç" vermenin onun sözlüğünde ne anlama geldiğini biliyordum çünkü. Sakat kıza bakıcılık yapması için nasıl Ilona'ya çeyiz düzmeye söz ver-diye, beni de kızını oyaladığım, eğlendirdiğim, merhamet gösterdiğim için satın alacaktı, peŖin parayla hem de! Ben mankafa da, farkına bile varmadan, neredeyse asalak durumuna düşecektim!

Sonradan, yaŖlı adamın nasıl duygulanıp da ceketimin kolunu okŖadığını, kapıdan içeri her giriŖimde yüzünün nasıl aydınlandığını düşününce: "Saçma!" diyorum kendi kendime. Sonra beni kızlara bağlayan kardeŖçe arkadaşlık aklıma geliyor. Bir kadeh eksik, bir kadeh fazla, ne kadar içtiğime dikkat bile etmezler; fark etseler de, sevinirler kendimi yanlarında rahat bulduğum için. "Saçmalık, budalalık!" diye düşünüyorum. "Saçma bütün bunlar. İhtiyar adam babamdan bile daha çok seviyor beni."

Gelgelelim, insanın içi bir kez altüst oldu mu, bu gibi sözler neye yarar! İyice anlıyorum artık: Ferencz'le Jozsi'nin gevezelikleri epey rahatımı kaçırdı. "O zengin insanların evine, sadece içindeki acıma duygusuyla mı gidiyorsun?" diye soruyorum kendime, kuŖkuyla. "Bu ziyaretlerde, biraz kendini beğenmiŖlik, zevküsafa sürme isteğı yok mu?" Her neyse, artık açıklığı kavuŖmalı bu durum. İlk olarak da, yarından tezi yok, ziyaretlerimi seyreltmeye karar veriyorum. Ertesi günkü ikindi ziyaretinden vazgeçiyorum hemen.

Gerçekten de, ertesi gün gitmiyorum. Görevim biter bitmez Ferencz'le, Jozsi'yle kahveye yollanıyorum. Biraz gazete okuduktan sonra, her zamanki kâğıt oyununa başlıyoruz.

Ne var ki, oyunum berbat bugün. Çünkü tam karşımda yuvarlak bir duvar saati sallanıyor. Dördü yirmi geçiyor... Dört buçuk... Beşe yirmi var... Beşe on var. Kâğıt yerine saatleri sayıyorum. Çoğunlukla tam dört buçukta çayda olurum, sofraya hazır beni bekler, bir on beş dakika geciksem hemen sorarlar: "Bir şey mi oldu?" diye. Zamanında gelmeme öyle alışmışlardı ki, artık görev sayıyorlardı bunu. İki buçuk haftadır bir gün bile aksatmamıştım ziyaretlerimi. Şimdi onlar da benim gibi durmadan saate bakıyorlar, bekliyorlardır. Gelemeyeceğimi söylemek için hiç değilse telefon etmem gerekmez miydi ya da emir erimi gönderemez miydim?

Jozsi, öfkeyle: "Yahu Toni, bugün yaptıkların tam bir rezalet artık! Biraz dikkat etsene!" diye beni uyarıyor, kötü kötü bakıyor.

Dalgınlığım oyunu bozdu. Toparlanıyorum.

"Seninle yerlerimizi değiştirelim mi?" diyorum.

"Olur, ama, niye?"

"Bilmem." diye yalan söylüyorum. "Buradaki gürültü beni sersem etti sanırım."

Aslında, beni sersem eden saat, durmamacasına ilerleyen dakikalar. Sinirlerimin karıncalanması durmuyor bir türlü; "Telefon edip özür dilesem mi?" düşüncesi kafamı kurcalıyor. Gerçek bir ilginin, elektrik kontağı gibi birden kesip atılamayacağını anlıyorum; yabancıların alın yazısına ortak olanların özgürlüklerinin ellerinden gittiğini de.

Kendi kendime: "Her gün o yarım saatlik yolu tepmek zorunda değilim ya!" diye söyleniyorum.

Duyguları sınırlamanın gizli bir kuralı vardır. Öfkelenen, hiç farkında olmadan, bu işle ilgisiz birine yöneltir öfkelerini; tıpkı bilyarda topların birbiriyle çarpıştırılması gibi. Ben de öyle yapıyorum: Jozsi ile Ferencz'e kızacak yerde, Kekesfalva'ya öfkeleniyorum. İçimden: "Bir kez de beklesinler beni!" diyorum. "Hediyelerle, tatlı sözlerle beni satın alamayacaklarını öğrensiner, masajcı, jimnastik öğretmeni gibi her gün zamanında gitmek zorunda olmadığımı anlasınlar. Hiçbir şeyle yükümlü, hiçbir şeye bağımlı değilim."

Aptalca bir inatla, yedi buçuğa kadar kahvede oturuyorum, sırf hareketlerimde serbest, özgür olduğumu, istediğim zaman gidip geleceğimi, Kekesfalva'ların nefis yemekleriyle iyi cins purolarının bana vız geldiğini kendi kendime ispat etmek için.

Saat yedi buçukta hep birlikte kalkıyoruz. Ferencz bulvarda küçük bir tur atmamızı öneriyor.

Tam arkadaşların peşinden çıkmak üzereyken, birden tanıdığım bir yüzün hızla önümden geçtiğini gördüm. Ilona değil miydi bu? Elbette o. Geçen gün sırtında görüp beğendiğim şarap kırmızısı elbisesinden, Panama şapkasından tanımasam bile, kalçalarının yumuşak hareketinden hemen anlardım. Peki ama, böyle hızlı hızlı nereye gidiyor? Gezintiye benzemiyor bu; bir şeye yetişmek ister gibi bir hali var. "Her neyse, güzel kuşu kaçırma, fırla bakalım!" diyorum kendi kendime.

Şaşıran arkadaşlarımdan kabaca bir, "Beni bağışlayın" diyerek ayrılıyor, caddede rüzgâr gibi dalgalanan eteğin peşinden koşuyorum. Kekesfalva'nın yeğenini tesadüfen kışlanın yakınında görmek gerçekten sevindiriyor beni.

"Ilona, Ilona! Dur!" diye sesleniyorum garip bir hızla koşan kızın peşinden seyirtiyorum.

Duruyor, hiç şaşırmış görünmüyor. Kahvenin önünden geçerken beni fark etmiş olmalı elbette.

“Seni şehirde yakalamak ne güzel tesadüf, Ilona! Bizim buralarda seninle dolaşmayı hep isterdim. Bir iki dakika pastaneye girip oturalım istersen?”

“Hayır, hayır...” diye, sıkılğan bir tavırla mırıldanıyor. “Acelemlerim var, evde bekliyorlar beni.”

“Beş dakika daha beklesinler. Seni zor durumda bırakmamak için de, bir özür mektubu veririm. Hadi, gel. Öyle sert sert de bakma bana!”

İçimden koluna girmek geliyor, çünkü kendi çevremde, kızların en güzeliyle karşılaştığıma gerçekten seviniyorum. Arkadaşlarımla beni bu güzel kızla birlikte görmeleri daha iyi. Ilona hâlâ sinirli görünüyor.

“Hayır, gerçekten, eve gitmeliyim.” diyor, telaşla. “Biraz ileride araba bekliyor beni.”

Doğru, Belediye Alanı’nda bekleyen şoför bizden yana selam veriyor.

“Seni hiç olmazsa arabaya kadar götürebilirim, değil mi?”

“Elbette.” diye mırıldanıyor. “Elbette. Ayrıca... Neden bugün gelmediniz?”

“Bugün mü?” diye, sanki hatırlamak istermiş gibi, ağır-
dan alıyorum. “Bugün? Evet... Bizim Albay kendine yeni bir at almak istiyordu, hep birlikte bakmaya, atı denemeye gittik.”

Aslında, bir aylık bir hikâyeydi bu. Yalan söylemesini beceremiyordum.

Ilona bir şey söylemek isterken vazgeçiyor. Peki, ama, neden durmadan eldivenini çekiştirip sinirli sinirli ayağını yere vuruyor? Sonra, birden: “Hiç değilse akşam yemeğine gelemez misiniz?” diye soruyor.

Kendi kendime: “Dayan!” diyorum. “Boyun eğme! Hiç değilse bir güncük!” Üzülerek içimi çekiyorum:

“Yazık! Gelmeyi çok isterdim ama, bütün gün doluyum, akşamüstü arkadaşlarla toplanacağız, gitmesem olmaz.”

Dikkatle bakıyor bana; tıpkı Edith'te olduğu gibi kaşlarının ortasında o sabırsız kırışık belirliyor, ne garip! Hiçbir şey söylemiyor. Şoför kapıyı açıyor, Ilona bindikten sonra gürültüyle kapatıyor.

Ilona, camın aralığından: “Yarın geliyorsunuz, değil mi?” diye soruyor.

“Evet, yarın muhakkak gelirim.”

Araba yola koyuluyor. Tedirginim. Ilona'nın acelesi, neydi? Sanki benimle görünmekten korkan bir hali vardı. Ya arabayla buradan hızla uzaklaşması? Edith'le babasına selam göndermeliydim hiç değilse. Bana bir zararları olmadı ki ikisinin de! Öte yandan, mesafeli davrandığıma da memnunum. Hiç değilse kendilerini rahatsız etmek istemediğimi düşünürler.

• • •

Ilona'ya ertesi gün için, her zamanki saatte geleceğimi söylediğim halde, yine de önceden telefon ediyorum. Bazen kurallara bağlı kalmak iyidir; daha sağlam olur. Böylece, beklenmedik, istenmedik bir sırada çat kapı gitmeyeceğimi göstermek istiyorum onlara. Bundan böyle de, gelmemi gerçekten istiyorlar mı diye, her defasında telefonla soracağım. Ne var ki, bugün istendiğimden eminim, uşak kapıyı açmış beni bekliyor çünkü. İçeri girer girmez de fısıldıyor.

“Küçük hanım kulenin taraçasındalar. Teğmen'den yukarı gelmesini rica ediyorlar. Sanırım Sayın Teğmen yukarıya hiç çıkmadılar. Ne kadar güzeldir, görecekler!”

Josef haklı. Bu garip bina sık sık ilgimi çektiği halde, kulenin taraçasına hiç çıkmamıştım o güne kadar. Daha önce de söylediğim gibi, eskiden, çöken ya da yıktırılan bir şatonun köşe kulesiymiş. Kızlar bile kulenin geçmişini bilmiyorlardı. Bu dört köşe kule yıllarca boş durmuş, depo ola-

rak kullanılmış, Edith çocukluğunda sık sık kulenin çürük merdivenlerinden yukarı tırmanmış. Annesinin babasının yüreği hoplarmış bunu görünce. Molozlar arasında yarı uyuklu yarasaların uçtuğu, üzerinden her atlayışta ortalığı toza dumana katan çürümüş kalasların bulunduğu çatıya çıkarmış. Ne var ki, bu hayali geniş, yetenekli çocuk tozlu pencereleri göz alabildiğine uzanan ovalara bakan bu çatı katını kendine bir çeşit gizlenme, oyun yeri seçmiş. Başına o kaza gelip, hareketsiz kalan bacaklarıyla, yükseklerdeki o şairane kule odasına tırmanma umudunu büsbütün yitirince, en değerli şeyi kendinden çalınmış gibi oluvermiş.

Babası kızının, gözlerini kaldırıp, birden kayboluveren çocukluk yıllarının cennetine, o çok sevdiği çatı odasına baktığını görürmüş sık sık. Bunun üzerine, kızının üç ay Almanya'da bir sanatoryumda yatmasından yararlanarak, hemen Viyanalı bir mimar bulup, kuleyi şahane bir taraça haline getirtmiş. Edith, sonbaharda durumunda herhangi bir değişme olmadan eve döndüğü zaman, kule onarılmış, asansörü de yerleştirilmiş bulunuyor. Asansör, hastanede-kiler gibi, hastayı tekerlekli sandalyesiyle yukarıya çıkarabilecek genişlikte. Böylece, Edith, beklenmedik bir sırada, çocukluk dünyasına yeniden kavuşmuş.

Çalışmasını aceleye getiren mimar yapıda, güzellikten çok, rahatlığı düşünmüştü. O dört köşe kulenin tepesine oturttuğu, keskin geometrik çizgilerle dümdüz yontulmuş kesme biçimi taş, Marie Theresia devri şatolarının barok mimarisinden çok, bir tersaneye ya da elektrik fabrikasına yakışırdı. Buna rağmen, babasının asıl istediği gerçekleşmişti: Edith, hasta odasının boğucu sıkışıklığından, tek-düzeliğinden hiç beklemediği bir anda kendini kurtaran bu taraçayı görünce, hayran olmuştu. Artık tümüyle kendi malı olan bu kuleden, önünde tabak gibi dümdüz uzanan manzarayı dürbünle bol bol seyrediyordu.

Çevrede olup biten her şeyi, ekin ekenleri, harmanları, tarlada çalışanları, çalışmaya ara verip dinlenenleri görüyordu. Epeydir uzak kaldığı dış dünyayla yeniden bağlantı kurmanın sevinciyle, dumanını çıkararak geniş toprakları oyuncak gibi boydan boya geçen trenleri saatlerce oturup seyrediyordu. Meraklı bakışları yoldan geçen tek bir arabayı bile kaçırmıyordu. Bizim atla gezintilerimizi, manevralarımızı da hep dürbünle izlediğini sonradan öğrenmiştim. Ne var ki, evin bir köşesindeki herkesten uzak bu yeri, kendine ait özel bir gezinti yeri kabul edip, eve gelen bütün konuklardan garip bir kıskançlıkla saklamıştı. Sadık uşağın heyecanlı hayranlığından, kimsenin giremediği bu gözlem kulesine davet edilmenin olağanüstü bir iltifat olduğunu anlamıştım böylece.

Uşak, kuleye asansörle çıkarmak istiyordu beni. Böylesine pahalı bir mekanizmayı kendisine emanet ettikleri için böbürlendiği her halinden belliydi. Kulenin yan pencerelerinden, her katında ı ışık alan, asma bir merdivenle de çıkıldığını öğrenince, asansöre binmek istemedim. Her merdiven başında, yeni bir görüntüye açılan uçsuz bucaksız manzarayı seyretmenin daha çekici olacağını canlandırmıştım kafamda.

Gerçekten de, bu daracık camsız deliklerin her birinden ayrı güzellikte bir manzara görünüyordu. Yazın nimetleriyle örtülen toprak, rüzgârsız, duru, sımsıcacık bir gün yaşıyordu. Yer yer serpiştirilmiş evlerin, çiftliklerin bacalarından dumanlar döne döne yükseliyordu. Uzakta, tepelerine leyleklerin tünediği saman örtülü küçük kulübeler ne güzeldi! Ambarların önünde ördeklerin yüzdüğü derecikler de yontulmuş maden gibi pırıl pırıldı. Kulübelerin aralarındaki sarı tarlalarda otlayan renk renk benekli inekler, çamaşır yıkayan kadınlar, öküzlerin çektiği hantal arabalar, dörtgen biçimi ekili tarlalarda uçar gibi hız-

la giden arabalar cüceler dünyasının minnacık şeyleriydi sanki. Doksan basamağı tamamlayınca, gözlerimin önüne, hafif puslu ufuklara kadar uzanan Macar ovalarının doyurucu manzarası serilmişti. Uzaklarda, belki de Karpat Dağları'nın incecik şerit halinde mor gölgeleri yükseliyor, solda soğan biçimi kuleleriyle minicik şehrimiz görünüyordu. Bizim kışlayı, belediye binasını, okulu, talim alanını rahatça seçebiliyordum. Garnizona geldiğimden beri bu ücra yerin iddiasız, sade güzelliğini ilk kez görüyordum.

Ne var ki, bu dost, sıcak manzaraya daha uzun süre kendimi kaptıramazdım. Taraçaya gelmişim çünkü; hastayı selamlamaya hazırlanmalıydım. Edith'i görmedim önce. Dinlenmek için uzandığı yumuşak hasır koltuğun arkası bana dönüktü; koltuk, renkli bir istiridye gibi sardığı Edith'in narin vücudunu benden gizliyordu. Ancak yanı başındaki, üzerinde kitap duran masada, açık bırakılan gramofondan Edith'in orada olduğunu anlamıştım. Yanına birden yaklaşamazdım. Dinlenen ya da rüya görmekte olan bir insanı ürkütebilirdim. Edith'le göz göze gelebilmek için, taraçayı boydan boya dolaştım. Sonra usul usul yanma sokulunca, uyuduğunu gördüm. Çelimsiz vücudunu özenle sarıp sarmalamışlar, yumuşak bir örtüyü ayaklarına örtmüşlerdi. Kızıl-sarı saçlarının çevrelediği hafif yana eğik duran, çocuksu yüzü beyaz bir yastıkta dinleniyordu. Batmakta olan güneşin altın sarısı ışınları yüzüne sağlıklı bir parlaklık veriyordu.

Elimde olmadan duruyor, onu tablo gibi seyretmeye koyuluyorum, çünkü sık sık birlikte olduğumuz zamanlarda bile, ona tam karşıdan bakma fırsatını bulamamıştım. Bütün duygulu, aşırı duygulu insanlar gibi o da, bilinçsiz bir direnişle, kendini seyrettirmezdi hiç. Konuşma sırasında yüzüne şöyle bir bakılsa, hemen kaşlarının arasındaki öfkeli kırıışık belirir, dudakları sinirli sinirli titrer, gözleri tedirginleşirdi. Yüzü hiç sakın durmazdı. Şimdi, gözleri ka-

palı, savunmasız, kımıldamadan öylece yatarken çocuksu, kadınsı, hasta bir ifadenin önüne geçilmez bir çekicilikle birleştiği, hafif köşeli, daha olgunlaşmamış yüzünü rahatlıkla seyredebiliyordum... Bir hırsız gibi. Susuz kalmış gibi aralık duran dudaklarının, yumuşak soluk alışlarıyla bile, çocuksu, çelimsiz göğsü inip kalkıyor. Sanki bütün kanı çekilmiş, bitkin düşmüş gibi, solgun yüzü kızıl saçlarına gömülmüş, yastığa düşmüş. Gözlerinin altındaki koyu gölgeler, şakaklarındaki ince mavi damarlar, burun deliklerindeki tatlı pembelik, ince, renksiz bir koruyucu gibi, tenini dış etkenlere karşı koruyor sanki. “Teninin altından ince bir saydamlıkla görünen damarları onun ne kadar duygulu olduğunu gösteriyor.” diye düşünüyorum. “Koşmak, dans etmek, uçmak için yaratılmış olan bu tüy hafifliğindeki vücut âdeta yere çakılı kalmaktan ne büyük acı duyuyordur! Zavallı yavrucak!” Onun bahtsızlığını düşündükçe beni etkileyen heyecan verici, acı dolu merhamet duygusunun sıcaklığını yeniden duyuyorum. Şefkatle uzanıp kolunu okşamak isteğiyle elim titriyor. Üzerine eğildiğimde, uyanıp da beni tanırsa, dudaklarındaki tatlı gülümseyişi görmek istiyorum. Acıma duygumu artıran derin bir şefkat beni ona doğru itiyor. Hayır! Onu kendinden uzaklaştıran, vücudundaki sakatlığı unutturan bu uykuyu neden bozayım? Asıl güzel olan bu değil mi? Hastaya, bütün korkulu düşlerini hapsettiği uykusunda yakın olmak; sakatlığını unutturan uykusunda, titreyen bir yaprağa konan kelebek hafifliğiyle, arada bir dudaklarına gelip giden gülümseyişi görmek! Asıl harikulade olan bu değil mi? Aslında onun olmayan bu gülümseyiş, uyanır uyanmaz uçverecekti dudaklarından. “Tanrı’nın ne büyük lütfü!” diye düşünüyorum. “Sakatlar, kötürümler, kaderin ağır darbesiyle ezilenler hiç değilse uykularında vücutlarının biçimsizliğini bilmiyorlar, rüyanın o tatlı aldatışı hiç değilse uykuda onlara

vücutlarını güzel, tam gösteriyor. Acı çeken kişi bedeninin mahkûm edildiği kötü kaderinden hiç değilse uykunun o karanlık dünyası içinde kaçmayı başarıyor. Yalnız, beni örtünün üzerinde birbirine kenetlenmiş duran elleri etkiliyor en çok. Kırılacakmış kadar incecik, narin bilekli, hafif mormusu sivri tırnaklı, kanı çekilmiş eller öyle zayıf, güçsüz ki! Ancak tavşan, güvercin gibi küçük hayvanları okşayabilir; bir şeyi sıkı sıkı yakalamaya, tutmaya gücü yetmez. “Böyle güçsüz eller gerçek bir acıya nasıl karşı koyabilir!” diye düşünüyorum. “Bir şeyi nasıl tutabilir, yakalayabilir, zorla alabilir?” Bir de kendi ellerimi düşünüp, nefret edesim geliyor; en azgın atı bile bir dizgin çekişle yola getiren, sağlam, güçlü, kaslı, hantal ellerimi. Kuş hafifliğindeki vücuduna pek ağır gelen dizlerinin üstündeki kalın örtüye takılıyor gözüm, elimde olmadan. Bu kalın örtünün altında, eklemlerine çelikte ya da deriyle gerilmiş bir mekanizma yerleştirilen o ezilmiş, felçli –yoksa, sadece güçsüz, zayıf mı, bilmiyorum; bugüne kadar cesaret edip soramadım– hareketsiz, cansız bacaklar saklı. Bacaklarının her hareketinde, eklemlerindeki bu korkunç aracın nasıl gülle gibi ağırlaştığı gözümün önüne geliyor. Yürümekten çok, koşup uçacak hafiflikteki bu zayıf narin vücut bu iğrenç aracı, takırtılarla, gıcırımlarla sürüklemek zorunda.

Bu düşünceyle tepeden tırnağa öyle bir ürperiyorum ki, mahmuzlarımın hafif bir şingirtıyla titremesini önleyemiyorum. Bu madenî şingirtı, sadece minicik, çok minicik, belli belirsiz bir ses çıkarmış olmalı; ama, elleri kıpırdanmaya başlıyor, rahatça ayrılıyor birbirinden, gevşiyor, geri geliyor; sanki uyanırken esneyen parmaklarıymış gibi. Sonra gözlerini kırıştırıyor, yabancı, şaşkın bakışlarla bakınıyor.

Birden keşfediyor beni. Yüzü donuklaşıveriyor. Kafasındaki düşünceleri, anıları, gördükleriyle henüz bağdaştıramıyor. Sonra, bir silkinişle, iyice uyanıyor. Beni tanıyor.

Yüreğinden fişkırcasına bütün kanı yanaklarına çıkıveriyor birden, billur bir kadehi kırmızı şarapla doldurur gibi.

Kaşlarını çatarak: “Ne sersemim!” diyor, sanki onu çıplak görmüşüm gibi, aşağıya kaymış olan örtüyü sinirli parmaklarıyla yukarıya doğru çekiştiriyor. “Bu ne sersemlik! Bir saniyecik dalmış olmalıyım.”

Burun kanatları hafifçe titremeye başlıyor.

“Neden hemen uyandırmadınız beni?” diyor. “İnsan uyurken seyredilmez; doğru değil. Uyurken herkes gülünç görünür çünkü.”

Saygımla onu öfkelenlendirmiş olmama canım çok sıkılmıştı; şakayla durumu kurtarmak istedim:

“Uyanırken olmaktansa, uyurken gülünç olmak daha iyi.”

Dirseklerine dayanarak, koltuğunda doğruldu. Kaşlarının arasındaki kırışık şimdi daha da derinleşmiş, dudaklarında da aynı sinirli kıpırdanmalar başlamıştı. Sert sert bakıyor bana:

“Dün neden gelmediniz?”

Karşılık veremeyecek kadar ansızın geldi bu soru.

“Bizi bekletmek için çok önemli bir neden olmalı, yoksa, telefon ederdiniz hiç değilse.”

Mankafanın biriyim ben! Bu soruyu önceden düşünüp, karşılığını hazırlamalıydım! Sıkıntıyla kıpırdanıp duruyorum yerimde. Artık iyice eskimiş yalanı ağzımda geveliyorum: Birden bir teftiş gelmiş; ben saat beşte kurtulabileceğimi umuyormuşum; bu sefer de Albay bize yeni atını göstermek istemiş falan filan.

Sert, keskin bakışları hâlâ üzerimde. Yalanlarım uzadıkça, bakışlarındaki sertlik artıyor.

“Demek öyle?” diye soğuk bir sesle mırıldanıyor en sonunda. “Peki, bu dokunaklı hikâye nasıl bitti? Albay yepyeni, pırıl pırıl atı sonunda satın aldı mı bari?”

Tehlikeli bir yola saptığımı anlamaya başlamıştım. San-ki bileklerini rahatlatmak ister gibi, elinde tuttuğu eldiven-lerle masaya bir, iki, üç kez arka arkaya vuruyor. Sonra o korkutucu bakışlarıyla bakıyor bana.

“Yeter artık! Tek kelimesi bile doğru olmayan bu aptal-ca yalanlara son verin! Böyle saçmalıkları bana yutturmaya nasıl cesaret ediyorsunuz?”

Hızlı, daha hızlı vuruyor elindeki eldivenleri masaya. Sonunda fırlatıp atıyor.

“Söylediğiniz saçmalıkların bir tek kelimesi bile doğru değil! Tek kelimesi bile! Binicilik okuluna gitmediniz, tef-tişiniz de yoktu. Saat dört buçukta kahvedeydiniz; bildiğim kadarıyla da, orada ata binilmez. Boşuna yorulmayın! Bi-zim şoför sizi saat altıda kahvede kâğıt oynarken görmüş.”

Ağzımı açamıyorum. O birden sesini yükseltiyor.

“Ayrıca, neden utanayım sizden? Siz gerçeği söyleme-diniz diye, benim de saklamam mı gerek? Doğruyu söy-lemekten korkmam ben. İşte öğrenin artık: Şoför sizi kah-vede tesadüfen görmedi. Ne olduğunu öğrenmesi için, ben gönderdim onu. Hastasınız, telefon da etmediğinize göre, başınıza bir iş geldi sanmıştım. Siz de... Evet, siz de, tut-muş, sinirli olduğumu söylüyorsunuz... Kimsenin beni bekletmesine gelemem... Onun için, şoförü gönderdim. O da, kışlaya gidince, Sayın Teğmen’in keyfinin yerinde oldu-ğunu, kahvede kâğıt oynadığını öğrenmiş. Bunun üzerine Ilona’dan sizi görmesini, neden böyle kaba davrandığınızı öğrenmesini rica ettim. Acaba bir gün önce sizi incitmiş miydim farkına varmadan?.. Sersemce taşkınlıklarım la bazen gerçekten sorumsuz davrandığım oluyor çünkü... İşte böyle, size her şeyi açıkça söylemekten utanmadığımı gördünüz. Siz de, karşıma geçmiş, bir yığın saçmalık geve-liyorsunuz bana. Dostlar arasında böyle çirkin yalanların çok kötü olabileceğini düşünemiyor musunuz?”

Karşılık vermek istiyordum; Ferencz'le Jozsi'nin sersemliklerini bile anlatacak cesareti bulmuştum. O, emreder gibi, beni durdurdu:

“Sakın yeni yalanlara başlamayın, dinlemeye sabrım yok. Zaten yeterince yalanla dolduruldum. Sabahtan akşama kadar hep aynı yalanları dinliyorum. ‘Bugün ne iyi görünüyorsun!... Bugün ne güzel yürüyorsun... Fevkalade! Çok iyi, çok iyi gidiyor!’ Sabahtan akşama kadar hep aynı yatıştırıcı hapları yutturuyorlar bana. Bu yalanlarla boğulduğumun kimse farkında bile değil. Neden dosdoğru, mertçe söylemiyorsunuz, ‘Dün hem vaktim, hem de keyfim yoktu.’ diye? Bize gelmek zorunda değilsiniz ya. Üstelik, telefon ederek, ‘Bugün gelemeyeceğim, arkadaşlarla şöyle biraz dolaşacağız.’ deseydiniz, sevinirdim de. Yufka yürekli koruyucu tavrıyla, her gün yanı başımda oturmaktan sıkılacağınızı anlamayacak kadar budala mı sanıyorsunuz beni? Koca bir adamın bir sandalyeye çakılı kalmaktansa, ata binmek ya da sağlam bacaklarıyla gezmek isteyeceğini düşünemem mi sanıyorsunuz? Tek bir şeye gelemem yalnız: Kaçamak laflara, yalanlara, uydurmalara; gırtlığıma kadar doluyum çünkü bunlarla. Hepinizin sandığı kadar aptal değilim; doğru söyleyenlere de kızmam, üstelik. Birkaç gün önce Bohemyalı yeni bir çamaşırcı kadın aldık eve; eski kadınıımız öldü çünkü. Geldiği ilk gün, daha evde kimseyle konuşmadan, koltuk değneklerim verilerek kalkmama yardım edildiğini görünce, dehşetle, elindeki fırçayı yere fırlattı: ‘Ah, ah! Ne bahtsızlık!’ diye bağırmaya başladı. ‘Böyle zengin, kibar bir kız... kötürüm olsun ha!’ diyordu. Ilona, vahşi bir kedi gibi, kadıncağızın üzerine saldırdı. Zavallı-cığı evden kovmaya kalktılar. Oysa, kadının böyle dürüst davranması beni memnun etmişti, dehşetle ürkmesi de rahatlatmıştı; çünkü insanın düşünemediği, beklemediği bir şeyi görüp dehşete kapılması kadar içten, insancıl bir duy-

gu olamaz. Hemen on kron verdim kendisine; aldı, kiliseye koştı benim için dua etmeye. Bütün gün bu olaya sevindim durdum; evet, kelimenin tam anlamıyla sevindim. Bir yabancının beni ilk gördüğünde içinde neler duyacağını biliyordum artık. Siz ise... yapmacık bir incelik duygusuyla, ‘korunmam’ gerektiğine inanıyorsunuz; ihtiyatlı, saygılı davranmakla bana iyilik ettiğinizi sanıyorsunuz. Yalnız, bir şey var. Sanıyor musunuz ki bunları göreceksiniz, fark edecek göz yok bende? Sersemce konuşmalarınızda, ağzınızdan çıkan her lafta, o dürüst temizlikçi kadının duyduğu aynı tedirginlik, ürküntüyü duymuyor muyum sanıyorsunuz? Koltuk değneklerini almaya davrandığımda nasıl soluğunuzun kesildiğini, ben fark etmeyeyim diye telaşla konuşmanıza devam ettiğinizi görmüyorum mu sanıyorsunuz? Ah, hepsini öyle inceden inceye biliyorum ki, kapıyı arkanızdan çekip, beni bir ölü gibi oracıkta bırakıverdiğiniz zaman nasıl rahat bir soluk aldığınızı, gözlerinizi devirerek, ‘Zavallı yavrucak!’ diye içinizi çektiğinizi, yine de bir iki saatinizi bu ‘zavallı, hasta yavruya’ feda ettiğiniz için de memnurluk duyduğunuzu... Hepsini biliyorum.

“Hayır, ben fedakârlık istemiyorum! Her gün bir öğün merhamet sunmakla kendinizi görevli saymanızı istemiyorum. En yüce merhamet duygusunun bile canı cehenneme! Merhamet istemiyorum ben! Gelmek isterseniz gelirsiniz; istemezseniz gelmezsiniz, işte bu kadar! Hiç değilse o zaman birtakım at satın alma hikâyeleri uydurmaya kalkışmazsınız. Dayanamıyorum... Yalanlara, sizin o tiksindirici koruma çabalarınıza dayanamıyorum!”

Son sözler ağzından çıkarken artık iyice kendini kaybetmişti. Gözleri çakmak çakmak yanıyordu; yüzü de solmuştu. Sonra gevşeyiverdi. Bitkin düşmüş gibi başını kanepenin arkasına yasladı, titreyen dudakları ancak yavaş yavaş yeniden renkleniyordu.

“İşte böyle!” diye, utanmış gibi, hafifçe iç geçirdi. “Bunun bir gün söylenmesi gerekiyordu! Artık söyledim işte! Bir daha sözünü etmeyelim! Bana... Bana bir sigara verir misiniz?”

Bana garip bir şey oldu. Eskiden kendim tutardım, ellerim de sağlamdı. Kızın bu beklenmedik boşanışı beni öylesine sarstı ki, bütün varlığım sanki felç olmuş gibi uyuştu, ömrümde hiçbir şey beni böylesine sarsmamıştı. Güçlkle bir sigara çıkarıyorum tabakadan; uzatıyor, kibriti yakıyorum. Titreyen parmaklarımla yanan kibriti bir türlü doğru tutamıyorum; boşlukta kalıyor, sönüyor sonunda. İkincisini yakıyorum; o da, kızın sigarasını yakamadan, titreyen elimde sallanıp duruyor. Göze batacak kadar açık beceriksizliğimden sarsıldığımı fark etmiş olmalı ki şaşılacak derecede kaygılı, bambaşka bir sesle usulca soruyor bana:

“Ne oluyor size? Titriyorsunuz... Ne... Ne heyecanlandırdı sizi böyle? Bütün bunlardan size ne?”

Kibritin minik alevi söndü. Ben sessizce oturdum yerime; o ise, şaşkın, mırıldanıyor:

“Benim böyle budalaca gevezeliklerime bu kadar heyecanlanacak ne var? Babam haklı: Gerçekten çok... Çok garip bir insansınız.”

O sırada arkamızda hafif bir vınlama duyuldu: Taraçaya çıkan asansörün sesi. Uşak Josef kapıyı açıyor; suçlu, ürkek bir tavırla Kekesfalva içeri giriyor. Hastanın yanına her gelişinde olduğu gibi omuzları düşüvermiş yine.

Salam vermek üzere hemen yerimden kalkıyorum. Kekesfalva, sıkılganlıkla, başını sallıyor; alnından öpmek için Edith'e eğiliyor. Garip bir sessizlik oluyor sonra. Bu evde herkes her şeyden haberdar; yaşlı adam aramızda tehlikeli bir gerginliğin geçtiğini fark etmiş olsa gerek. Gözlerini yere eğmiş, huzursuz, öylece duruyor. Elinde olsa oradan kaçmak isteyecek. Edith, durumu kavrayıp, yardım etmek istiyor:

“Bir düşün, baba!” diyor. “Teğmen burayı ilk kez görüyor!”

“Evet, harikulade bir yer burası.” diyorum, sıkılganlıkla. Sonra utanılacak kadar budalaca bir laf ettiğimi fark edip susuyorum.

Kekesfalva, tutuk halini gidermek ister gibi, kızının üzerine doğru eğiliyor.

“Korkarım az sonra burası sana biraz serin gelecek.” diyor. “Aşağı insek daha iyi olmaz mı?”

Edith: “Evet, iyi olur.” diyor.

Havayı dağıtacak önemsiz, sudan işlerle oyalanacağız diye hepimiz memnunuz. Kitapları topluyoruz; Edith’in atkısını omzuna koyuyoruz; masanın üzerinde, evin her yerinde olan çingiraklardan birini çalıyoruz. İki dakika sonra asansör çıkıyor yukarı; Josef kötürüm kızı koltuğuyla alıp dikkatle asansöre götürüyor.

Kekesfalva: “Biz de hemen geliyoruz.” diyor şefkatle, kızının arkasından. “O zamana kadar sen akşam yemeğine hazırlanırsın; ben de bu arada Teğmen’le biraz bahçede dolaşırım.”

Uşak asansörün kapısını kapatıyor, tekerlekli sandalye, kötürüm kızla birlikte, mezara iner gibi boşluğa gömülüyor. Yaşlı adamla ben, farkına varmadan, birbirimize arkamızı çeviriyoruz. Susuyoruz ikimiz de. Sonra, birden, ürkekçe bana doğru yaklaştığını duyuyorum.

“Sizce bir sakıncası yoksa, Teğmen, biraz konuşmak istiyorum sizinle... Daha doğrusu, bir şey rica etmek istiyorum. Benim çalışma odama gidelim daha iyi... Siz sıkılmazsanız. Yoksa... yoksa parkta da dolaşabiliriz.”

“Ne demek! Bundan onur duyarım, Bay Kekesfalva.” diyorum.

O sırada asansör bizi almak üzere yukarı çıkmıştı. Aşağı iniyoruz, avluyu geçiyoruz. Kekesfalva’nın, sanki görünmekten korkar gibi, büzülüp, duvara yapışık usul usul yü-

rüdüğünü fark ediyorum. Ben de aynı hafif adımlarla onu izliyorum.

Badanası pek temiz olmayan, alçak yapılı, çiftlik yönetim binasının sonundaki bir kapıyı açıyor. Döşemesi kışladaki odamdan farksız olan bu çalışma odasına giriyoruz. Eski, külüstür ucuz bir yazı masası; lekeli hasır koltuklar; duvarda yıllardır kullanılmadığı belli bir yığın tabela. Odanın rutubetli kokusu da, bizim kışlanın küf kokusunu andırıyor. Daha ilk bakışta –şu birkaç gün içinde ne çok şey anladım!– yaşlı adamın hep kızına para harcadığını, kendisinin ise cimri bir köylü gibi tutumlu yaşadığını anlıyorum. Önümden gittiği için de, siyah ceketinin dirseklerinin aşınmış olduğunu görüyorum; on on beş yıldır bunu giyiyor olmalı.

Kekesfalva odanın tek rahat, geniş koltuğunu bana doğru itiyor.

“Oturun, Teğmen.” diyor şefkatli bir sesle. “Oturun, lütfen.”

O da, benim davranmama fırsat vermeden, eski hasır koltuklardan birini çekiyor. Yan yana sıkışık bir durumda oturuyoruz. Sabırsızlıkla, söyleyeceklerini bekliyorum. Böyle zengin bir adamın benim gibi parasız bir teğmenden ne gibi bir isteği, ricası olabilir ki? Sanki ayakkabılarını seyredermiş gibi, inatla başını önüne eğik tutuyor. Ağır, sıkıntılı soluk alışlarını duyuyorum.

En sonunda, başını kaldırıyor. Alnı terden parlıyor. Buğulanan gözlüğünü çıkarıyor. Yüzü gözlüksüzken daha çıplak, zavallı, üzgün. Bütün miyoplarda olduğu gibi gözleri gözlük camının altında görüldüğünden daha yorgun, donuk bakıyor. Göz kapaklarının altındaki morluklardan uykusunun az olduğu, rahatsız uyuduğu anlaşılıyor, içimden yine o sıcacık bir şeylerin fışkırdığını duyuyorum. Biliyorum, yine merhamet duyğum kabarıyor. Karşımda artık zengin Kekesfalva değil, yaşlı, kaygılı bir adam oturmakta.

Hafifçe öksürerek: “Teğmen,” diye söze başlıyor, “sizden çok büyük bir ricada bulunmak istiyorum... Biliyorum, sizden bir şey istemeye hakkım yok, bizi tanımıyorsunuz bile... Ayrıca, kabul etmek zorunda da değilsiniz... Elbette reddedebilirsiniz rahatça... Belki biraz kendini beğenmişlik, sırnaşıklık benimkisi; ama, size daha baştan beri güven duydum, iyi, yardımsever bir insansınız; hemen seziyor insan bunu.” İtiraz eder gibi davranmış olmalıyım ki, “Evet, evet!” diye ısrar ediyor. “İyi bir insansınız. İnsana güven veren bir haliniz var. Bazen... Bazen, sizi bana...” Tanrı gönderdi, demek isterken vazgeçiyor. “Her şeyi rahatça söylemek için bana gönderildiğinizi sanıyorum... İstediğim pek büyük bir şey değil... Peki, ama, ben böyle durmadan konuşuyorum, dinlemek istiyor musunuz diye sorduğum yok!”

“Elbette dinliyorum.”

“Sağ olun! İnsan yaşlandı mı başkalarını tanımakta güçlük çekmez; ilk bakışta anlar. İyi insan ne demektir, bilirim; iyiliği karımda tanıdım çünkü. Onun ölümü ilk talihsizliğim oldu. Şimdiyse, böylesi daha iyi oldu, diyorum kendi kendime, hiç değilse kızının felaketini görmedi; dayanamazdı çünkü. Biliyor musunuz, başımıza bu felaket beş yıl önce geldi. Bu kadar uzun süreceği önceleri hiç aklıma gelmiyordu... Nasıl akla gelir ki! O da öbürleri gibi bir çocuk; koşsun, oynasın... Sonra birden her şey bitiversin!.. Sonra, doktorlara karşı da büyük saygımız vardı; her gün gazetelerde doktorların nasıl mucizeler yarattığını okuyorduk: Kalbi yarıp diyorlar, hastaya yeni göz takıyorlardı... Bu basit şeyi de yapabileceklerine gönülden inanıyorduk. Bir çocuğa, sağlam, sağlıklı doğan bir çocuğa yardım edebileceklerini sanıyorduk. Bu yüzden, başlangıçta o kadar ürkmemiştim; çünkü bir an bile, evet bir an bile Tanrı’nın böyle bir çocuğa, böyle masum bir çocuğa bir daha düzelmemesine kaderin ağır darbesini indireceğini aklıma

getirmiyordum. Evet, benim başıma gelseydi neyse, bacaklarım yeterince taşımışlardı beni. Onlara ihtiyacım yoktu artık... Üstelik, iyi bir insan da değildim, çok kötülükler yapmıştım... Ben... Evet, ne diyordum? Evet, evet, felaket benim başıma gelseydi, anlardım. Tanrı nasıl oluyor da, böyle hiç suçu olmayan bir yavrucağıza indiriyordu silleyi? Böyle sapasağlam bir insanın, bir çocuğun bir hiç yüzünden... Bir virüs diyordu doktorlar, bir virüs yüzünden bacaklarının birdenbire hareketsiz kalabileceği nasıl aklımıza gelebilirdi ki?

“Doktorlar virüs deyip meseleyi geçiştirmişlerdi. Oysa bahaneden başka bir şey değildi bu. Gerçek başkaydı çünkü: Bacakları kaskatı kesilen bir yavrucağız yatağa çakılıvermişti. Ne bir daha yürüyebilecek, ne de koşacaktı; bizse, elimiz, kolumuz bağlı, bekleyecektik. Akıl alacak şey değildi bu.” Mutsuz baba, burada, elinin tersiyle, dağılan, ıslanan saçlarındaki teri siliyor. “Ne kadar doktor varsa sorduk elbette... Nerede ünlü doktor bulduysak, ona koştuk... Hepsini teker teker çağırdım buraya. Birtakım ilaçlar verdiler; bir yığın Latince hastalık adı söylediler; aralarında tartıştılar, danıştılar; biri bir şey, öbürü başka bir şey denedi. Hepsi de umutlu olduklarını söylüyor, parayı alıp gidiyordu. Hiçbir şey değişmedi... Daha doğrusu, biraz iyileşme oldu, olmadı değil, önceleri bütün vücudu felç olmuş, yatakta sırtüstü yatıyordu. Bugünse, kollarıyla vücudunun üst kesimini oynatabiliyor; koltuk değnekleriyle de, yürüyebiliyor... Haksızlık etmeyeyim. Epeyce bir düzelme oldu bile diyebilirim. Ama, tam olarak hiçbiri yararlı olamadı. Doktorların hepsi, omuzlarını silkip; ‘Sabır!’ dediler. ‘Sabır!’... İçlerinden sadece biri dayandı... Doktor Condor’du bu. Bilmiyorum adını duydunuz mu daha önce? Siz de Viyana’daydınız çünkü.” Hayır, adını hiç duymamıştım.

“Elbette, nereden bileceksiniz; sağlam ve sıhhatli bir insansınız, üstelik, kendinden pek söz edilmesini sevmez de. Profesör olmadığı gibi, doçent bile değil... İyi bir uzmanlık öğrenimi yaptığını da sanmıyorum; daha doğrusu öyle büyük uzmanlık peşinde değil. Hiç kimseye benzemeyen tuhaf bir adam... Size anlatabilecek miyim bilmem! Her gün görülen hastalıklar ilgilendirmez onu; herhangi bir doktorun iyi edebileceğı işlerle uğraşmaz... Başka doktorların omuz silkerek şaşırp kaldığı, bir şey yapamadığı önemli, zor olaylar ilgilendirir onu. Bu konuda bilgim olmadığından, elbette kalkıp da Doktor Condor’un öbür doktorlardan daha iyi olduğunu iddia edemem... Tek bildiğim, şu: Öbürlerinden çok daha iyi bir insan. Onu ilk defa karımı iyi etmeye çalışırken tanıdım; hastalığı yenebilmek için nasıl savaştığını gördüm. Sonuna kadar savaşan boyun eğmeyen tek kişi oldu. Daha o zamanlardan anlamıştım. Bu doktor her hastasıyla birlikte yaşıyor, onunla birlikte de ölüyordu. Hastalıktan daha güçlü olma tutkusu var onda; bilmem anlatabildim mi? Öbürleri gibi sadece para kazanıp profesör olmak hırсында değil... Kendini düşünmüyor, hastayı düşünüyor hep...

“Fevkalade bir insan, sözün kısası.”

Yaşlı adam iyice heyecanlanmıştı, hâlâ yorgun bakan gözleri canlanmıştı âdeta.

“Diyorum size. fevkalade bir insan. Kimseyi yüzüstü bırakmaz; her hastalığı iyi etmeye çalışmak bir görevdir onun için... Biliyorum, gerektiğı gibi anlatamıyorum ama, birine yardım edemedi mi, kendisini suçlu görür... Belki buna inanmayacaksınız ama, gerçekten oldu bu, yemin ederim! Gözleri görmeyen bir kadını iyileştireceğine söz vermişti; kadın büsbütün kör olunca doktor onunla evlendi. Düşünün: Genç bir erkek, kendinden yedi yaş büyük, parasız, çirkin, kör bir kadınla evleniyor! Üstelik, kadın şimdi iste-

rik bir hal aldı, doktora yükten başka bir şey değil. Bu olay onun ne iyi bir insan olduğunu göstermiyor mu? Böyle bir insanı buldum, ne mutlu bana! Anlıyorsunuz, değil mi?.. Kızımın en az benim kadar ilgileniyor. Vasiyetime onu da aldım bu yüzden.”

Yaşlı adam iki elini dua eder gibi birleştirmişti. Sonra bana biraz daha yaklaştı:

“Şimdi beni dinleyin, Teğmen. Sizden bir şey rica edeceğim. Dr. Condor’un bu kadar iyi bir insan olması beni rahatlatıyor... Yine de, hep korkuyorum, anlıyor musunuz? Bana olan saygısından dolayı gerçeği söylemediğinden korkuyorum... Hep çocuğun iyileşeceğini, sağlığına iyice kavuşacağını söyleyerek beni avutuyor, bana söz veriyor ama, “Ne zaman iyileşecek? Daha ne kadar sürecektir bu?” diye sormaya kalksam, kaçamak yapıyor, sadece: “Sabır! Sabır!” diyor. İnsan bir şeye iyice kanaat getirmeli... Yaşlı, hasta bir adamım ben. Onun tam sağlığına kavuştuğunu görebilecek miyim, bilmek isterim. İnanın, Teğmen, böyle hiçbir şeyi bilmeden daha uzun süre yaşayamam. İyileşecek mi, ne zaman iyileşecek, kesinlikle bilmek istiyorum... Böyle güvensizlik içinde yaşamaya dayanamıyorum artık.”

Heyecanla ayağa kalktı, üç adımda pencerenin yanına geldi. Biliyordum: Gözlerine dolan yaş saklamak için hep böyle sırtını çevirirdi. O da kızı gibi merhamet istemiyordu. Sağ eliyle beceriksizce ceketinin arka cebini yoklayarak mendil çıkardı. Alnındaki terleri siler gibi yapıyordu ama, boşuna; ağlamaktan kızarmış göz kapaklarını açıkça görüyorum. Odanın içinde bir iki kez gidip geldi, inilti duydum: Ayaklarının altındaki çürümüş tahtaların sesi miydi, yoksa o mu inlemişti, bilmiyorum. Sonra yeniden derin derin soluk aldı.

“Bağışlayın...” dedi. “Bunları anlatmak istemiyordum... Ne diyordum? Evet... Yarın Doktor Condor Viyana’dan dö-

nüyor, bize geleceğini telefonla söyledi... Kontrol etmek için iki üç haftada bir gelir... Burada, bizim evde kalabilir, istediği parayı da verebilirim ama, hastayla arasında bir mesafe bulunması gerektiğini söylüyor... Evet, ne diyecektim? Biliyorum, yarın gelecek, öğleden sonra Edith'i muayene edecek. Her gelişinde akşam yemeğine kalır, gece ekspresiyle döner. Kendi kendime düşündüm: Bir yabancı şöyle laf arasında sorsa kendisine; ilgisi olmayan bir yabancı, bir tanıdığı üzerine bilgi edinmek istermiş gibi şöyle bir sorsa: "Kötürümlüğünün derecesi nedir?" diye. "Yavrucağız iyileşecek mi?" diye. İyi kulak verin: "Tümüyle iyileşecek mi? Bu durum daha ne kadar sürecektir?" diye sorsa. Sanırım size yalan söylemez... Sizden saklayacağı bir şey yok; gerçeği rahatça söyleyebilir size... Benden çekinebilir, ben babasıyım çünkü; üstelik, yaşlı, hastayım da; yüreğimin nasıl parçalandığını da biliyor... Benimle konuştuğunuzu sakın belli etmeyin ona. Laf arasında dokunun bu konuya, doktora bir şey soran herhangi biri gibi... Yapar mısınız?... Benim için yapar mısınız bunu?"

Nasıl "hayır" diyebilirdim! Gözleri dolu dolu olmuş, benim "Evet" dememi bekliyordu karşımda. Söz verdim. Ellerini uzattı:

"Anlamıştım zaten... Daha o zamandan beri. Kızıma karşı öyle iyiydiniz ki! Daha o zamandan anlamıştım. 'İşte,' demiştim, 'beni anlayan bir insan, ancak o sorabilir bunu...' Söz veriyorum, yemin ediyorum size: Ne Edith, ne Condor, ne de Ilona'nın aramızda geçenlerden haberi olacak... Bana ne büyük bir yardımda bulunduğunuzu yalnız ben bileceğim."

"Böyle düşünmeyin, Bay Kekesfalva, küçücük bir hizmet bu aslında."

"Hayır, küçücük değil; çok büyük, çok büyük bir hizmet. Sizin için... Ben de sizin için..." Yaşlı adam burada

büzölüp sesini alçalttı: “Sizin için bir şeyler yapabilirim belki.” Şiddetli tepki göstermiş olmalıydım ki sustu. Aca-ba karşılığında bana para mı vermeyi düşünüyordu? Sonra telaşla ekledi: “Hayır, hayır, yanlış anlamayın beni. Maddi yardım demek istemedim... Çevrem geniştir, bakanlıklarda bir yığın tanıdığım vardır, savaş bakanlığında da tanıdıklarım var... Günümüzde, insanın böyle ilişkileri olması iyidir... Elbette bunu söylemekti niyetim sadece...”

Ürkek, sıkılğan bir halle ellerini bana uzatmasından utanıyorum. Bu konuşmalar arasında bir kerecik olsun yüzüme bakmamış, başı öne eğik, ellerine bakarak konuşmuştu. Ancak şimdi gözlerini ürkek ürkek kaldırmış, bir yana bıraktığı gözlüğünü titreyen parmaklarıyla gözüne yerleştirip bana bakmıştı.

“Artık eve dönsek iyi olur.” diye mırıldandı. “Bu kadar uzun süre kalmamız Edith’in merakını uyandırabilir. Onun yanında çok dikkatli olmak gerekiyor, hasta olduktan sonra sezileri güçlendi sanki. Odasındayken bile, evde bütün olup bitenlerden haberdar... Kendisine bir şey söylemeden, o her şeyi tahmin ediyor... Onun için kuşkulandan gitsek diyorum.”

Gidiyoruz. Edith, tekerlekli sandalyesinde bekliyor bizi. İçeri girdiğimizde keskin bakışlarını dikeyiyor üstümüze. Sıkıntılı yüzümüzden, neler konuştuğumuzu öğrenmek ister gibi bir hali var. Ne var ki, en ufak bir açık vermediğimiz için, Edith de bütün gece yine kendisiyle baş başa, sessiz kalıyor.

• • •

Kötürüm bir kızın iyileşme olanağının bulunup bulunmadığını tanımadığım bir doktordan laf arasında öğrenmenin küçük bir hizmet olacağını söylemiştim Kekesfalva’ya.

Dışarıdan bakıldığında da, gerçekten bana öyle büyük bir yardım gibi görünmemiştir. Yalnız, beklenmedik bir anda bana verilen bu görevin benim için ne büyük anlam taşıdığını anlatamam. Çünkü sadece kendi gücüyle, girişimiyle, üstesinden gelebileceği beklenmedik bir görevle yükümlü olmak kadar başka hiçbir şey genç bir adamın kendine güvenini artıramaz, kişiliğini ortaya çıkarmaz. Bundan önce de bana sorumluluklar yüklenmişti elbette ama, bunlar mesleki, askerî görevlerdi, üstlerimin verdikleri emirleri yerine getirmek gibi belli bir çevrede uygulamam gereken işlerdi, bir bölüğe komuta etmek, bir sevkiyatı yönetmek, at satın almak, askerler arasında çıkan kavgaları yatıştırmak gibi. Bu emirlerin uygulanması hep mesleki bir çerçeve içinde kalıyordu; ya yazılı ya da basılı olarak duyuruluyordu; tereddüde düştüğüm durumlarda ise benden yaşlı, tecrübeli bir arkadaşın bilgisine başvuruyordum. Kekesfalva ise sınırlarını yeni keşfetmeye başladığım, daha tam tanıyamadığım iç dünyama sesleniyordu. Bu yabancı adamın kendi sıkıntısı içinde, bütün dostları, tanışları arasından beni seçmesi, bana gösterilen bu güven, bugüne kadar arkadaşlarımdan, üstlerimden gördüğüm övgülerin hepsinden çok daha mutlu ediyordu beni.

Ne var ki bu mutluluğuma bir çeşit şaşkınlık da karışıyordu, çünkü ilgimin bugüne kadar ne kadar gevşek, duygudan yoksun kalmış olduğunu anlamıştım. Haftalarca bu eve girip çıkmıştım da, nasıl olup bu en olağan soruyu sormak aklıma gelmemiştir hiç? Zavallı kız ömrü boyunca kötürüm mü kalacaktı? Bacakların zayıflamasına karşı tıp bir çare bulamaz mıydı? Bunları hiç düşünmemiştim. Bağışlanamaz bir ayıptı benimkisi. Ne Ilona'ya, ne kızın babasına, ne de bizim alay doktoruna bir kerecik olsun sormamıştım; kötürümlüğü yok edilemez bir gerçek olarak kabul etmiştim. Yıllardır babayı kıvrandıran huzursuz-

luk bu yüzden kurşun gibi benliğime girivermişti birden. Doktor bu çocuğu gerçekten acılarından kurtarabilseydi! Bu zavallı, sandalyeye bağlanmış ayaklar yine serbestçe hareket edebilseydi! Tanrı'nın yanılttığı bu yaratık, yine kahkahalar atarak, rüzgâr gibi mutluluktan uçarcasına merdivenlerden inip çıkabilseydi! Bunları düşünmek bile sarhoş etmişti beni. İkimizin, üçümüzün tarlalarda at koş-turacağını; onun, hapis odasında bekleyecek yerde, daha kapıda beni karşılayacağını, birlikte çıkıp dolaşacağımızı düşünmek ne güzel bir duyguydu! Yabancı doktoru bir an önce görüp bilgi almak için sabırsızca saatleri sayıyordum şimdi! Kekesfalva'dan bile sabırsızdım; hiçbir görevi bu kadar önemsememiştim.

• • •

Ertesi gün her zamankinden erken gittim. Bu sefer yalnız Ilona karşıladı beni. Doktorun Viyana'dan geldiğini, şimdi Edith'in yanında olduğunu, genç kızı her zamankinden daha uzun, esaslı muayene ettiğini söyledi. Doktor iki buçuk saattir buradaymış; Edith belki aşağıya inemeyecek kadar yorgun olabilirmiş; onun için, bu defalık Ilona ile kalmak zorundaymışım, daha önemli bir işim yoksa...

Ilona'nın sözlerinden Kekesfalva'nın aramızdaki sözleşmeyi ona anlatmamış olduğunu anladım. Sırrın sadece iki kişi arasında paylaşılması insana gurur verir. Hiç belli etmedim. Oyalanmak için satranç oynadık bir süre. En sonunda, yan odadan sabırsızca beklenen ayak sesleri duyuldu. Kekesfalva'yla Dr. Condor hararetle konuşarak içeri girdiler. Şaşkınlığımı gizlemek için kendimi zor tuttum; çünkü Dr. Condor'u görür görmez hayal kırıklığına uğramıştım. Tanımadığımız biri üzerine ilginç şeyler anlatıldımı, anılarımızın en değerli, en güzel şeyleriyle hayalimizde

önceden bir tablo çizeriz. Kekesfalva'nın bana canlandığı Condor gibi dâhi bir doktoru gözümün önüne getirebilmek için, sıradan bir rejisörün, tiyatro kostümcüsünün sahnede doktor tipini yaratırken başvurdukları bazı, biçimsel özelliklerden yararlanmıştım: Zeki bir yüz, karşısındakinin içini okuyan keskin bakışlar, canlı bir tavır, anlamlı, zekice sözler. "Doğa, olağanüstü insanları, olağanüstü özelliklerle yaratmış" düşüncesine nedense budalaca kapılıveririz daha ilk çırpıda. Bu yüzden, buruşuk kurşuni elbisesine sigara külü dökülmüş, boyun bağı çarpık bağlanmış, tıknaz, şişko, miyop, dazlak bir adamın önünde eğilirken, mideme müthiş bir sancı saplandı. Hayal ettiğim gibi insanın içini delen keskin bakışları yerine, ucuz gözlük çerçevesinin ardında uyuşuk, hatta uykulu bakışlarla karşılaşmıştım. Dr. Condor, Kekesfalva'nın beni tanıştırtmasını beklemeden, küçük, ıslak elini bana uzatıp, masadan sigara almak üzere sırtını döndü.

"İşte geldik." dedi. "Ne yalan söyleyeyim, dostum, korkunç karnım aç. Hemen bir şeyler yesek çok iyi olur. Yemek daha hazır değilse, Josef ufak tefek bir şeyler gönderebilir önceden; bir dilim kızarmış yağlı ekmek gibi." Doktor kendini koltuğun üzerine bıraktı. "Bu ikindi ekspresinde yemekli vagonun olmadığını her seferinde unuturum. İşte yine Avusturya'ya özgü bir unutkanlık örneği daha." Doktor, burada: "Ah! Doğrusu, aferin!" diye sevinçle bağırdı. Uşağın yemek salonunun kapısını açtığını görmüştü. "Josef'in dakikliğine güvenebilir insan. Bunun için sizin aşçıbaşını da utandırmayacağım. Bugün oraya buraya koşuşturmadan öğlen yemeği bile yiyemedim."

Bunu söylerken bir yandan da hantal adımlarla salona doğru yürüdü; yerine oturup, bizi beklemeden, boynuna peçeteyi sokuşturduğu gibi, önündeki çorbayı kaşıklamaya koyuldu. Bu önemli işi yaparken de, ne benimle, ne de

Kekesfalva'yla bir tek kelime bile konuşmadı. Onu tek ilgilendiren şey yemekti; miyop bakışlarını ise durmadan şarap şişelerinin üzerinde gezdiriyordu.

“Enfes sizin şu Szomorodner şarabınız! Tadını geçen defadan biliyorum. Sırf bu şarap için bile gelmeye değer. Yok, yok, Josef! Koyma daha; önce bir bardak bira içerim. Evet... Sağol!”

Bira bardağını bir dikişte boşalttı, sonra hemen arkasından gelen yemek tabağına uzanarak koca et parçalarını kendi tabağına doldurdu, keyifle çiğnemeye koyuldu. Bizim orada bulunmamızın farkında bile değildi; bu yüzden, ben de onu rahatça süzecek vakit buldum. Hayranlıkla, övgüyle anlatılan adamın bu rahat yüzü hayal kırıklığına uğratmıştı beni. Sivilcelerle, çukurlarla dolu tostoparlak bir yüzü, patates gibi bir burnu, şişkin bir çenesi, sık kızıl sakalının gölgelediği yanakları, yuvarlacık kısa bir boynu vardı. Kısacası, “sıradan biri” denilen yumuşak, iyi yürekli, tam bir keyif adamıydı. Oturuşu, yemek yiyişi de keyifli, rahattı; yarı açık yeleği iyice buruşmuştu. Ağzındakileri ısrarlı bir keyifle çiğnemesi yavaş yavaş sinirlerimi bozmaya başlamıştı. Belki yarbayla fabrikatörün bana aynı masada nasıl nezaketle davrandıkları aklıma gelmişti; ya da şarabı sapırtılı dudaklarına götürmeden önce, ışığa doğru kaldırıp iyice gözden geçiren bu zevk düşkünü içkici adamın ağzından böyle önemli bir soruya kesin karşılık alacağımdan iyice kaygılanmıştım da onun için böyle öfkelenmiştim.

Condor arada bir aceleyle atıştırtmasına ara verip, doğru dürüst bir karşılık vermeyi gerektirmeyen “E, ne var ne yok sizin buralarda? Ekin nasıl olacak? Son haftalar çok kurak, sıcak gitti, değil mi? Gazetede okumuştum buna benzer bir şeyi. Ya fabrika ne âlemde? Şeker piyasasında fiyatlar yükseliyor mu?” gibisinden ilgisiz, laf olsun diye birtakım aylak sorular soruyordu. Doktorların tipik kabalıklarını

bildiğim halde, bu iyi yürekli kaba adama karşı yavaş yavaş öfke kabarıyordu içimde, sıkıntımдан tek bir kelime bile konuşmuyordum.

O ise, bizim orada bulunmamızdan hiç de rahatsız olmuşa benzemiyordu. Kahve içmek için salona geçtiğimizde, Edith'in kitap rafı, küllükleri, ayarlanabilen arkılığı ile her türlü rahatlığı düşünülmüş olan hasta koltuğuna, gürültülü bir iç çekişle bırakıverdi kendini. Öfke insanı yalnız kötü yapmaz, gözlemleri de keskinleştirir. Bu tembel herifin çorapları düşmüş bacaklarının kısacık, göbeğinin de pelte gibi olduğunu hemen görüverdim. Bu yüzden onunla konuşmaya hiç de hevesli olmadığımı göstermek için, oturduğum koltuğu çevirerek, ona sırtımı döndüm. Doktor, benim göze batacak derecedeki suskunluğuma, Kekesfalva'nın odanın içinde sinirli sinirli gidiş gelişlerine –doktora puroları, çakmağı, konyağı hazır bulundurmak için dolanıp duruyordu– aldırış etmeden, yanı başındaki kutudan uzanıp ithal malı üç puro aldı, ikisini yedek olarak kahve fincanının yanına koydu. Koltuğa iyice gömüldüğü halde, gene de rahat edememişti. En rahat oturuşu bulup yerleşene kadar, kımıldandı durdu. Ancak ikinci kahveden sonra, karnı doymuş bir hayvan gibi keyifle soluk aldı. İçimden: “İğrenç, iğrenç!” diyordum ki, birden kollarını gererek, alayla Kekesfalva'ya baktı:

“Evet, dostum, durumu bir an önce belirtmemi beklediğiniz için, şu nefis puromu bile içmemi hoş görmüyorsunuz belki! Ama, beni iyi tanırsınız, yemekle doktorluğu karıştırmaktan hiç hoşlanmam. Ayrıca, karnım çok açtı; yorgundum da. Sabahın yedi buçuğundan beri ayaktaım; sanki yalnız midem değil, kafam da boşalmıştı. Şimdi,” purosundan bir nefes çekip dumanını halkalar halinde üfördü, “... şimdi, sevgili dostum, başlayabiliriz. Her şey yolunda. Yürüme hareketleri, kol ve bacakları germe egzersizleri, hepsi çok

iyi gidiyor. Geçen defaya göre de belki bir milim ilerleme bile var. Dediğim gibi, durumdan memnun olabiliriz. Yalnız...” Purosundan derin bir nefes daha çekti, “... yalnız, genel durumda, yani ruhsal durumunda bugün biraz –ama, dostum hemen korkma öyle– biraz değişiklik gördüm.”

Doktorun uyarısına rağmen Kekesfalva iyice korkmuştu. Elinde tuttuğu kaşığın titrediğini görüyordum.

“Değişiklik mi?... Ne demek istiyorsunuz? Nasıl bir değişiklik?”

“Değişiklik değişiklik demektir, dostum; kötüleşti demedim size. Üstat Goethe’nin dediği gibi, ‘Bana ne bir şey açıklayın, ne de benden bir şey saklayın.’ Ben de, şimdilik, ne olduğunu kesinlikle bilmiyorum; yalnız... Yalnız, bir şeyler olduğu muhakkak.”

Yaşlı adam kaşığı hâlâ elinde tutuyordu; masaya bırakacak gücü kalmamıştı anlaşılan.

“Ne... Ne olmuş?”

Dr. Condor başını salladı:

“Bir bilebilseydim ben de! Ama, merak edilecek bir şey yok! Gevezeliği bir yana bırakıp, bilimsel konuşuyoruz şimdi. Bir kez daha açıkça söyleyeyim: Değişiklik hastalığın gidişinde değil. Hastanın iç dünyasında bir şeyler değişmiş. Ne olduğunu bilmiyorum ama, bugün farklı gördüm onu. İlk defa üzerindeki etkimini kaybetmişim izlenimine kapıldım bugün.” Yine purosundan bir nefes çekti, keskin bakışlı küçücük gözlerini Kekesfalva’ya dikti: “Biliyor musunuz, en iyisi meseleyi dürüstçe, açıkça ele almak. Birbirimizden çekinecek bir şeyimiz yok. Evet, sevgili dostum, şimdi lütfen açıkça, dürüstçe söyleyin bana: Her zamanki sabırsızlığınızla, başka bir doktor mu getirttiniz? Benim yokluğumda bir başkası Edith’i tedavi etti mi?”

Kekesfalva, korkunç bir şeyle suçlanmış gibi, birden heyecanla: “Aman, Doktor, neler söylüyorsunuz!” diye bağırdı. “Çocuğumun başına yemin ederim ki...”

Doktor: “Tamam... Tamam! Yemine gerek yok!” diye Kekesfalva’nın sözünü kesti. “Sözünüze yeminsiz de inanıyorum. Sorun çözülmüş oldu, böylece. Yanılmış olabilirim; profesörler bile yanılabilir. Benimkisi de, aptallık!.. Öyle emindim ki, yemin bile edebilirdim, bir... Neyse, başka bir şey olmalı... Ama, çok tuhaf, çok tuhaf... İzin verirsiniz...”

Kahve fincanını üçüncü kez doldurdu.

Dudakları kuruyan yaşlı adam: “Peki ama, Edith’in nesi var? Ne değişiklik oldu?” diye kekeleydi.

“Sevgili dostum, işimi zorlaştırıyorsunuz, üzülüp kaygılanmanız boşuna. Bir kere daha sizi şerefimle temin ederim ki hiç üzülecek bir şey yok. Ciddi bir durum olsaydı, bir yabancıнын önünde... Özür dilerim, Teğmen, kötü niyetle söylemedim; sadece şunu demek istedim: Ciddi bir durum olsaydı öyle koltuğa yayılıp şu nefis konyağı –gerçekten enfes bir konyak– yudumlayarak konuşmazdım sizlerle.”

Yine koltuğa yaslanıp, bir saniye kadar gözlerini kapattı.

“Evet, ondaki değişikliği bir çırpıda açıklamak güç. Başlangıçta Edith’i yabancı bir doktorun muayene ettiğini sanmamın nedeni... Ama, artık inanmıyorum, Bay Kekesfalva, yemin ederim size. Edith’le olan ilişkilerimde ilk kez bir aksama sezdiğim içindi. Bir saniye... Belki daha açık anlatabilirim. Uzun süren tedavilerde doktorla hastası arasında kaçınılmaz belli bir ilişki doğar. Bedensel bir teması akla getirdiğinden, belki buna ‘ilişki’ demek biraz kaba kaçabilir. Ne var ki bu ilişkide güvenle güvensizlik birbirine karışır hep. Karşılıklı hem çekim, hem de itme vardır; her defasında da değişir bu. Biz doktorlar alışığızdır buna. Bazen doktora hastası başka görünür; bazen de doktor hastasına. Kimi zaman gözleriyle anlaşırlar; kimi zamansa, konuşarak bile anlaşmakta güçlük çekerler... Evet, gerçekten çok tuhaftır bu ilişkiler; anlamak, değerlendirmek güçtür. En iyisi, kabataslak bir varsayımla açıklamaya

çalışayım: Diyelim birkaç gün evde yoktunuz; dönüşünüzde yazı makinenizle bir şeyler yazmak istediniz; görünüşte değişen bir şey yok, makine mükemmel yazıyor. Yine de bir değişiklik sezinliyorsunuz, pek anlayamıyorsunuz ama, siz yokken birinin makinenizi kullanmış olduğunu fark ediyorsunuz. Ya da, diyelim siz, Teğmen... İki gün atınıza bir başkası binse, kuşkusuz hemen fark edersiniz. Atın gidişi, duruşu, hali tavrı değişmiştir, sanki sizin atınız değildir artık. Belki siz de anlayamazsınız bu değişikliğin nereden geldiğini; gözle görülmeyecek kadar küçüktür çünkü bu değişiklikler... Biliyorum, bunlar çok kabataslak benzetmeler; hastayla doktor arasındaki ilişkiler elbette çok daha ince, başkadır. Ama, yine söylüyorum, son gördüğümünden bu yana Edith'teki değişikliğin ne olduğunu size açıklamak benim için çok zor. Bir şeyler olmuş; bunu bir türlü ortaya çıkartamamak da canımı sıkıyor..."

Edith'in babası: "Peki... Nasıl... Nasıl anlaşılıyor bu?" diye, soluk soluğa sordu.

Doktorun yeminleri onu yatıştırmışa benzemiyordu; alnı ter içinde kalmıştı.

"Nasıl mı anlaşılıyor? Aslında çok önemsiz, küçük hareketlerden. Bu arada, her zaman yaptığımız vücut germe hareketlerinde bana direndiğini fark ettim. Daha doğru dürüst muayene etmeme fırsat vermeden: 'Boşuna bunlar, her zamankinin aynı!' diye çıkışıverdi; oysa, başka zaman sabırla beklerdi muayene etmemi. Sonra yine her zamanki belli egzersizleri yapalım dediğimde: 'Ah! Onun da hiçbir yararı yok'; ya da 'Bu hareketlerle de durumumda değişme olmaz' gibi sözlerle karşı çıkıyor. Evet, bu gibi sözlerin önemi yok; üstelik, Edith'in keyifsiz, huysuz, sinirlerinin aşırı derecede zayıf, yorgun olduğunu da kabul ediyorum ama, sevgili dostum, bugüne kadar benimle hiç böyle konuşmamıştı. Neyse, belki de kötü bir günündeydi, herkeste olabilir bu."

“Yani, durumu kötüleşmedi değil mi?”

“Size daha kaç kere yemin edeyim! En ufak bir şey görsen doktor olarak, sizden daha tedirgin olurum. Gördüğünüz gibi, en küçük bir kaygım yok; tersine, böyle mız-mızlanması, sessizce direnmesi belki hoşuma bile gidiyor. Evet, bakın, açıkça söylüyorum: Kızınız birkaç hafta öncekinden çok farklı, daha sabırsız, daha ters, tepkilerinde daha şiddetli. Öte yandan, bu tür çıkışlar, direnmeler, yaşama, iyileşme isteğinin güçlendiğini gösterir. Bünye güçlendikçe, hastalığını da aynı güçle yenmek ister. İnanın bana, uslu, uysal hastalarımızı hiç de sizin sandığınız kadar sevmeyiz. Çünkü bu tür hastalar pek yararlı olmazlar, ne kendilerine, ne de doktora. Hastadan gelen canlı, inatçı bir direnme bu yüzden biz doktorları daha çok sevindirir. Saçma, akılsızca görünen bu tepkiler bizim en iyi ilaçlarımızdan daha etkilidirler de ondan... Bir daha söyleyeyim: Durumdan hiç mi hiç kaygılı değilim. Şimdi yeni bir tedaviye başlasak, Edith en zor, en yorucu hareketleri bile yapabiliirdi, özellikle onun durumunda bir hasta için önemli olan manevi gücü harekete geçirmenin belki de tam zamanıdır.” Doktor başını kaldırıp bize bakıyor: “Bilmem tam anlatabildim mi?”

“Elbette!” dedim, elimde olmadan. Ona yönelttiğim ilk kelimeydi bu. Her şey benim için öyle açıktı ki!

Yaşlı adam ise hâlâ donukluğundan sıyrılmamıştı. Bomboş bakışlarla önüne bakıyordu durmadan. Doktorun bize anlatmak istediklerinden hiçbir şey anlamadığını görüyordum. Anlamak istememişti. Bütün dikkatini, kaygısını tek bir sonuca yöneltmişti çünkü: İyileşecek mi? Hemen iyileşecek mi? Ne zaman iyileşecek?

“Peki... Hangi yeni tedavi...” diye kekeledi; heyecanlanınca hep kekelerdi. “Yeni bir tedaviden söz ettiniz biraz önce?... Hangi tedaviyi uygulamak istiyorsunuz?”

Doktorun söylediği “yeni” kelimesine yeni bir umut ışığı gibi sarılmıştı.

“Bana bırakın bunu, dostum; neyi, ne zaman uygulayacağımı bana bırakın. Sadece beni sıkıştırmayın. Bizde pek sevilen bir söz değildir ama, “Sizin olayınız, benim üzüntümdür” derler. Onun için, kaygılanacak bir şey yok.”

Yaşlı adam donuk, üzgün gözlerle bakıyordu. Yine her zamanki saçma sorularından birini sormamak için kendini zor tuttuğunu anlıyordum. Dr. Condor da bunu fark etmiş olmalı ki, birden doğruluverdi.

“Evet, bugünlük sorun çözümlenmiş oldu böylece. Görüşümü açıkça söyledim size, gerisi önemsiz... Şu günlerde Edith biraz öfkelenirse de, sakın hemen korkmayın. Hangi vıdanın gevşediğini anlarım ben hemen, merak etmeyin! Siz sadece, öyle mecnun gibi, şaşkın, ürkek, hastanın başında dolanıp durmayın, yeter. Sonra, ikincisi... Biraz da kendinize, sinirlerinize dikkat edin. Epey uykusuz görünüyorsunuz. Sonra, korkarım, çocuğunuza karşı sorumlu olmaktan çok, kendi kendinizi yiyip bitiriyorsunuz. En iyisi, hemen başlayın tedaviye. Birkaç damla yatıştırıcı ilaç alın, erkenden yatın. Sabah dinlenmiş, canlı kalkarsınız. İşte hepsi bu. Bugünlük bu kadarı yeter. Bu akşam gideceğim son bir hastam daha var, ona da uzunca bir gezinti salık verdim. Gördüğünüz gibi, sabah saat yedi buçuktan beri ayakta-yım, öğleye kadar hastaneye tıkıldım kaldım. Az görülür bir vaka vardı, yani... Neyse, bırakalım şimdi... Sonra tren, sonra burası... İyi işler bir kafa istersen, biz doktorlar da ara sıra ciğerlerini temiz havayla doldurmalı. Onun için, lütfen bugün arabayı çıkartmayın, yürüyüp hava almak istiyorum biraz. Dışarıda da nefis bir ay aydınlığı var bu gece. Teğmen beyi sizden koparmaya niyetim yok elbette. Doktorun yasağına rağmen yatmak istemiyorsanız, sizinle kalabilir.” Birden, görevimi hatırlayıverdim. “Hayır!” diye atıldım.

Aslında çoktan ayrılmam gerekiyordu, çünkü özellikle ertesi sabah erkenden işimde olmak zorundaydım.

Doktora: “Sizce sakıncası yoksa, şehre kadar birlikte gideriz.” dedim.

Kekesfalva’nın soluk bakışlarında bir kıvılcım parıladı. Görevimi yerine getirecektim! Doktora soracaktım! Öğrenecektim. O da hatırlamıştı bunu.

Dr. Condor’un arkasında gizlice bana göz kırparak: “Ben de hemen yatarım.” dedi, beklenmedik bir uysallıkla.

Kekesfalva’nın hatırlatması gereksizdi. Kol düğmelerimin altında nabzımın şiddetle attığını duyuyordum. Biliyordum, görevim başlıyordu artık.

• • •

Evden çıkar çıkmaz, Dr. Condor da ben de olduğumuz yerde kalakaldık, önümüzde görülmemiş güzellikte bir manzara uzanmaktaydı. Kapalı odalarda saatlerce süren heyecanlı konuşmalar sırasında, pencereden dışarıya bakmak kimsenin aklına gelmemişti. Birden karşılaştığımız bu değişiklik bu yüzden şaşırtmıştı bizi. Yıldızsız gökyüzünün ortasında, koca bir dolunay gümüş bir tepsi gibi pırıl pırıl duruyordu. Gündüzün güneşli havasından kalma sıcaklık yüzümüzü yaz aylarının tatlı esintisiyle okşarken, ayın parıltılı ışınları dünyaya büyüleyici bir kış manzarası veriyordu. Koyu gölgeleri aydınlık yola vuran düzgün budanmış sıra sıra ağaçların arasındaki çakıl taşları az önce düşmüş kar taneleri gibi parıldıyorlardı. Kimi aydınlıkta, kimi gölgede kalan ağaçlar dimdik, soluksuz duruyorlardı. Camdan yapılmışlardı sanki. Ay ışığı buzdan bir parıltıya gömülmüş olan bu bahçenin derin sessizliğinde olduğu kadar hiç ürkütmemişti beni. Karlı kış havasının büyüleyici aydınlığı bizi öylesine yanıltmıştı ki, adımımızı ışıldayan

basamaklara atarken, kaygan bir cama basıyormuş gibi durakladık, ister istemez.

Karlı bir alacakaranlığa gömülen çakıllı yolda giderken birden iki değıl, dört kişi oluverdik. Keskin ay ışığı-
nın çizdiği gölgelerimiz önümüzde uzanıyordu çünkü. Her hareketimizi aynen tekrarlayan bu kapkara yol arkadaşı gölgeleri elimde olmadan izliyordum. Tuhaftır ama –bazen çocuksu duygulara kapılırız– kendi gölgemın yanımda yürümekte olan şişman, kısa boylu yol arkadaşımın daha ince uzun, daha gösterişli, hatta güzel olduğunu görünce rahatlamıştım.

Bu üstünlük –böylesi bir kendini beğenmişliği, kendi kendine açıkça söylemek cesaret işidir– güvenimi artırmıştı. Ruhumuz en garip görünen rastlantılardan bile etkilenir; görünüşte en küçücük, önemsiz sandığımız şeyler bile cesaretimizi artırır ya da azaltır.

Konuşmadan, demir parmaklıklı kapıya kadar geldik. Kapıyı kapatmak için arkamızı döndüğümüzde, evin alnı fosforluymuş gibi pırıl pırıldı, üzerine ışık vuran koca bir buzu andırıyordu. Ay ışığı öylesine gözleri kamaştırıyordu ki hangi pencerelerin içeriden, hangilerinin dışarıdan aydınlatıldığı ayırt edilmiyordu. Kapı kilidinin tok gürültüsüyle büyüğü sessizlik birden bölünüyordu. Bu sesle doktor esrarlı suskunluğundan birdenbire uyandı, hiç de ondan beklemediğim bir rahatlıkla konuştu:

“Zavallı Kekesfalva, acaba ona pek mi kaba davrandım, diye kendi kendimi yiyorum deminden beri. Ona kalsa, beni daha saatlerce alıkör, yüzlerce şey sorardı; hep aynı sorular elbette. Daha uzun kalamazdım açıkçası. Çok yorucu bir gün geçirdim, sabahtan akşama kadar hastalar, sonuç alamadığınız bir yığın hastalık.”

Bu sırada, ağaçlıklı yola varmıştık. Ağaçlar dallarının arasından sızan ay ışığına karşı koyu bir gölge gibi küme-

lendiğinden, bembeyaz çakıl taşlı yol daha da pırıl pırıl görünüyordu. Bu ışık şeridi boyunca ağır ağır yürüdük. Doktor benim varlığımdan habersizdi sanki; boyuna anlatıyordu:

“Sonra bazı günler dayanamıyorum, açıkçası. Biliyor musunuz, bizim meslekte zor olan hastalar değildir. Bu işin tekniğini alır, hastalarla nasıl uğraşılacağını öğrenirsiniz kısa zamanda. Aralıksız soru sormaları, mızızlanıp yakınmaları bile baş ağrısı, ateş gibi durumların gereği şeylerdir. Daha başlangıçta hastanın sabırsızlığını hesaplar, kendimizi bu duruma ayarlar, hazırlıklı oluruz. Uyku haplarından, ağrı dindirici damlalardan başka, her doktorun kendine göre birtakım yatıştırıcı sözleri, bir yığın da yalanı vardır. Onun için, asıl işimizi zorlaştırıp bize mesleği zehir edenler hastalar değil, davetsiz misafir gibi hastayla doktorun arasına sokularak ‘ille de gerçeği’ öğrenmek isteyen akrabalarla hastanın yakınlarıdır. Sanki yeryüzünde ondan başka hasta yokmuş, sadece ona bakılması gerekmiş gibi bir hal takınır hepsi de. Bir yığın soru sorduğu için Kekesfalva’yı kötülemiyorum, ama biliyor musunuz, sabırsızlıklar süreğen hale geldi mi, karşısındakinin de sabrını taşıtırverir bazen. Ona belki on kere söyledim, şehirde ölüm kalım meselesi ağır bir vakayla uğraşıyorum diye. Bildiği halde her gün usanmadan telefon eder, beni zorlar da zorlar... Ona umut vereyim diye. Böyle heyecanlanmasının onu nasıl etkilediğini de doktor olarak görüyorum elbette. Çok, çok tedirgin, huzursuzum, onun sandığından da çok. Bereket, durumun ne kadar kötü olduğunu bilmiyor.”

Birden ürktüm. Demek durum kötüydü! Kendisinden koparmak istediğim bilgiyi açık açık, bir çırpıda söyleyivermişti işte. Heyecanla üstüne üstüne gittim:

“Bağışlayın, Doktor, tedirginliğimi hoşgörün... Edith’in durumunun bu derece kötü olduğundan haberim yoktu.”

“Edith’in mi?” Doktor Condor şaşırarak bana doğru döndü. Başkasıyla konuştuğunu ilk defa fark eden bir hali vardı.

“Edith’in ne ilgisi var? Edith’ten tek söz bile etmedim ki... Yanlış anladınız... Hayır, hayır, Edith’in durumu söylediğim gibi aynı; ne yazık ki şimdilik öyle. Beni asıl üzen Kekesfalva’nın kendisi. Son birkaç ay içinde ne kadar değiştiğini fark etmediniz mi? Ne kadar kötü görüldüğünü, her gün biraz daha kötüye gittiğini görmüyor musunuz?”

“Bunu anlayamazdım elbette.” dedim. “Bay Kekesfalva’yla tanışma şerefine ancak birkaç haftadır nail oldum...”

“A, o zaman başka! Bağışlayın... Elbette bilemezsiniz. Ben ise, onu yıllardır tanıyan biri olarak, bugün ellerini görünce gerçekten ürktüm. Ellerinin nasıl saydam bir incelikte, nasıl kemikli oldukları gözünüze çarpmadı mı? Biliyor musunuz, ölülerin ellerini gördükten sonra, canlı ellerdeki o mavimtıraklık insanı ürktür. Sonra, aşırı duygusallığı da hoşuma gitmiyor. En ufak bir duygulanmada hemen gözleri nemleniyor, birazcık korktu mu yüzünün rengi uçuveriyor. Özellikle Kekesfalva gibi, eskiden pek canlı, tuttuğunu koparan insanların sonradan kendilerini koyvermeleri kaygı vericidir. Katı erkeklerin birden yumuşamaları, yufka yürekli olmaları iyiye alamet değildir, hoşlaşmam pek bundan, içlerinden bir şeylerin eksildiğini, koptuğunu gösterir bu. Uzun süredir onu esaslı bir muayeneden geçirmeyi düşünüyorum elbette ama, pek yanaşmaya cesaret edemiyordum, doğrusu. Tam böyle bir zamanda, ona hasta olduğunu, belki de öleceğini, arkasında kötürüm bir kız bırakacağını söylemek, kafasına böyle bir düşünceyi sokmak düşünülemez bile. Bu çılgın sabırsızlığıyla, durmadan aynı şeyi düşünmekle kendini mahvediyor... Hayır, hayır Teğmen, yanlış anladınız. Benim asıl derdim, kaygım Edith değil, Kekesfalva... Korkarım pek dayanamayacaktır buna.”

Doktorun anlattıkları perişan etmişti beni. Bu hiç aklıma gelmemişti. O zamanlar daha yirmi beş yaşındaydım, yakınlarımdan bir insanın öldüğünü hiç görmemiştim. Bu yüzden, sofrada birlikte oturduğum, konuştuğum, içki içtiğini bir adamın ertesi sabah kefeninin içinde cansız yatabileceğim hiç aklım almıyordu.

Birden yüreğimin köşesine saplanan incecik bir sızıyla, bu yaşlı adama gerçekten sevgi duyduğumu anladım. Şaşkın bir sıkılganlıkla sırf bir karşılık vermiş olmak için: “Korkunç!” dedim. “Çok korkunç! Böyle kibar, eli açık, iyi yürekli bir insan... Bugüne kadar rastladığım ilk, gerçek Macar asili...”

Birden şaşırtıcı bir şey oldu. Dr. Condor öyle bir sarsılışla durdu ki, elimde olmadan ben de olduğum yerde çakı-liverdim. Gözlerini bana dikerek baktı. Ancak bir iki soluk aldıktan sonra şaşkınlıkla sordu:

“Bir asil mi? Üstelik, gerçek asil? Kekesfalva bir asil ha? Bağışlayın beni, sevgili Teğmen... Şaka mı ediyorsunuz, gerçek bir Macar asili derken?”

Soruyu tam anlayamamıştım. Yalnız, budalaca bir şey söylediğimi fark etmiştim. Sıkılarak açıklamaya çalıştım:

“Bu sadece benim görüşüm. Bay Kekesfalva her fırsatta bana karşı kibar, iyi davrandı... Bizim alayda Macar asillerini hep aşırı öfkeli insanlar olarak anlatırlardı. Ben... Ben ondan daha iyi yürekli birine rastlamadım. Ben... Ben...”

Dr. Condor’un beni hâlâ büyük bir dikkatle yandan süzdüğünü fark ettiğim için, sustum. Yuvarlak yüzü ay ışığında parıldıyordu. Işıktaki daha da kocaman kocaman parlayan gözlük camlarının ardındaki gözlerini zorlukla seçebiliyorum. Rahatsız edici bir duyguya kapılmıştım; keskin bir büyütecin altında çırpınan böcek gibiydim sanki. Yol ıssız olmasaydı, ortada karşılıklı durmuş iki insan pek garip kaçardı, kuşkusuz. Dr. Condor başını eğerek, yeniden

yürümeye koyuldu, kendi kendine konuşur gibi mırıldanıyordu:

“Gerçekten, tuhaf bir insansınız. Kötü anlamda kullanmadım bu sözü, özür dilerim. Ancak, söylediğiniz, gerçekten, çok tuhaf; siz de kabul edin, çok tuhaf. Anladığım kadarıyla, bu eve birkaç haftadır gidip geliyorsunuz. Her kafadan bir ses çıkan, tavuk kümesinden farksız küçük bir şehirde de yaşıyorsunuz; üstelik, Kekesfalva’yı soylu biri gibi görüyorsunuz. Arkadaşlarınız arasında –kötü demeyeceğim– birtakım şeyler duymadınız mı? Onun asilliğinin öyle uzun bir geçmişi olmadığını duymadınız mı hiçbirinden?... Birtakım şeyler kulağınıza gelmiş olmalı.”

“Hayır!” diye şiddetle karşılık verdim; öfkelenmeye başlıyordum; tuhaf, acayip bir insan olarak tanımlanmak hoş değildi elbette: “Kusura bakmayın ama, kimseden bir şey duymadım.” dedim. “Kekesfalva konusunda hiçbir arkadaşım da bir şey konuşmadım.”

Doktor: “Garip!” diye mırıldandı. “Pek garip. Kekesfalva sizin kişiliğinizi anlatırken hep abartıyor sanmıştım. Açıkça söyleyeyim... Bugün teşhislerimde hep yanılıyorum ya; size karşı bu aşırı hayranlığını biraz kuşkuyla karşılıyordum. Doğrusu, oraya sadece dans olayındaki o tatsızlık yüzünden gittiğinize, sırf yakınlık, ilgi duyduğunuz için de sık sık uğradığınıza pek inanmamıştım. Yaşlı adamın nasıl sömürüldüğünü bilmezsiniz siz. Bu yüzden –ne yalan söyleyeyim– sizi de bu eve çeken şeyin ne olduğunu öğrenmeye karar vermiştim. ‘Bu delikanlı,’ diye düşünmüştüm; daha nazik bir deyim bilmiyorum, ‘ya çok hesaplı biri, adamı yolmak istiyor ya da gerçekten iyi niyetli, ruh bakımından da temiz kalmış olmalı.’ Çünkü tehlikeli şeyler ancak gençler için olağanüstü çekicidir. Genç insanların içgüdüleri de çoğu zaman haklı çıkar. Siz de duygularınızda yanılmadınız. Kekesfalva gerçekten kendine özgü bir insan. Ona kar-

şı söylenecek sözün ne olduğunu çok iyi biliyorum; yalnız, özür dilerim ama, onu asil biri olarak görmeniz tuhafıma gitti. Onu buradakilerin hepsinden daha iyi tanıyan biri olarak söylüyorum, inanın bana. Kekesfalva'ya da, zavallı kızına da dostluk, yakınlık gösterdiğiniz için de utanmanız gerekmez. Size söylenenler de sizi yanıltmasın; söylenenlerin bugün acınacak, perişan durumda olan Kekesfalva'yla gerçekten ilgisi yoktur.”

Dr. Condor, yürürken, yüzüme bakmadan söylüyordu bunları. Ancak epeyce sonra adımları yavaşladı. Kafasından bir şeyler geçirdiğini sezinlediğim için, rahat bıraktım onu. Dört beş dakika hiç konuşmadan yan yana yürüdük, üzerimize doğru bir araba geliyordu, geçmesi için yana çekildik. Köylü suratlı arabacı, gecenin geç vaktinde şosede gezintiye çıkmış olan bu garip iki adamı –bir teğmenle yanındaki bu kısa boylu, şişman, gözlüklü adamı– merakla süzdü. Arabanın geçmesini bekledik, sonra Dr. Condor birden bana döndü:

“Beni dinleyin, Teğmen. Yarım kalmış işler, yarım söylenmiş imalı sözler her zaman kötüdür; dünyadaki bütün kötülükler de bu yarım kalan sözlerden, davranışlardan gelir. Belki ağzımdan çok şey kaçırdım. İyi niyetinizin, düşüncelerinizin değişmesini istemem, öte yandan başkalarının bilgileriyle yetinmeyecek kadar da meraklandırıdım sizi. Başkalarının gerçeğe uygun aydınlatacaklarını da pek sanmıyorum. Nasıl insanlar olduğunu bilmeden bir eve gidip gelmek hoş bir durum değil elbette. Belki ileride eskisi kadar rahat da olamazsınız yanlarında. Dostumuzla ilgili şeyler öğrenmek sizi gerçekten ilgilendirirse, Teğmen, seve seve yardıma hazırım.”

“Elbette isterim.” dedim.

Dr. Condor saatini çıkarıp baktı.

“Onu eyrek geçiyor. Daha iki saatimiz var. Trenim biri yirmi geçe kalkıyor. Ama, sanırım böyle Şeyler sokakta konuŐulmaz. Oturup rahatça konuŐabileceėimiz sakın bir köşe biliyorsunuzdur belki?”

Biraz dŐŐndkten sonra: “Friedrich Caddesi’ndeki Tirol Şarap evi.” dedim. “Rahatça konuŐabiliriz orada.”

Doktor: “ok güzel, en uygun yer orası.” dedi, adımlarını hızlandırdı.

Tek kelime bile konuşmadan yolun sonuna kadar yürürdük. Az sonra ay ışığı altında Şehrin ilk evleri göründü. Issız sokaklarda, arkadaşlarımdan biriyle karşılaşmamak gerçekten güzel bir rastlantıydı. Bilmem ama, ertesini gün yanımdakinin kim olduğunu sormalarından pek hoŐlanmazdım besbelli. Olağanüstü çıkmaza girdiğimden beri, beni yeni, esrarlı derinliklerine çektiğini sezinlediğim labirente yöneltecek her adımdan korkuyla kaınıyordum.

Sözünü ettiğim Tirol Şarap evi, adı pek iyiye çıkmamıŐ olsa da, küçük, sakın bir yerdi; eski, eğri büğrü bir sokakta, ikinci, üçüncü sınıf yerlerden biriydi. Her zaman –günün ortasında bile– ayrı oda isteyen müŐterilerine polis beyannamesini doldurtmayı unutan bir kapıcısı olduğu için, bizim çevrelerde pek sevilirdi. Kısa ya da uzun süren aşk buluŐmalarında bir başka gizli güven de saėlamıŐtı: Gizli aşk yuvalarına, herkesin gördüğü giriŐten değil de –küçük bir Şehrin binlerce gözü vardır, her Şeyi görür çünkü– içki salonunun içindeki merdivenlerden gidilirdi. Bu karışık i örgütüne karşılık, alt salonda verilen Şaraplar pek nefisti. Üstleri rtsz, hantal odun masalarda her akşam toplananlar Őaraplarını yudumlarken bir yandan da bazen hararetle, bazen sakın, küçük Şehrin, dünyanın ciddi sorunlarını tartıŐırlardı. Kendi halinde ikicilerin sadece Őaraplarını içip, bir arada oturmak için geldiği bu ucuz görünüşlü, dörtgen biçimindeki salonu birkaç basamakla çıkılan, lo-

calara bölünmüş bir yer çevreliyordu. Localar, içkiyle ilgili bayağı şiirlerle, resimlerle süslü, ses geçirmeyen kalın duvarlarla ayrılmıştı. Kalın perdeler sekiz locayı öylesine kapatmıştı ki özel oda izlenimi uyandırıyor; eh, öyle de kullanılıyordu zaten. Garnizon subayları ya da yedek subaylar Viyanalı kızlarla biraz gönül eğlendirmek istedikleri zaman, bu localardan birini hazırlatırlardı. Bir söylentiye göre, aşırı disiplini ile tanınan bizim Albay bile bu kalın perdeleri, alayındaki gençlerin özel eğlencelerini sivillerin gözünden sakladığı için, pek beğenmiş, onaylamıştı. Gizlilik, şarap evinin kendi iç yapısında uyguladığı en sert kurallardan biriydi; Tirol yöresinin yerli giysileriyle hizmet eden garson kadınlar, oranın sahibi Bay Ferleitner'in kesin emriyle, bir iki kere öksürmeden önce perdeleri aralayamaz ya da çingirakla çağırılmadıkça içeridekileri herhangi bir nedenle rahatsız edemezlerdi. Böylece, ordunun şerefi, eğlence hayatında da, en mükemmel biçimde korunmuş oluyordu.

Böyle bir locanın sırf baş başa, gizli konuşmak için kullanıldığı şarap evinin tarihinde pek sık görülmemiş olmalıydı. Dr. Condor'un ilgi çekici açıklamaları sırasında, oraya gelen bir arkadaşın selamı ya da meraklı bakışlarıyla rahatsız edilmek, üstlerimi gördüğümde de hemen yerimden fırlamak istemiyordum, içki salonundan Dr. Condor'la birlikte geçmek bile huzurumu kaçırmıştı. Yabancı, şişman bir adamla sessizce o gizli yuvalardan birine kapandığım görülürse, yarın ne biçim alay ederlerdi benimle! Daha girer girmez içerinin boş olduğunu görünce rahatladım. Bizim alaydan kimse yoktu; istediğimiz locayı da seçebilirdik.

Dr. Condor, garson kız bir daha gelmesin diye olacak, iki litre beyaz şarap ısmarladı, parasını hemen ödedi. Kız aldığı yüklüce bahşişle, "Afiyet olsun!" deyip bir daha görünmemek üzere kayboldu. Kalın perdeler indi, şimdi sa-

dece orta masada oturanların arada bir yüksek sesle konuşmaları, gülüşmeleri duyuluyordu, çok hafiften. Hücremizde iyice güvendeydik.

Dr. Condor önce benim ayaklı bardağıma, sonra kendi kadehine içki koydu. Hareketlerinde bir çeşit hatırlama çabasından, bana söylemek istediklerini –ya da istemediklerini– önceden kafasında tasarladığını anlıyordum. Benden yana döndüğünde, önceleri beni sinirlendiren uykulu, rahat hali kaybolmuş, bakışları canlanmıştı.

“En iyisi, hikâyeye başından başlayalım, asil Bay Kekesfalva’yı bir yana bırakalım. Çünkü o zamanlar böyle biri yoktu. Altın çerçeveli gözlükleri, siyah kostümüyle, bir çiftlik sahibi, bir asil yoktu. Macar-Slovak sınırında yoksul bir köyde, açıkgöz, zayıf göğüslü bir Yahudi çocuğu vardı sadece. Adı Leopold Kanitz’di, sanırım Laemmle Kanitz diye çağırırlardı onu.”

Heyecanla yerimden fırlamış ya da şaşkınlığımı belirtmiş olmalıyım. Her şeyi bekliyordum ama, bu sonuncusunu değil. Dr. Condor sakın bir gülümsemeyle devam etti:

“Evet Kanitz, Leopold Kanitz; adını değiştiremem ya. Ancak, yıllar sonra bir bakanın emriyle adını kulağa hoş gelen bir uyumla Macarlaştırdılar, soyluluk belgesini de eklediler. Buralarda bu kadar uzun süre yaşayan bir adamın sözü geçerliği, sağlam ilişkileri sayesinde, adını Macarlaştıracağı, hatta asillik unvanı alabileceğini aklınıza getirmemişsinizdir; hele böyle bir şeyi yaşınız gereği, hiç hatırlamazsınız. Hem, bu açıkgöz, kurnaz, boyu üç karış Yahudi çocuğunun, çevredeki köylülerin atlarına, arabalarına göz kulak olup, bir avuç patates karşılığında da pazarcı kadınların sepetlerini evlerine taşıdığından bu yana çok zaman geçti.

“Kekesfalva’nın, daha doğrusu Kanitz’in babası soylu falan değildi; tersine, o küçük şehrin hemen önündeki yolda bir meyhaneyi işleten yoksul mu yoksul bir Yahudiydi.

Oduncularla arabacılar, Karpat Dağları'nın dondurucu soğuşuna çıkmadan önce, yetmiş derecelik alkolden birkaç kadeh yuvarlayıp iyice ısınmak için sabah akşam meyhaneye uğrarlardı. Bazen içlerini ateş gibi yakan alkol beyinlerine de vurur, ellerine geçirdikleri sandalyeleri, bardakları kırar dökerlerdi. Kanitz'in babası da böyle bir kavga sırasında hastanelik olmuştu. Pazardan dönen birkaç sarhoş köylü kavgaya tutuşmuş, birkaç parça eşyasını korumak isteyen meyhaneci de, kavgacıları ayırmaya kalkışınca, dev cüsseli bir arabacı adamcağızı öyle bir şiddetle yere savurmuş ki, sesi soluğu kesilmiş, oracıkta kalıvermiş. O günden sonra baba Kanitz sürekli kan tükürmüş, bir yıl sonra da hastanede ölmüş. Beş kuruş para da bırakmamış. Yürekli bir kadın olan anne, çamaşırcılık, ebelik yaparak çocuklarını büyütmüş. Bunun yanı sıra bohçacılık da yapıyor, küçük Leopold da sırtında paket taşıyarak ona yardım ediyor. Ayrıca, ayak işleriyle de beş on kuruşu bir araya getiriyor, satıcılara çıraklık ediyor, köyden köye haber getirip götürüyor. Öteki çocukların zıpzip oynayarak eğlendikleri bir yaşta, o neyin kaç para ettiğini, nerede, nasıl alışveriş yapıldığını, nasıl işe yarar, aranılan kişi olunabileceğini iyice öğrenmişti. Bütün bunların arasında, okuyup öğrenecek zaman da buluyordu. Haham ona okuma yazma öğretmişti, o da, öyle çabuk kavramıştı ki, on üç yaşındayken bir avukata yazı işlerinde yardım ediyor, birkaç kuruş karşılığında küçük esnafın gelir hesaplarını tutuyor, vergi kâğıtlarını dolduruyordu. Işıktan yana tutumluluk olsun diye –kıt bütçeler için boşuna yanan bir damla gaz bile büyük tutumsuzluktur– her gece hat bekçisinin işaret lambasının altında oturur –köyün tren istasyonu yoktu– onun bunun attığı yırtık gazeteleri okumaya çalışırdı. Daha o zamanlar, köyün ihtiyarları oğlanın bu halini gördükçe, sakallarını sıvazlar, bu çocuğun ileride büyük adam olacağını söylerlerdi.

“Kanitz’in Sloven köyünden nasıl ayrılıp Viyana’ya geldiğini bilmiyorum. Yalnız, yirmi yaşında bu köye geldiğinde, tanınmış bir sigorta şirketinin temsilcisiydi. Yorulmak nedir bilmeyen çalışkanlığıyla, bu resmî görevinin dışında daha bir sürü ufak tefek iş de yapıyordu. Galiçya’da ‘yetkili kişi’ dedikleri, her şeyin ticaretini, aracılığını yapan, alıcıyla verici arasında köprü kuran bir adam olmuştu artık.

“Önceleri aldırış etmediler. Sonra onunla ilgilenmeye, ondan yararlanmaya başladılar. Çünkü bilmediği, becermediği iş yoktu. Kızını evlendirmek isteyen bir dul mu var, Leopold çöpçatan oluveriyordu; Amerika’ya göç etmek isteyen biri bilgi edinmek, gerekli kâğıtları sağlamak mı istiyor, Leopold bunu da başarıyordu. Bununla da kalmıyordu; eski elbiseler, saatler, antika eşyalar alıyor, eşyaya, atlara, tarlalara değer biçiyor, takas ediyor, her şeyi her şeyle değiştiriyordu. Bir subay kefil mi arıyor, ona hemen bunu da sağlıyordu. Böylece, Leopold’un bilgileri, çalışma alanı yıldan yıla genişliyor, yayılıyordu.

“Bıkıp usanmadan, böyle metanetle çalışan çok da kazanır. Yalnız, asıl servet, gelirle gider, kazançla tüketim arasında belli bir denge kurmakla sağlanır. Dostumuz Kanitz’in yükselmesindeki bir başka sır da, bir yığın akrabasına yardım edip, erkek kardeşlerini okutmaktan başka, o yıllar içinde hemen hiç denecek kadar masraf yapmış olmasıydı. Kendine aldığı tek şey, siyah elbisesiyle, köylülerin gözünde onu okuryazar gösteren, saygınlığını artıran, sizin de çok iyi bildiğiniz o altın çerçeveli gözlüğüydü. Gelgelim, servet sahibi olduktan çok sonra bile, kendini hâlâ küçük bir komisyoncu gibi gösteriyordu. Çünkü ‘komisyoncu’ etkili bir söz, arkasına pek çok şeyleri saklayabilecek bir paravanaydı. Kekesfalva da, çoktan komisyonculuğu bırakıp, iş adamı olduğunu işte bu paravanın arkasında gizliyordu. Çünkü onun için, zengin olmak zengin görün-

mekten daha önemliydi. Sanki Schopenhauer'in 'Bir insan olduğu gibi mi, yoksa olmak istediği gibi mi görünür' sözünü biliyor sanırdınız.

"Hem çalışan, hem de akıllı, tutumlu birinin eninde sonunda zengin olmasının felsefesini yapmaya gerek görmediğim gibi, bunda şaşılacak bir yan da bulmuyordum. En önemli anlarda banka defterinin işe yaramayacağını en iyi biz doktorlar biliriz. Ta başından beri dostumuz Kanitz'de beni en çok etkileyen şey servetiyle birlikte bilgisini de çoğaltmakta gösterdiği o şeytanca hırs olmuştu. Geceleri trende giderken, arabada fırsat bulduğu her boş anında, lokantada, dolaşırken, durmadan okuyor, öğreniyordu. Kendi kendinin avukatı olmak için, ticaret hukukundan iş hukukuna kadar bütün kanun kitaplarını inceliyor, profesyonel bir antikacı gibi Paris'te, Londra'daki bütün açık artırmalarda bulunuyor, bir banker gibi de bütün yatırımlara, büyük işlere katılıyordu. Böylece işleri kendiliğinden büyüyordu. Köylülerden toprak işletenlere, toprak işletenlerden aristokrat toprak sahiplerine atlamıştı, hemen arkadan ürün ve orman komisyonculuğuna başladı, fabrikalara mal vermiş, konsorsiyumlar kurmuştu. Sonunda ordunun bazı mal sevkiyatları bile ona verildi. Siyah elbisesiyle altın gözlüğü, böylece bakanlıkların bekleme odalarında daha sık görülür oldu. Yarım milyon kronluk servet yaptığı halde, belki de etrafta onu hâlâ önemsiz küçük bir komisyoncu olarak biliyorlardı. Öyle ki Laemmell Kanitz, Bay von Kekesfalva olduğu güne kadar sokakta ona rastlayanlar şöyle bir selam veriyorlardı sadece."

Dr. Condor: "İşte böyle." diye bir ara durdu. "Size, şu ana kadar başkalarından duyduklarımı anlattım. Hikâyenin şimdi anlatacağım son kısmını ise kendisinden öğrendim. Karısının ameliyatından sonra, gece saat ondan sabah gün ışıyınca kadar hastanenin odasında beklediğimiz gece

anlattı bana. Bundan sonra ağzımdan çıkan her sözün doğru olduğuna yemin edebilirim, çünkü böyle anlarda yalan söylenmez.”

Dr. Condor yeni bir puro yakmadan önce, kadehinden bir yudum aldı düşünceli düşünceli. Sanırım bu akşam içtiği dördüncü puroydu; böyle aralıksız tüttürmesi dikkatimi çekmişti. Doktor olarak aşırı rahat, keyifli görünmesinin, ağır, yavaş konuşmasının, göze batan umursamazlığının, rahatça düşünebilmek için zaman kazanmanın yolları olduğunu anlamaya başlamıştım. Kalın, uyuşuk dudaklarıyla puro-sundan üç dört nefes çekerken, bir yandan da hayale dalmış gibi savurduğu dumanlara bakıyordu. Sonra birden silkindi:

“Leopold ya da Laemmel Kanitz’in mülk sahibi Bay von Kekesfalva oluşunun hikâyesi Budapeşte’den Viyana’ya giden bir yolcu treninde başlar. Saçları ağarıp, 42’sine geldiği halde dostumuz o yıllarda gecelerini hâlâ yolculuklarda geçirirdi. Cimriler zamanı da tutumlu harcarlar. Hep üçüncü mevkide yolculuk yaptığını belirtmeme gerek yok sanırım. Öteden beri pratik bir adam olduğundan, gece yolculuklarında rahat edebilmek için kendine özgü yollar bulmuştu. Önce, bir açık artırmada ucuza aldığı kareli bir İskoç atkısını sert tahta sıraya yayıyor; sonra, buruşmasını diye, siyah ceketini özenle oradaki bir çengele asıyor; altın gözlüğünü kabına yerleştiriyor, bez bavulundan –bir türlü deriden bavul almaya yanaşamamıştı– çıkardığı, eski hırpani bir hırkayı giyiyor; ışık gelmesin diye de, kasketini gözlerinin üstüne kadar çektiği gibi uykuya dalıyordu. Oturduğu yerde uyumaya çoktan alışmıştı; gece için yatağa, uyumak için de rahata ihtiyaç olmadığını daha çocukluğunda öğrenmişti.

“Bu defa dostumuz uyuyamadı, çünkü kompartımanda üç yolcu daha vardı, aralarında hararetle iş konuşuyorlardı. Biri işten söz etti mi, Kanitz kulak kesilirdi. Aradan geçen yıllara rağmen, öğrenme hırsı gibi para hırsı da azalma-

mıştı, bu ikisi bir kerpetenin iki kısıncı gibi sıkıca birbirine vidalanmıştı.

“Kanitz tam uykuya dalmak üzereyken, kulağına çarpan bir rakamla, borazan sesi duyan bir at gibi, birden irkiliverdi: Kompartımandaki adamlardan biri: ‘Bir düşünün hele, şu talihli herif budalaca bir kurnazlıkla birden altmış bin kron kazandı’ diyordu.

‘Ne! Altmış bin mi? Kim bu altmış bin kronu kazanan?’

“Kanitz, yüzüne bir kova su dökülmüşçesine uyanıvermişti birden. Kimin altmış bin kron kazandığını, nasıl kazandığını, öğrenmeliydi. Konuşulanlara kulak verdiğini üç adama çaktırmamaya da dikkat ediyordu elbette. Gözlerini iyice örtsün, öbürleri de uyuduğunu sansın diye, kasketini alnının üstüne kadar indirmiş, tekerlek tıkırtısına rağmen bir tek kelime bile kaçırmak istemediği için de, vagonların her sarsıntısını kurnazca fırsat bilip, biraz daha onlara yanaşmıştı.

“Öfkeli bir heyecanla sesini yükselterek Kanitz’ın iyice uykusunu kaçıran genç adamın Viyanalı bir avukatın kâtipi olduğu anlaşılmıştı. Kâtip, şefinin anafordan para kazanmasına müthiş öfkelenmiş, heyecanla anlatmaya devam ediyordu:

‘Üstelik, herif işi başından beri bozdu. En çok 50 kron kazanç sağlayacak budalaca bir toplantı yüzünden, Budapeşte’ye bir gün sonra gitti. Bu arada o sersem karının kulaklarını da iyice yalanla doldurup, kandırmışlardı elbette. Oysa, her şey yolundaydı, vasiyetname kusursuzdu, İsviçre’nin en iyi iki tanığı tutulmuş, Prenses Osavar’ın vasiyetini yazarken aklının iyice başında olduğu da, doktorlar raporu ile en ufak bir kuşkuya yer vermeyecek biçimde onaylanmıştı. Kardeş çocuklarıyla, evlenip aile arasına katılan akrabalarından kurulu soyguncu çetesi, avukatlarının akşam gazetelerine yutturduğu skandala rağmen, beş para

alamayacaklardı; benim şefim olacak öküz de, duruşma ancak cumaya olur diye, büyük gönül rahatlığıyla toplantıya katılmak üzere Viyana'ya gitti. Bunu fırsat bilen karşı tarafın avukatı olacak o dalavereci herif de, hemen kadına bir dost ziyareti yaptı. İyice sinirleri bozulan salak karıda: 'Ben bu kadar çok para istemem, başım dinç olsun, rahat edeyim, yeter.' deyiverdi, o kuzeyli ağzıyla. Evet, şimdi kadın rahatını buldu, öbürleri de havadan mirasın dörtte üçüne kondular. Budala kadın, şefimin gelmesini de beklemeden, dünyanın en aptalca anlaşmasını imzaladı; bu da ona bir kalemde tam yarım milyon krona mal oldu."

Dr. Condor: "Şimdi iyi kulak verin Teğmen." diyerek yüzüme baktı, devam etti: "Bütün bunlar konuşulduğu sırada, dostumuz Kanitz kirpi gibi köşesine büzülmüş, kasketi kaşlarına kadar inik, tek söyleneni kaçırmıyordu. Meselenin ne olduğunu hemen anlamıştı. Çünkü Osavar davası –asıl adı çok duyulmuş olduğundan burada uydurma bir ad kullanıyorum– o tarihlerde Macar gazetelerinde manşet haberdi. Gerçekten de akıl almaz bir olaydı, kısaca anlatayım size:

"Daha Ukrayna'dan geldiğinde Karun kadar zengin olan yaşlı Prenses Osavar, kocasından en az 35 yıl daha uzun yaşamıştı. İki çocuğunu da arka arkaya difteriden kaybedince, yüreği katılaştan Prenses, kendi zavallı yavrularının ölümünden sonra hâlâ yaşıyorlar diye, öbür Osavar'lardan nefret eder olmuştu. Sabırsız kardeş çocuklarına miras bırakmasın diye, sırf inadından, kötü yürekliliğinden 84 yaşına kadar yaşamasına hiç şaşmıyorum. Miras heveslisi akrabalarından biri kendisine geldi mi, kabul etmiyor, Osavar ailesinden gelen en içten mektupları bile çöp sepetine atıyordu. Çocuklarının, kocasının ölümüyle insanlardan kaçan, huysuzlaşan Prenses, sadece yılın iki ayını Kekesfalva'da geçiriyor, bu arada kendisini arayan,

soran olmuyordu. Yılın geri kalan zamanını ise dünyayı dolaşmakla geçiriyordu. Nice'te, Montreux'de lüks villalarda yaşıyor, giyinip kuşanıyor, saçlarını, makyajını yapıyor, süsleniyor, Fransızca romanlar okuyor, mağaza mağaza dolaşarak bir yıgın elbise alıyor, kaba Rus satıcı kadınları gibi küfrediyordu. Bütün bunları sabırla karşılayan, nereye gitse, yanında götürdüğü can yoldaşı kadının hayatı kolay değildi elbette. Zavallı sakın kadıncağız her gün birbirinden azgın üç iğrenç köpeği doyurmak, fırçalamak, gezdirmek, bu ihtiyar deli kadına piyano çalmak, kitap okumak zorundaydı. Bu da yetmiyormuş gibi kadının hiç yoktan kendisine ağız dolusu küfretmesine ses çıkarmıyor, hatta konyağı, votkayı bir iki kadeh kaçırdı mı da -içkiye Ukrayna'da alışmıştı- güvenilir kimselerden duyulduğuna göre hanımının köteklerine bile katlanıyordu. Başkalarına aldırış etmeden yüksek sesle konuşan, bir çavuş gibi garsonlarla kavga eden, hoşuna gitmeyen insanlara küstahça bakıp sırtıtan, bu makyaja bulanmış basık yüzlü, saçları boyalı iri yarı kadını Nice, Cannes, Montreux, Aix-les-Bains gibi lüks yerlerde tanımayan kalmamıştı. Can yoldaşı sessiz kadın, her biri bir rezalet olan bu gezintilerde gölge gibi ardından gelirdi; yanından hiç yürümez, köpekleriyle hep ihtiyar kadının arkasından giderdi. Sarışın, incecik, solgun yüzlü, ürkek bakışlı kadın, hanımefendisinin kaba davranışlarından utandığını, öte yandan da şeytan görmüş kadar ondan çekindiğini her haliyle belli ediyordu.

“Prenses Osavar 78 yaşına geldiğinde, Kraliçe Elizabeth'in de sürekli kaldığı Territet Oteli'nde tehlikeli bir zatürreye yakalandı. Bu haberin Macaristan'a nasıl ulaştığı öğrenilemedi ama, birbirlerinden habersiz akrabalar birer ikişer sükün edip otele iyice yerleştiler, doktora koşup durumu sordular, Prenses'in ölümünü beklemeye koyuldular.

“Kötülük kendini korumasını bilir, ihtiyar Prenses de iyileşti. Prenses’in, hastalığından sonra ilk defa, otelin taşlığına ineceğini duyan akrabalar aralarında acele toplandılar. Prenses, durumdan iyice umuda kapılan mirasçıların buluştuklarını haber almıştı; içindeki şiddetli kin ve nefret duygularıyla, akrabalarının neler konuştuklarını kendisine yetiştirsinler diye, bütün garsonlara, oda hizmetçilerine para verdi. Düşündükleri doğru çıkmıştı. Aceleci akrabaları Kekesfalva’yı, Osavar çiftliklerini kimler alacak, inciler kime gidecek, Ukrayna’daki mallarla Ofner Caddesi’ndeki şato kimin olacak diye, aralarında kurtlar gibi dalaşmışlardı. Bu, olayın ilk patlamasıydı. Bir ay sonra, Budapeşte’den Dessauer adında bir tefeciden gelen mektup bardağı taşırdı: Dessauer, büyük yeğeni Dezsö’yü mirasına katacağını yazıyla onaylamazsa, Dezsö’ye yaptığı teklifin süresini uzatamayacağını yazıyordu. Bunun üzerine Prenses Osavar telgrafla Budapeşte’deki avukatını çağırdı, ona yeni bir vasiyetname hazırlattı. Kötülük insanı uyanık yapar, Prenses de vasiyetin hazırlanmasında, akli dengesinin yerinde olduğunu, iki hekimin raporuyla, kesinlikle belgelemişti. Bu vasiyeti avukat Budapeşte’ye götürdü, belge tam altı yıl avukatın kasasında kilitli kaldı, çünkü, ihtiyar Osavar’ın ölmek için hiç de acelesi yoktu. Derken, günün birinde vasiyet açıldığında, hiç beklenmedik bir şeyle karşılaştılar. Prensesin bütün malı ve mülkünün mirasçısı olarak bakıcı kadın gösterilmişti. Westfalyalı Bayan Anette Beate Dietzenhof adını ilk defa duyan akrabalar telaşa kapıldılar. Kekesfalva, Osavar arazileri, şeker fabrikası, koca bir hara, Budapeşte’deki köşk kadına kalıyordu; Prenses sadece Ukrayna’daki mallarıyla nakit parasını vatanı olan bu yerde bir Rus kilisesinin yapımına ayırmıştı. Akrabalarından hiçbiri bir düğme bile alamadı, Prenses bunun nedenini de ‘ölümümü beklemeyecek kadar sabırsızdılar’ diye küçültücü biçimde vasiyetinde açıkça belirtmişti.

“Büyük bir gürültü koptu elbette. Akrabalar, kıyamet kopararak, avukatlara koştular, her zamanki beylik itirazlarını sıraladılar: Mirası bırakan Prens’in aklı başında değilmiş, çünkü vasiyetini ağır hasta olduğu bir sırada yazmış, ayrıca yanındaki o bakıcısı kadına marazi bir bağıllığı varmış, bu kurnaz kadının, hasta kadını iyice etkisi altında bırakıp, gerçek isteklerini zorla değiştirdiğine hiç kuşku yokmuş. Bu arada, olayı millî bir dava haline getirmeyi de ihmal etmemişlerdi, Arpad zamanından beri Osavar’ların elinde olan Macar toprakları şimdi bir yabancıya, bir Prusyalıya geçecekti; servetin geri kalan yarısı da bir kiliseye kalacaktı. Bütün Budapeşte’de bundan başka bir şey konuşulmuyor, gazeteler de sütunlar dolusu bu olayı yazıyorlardı.

“Hakları alınan akrabalar, çıkardıkları bütün gürültüleri rağmen, iki duruşmada davayı kaybetmişlerdi, çünkü büyük bir talihsizlik eseri, Territet’teki iki doktor hâlâ hayattaydı, Prens’in aklının başında olduğunu doğrulamışlardı. Öbür tanıklar da, ara duruşmalarda, ihtiyar Prens’in son yıllarda biraz huysuzlaştıysa da aklının iyice başında olduğunu açıklamışlardı. Avukatların bütün hileleri, göz korkutma çabaları boşunaydı, Dietzenhof lehine alınan kararları sarayın bozamayacağı da artık yüzde yüzdü.

“Davayla ilgili haberi Kanitz elbette okumuştı, yalnız, öğrendiklerine bir yenisi eklenecek diye, başkalarının para işleriyle hırs derecesinde ilgilendiğinden, söylenenlerin tek kelimesini kaçırmıyordu. Üstelik Kekesfalva çiftliğini de komisyonculuk yaptığı günlerden bilirdi.

“Bu arada, avukat kâtibi yolcu da: ‘Şefimin, Budapeşte’ye döndüğünde, bön kadıncağızın nasıl aldatıldığını görünce bu işte ne biçim yaya kaldığını düşünebilirsin artık.’ diye sözüne devam ediyordu. ‘Bayan Dietzenhof, Osavar çiftliğiyle Ofner Caddesi’ndeki şatodan vazgeçtiğini, sadece Kekesfalva çiftliğiyle, harayla yetindiğini şefimin yokluğunda imzala-

dığı yazılı belgeyle onaylamıştı. Kudurmuş köpeğin de onu artık bundan böyle mahkemelerle uğraştırmayıp hatta mirasçılarının avukat masraflarını da üzerine alacağına söz vermesi kızın bu kararı almasında özellikle ağır basmıştı. Ancak, bu uzlaşma hukuken bozulabilirdi, çünkü noter önünde değil, tanıklar önünde yapılmıştı. Üstelik, yeni duruşmalara verecek meteliği kalmayan bu açgözlü çeteyi mahkemelerde süründürmek çok kolaydı. Elbette ki onların aklını başına getirmek, uzlaşmayı mirasçıdan yana bozdurmak benim şefin göreviydi. Yine de çete bizimkini zayıf noktasından vurmayı becerdi, susması için ona altmış bin kron avukatlık ücreti teklif etti. Tam bir milyon kronu bir saat içinde yarı yarıya indiren budala kadına zaten içinden öfkelenen şef de, uzlaşmanın kanuni geçerliliğini tanıdı, altmış bin kronu da cebine indirdi. Budalaca bir Viyana yolculuğuyla, müşterisinin bütün işini altüst ettiği için altmış bin kron almasına ne dersin, ha? Evet, insan talihli olmalı, en büyük serserilere bile Tanrı, uykusundayken bile, uğur getirir! Şimdi milyonluk mirastan kadının eline kalan sadece Kekesfalva çiftliği. Yalnız tanıdığım kadarıyla, kadın yakında onu da elinden geçirir, böyle koyun gibi budala olduktan sonra.'

'Bu çiftliği ne yapmayı düşünüyor?' diye sordu ötekisi.

'Elinden çıkaracak diyorum sana. Büyük aptallık elbette. Ayrıca, şeker kartelinin de kadının elindeki fabrikayı koparmaya çalıştığını duydum. Galiba öbür gün Budapeşte'den fabrikanın genel müdürü geliyor. Sanırım çiftliği de Petroviç adında biri işletecekmiş; ama, belki onu da şeker karteli kendi yönetimine alır. Paraları bol; gazete de okumadınız mı, bir Fransız bankası Bohemya sanayisi ile kartelin birleşmelerini sağlayacakmış.'

"Bundan sonra genel konulara geçildi. Bizim Kanitz, öğreneceğini öğrenmişti, kulakları uğulduyordu duyduklarından. Kekesfalva'yı ondan daha iyi tanıyan yoktu; taşı-

nabilir malların sigortası için yirmi yıl önce orada bulunmuştu. Petroviç'i de çok iyi tanıyordu, ilk iş yaptığı günlerden bir tanışıklığı bile vardı onunla: Bu bön görünen oğlan, her yıl çiftlik yönetiminden kazandığı yüklüce parayı, kendi aracılığıyla Dr. Gollinger'in emlak işlerine yatırırdı. Kanitz için daha önemli şeyler de vardı: Çin porselenleriyle dolu dolabı, Pekin'de Rus elçisi olan Osavar'ın dedesinden kalma tablolarla ipek işlemeleri çok iyi hatırlıyordu. Değerini çok iyi bildiği bu eşyaları, daha Prenses sağken, Rosenfeld adına Chicago'da satın almaya kalkışmıştı. İki üç bin sterlin değerinde, az bulunur parçalardı. Prenses, Doğu Asya'dan gelme bu değerli eşyaya Amerika'da ne değer biçeceklerini bilmiyordu ama, Kanitz'i: 'Defol buradan! Hiçbir şey vermiyorum!' diye öfkeyle yanından kovmuştu. Bunlar hâlâ duruyorsa –Kanitz bunun daha düşüncesiyle bile titremişti– mal el değiştirirken, gülünç bir fiyatla alınabilirdi. Elbette en iyisi, villadaki bütün malı önceden satın alma hakkını elde etmektir.

“Bizim Kanitz uyanmış gibi yaptı, –üç yolcu çoktan başka konulara dalmışlardı bile– ustaca esnedi, gerindi, saatini çıkarıp baktı: Yarım saat sonra tren şimdi sizin bulunduğunuz bu garnizonda duracaktı. Acele hırkasını katladı, ceketini giydi, her şeyiyle hazırlandı. Tam saat iki buçukta trenden indi. Kızıl Aslan Oteli'ne gitti, bir oda tuttu. Sonunu kestiremediği bir meydan savaşına hazırlanan bir komutan gibi çok rahatsız, kötü uyuduğunu belirtme ayrıca gerek yok sanırım. Saat yedide –bir saniyesini bile boşuna harcamıyordu– kalktı, biraz önce geldiğimiz ağaçlıklı yoldan doğruca köşke gitti. 'Başkalarından önce gitmeliyim!' diye düşünüyordur, Budapeşteli leş akbabalar üşüşmeden her şeyi halletmeliydi. Petroviç'i hemen yola getirmeliydi ki, eşya satılırsa, aralarında anlaşabilsinler. Zorunlu kalırsa, bütün eşyayı Petroviç'le birlikte artırmalı, bölüşmede de eşyayı kesinlikle kendine sağlamalıydı.

“Prenses öldükten sonra, çiftlikte pek hizmetçi falan kalmamıştı. Böylece, Kanitz rahatça oraya kadar sokulup, etrafı inceleyebildi. ‘Güzel bir malikâne!’ diye aklından geçirdi. ‘İyi korunmuş, güzel, kepenkler yeni boyanmış; duvarlar renk renk badana edilmiş; yeni bir çit konmuş.’ Evet, evet Petroviç’in bu kadar onarımı neden gerekli gördüğünü iyi biliyorum: Her onarım masrafından yüklüce bir komisyon girerdi çünkü cebine. Peki ama, nereye kaybolmuştu bu delikanlı? Villanın ana kapısı kapalıydı; kapıyı şiddetle çaldığı halde, kâhyanın avlusunda kimsecikler görünmemişti. O budala Dietzenhof’u kafese koymak için Budapeşte’ye gittiyse işler kötüydü.

“Sabırsızca kapıdan kapıya dolaşan Kanitz seslendi, ellerini çırttı ama, boşuna; kimseler yoktu, kimsecikler! En sonunda yan kapıdan baktığında, limonlukta bir kadın ilişti gözüne. Camın arkasından, kadının çiçekleri suladığını görüyordu. En sonunda, kendisine bilgi verecek birini bulmuştu. Cama hızlı hızlı vurdu, ‘Hey!’ diye bağırdı içeriye doğru, kendini belli etmek için de ellerini çırttı. Çiçekleri sulayan kadın sesi duyunca ürktü, kendine gelip kapıyı açması epey sürdü. Koyu renkli, sade bir gömlek giymiş, önden bağlı bir önlük takmış, sarışın, pek genç olmayan, zayıfça bir kadın duruyordu şimdi kapının ağzında, yarı açık bahçe makası hâlâ elindeydi.

“Kanitz, sabırsızca: ‘Amma da çok bekletiyorsunuz!’ diye sesini yükselterek konuştu. ‘Petroviç nerede?’

“Çelimsiz kadın, şaşkın bakışlarla: ‘Kim dediniz, efendim?’ diye sordu. Bahçe makasını arkasına saklayarak, elinde olmadan, bir adım da geri çekilmişti bu arada.

‘Kim ne demek? Burada kaç tane Petroviç var? Kâhya Petroviç’i dedim, onu istiyorum.’

‘Ah, özür dilerim! Kâhya Bey’i sordunuz... Evet... Ben de daha görmedim onu bugün. Sanırım Viyana’ya gitti... Karısı akşama döneceğini sanıyor.’

“Kanitz: ‘Sanıyormuş, sanıyormuş!’ diye içinden öfkeyle söylendi. Akşama kadar bekleyecekti, bir gece daha otelde sefil olacaktı yani. Yine bir sürü gereksiz masraf; üstelik, sonunun ne olacağını da bilmiyordu.

‘Hay Allah! Adam da tam Viyana’ya gidecek günü bulmuş!’ diye hafifçe homurdandı. Sonra, kadına dönerek sordu: ‘Bu arada villayı gezebilir miyim? Anahtarlar kimde?’

‘Anahtarlar mı?’ diye, kadın şaşkın şaşkın mırıldandı.

‘Evet, anahtarları diyorum!’

“Kadın niye böyle yapıyordu? Belki de Petroviç ona içeriye kimseyi bırakmamasını tembih etmişti. Bu korkak kuzucağızın avucuna biraz para sıkıştırırsa... Bu düşünceyle Kanitz hemen bakışını yumuşattı, köylü ağzıyla, ‘Öyle korkmayın, canım! Sizden bir şey alacak değilim. Sadece bakmak istiyorum. E, anahtar nerede? Var mı yok mu?’ dedi.

‘Anahtarlar... Elbette anahtarlar bende.’ diye kekeledi kadın. ‘Yalnız, Kâhyanın ne zaman...’

‘Size söyledim, villayı gezmek için sizin Petroviç’inize ihtiyacım yok. Sözü uzatmayalım, evin içini biliyor musunuz?’

“İyice beceriksiz görünen kadın büsbütün sıkılğanlaştı.

‘Evet, sanırım... Biraz bilirim.’

‘Budalanın daniskası!’ diye düşündü. ‘Petroviç nereden de bulurdu böyle zavallıları!’

‘Hadi ama, içeri girelim artık, vaktim yok benim!’

“Kanitz önden, kadın da arkadan gidiyordu. Uysal uysal izliyordu onu. Ana kapıda yeniden durakladı. Kanitz: ‘Aç şu kapıyı artık!’ diye söylendi. ‘Kadın neden bu kadar aptalca, çekingen davranıyor?’ diye öfkelenmeye başlamıştı. Kadın aşınmış deri kesesinden anahtarları çıkarırken, Kanitz: ‘Evde başka neler yapıyorsunuz?’ diye sordu.

“Ürkek kadın durdu, yüzü al al oldu utancından. ‘Ben... Ben... Ben burada Sayın Prenses’in bakıcısıydım,’ dedi sonunda.

“Kanitz’in soluğu boğazına tıkanıverdi o anda. İnanın bana, o çapta bir insanı şaşırtmak zordur. Elinde olmadan bir adım geriledi.

‘Siz Bayan Dietzenhof değilsiniz herhalde?’ diye sordu. Suçlanmış gibi korkan kadın: ‘Ta kendisiyim...’ dedi.

“Kanitz’in o güne kadar tanımadığı, bilmediğı tek şey sıkılğanlıktı. Şimdi ise feci sıkılmıştı, Kekesfalva villasının yeni sahibi, masal kahramanı Dietzenhof’a kaba bir şekilde saldırmıştı sanki. Hemen tavrını değiştirip şapkasını eline aldı: ‘Özür dilerim.’ diye şaşkınlıkla kekeledi: ‘Özür dilerim, sayın bayan... Kimse bana sizin burada olduğunuzu söylemedi... Hiç haberim yoktu... Lütfen bağışlayın beni... Sadece şunun için gelmiştim...’ Duraladı. Bir şeyler uydurması gerekiyordu. ‘Malların sigortası için... Yıllarca önce de sık sık gelirdim buraya... Ebediyete göçen Sayın Prenses daha hayatta olduğu sıralarda... Ne yazık ki, o zamanlar siz sayın bayanla karşılaşma imkânı olmamıştı... Evet, sadece sigorta için geldim. Bütün eşyanın sağlam olup olmadığına bakmak için. Görevimiz bu bizim. Ama, hiç acelesi yok.’

‘Buyrun, buyrun!’ dedi kadın, ürkek ürkek. ‘Bu işlerden anlamam. En iyisi, Petroviç’le görüşürsünüz meseleyi.’

“Kanitz: ‘Elbette, elbette!’ dedi, ama, kafası başka yerdeydi. ‘Elbette Bay Petroviç’i bekleyeceğim. Yalnız, sayın bayan, size zahmet olmazsa, bu arada içeriye şöyle bir göz atayım, çabucak biter. Eşyada değişen bir şey yok elbette.’

‘Hayır, hayır’ diye acele karşılık verdi kadın. ‘Hiçbir şey değişmedi. Emin olmak istiyorsanız...’

“Kanitz: ‘Çok iyisiniz, sayın bayan,’ diyerek eğildi, birlikte içeri girdiler.

“Salonda ilk bakışta, sizin de gördüğünüz, İtalyan ressamı Guardi’nin dört tablosu gözüne çarptı. Yanda Edith’in tuvalet odasındaki Çin porselenleriyle dolu o camlı dolap, duvar halıları, küçük heykeller; hepsi yerli

yerindeydi. Rahatlamıştı! Hepsi tamamdı, Petroviç hiçbir şeye elini sürmemişti. Aptal herif yoncalardan, patatesten, onarım işlerinden payını almaktan daha çok hoşlanıyordu. Bayan Dietzenhof, sinirli sinirli etrafı kolaçan eden yabancı adamı rahatsız etmesin diye olacak, bu arada sessizce perdeleri açıyordu. Salona ışık girmişti. Şimdi camlı kapılardan bakınca korunun ötelere kadar görünüyordu. 'Onunla konuşmalı!' diye aklından geçirdi Kanitz. 'Dost olmalı onunla!'

'Koru ne güzel görünüyor!' dedi, derin bir soluk alarak. 'Burada oturmak gerçekten çok güzel!'

"Kadın: 'Evet, çok güzel,' diye, uysallıkla, söylenileni onayladı. Yalnız sesi pek yapmacık çıkmıştı. Kanitz bu ürkek kadının rahat konuşmayı unutmuş olduğunu sezinledi hemen. Epey sonra açıklamak gereğini duydu:

'Gerçi Sayın Prenses burada hiç rahat değildi. Düzlük arazi hüzmün veriyor bana,' derdi her zaman. Daha çok dağları, denizi severdi. Burası ona pek ıssız geliyordu, sonra insanlar da...' Yine duraladı. 'Konuş onunla, konuş onunla!' diye kendi kendine hatırlatıyordu. Onunla ilişki kurmalıydı. 'Yalnız, siz, umarım, burada bizimle kalacaksınız, sayın bayan?'

"Kadın farkında olmadan ellerini havaya kaldırıp: 'Ben mi?' diye sordu, sanki istemediği şeyleri uzaklaştırmak ister gibi bir hali vardı. 'Ben mi? Yo, hayır. Bu koca evde tek başıma ne yapayım? Hayır, hayır, her şey yoluna girer girmez gideceğim.'

"Kanitz yandan süzüyordu onu. Koca salonda ne de ufak tefek duruyordu, zavallı ev sahibi kadın! Biraz solgun, ürkek olmasaydı ona pekâlâ güzel denilebilirdi. Göz kapakları düşük, bu zayıf uzunca yüz, yağmur yemiş kırları andırıyordu. Peygamber çiçeği mavisi gözlerinde buna rağmen yumuşak, sıcak bir şefkat vardı; gözleri, içtenlikle

parlamak cesaretini gösteremiyor, göz kapaklarının arkasında büzölüyorlardı ürkek ürkek. Tecrübeli bir gözlemci olan Kanitz karşısındaki kadının hayatın sillesini yemiş biri olduğunu fark etmişti. Kolayca parmağa dolanabilecek, isteksiz bir insan. ‘Konuşmayı sürdürmeli, sürekli konuşmalı onunla,’ dedi Kanitz kendi kendine.

‘Peki, ya bu güzel malikânenin hali ne olacak? Böyle bir mülk iyi bir yönetim ister, sağlam bir yönetim.’ dedi.

‘Bayan Dietzenhof: ‘Bilmiyorum, bilmiyorum,’ diye sinirli sinirli söylendi. Narin vücudu huzursuzluk içindeydi sanki.

‘Kanitz yıllardır bağımlı olmaya alışık birinin ilk defa kendi başına bir karar almak cesaretini gösteremeyeceğini kavramıştı. Kadının ağır bir yük gibi omuzlarında taşımak zorunda olduğu miras onu sevindirecek yerde, ürkütmüştü açıkçası. Kanitz’in aklına şimşek gibi bir fikir geldi birden. Yirmi yıldır alım satım işlerini, bir işin üzerine düşmeyi ya da umursamaz görünmeyi boşuna öğrenmemişti. Komisyonculuğun ilk kuralı alıcıyı kızıştırmak, satıcıyı ise malından soğutmaktır. ‘Bu kadını da mülkünden soğutmalı,’ diye düşündü, ilk hamlede elinde ne var ne yok hepsini alır, böylece Petroviç’ten de önce davranmış olurdu. Oğlanın bugün Viyana’da olması da belki büyük bir talihti onun için. Hemen üzgün bir tavır takındı:

‘Evet, hakkınız var. Büyük bir mülk büyük derttir de aynı zamanda. Başını dinleyemez insan hiç. Her gün kâhyalarla, hizmetçilerle, komşularla durmadan didişir, çekişir; sonra, vergiler, avukatlar... Bir yığın iş. Hele biraz malın mülkün olduğunu sezinlemesinler, hemen son lokmasını alıncaya kadar insanın boğazına sarılırlar. Ne kadar iyi niyetli olsanız da, hep düşman doludur çevreniz. Hiçbir şeyin yararı yoktur artık, hiçbir şey fayda etmez; paranın kokusunu aldılar mı hepsi hırsız kesilir. Yazık ki çok hak-

lısını, böyle bir mülkü ancak çelik gibi eller yönetebilir; yoksa, baş edilmez. Bu iş için yaratılmış olmalı insan; yine de sürekli uğraşmayı göze almalıdır.'

'Gerçekten öyle.' diye Bayan Dietzenhof iç geçirdi. Kötü şeyler hatırladığı belliydi. 'Korkunç şu insanlar, işin içine para girdi mi korkunç oluyorlar! Böyle olduğunu hiç bilmezdim.'

'İnsanlar mı? Kanitz'i insanlar ne ilgilendiriyordu ki? İnsanların iyi, kötü olması onun umurunda mı? Çiftliği elden geldiğince çabuk, ucuza almaktan başka düşüncesi yoktu. Dinliyor, nezaketle başını sallıyor, bir yandan karşılıklar verirken, zihninin köşesinde de, 'İşi en çabuk nasıl hallederim?' diye hesaplıyordu. En iyisi, çiftliği, harasıyla, şeker fabrikasıyla, bütün Kekesfalva'yı işletecek bir konsorsiyum kurmaktı. O zaman hepsinin yönetimini Petroviç'e verse de olurdu, elbette kuruluşları kendi güvencesi altına almak şartıyla, önemli olan kiralama teklifini hemen yapmak, kadının gözünü de biraz korkutmaktı; ne verilirse kabul ederdi kadın. Hesaptan anlamadığı belliydi; ömründe hiç para kazanmamıştı, bu yüzden şimdi de kazanmaya hakkı yoktu. Beyninin bütün hücreleri, sinirleri çalışan Kanitz bir yandan da kaygılı görünmeye devam ediyor, şöyle diyordu:

'Ama, en kötüsü, duruşmalardan, sürekli çatışmalardan, didişmelerden insan yakasını kurtaramaz. Bu yüzden herhangi bir mülk alırken hep korkarım. Devamlı duruşmalar, davalar, avukatlar, bir yığın iş... Yok yok, en iyisi kendi halinde, ama güven içinde, başı dinç yaşamak. Böyle bir çiftlikle, mal sahibi olduğunu sanır insan; oysa, başkalarının kovaladığı bir avdır aslında; bir gün bile rahat edemez. Bu villa, şu güzelim mülk bulunmaz bir şey aslında, ama, insanın sağlam sinirleri, demir gibi yumruğu olmalı burasını yönetmek için; yoksa, ömür boyu kaldıramayacağı yük olur böyle bir mal.'

“Kadın, başı önünde, dinliyordu. Birden başını kaldırdı, bağrından kopan bir iç çekmeyle: ‘Evet.’ dedi, ‘gerçekten korkunç bir yük... Ah, bir satabilsem şunu!’”

Dr. Condor sözünün burasında birden durdu.

“Bu kısacık cümlelerin dostumuzun hayatındaki önemini açıklayabilmek için, burada bir ara vermek zorundayım. Kekesfalva’nın bu hikâyeyi bana ömrünün en sıkıntılı gecesinde, karısı öldüğü gece, anlattığını size daha önce de söylemiştim, insanın hayatında pek az rastladığı anlardır bunlar; öyle anlardır ki bunlar, dünyanın en hilebaz biri de olsa, Tanrı önüne çıkmışçasına, ruhunun bütün doğruluğu, çıplaklığıyla bir kula içini dökmek ihtiyacını duyar. Bugünmüş gibi gözümün önüne geliyor: Hastanenin alt katındaki bekleme odasında oturuyorduk. İyice yanıma sokulmuş, heyecanla, alçak sesle durmadan anlatıyordu. Böyle soluk almadan anlatmakla, yukarıda karısının ölüm döşeginde olduğunu unutmak istediğini sezmiştim. Beyni ni uyuşturmak ister gibi bir hali vardı Yalnız, hikâyesinde, Bayan Dietzenhof’un: ‘Ah, bir satabilsem!’ cümlesine gelince birden duruvermişti. Düşünün, Teğmen, o hiçbir şeyden habersiz kadıncağızın Kekesfalva çiftliğini hemen satmak istediğini içtenlikle söyleyiverdiği anı hatırlamak Kekesfalva’yı on beş yıl sonra bile öylesine heyecanlandırmıştı ki birden rengi uçuvermişti. İki üç kere tekrarlamıştı aynı sesle, ‘Bir satabilsem!’ sözlerini. O günlerin Leopold Kanitz’i, hayatının en büyük işinin ayağının ucuna kadar geldiğini, çiftliği kiralamak şöyle dursun, elini uzatıverse satın bile alabileceğini birden kavrayıvermişti. Soğukkanlı konuşmaya devam ederek, heyecanını saklamaya çalışırken, düşünceleri allak bullak olmuştu. ‘Petroviç işe karışmadan, Budapeşte’deki müdür de gelmeden, hemen satın almalı çiftliği,’ diye düşünüyordu. ‘Kadını elden kaçırmamalıyım, dönüş yolunu da kapatmalıyım,’ diyordu. Kekes-

falva çiftliğinin sahibi olmadan gitmeyecekti buradan. Bazı gergin anlarda, zihnimizin o esrarlı iki yanlı düşünebilme gücüyle, hem kendini, yalnız kendini düşünüyor, hem de ağırdan alarak, kadınla başka türlü konuşuyordu.

‘Satmak mı? Elbette, sayın bayan, her zaman, her şey satılabilir... Aslında, satmak kolaydır... Ama, iyi satış yapmak ayrı bir sanattır... İyi satabilmek, işte asıl mesele bu. Dürüst bir alıcı bulabilmeli; bu toprakları, çevredeki insanları iyi tanıyan birini... Geniş, iyi ilişkileri olan birini. Tanrı korusun, hele o, insanı gereksiz yere mahkeme koridorlarına düşüren avukatlardan biri değil elbette. Sonra, hele bu, özellikle sizin işinizde önemli: Peşin parayla satmalı. Bonolarla, senetlerle iş yapanlar sizi yıllarca uğraştırır, yoksa. Gerçek değeriyle, güvenilir satış yapmalı.’

‘Bir yandan da hesaplıyordu: ‘Dört yüz bin krona kadar verebilirim; en çok, dört yüz elli bin kron. Tablolar da var, onlar da en az elli bin, belki de yüz bin eder. Sonra ev, hara da var... Önce öğrenmeli ipotekli mi, değil mi? Sonra, benden önce teklif eden oldu mu diye de ağzını aramalı bir...’ Kanitz içinden geçenleri döküverdi hemen:

‘Sayın bayan, çok özel bir şey sorduğum için özür dilerim. Değeri hakkında aşağı yukarı bir fikriniz var mı? Belirli bir tutar tasarladınız mı kafanızda?’

‘Bayan Dietzenhof şaşkın şaşkın bakıp, çaresiz bir ifadeyle: ‘Hayır,’ dedi.

‘Kanitz: ‘Hay Allah! Kötü!’ diye düşündü. ‘Çok kötü!’ Fiyat söylemeyenlerle anlaşmak çok zordu. Fikir edinmek için her önüne gelene sorarlar, herkes başka bir şey söyler, başka değer biçerdi. Oradan buradan bilgi toplamak vakit alır, Kanitz de her şeyi bir anda kaybederdi. Ama, içinde böyle fırtınalar koparken, sözler dudaklarından akmaya devam ediyordu:

‘Yine de aşığı yukarı bir fikriniz olmalı, sayın bayan... Sonra, mülk ipotekli mi; öyleyse ne kadarı ipotekli bilmek gerekir.’

‘Kadın: ‘İpot... İpotek mi?’ diye kekeledi. Kanitz onun bu sözü ilk defa duyduğunu hemen anlamıştı.

‘Demek istiyorum ki... Şöyle gelişigüzel bir değer biçilmiş olmalı... Hiç değilse miras vergileri için... Avukatınız –özür dilerim belki biraz, ileri gidiyorum ama, size dürüstçe akıl vermek istiyorum– avukatınız size hiç rakam vermedi mi?’

‘Avukat mı?’ Bir şeyler hatırlar gibi olmuştu kadın. ‘Evet, evet... Bir dakika... Öyle ya, avukat bana bir şeyler yazmıştı, mülkün değeriyle ilgili bir şeydi sanırım. Hak-kınız var, vergiler için... ama, Macarca yazılı hepsi; ben de, Macarca bilmem. Tamam, şimdi hatırladım: Avukatım bana bu belgeleri çevirtmemi söylemişti; bu karışıklıkta unuttum. Bütün yazılar, orada, çantamın içinde olmalı... Görevliler bölümünde kalıyorum; Sayın Prenses’in bölümünde kalamazdım elbette... Benimle oraya kadar gelmek zahmetine katlanırsanız size hepsini gösteririm... Yani...’ Birden durakladı... ‘Yani, özel işlerimle sizi yormuyorsam, demek istedim.’

‘Kanitz heyecandan titriyordu. Ancak rüyalarda görülen bir hızla her şey öylesine çabuk avucunun içine geliyor-du ki! Kadın belgeleri kendi gösterecekti ona; mülke biçilen değerleri bir bir kendi serecekti önüne. Böylece Kanitz her-kesten önce davranmış oluyordu; öncelik ondaydı. Alçak gönüllülükle eğildi kadının önünde:

‘Aman, sayın bayan, ne demek! Size birazcık yardım etmekten sevinç duyarım ancak. Hem, övünmek gibi olmasın ama, bu işlerde biraz tecrübem de vardır. Sayın Prenses de mali işlerinde sıkıntısı oldu mu, hep bana başvururdu.’ Burada yalan söylüyordu. ‘Ona en doğru bilgileri verip

doğru yolu göstermekten başka en ufak bir çıkarım olmadığını çok iyi bilirdi.'

"Görevlilerin kaldığı binaya gittiler. Davayla ilgili bütün kâğıtlar bir dosyaya karmakarışık tıkılmıştı; avukatla yapılan bütün yazışmalar, vergi kâğıtları, uzlaşmanın bir kopyası oradaydı. Kadın sinirli sinirli belgeleri karıştırırken, Kanitz heyecandan soluğu kesilmiş, elleri titreyerek onu seyrediyordu. Kadın en sonunda ikiye katlı bir kâğıdı açtı. 'Sanırım o mektup bu olmalı,' dedi.

"Kanitz Macarca yazılmış bir kâğıdın ilişik olduğu mektubu aldı. Viyanalı avukattan gelen kısa bir yazıydı bu: 'Macar meslektaşım malların miras vergisine ilişkin değerini, yakın ilişkileri sayesinde, düşük göstermeyi başardığını az önce aldığım mektupta bana bildiriyor. Biçilen değer gerçek değer üçte biri, hatta bazı mallarda dörtte biri oranında düşük olduğunu sanıyorum...'

"Kanitz titreyen elleriyle listeyi aldı. Bu listede onu sadece Kekesfalva çiftliği ilgilendiriyordu. Çiftliğe yüz doksan bin kron değer biçilmişti.

"Kanitz sarardı. O da bu kadar tahmin etmişti: Hatır için düşürülen değer tam üç katı; altı yüz binle yedi yüz bin kron arası; üstelik, avukat Çin porselenlerini hesaba katmamıştı. Şimdi kadına ne değer söylemeliydi? Gözünün önünde sayılar uçuşuyordu.

"Yanı başında duran kadın, ürkek bir sesle: 'Aradığınız kâğıt bu muydu? Yazılanları anlayabildiniz mi?' diye sordu.

'Elbette anladım!' diye irkildi Kanitz. 'Hiç şüphesiz... Yani... Avukat size Kekesfalva çiftliğinin tahminî değerinin yüz doksan bin kron olduğunu bildiriyor. Bu, sadece biçilen değer elbette.'

'Biçilen değer mi? Bağışlayın ama, anlayamadım. Ne demek biçilen değer?'

“Gerilimi yükseltmenin tam sırasıydı; ya şimdi olurdu, ya hiçbir zaman! Kanitz, soluğunu güçlükle tutarak: ‘Biçilen değer... biçilen değer her zaman aslına uygun olmaz,’ dedi, ‘çünkü... çünkü resmî satış değerine hiçbir zaman tamı tamına uymaz. O değere göre hesap yürütülmez ama, bütün değeri elde etmek için hesaplanır... Bazı durumlarda tahmini değer elde edilir... Hatta kimi zaman daha da fazlası olur... ama, çok özel, belirli durumlardır bunlar. Her açık artırmada olduğu gibi, bir çeşit, kumardır bu. Biçilen değer satış için bir başlangıç noktası olabilir... Diyelim...’ Kanitz titriyordu; ne bir söz eksik, ne de bir söz fazla artık söylemeliydi. ‘Diyelim, şu sizin çiftlik gibi bir malın resmî değeri yüz doksan bin kron ise... O zaman, o zaman... Satışta hiç değilse yüz elli bin elde edilir. Her halükârda yüz elli bini hesaba katılabilir yani.’

‘Ne kadar dediniz?’

“Kanitz’in kulakları uğuldamaya başlamıştı. Bayan Dietzenhof, sert, garip bir hareketle ona dönmüş, öfkesini güçlükle tutabilen biri gibi sormuştu bunu. Acaba yalanını sezmiş miydi? Kanitz hemen yüz elli binin üstüne çıksa mıydı acaba? İçinden bir ses: ‘Hayır. Bir kez dene,’ diyordu. Kozunu oynadı. Şakakları çatlayacakmış gibi zonklarken, alçak gönüllü bir tavırla: ‘Evet, bu kadar eder; hiç değilse, benim tahminim bu,’ dedi. ‘Yüz elli bin kron edebilir sanırım.’

“Bunu söylediği sırada, biraz önce çılgınca atan yüreği yavaşlayıverdi. Çünkü dünyadan habersiz kadıncağız sahidan şaşırmıştı.

‘O kadar eder mi? Gerçekten bu kadar eder mi sizce?’ diye soruyordu.

“Kanitz epey sonra toparlanabildi. Kadını inandıracak bir sesle konuşabilmek için, güçlükle soluğunu tuttu. ‘Evet,

sayın bayan,' dedi sonunda, 'bu fiyatı sağlayabilmeyi görev edinirim kendime. Hiç değilse bu fiyatta direnebilirim.”

• • •

Dr. Condor yeniden ara verdi konuşmasına, önce puro yakmak için durakladı sandım. Sonra, birden sinirlendiğini fark ettim.

Gözlüğünü çıkardı, sonra yine taktı. Dağınık saçlarını eliyle geriye itti, bana baktı: Uzun, tedirgin, süzen bir bakıştı bu. Sonra koltuğuna yaslandı:

“Teğmen, size belki de biraz fazlaca açıldım, hatta düşündüğümünden de fazla. Ama, umarım beni yanlış anlamazsınız. Kekesfalva'nın o tarihte bilgisiz, hiçbir şeyden habersiz kadıncağızı kandırmak için başvurduğu hileyi size açıkça söylemem elbette ki sizi ona karşı kıskırtmak için değil. Bu gece evinde yemek yediğimiz zavallı ihtiyar şaşkın, kalp hastası bir adamdır, ikimiz de gördük bunu. Kızının tedavisinde bütün kalbiyle bana güvenen, zavallı yavrucuğun iyileşmesi için servetini son meteliğine kadar tüketmeye hazır bu adam, bir zamanlar o dalavereli işlere burnunu sokan insan değil artık. Bugün onu suçlayacak en son insan ben olmalıyım. Onun umutsuzluk içinde gerçekten yardıma ihtiyacı olduğu bir sırada başkalarının kötü niyetli dedikodularına kulak vereceğinize, gerçeği benden öğrenmenizi isterim, önce bir şeyi iyice aklınıza koyun: Kekesfalva –daha doğrusu, o günkü adıyla Kanitz– o gün, hiç tanımadığı bir kadından çiftliği düşük bir fiyatla satın almak düşüncesiyle gitmemişti oraya. Niyeti her zamanki küçük işlerinden birini çevirmektir, o kadar. Ama, birden korkunç bir talihle burun buruna gelmişti; bundan en iyi biçimde yararlanmasaydı Kanitz olmazdı sonra. Yalnız, az sonra durumun biraz değiştiğini göreceksiniz.

“Lafı uzatmadan, ayrıntıları kısaca anlatmak istiyorum. Yalnız şu kadarını söyleyeyim, Kanitz hayatının en heyecanlı, en gerilimli anlarını yaşıyordu o saatlerde. Durumu siz de şöyle bir gözünüzün önüne getirin: Orta çapta bir komisyoncuya, ne olduğu belirsiz bir iş adamına gökten kuyruklu yıldız iner gibi, birden talih kuşu konuveriyor, bir gecede onu zengin ediyordu. Yirmi dört yılda kendini yıpratırcasına, acınacak kadar küçük işlerden kazandığı paradan pek çoğunu yirmi dört saat içinde kazanabilmişti. Hem kurbanını kovalamaya, yalanlarla sersemletip kandırmaya da gerek kalmamış; tersine, kurban kendi isteğiyle ağa düşmüş, bıçağı tutan elini de yalamıştı, üstelik. Tek tehlike, araya bir başkasının girmesiydi. Bu yüzden mirasçı kadını bir an bile yalnız koymamalı, ona düşünecek zaman bırakmamalıydı. Kâhya dönmeden, kadını çiftlikten uzaklaştırmalı, bu önlemleri alırken de, kendisinin satışla ilgilendiğini bir an bile sezdirmemeliydi ona.

“Her yandan sarılmış Kekesfalva kalesini, yardımcı kuvvetlerin gelmesine fırsat vermeden, bir saldırıda ele geçirmek, Napolyon’a yaraşır cüretli, tehlikeli bir manevraydı; ama, rastlantı kumarbazın yardımına koşar. Kanitz’in bile fark etmediği bir durum ona gizlice kapıları açmıştı. Korkunç olduğu kadar doğal gerçek şuydu: Zavallı miras-yedi kadın, kendine miras kalan bu köşke adımını attığı ilk anlardan beri öyle hor görülmüş, nefretle karşılanmıştı ki, bir an önce buradan uzaklaşmaktan başka isteği yoktu. Aşağılık kişilerin aralarından birinin melek kanatları takarak yükselmesini çekememesi kadar adi bir davranış olmaz: Küçük, basit insanlar, kendileri gibi aynı kadere boyun eğenlere alçak gönüllü bir özgürlüğü hoş görmezler de, bir prense koca bir serveti hoş görürler. Kekesfalva villasında çalışanlar da, hatırladıkları kadarıyla, öfkeli prensesin, saçını tararken sık sık kafasına tırağı, fırçayı fırlattığı Ku-

zey Almanya'dan gelen birinin, böyle birdenbire Kekesfalva çiftliğinin sahibi, kendilerinin hanımı olmasına müthiş öfkeleniyorlar, kızgınlıklarını da saklamıyorlardı. Petroviç mirasyedi kadının geleceği haberini alır almaz, onunla karşılaşmamak için, kendini trene atmıştı; eskiden villanın mutfak işlerine bakan, basit bir kadın olan karısı ise: 'Eh bizimle oturmak istemezsiniz, size göre pek kibar sayılmayız' sözleriyle karşılaşmıştı onu. Evin uşağı kadının bavulunu gürültüyle kapının önüne fırlatıp atmıştı; kâhyanın karısı da yardım etmek için kolunu bile kımıldatmayınca, Bayan Dietzenhof bavulunu içeriye kadar kendi taşımak zorunda kalmıştı, öğlen yemeği hazırlanmamış, kimse onunla ilgilenmemişti. Gece pencerenin önüne oturduğunda, aşağıdan gelen yüksek sesli konuşmalar arasında, 'mirasa konmak için türlü dalavereler çeviren, düzenbaz kadın' laflarını açıkça duymuştu.

"Zavallı, cesaretsiz mirasçı bu evde bir saat bile rahat yüzü görmeyeceğini daha bu ilk karşılaşmaktan anlamıştı. Sırf bundan dolayı –Kanitz bunun farkında değildi– Kanitz'in güvenilir bir alıcı bulmak için hemen o gün Viyana'ya gitme teklifini sevinçle kabul etmişti. Hüzünlü bakışları olan, bu ciddi, yardımsever, çok da bilen adamı sanki Tanrı göndermişti. Bu yüzden, başkaca bir şey sormamıştı. Bütün kâğıtları ona teslim etmiş, Kanitz satıştan sağlanan parayı ne gibi yatırımlarda kullanabileceği konusunda ona akıl verirken de, mavi gözlerini ondan ayırmadan sessizce dinlemişti. Sağlam, güvenilir devlet tahvilleri almalıydı sadece. Servetinin küçücük bir bölümünü bile özel kişilerin eline teslim etmemeli, hepsini bir bankaya yatırmalı, yönetimi bir noter üzerine almalıydı. Şu sıralar avukatını işe karıştırmanın da hiç anlamı yoktu, avukatların açık, ortada olan işleri bozmaktan başka bir şey yaptığı var mıydı ki? Üç beş yıl sonra satıştan daha yüksek miktar

elde etmek mümkündü. Ama, bu süre içinde, mahkemelerde, resmî dairelerde kim bilir ne masraflar çıkar, ne didişmeler olurdu! Kanitz sakın, huzuru seven kadının, yeniden korkuyla açılan gözlerinden, mahkemelere, resmî işlere karşı duyduğu nefreti fark edince, ileri sürdüğü nedenleri sonuna kadar götürdü: ‘Çabuk davranmalı, çabuk davranmalı!’ dedi. Öğleden sonra saat dört buçukta, Petroviç daha dönmemişken, aralarında tam anlaşmış olarak ekspresle Viyana’ya gittiler. Her şey öyle fırtına hızıyla gelişti ki, Bayan Dietzenhof, mülkün satışını güvenle teslim ettiği adamın adını sormak fırsatını bile bulamadı.

“Ekspreste birinci mevkide gidiyorlardı. Kekesfalva hayatında ilk kez kırmızı ipek döşemeli koltuklarda yolculuk yapıyordu. Viyana’ya geldiklerinde, kadını yine Kaertner Caddesi’nde iyi bir otele yerleştirdi, kendi de ayrı bir oda tuttu. Bu büyük lokmayı kaçırmadan, işi kanunen sağlama bağlamak için, aynı gece dalavereci iş ortaklarından avukat Gollinger’i bulup satış mektubunu hazırlatmak istiyordu ama, öte yandan kurbanını da bir saniye bile yalnız bırakmayı göze alamıyordu. Birden, dâhiyane bir fikir geldi aklına. Hemen Bayan Dietzenhof’a akşamdan yararlanıp operaya gitmesini teklif etti. Çok iyi yabancı bir topluluğun temsili vardı. O da, bu arada, büyük bir çiftlik satın almak isteyen adamı –adamın çiftlik aradığını biliyordu– bulmaya çalışacaktı. Bu kadar yakın ilgiden uygulanan Bayan Dietzenhof sevinçle teklifi kabul etti. Kanitz kadını opera-ya yerleştirdi. Kadın dört saat yerinden kımıldamayacaktı böylece. Kanitz de, bir arabaya atlayıp –bunu da hayatında ilk kez yapıyordu– dalavereci iş ortağı Gollinger’i aramaya koyuldu. Avukat evinde yoktu. Her yeri altüst ettikten sonra bir meyhane köşesinde buldu onu. Vakit geçirmeden, bütün ayrıntılarıyla satış sözleşmesini hazırlayıp ertesi akşam saat yedide satış mektubuyla birlikte noteri de hazır

ederse kendisine iki bin kron vereceğini söyledi: Hayatının en büyük hovardalığını yapıp, avukatla görüşme boyunca arabayı kapıda bekletmişti. Gereken talimatı verip, yıldırım hızıyla operaya döndü, hayranlıktan şaşkına dönmüş Bayan Dietzenhof'u yakalayıp oteline götürdü.

“Böylece ikinci geceyi de uykusuz geçirdi. Çünkü hedefine yaklaştıkça, o ana kadar uysal görünen kadının kaçabileceğini düşünerek, tedirginliği artıyordu. Sık sık yatağından kalkıyor, ertesi gün uygulayacağı planı bütün ayrıntılarıyla kafasında geliştiriyordu. Her şeyden önce, kadını bir an bile yalnız bırakmamalıydı. Bir fayton kiralamalı, gittikleri her yerde faytonu kapıda bekletmeli, avukatına rastlamaması için de, kadını bir adım bile yaya yürütmemeliydi. Ayrıca, kadına gazete de okutmamalıydı, çünkü içinde Osavar davasıyla ilgili bir şey olabilirdi. Aslında Kekesfalva'nın bu korkuları, ihtiyatlı davranmaları gereksizdi, çünkü kurbanının nasılsa kaçmaya hiç niyeti yoktu. Boynuna pembe kurdele bağlanmış uysal bir kuzucuk gibi, kötü yürekli çobanının peşine takılmıştı. Dostumuz, perişan geçirdiği bir geceden sonra, ertesi sabah, otele kahvaltı salonuna indiğinde, kadıncağzı sırtında aynı elbiseyle çoktan onu bekliyordu. Garip bir dönme dolap oyunu başlamıştı böylece. Kadına bu işlerin ne kadar zor olduğunu göstermek için, uykusuz kaldığı bütün bir gece kafasında tasarladıklarını uygulamaya koyulmuş, zavallı Dietzenhof'u sabahtan akşama kadar boş yere bir yerden bir yere sürükleyip durmuştu.

“Ayrıntıları çabuk geçeceğim; önce kadını avukatına götürmüş, oradan meseleyle ilgisiz bir telefon konuşması yapmıştı. Gittikleri bankada, yatırımlar hakkında bilgi vermesi, hesap açtırması için bir yetkili çağırtmıştı. Sanki bilgi edinmesi gerekmiş gibi, kadıncağzı ne idüğü belirsiz bir emlak bürosuna, iki üç ipotekçiye sürüklemişti. Kadın

itiraz etmeden her yere gitmiş, Kanitz içeride sözüml ona görüşmelerini yaparken, o da bekleme odalarında sabırla onu beklemişti. Prenses'e köle gibi hizmet ettiğı on iki yılda, böyle kapı dışlarında beklemeye alıştı, bu ona son derece olağan geliyor, hiç rahatsız olmuyor, küçüklük duygusuna kapılmıyordu. Elleri önünde kenetlenmiş, bekliyor, bekliyor, önünden biri geçerken de hemen bakışlarını indiriveriyordu. Bir çocuk kadar uysal, sabırlı, Kanitz ne derse yapıyordu. Bankada kâğıtları okumadan imzalıyor, daha ele geçmeyen hesapların faturalarına da imzayı basıyordu. Kadının bilgisizliğini gördükçe Kanitz de, 'Bu ahmak kadını yüz kırk bin, hatta yüz otuz bin krona bile razı ederdim!' diye kahroluyordu. Banka mümessili demiryolu tahvilleri almasını tavsiye edince, kadın 'Peki' diyor, banka hisselerini teklif edince de yine 'Olur' diye kafa sallıyor, her defasında da bu mucizelerin yaratıcısı Kanitz'e ürkek ürkek bakıyordu. Bu iş görüşmelerinin, belgelerin, kâğıtların imzalanmasının, önüne saçılan paraların onda korkulu bir saygıyla birlikte, huzursuzluk da yarattığı ortadaydı. Yüreğinden emin olmadığı, bir sürü sorumluluk isteyen kararlar arasında bocalamaktansa, yine sakin odasında, kitabını okumayı, örgüsünü örüp piyano çalmayı özlüyordu sadece.

"Kanitz ise, yorulmak bilmeyen bir hırsıla, kadıncağızı bu uydurma çevrede döndürüp duruyordu; biraz, ona da söz verdiği gibi, parasını emin bir yere yatırmaya yardım etmek, biraz da onun kafasını karıştırmak için. Bu, sabah saat dokuzdan akşam altıya kadar böylece sürüp gidiyordu. Sonunda ikisi de öyle yorgun düşüyordu ki, Kanitz ona bir kahvede dinlenmeyi teklif ediyordu. Nasılsa işin önemli yanlarını halletmişlerdi, satış istedikleri gibi mükemmel olmuştu, sadece saat yedide notere giderek anlaşmayı imzalayıp parayı almak kalmıştı. Bunu duyunca, kadının yüzü aydınlanıverdi.

‘Ah, öyleyse, yarın erkenden yola çıkabilirim, değil mi?’ diye sevinçle Kanitz’e baktı.

‘Elbette!’ diye Kanitz yatıştırdı onu. ‘Bir saat sonra dünyanın en özgür insanı olacaksınız; ne parayla, ne malla ilgilenmenize gerek yok artık. Aylık altı bin kronunuz emin ellerde, hoşunuza giden istediğiniz her yerde yaşayabilirsiniz.’

‘İncelik gösterip, kadının nereye gitmeyi düşündüğünü de sordu. Kadıncağızın az önce sevinçle parıldayan yüzüne hüznünlü bir gölge düşüverdi.

‘Önce Westfalya’daki akrabalarımıza gitmeyi düşünüyorum. Sanırım yarın erkenden Köln’e tren var.’

‘Kanitz hemen davrandı. Başgarsondan tarifeyi istedi, bütün tren hatlarını gözden geçirdi. Viyana-Frankfurt-Köln ekspresi vardı, Osnabrück’te aktarma oluyordu. En rahatı sabah saat dokuzu yirmi geçe kalkan trendi, akşama Frankfurt’a varıyordu. Yorulmaması için Kanitz ona geceyi Frankfurt’ta geçirmeyi tavsiye ediyordu. Sinirli bir telaşla, sayfaları çevirmeye devam etti, ilanlar sayfasında, Protestan bir yurt buldu. Kadının bilet için telaşlanmasına gerek yoktu, Kanitz sağlayacaktı onu; sabahleyin de istasyona kadar götürecekti. Bu açıklamalarla, tavsiyelerle zaman Kanitz’in umduğundan da çabuk geçmişti. En sonunda, saate bakınca hemen kalktı, ‘Artık notere gitme zamanı geldi.’ dedi.

‘Noterde yarım saat içinde bütün işler tamamlanmıştı. Dostumuz böylece tam bir saatte mirasçının servetinin dörtte üçüne el koymuştu. İş ortağı, sözleşmede Kekesfalva adını görünce, Dietzenhof’a fark ettirmeden, Kanitz’e hayranlıkla göz kırpmıştı. Meslektaşının bu hayranlığı ‘Vay serseri vay, amma da büyük iş başarmışsın!’ anlamına geliyordu. Noter de gözlüklerinin arkasından Bayan Dietzenhof’u süzmüştü. Prenses Osavar mirasının etrafın-

da dönen dümenleri o da herkes gibi gazetelerde okumuştı; doğrusu bu ya, bu kanun adamı malın böylesine çabuk el değiştirmesini doğru bulmamıştı. ‘Zavallı kadın,’ diye aklından geçirmişti, ‘kötü ellere düşmüşsün!’ Ne var ki satış sözleşmesinin imzalanması sırasında alıcıyı, satıcıyı uyar-mak elbette notere düşmezdi. Onun görevi sadece mührü basmak, işlemi dosyaya geçirmek, vergi işlerini halletmek-ti. Bu yüzden, namuslu adamcağız, çaresiz, başını eğerek, satış sözleşmesini kadının önüne açmış, ilk önce onun imza atmasını rica etmişti.

“Ürkek kadıncağız önce şöyle bir irkilmiş, kararsız ba-kışlarını kılavuzu Kanitz’e çevirmiş, Kanitz başıyla ona ce-saret verince, masaya yanaşarak, düzgün, açık bir Alman yazısıyla, ‘Anette Beate Dietzenhof’ adını yazmıştı; arka-sından da dostumuz imzasını atmıştı. Böylece her şey hal-ledilmişti. İşlem tamamlanmış, dosya hazırlanmış, malın alış fiyatı notere teslim edilmiş, ertesi gün çekin havale edi-leceği banka hesabı da kararlaştırılmıştı. Böylece Leopold Kanitz, bir kalemde servetini iki üç katına çıkarmıştı. Bun-dan sonra kendisinden başka kimse Kekesfalva’nın sahibi olamazdı artık.

“Noter mürekkebi ıslak imzaları dikkatle kuruttuktan sonra, üçü de adamın elini sıkıp merdivenlere yönelmişti. Merdivenlerden önde Dietzenhof, arkadan soluğunu tuta-raktan Kanitz iniyordu. Kanitz, merdivenlerde peşinden inen Gollinger’in, arada bir bastonuyla sırtını dürtüp, ancak onun duyabileceği kadar alçak bir sesle, ‘Seni koca dalavereci!’ diye homurdanmasından elbette hoşlanmamıştı. Gollinger’in du-daklarında alaycı bir gülümsemeyle, kapıda kendilerinden ayrılmasına yine de canı sıkılmıştı. Çünkü artık kurbanıyla büsbütün baş başa kalıyordu, bu onu ürkütüyordu.

“Yalnız, sevgili Teğmen, Kanitz’in böyle ansızın değiş-mesini anlayacağınızı umarım. Dostumuzun birdenbire

vicdanlı biri oluverdiğini söylemek istemiyorum. Ne var ki o imzadan sonra aralarındaki durum temelden değişmişti. Düşünün: Kanitz bir alıcı olarak iki gün boyunca zavallı kızcağızla bir satıcıyla mücadele eder gibi didişmiş durmuştu, Bayan Dietzenhof, o iki gün içinde, Kanitz'in bir yığın planla, tuzaklarla kapana sıkıştırdığı, sonunda yenmeyi başardığı bir düşmanı, rakibiydi. Şimdiyse bu mali, askerî işlem sona ermişti. Napolyon'un çırağı Kanitz savaştan galip olarak ayrılmıştı, sırtında sade giysisiyle yanı başında gölge gibi yürüyen bu zavalıcık da artık rakibi, düşmanı değildi. Belki acayip gelebilir ama, dostumuz Kanitz kurbanının zaferi kendisine bu kadar kolaylaştırmasına pek üzülmüştü. Çünkü bir başkasına haksızlık eden kimse aldatılan kişinin de şu ya da bu biçimde kötü ya da haksız davrandığına kendini inandırır, bundan da büyük rahatlık duyar. Aldatılan birine, küçük de olsa, kabahat yüklemek vicdanı hafifletir. Gelgelelim, Kanitz kurbanını hiçbir şeyle, en ufak bir şekilde bile suçlayamazdı. Kurbanı iki eli bağlı, çaresizlikle kendini ona teslim etmiş, mavi gözlerinde masum, müteşekkir bakışlarla ona bakıp durmuştu. Artık nesi kalmıştı ona söyleyecek? Yaptığı satış, daha doğrusu uğradığı zarar için onu kutlayacak mıydı? Kanitz'in huzursuzluğu gittikçe artıyordu. 'Onu otele kadar götürürüm, sonra her şey biter.' diye düşündü.

"Ne var ki yanında yürüyen kurbanının da tedirgin olduğu belliydi. Kadının yürüyüşü değişmiş, düşünceli, kaygılı bir hal almış gibiydi. Başı öne eğik olmasına rağmen, Kanitz'in de gözünden bu değişiklik kaçmamıştı. Kadının yüzüne bakmaya cesaret edemiyordu, tereddütlü, bir şeyler düşünmeye çalıştığını fark etmişti. Birden korkuya kapıldı. 'Alıcının ben olduğumu anladı. Belki de böyle sersem gibi acele ettiğine pişmanlık duyuyordur, belki de vakit geçirmeden hemen yarın doğru avukatına koşacaktır.' diye

düşündü. Walfisch Sokağı'nın sonuna kadar tek kelime konuşmadan yürümüşlerdi. Kadın, birden cesaretini toplayarak, konuşmaya başladı:

‘Özür dilerim... Yarın erkenden yola çıkacağım için, her şeyi bugünden bitirmek istiyorum, önce zahmetlerinizden ötürü size teşekkür etmek isterim... Sonra, size ne kadar borcum olduğunu hemen şimdi söylemenizi rica edeceğim. Bana aracılık yapmakla o kadar çok zaman kaybettiniz ki! Ben de... Ben de, yarın erkenden gidiyorum... Bu yüzden, gitmeden her şeyi yoluna koymak istiyorum.’

“Dostumuzun kalbi, ayakları duruverdi sanki. Bu kadarı fazlaydı! Böyle bir şeye hazırlıklı değildi. Sanki öfkeyle bir köpeğe vurmuş, dayak yiyen hayvancağız da, karnının üstünde sürünerek, yalvaran bakışlarla yanına sokulup, o gaddar eli yalıyormuş gibi rahatsız edici bir duyguyla ezilivermişti.

‘Hayır, hayır!’ diye, şaşkın şaşkın haykırdı. ‘Bana hiçbir şey borçlu değilsiniz.’

“Her yanından terler boşanıyordu. Her şeyi önceden kılı kılına hesaplayan, karşıdan gelecek her tepkiyi önceden tahmin eden bu adam ömründe rastlamadığı yepyeni bir şeyle karşılaşmıştı. Komisyonculuk yaptığı o acı dolu yıllarda, kapıların yüzüne kapatılmasına, selamına karşılık verilmemesine alışmıştı. Satış yaptığı mahallelerde görünmekten çekindiği sokaklar bile vardı. Ama, birinin kalkıp da ona teşekkür etmesi... Böyle bir şey hiç olmamıştı, olacak şey değildi. Her şeye rağmen –evet, her şeye rağmen– kendisine güvenen bu insandan utanıyordu şimdi. İstemediği halde, ondan özür dilemek ihtiyacını duyuyordu.

‘Hayır,’ diye kekeledi, ‘n’olur bırakın bunları!.. Bana hiçbir borcunuz yok. Hiçbir şey kabul etmem. Yalnız, umarım her şeyi doğru, sizin istediğiniz gibi yaptım... Belki beklemek daha iyi olurdu; evet, aslında ben de, bu kadar

aceleniz olmasaydı, belki çiftlikten daha çok elde ederdik, diye düşünüyorum... Tez elden satmak istiyordunuz sanırım böylesi de sizin için daha iyi; inanın böylesi sizin için daha iyi oldu.’ Biraz kendine gelmişti, daha sakın konuştu: ‘Sizin gibi, işten anlamayan biri için en iyisi elini işten çekmek. Böyle birinin az kazanması önemli değil, yeter ki kazanç güvenilir olsun... Bu yüzden,’ iyice bir yutkundu, ‘sizden özellikle rica ediyorum, sakın sonradan başkalarının, “Ucuza sattın.” gibi sözlerine kapılmayın. Adettir, her satıştan sonra muhakkak birileri çıkar, “Biz daha çok verdik” diye zırvalarlar, yalan söylerler, iş ciddiye bindi mi, nakit para ödemezler, size ya polişe verirler ya da sizi borç senetlerine bağlarlardı... Bunlar size yaramazdı; gerçekten, yaramazdı, size yemin ederim, yemin ederim ki, muamele yaptığımız banka sağlamdır, paranız da güvendedir. Her ay gününde, saatinde faizinizi alacaksınız. İnanın bana... Yemin ederim size... Sizin için böylesi daha iyi.’

“Bu arada otele kadar gelmişlerdi. Kanitz duraladı. ‘Hiç değilse, onu davet etsem,’ diye düşündü, ‘Akşam yemeğine ya da tiyatroya.’ Kadın çoktan elini uzatmıştı:

‘Sizi daha uzun alıkoyamam. Benim için bu kadar çok zamanınızı feda etmenize bütün gün üzülüp durdum zaten. İki gündür hep benim işimle uğraştınız. Bunu sizden başkası da bu kadar içtenlikle yapmazdı. Bir kere daha... Teşekkür ederim, teşekkür ederim. Bugüne kadar –kadının burada yüzü kızarmıştı biraz– kimse, kimse bana bu kadar iyi, yardımcı olmamıştı... Bu meseleden böylesine çabuk kurtulacağımı tahmin etmezdim. Bu işin böyle iyi, kolay yapılabileceğini aklıma getirmezdin... Size çok teşekkür ederim, çok teşekkür ederim.’

“Kanitz kadının uzattığı eli sıkarken, yüzüne bakmadan edemedi. Duygusal bir sıcaklık kadıncağızın her zamanki ürkekliğini biraz giderir gibi olmuştu. Hep ürkek,

solgun yüzü birden canlılıkla parlamıştı. Mavi, anlamlı gözleri, dudaklarındaki minicik gülümsemesiyle, neredeyse çocuksu bir hal almıştı. Kanitz, boşuna çabaladı uygun bir söz bulmak için. Kadın ince, uzun vücuduyla, kendinden emin görünen haliyle çoktan elini sıkıp uzaklaşmıştı. Yürüyüşü bile öncekinden çok farklıydı; hafiflemiş, ağır bir yükten kurtulmuş bir insanın yürüyüşüydü. Kanitz hâlâ duralıyor, kadının arkasından bakıyordu. ‘Ona bir şeyler söylemeliydim.’ duygusu içindeydi. Otelin kapıcısı kadına anahtarı uzatmış, hademe çocuk da asansörün kapısını açmıştı bile.

“Kurbanın kasaptan ayrılışı böyle olmuştu işte. Yalnız, balta Kanitz’in kafasına inmişti sanki; birkaç dakika sarhoş gibi öylece durmuş, otelin boş taşlılığına bakakalmıştı. En sonunda sokağın akan kalabalığı onu da içine çekivermişti. Nereye gittiğini bilmiyordu Hiç kimse onu böyle insan-cıl görmemiş, ona böylesine müteşekkir kalmamıştı. Hiç kimse onunla böyle konuşmamıştı. ‘Size teşekkür ederim’ cümlesi hâlâ kulaklarında çınlıyordu. İşte, tam böyle bir insanı soyup soğana çevirmiş, aldatmıştı! Yürürken ikide bir duruyor, alnındaki terleri siliyordu.

“Birdenbire, uykudaymış gibi yürüdüğü Kaertner Caddesi’ndeki büyük camekânlı mağazanın önünde olanlar oldu. Boş gözlerle vitrinin aynasını tararken, yüzünü görürverdi. Suçluluğun yüzün hangi çizgilerinde gizlendiğini bulmak için, gazetede bir caninin fotoğrafına bakar gibi, gözlerini kendi yüzüne dikti. Acaba dışarı çıkık çenesinde mi, kötü ifadeli dudaklarda, yoksa sert bakışlı gözlerinde miydi? Tekrar baktı, gözlüklerinin ardındaki ürkek, iri iri açılmış gözlerini görünce, birden kadının gözlerini hatırladı, ‘Öyle gözleri olmalı insanın,’ diye aklından geçirdi. ‘Yoksa, benimkiler gibi etrafı kızarmış, sinirli, hırslı gözler değil. Mavi, pırıl pırıl, içten gelen inançla dolu gözleri

olmalı.' Bazen, cuma akşamları annesinin gözleri de böyle olurdu. Evet, böyle bir insan olmalıydı; aldatmaktan çok, aldatılmaya hazır olan, dürüst, temiz yürekli bir insan. Ancak onlar Tanrı'nın sevgili kullarıdır. Kendi kendisine: 'Bütün kurnazlıklarımı, bugüne kadar mutlu yapmadı beni, ezik, yitik, huzursuz bir insan olarak kaldım hep.' diyordu. Böylece kendine yabancılaşmış olarak yol boyunca yürümeye devam ediyordu. Kendini hiç böyle zavallı bir halde görmemişti.

"Acıkmıştı, bir lokantaya girdi, yemek ısmarladı. Yediği her lokma tiksindiriyordu onu. 'Kekesfalva'yı satacağım!' diye köpürüyordu kendi kendine. 'Hemen satacağım. Çiftlikle ne işim var benim! Çiftçi değilim ki. Tek başıma on sekiz odalı koca bir villada oturup bir sürü kiracıyla mı didişeceğim? Benimkisi aptallıktı; çiftliği kendi adıma değil, bir emlak şirketi adına almalıydım; çünkü günün birinde alıcının ben olduğumu öğrenir... Ayrıca da, çiftlikten çok bir kazancım olsun istemiyorum ki! İsterse, yüzde 20 ya da 10 kazançla geri alabilir çiftliği, pişman olursa alabilir yeniden.' Bu düşünce onu rahatlatmıştı. 'Yarın ona mektup yazarım ya da kendim sabah erkenden gitmeden onu görür, teklifimi yaparım.' Evet, en doğrusu buydu, ona çiftliği yeniden satın alma imkânını vermeliydi. Artık rahat uyuyacağını sanmıştı ama, üst üste iki uykusuz, perişan geçen geceye rağmen, o gece de kötü, rahatsız bir uyku uyudu. Kulaklarında hep o yarı kuzeyli Alman ağzıyla söylediği: 'Çok teşekkür ederim' kelimeleri çınlıyor, bütün sinirleri heyecandan geriliyordu. Yirmi beş yılda hiçbir iş, dostumuzu bu en büyük, en mutlu işinde olduğu kadar üzmemişti.

"Sabah saat yedi buçukta çoktan sokağa fırlamıştı. Passau'ya gelen ekspresin saat dokuzu yirmi geçe kalkacağını biliyordu. En pahalısından, en güzelinden koca bir

kutu çikolata aldığı halde, kadına yol armağanı olarak bu kadarı bile yeterli görünmüyordu ona. Bir ileriki mağazadan kırmızı çiçeklerden koca bir de demet yaptırttı. İki eli dolu, doğru otele gitti. Bunların Bayan Dietzenhof'un odasına gönderilmesini söyledi. Görevli, Viyana usulü, Kanitz'i kibarca içeriye alarak: 'İçeri buyrun, Bay von Kanitz, sayın bayan kahvaltı salonundalar.' dedi.

"Kanitz bir an düşündü. Dünkü ayrılışları ona o kadar dokunmuştu ki, yeni bir karşılaşmanın bu güzel anıyı bozacağından korkuyordu. Sonra, kararlı adımlarla, bir elinde çikolata, öbüründe çiçeklerle, kahvaltı salonuna girdi.

"Kadın ona sırtı dönük oturmuştu. Yüzünü görmeden bile, bu zayıf, incecik varlığın masada oturuşundaki sakin, alçak gönüllü halinde, farkında olmadan onu sarsan, heyecanlandıran dokunaklı bir hava sezinlemişti.

'Yolculuğunuz için küçük bir hediye.'

"Kadın irkiliverdi, yüzü al al olmuştu. İlk defa birinden iek alıyordu. Daha doğrusu, daha önce de bir kere almıştı; mirasa konmak isteyen akrabalardan biri onu kendinden yana eker umuduyla, odasına birkaç kuru g l göndermişti. Prenses, iekleri hemen geri göndermesini emretmişti ona. şimdiyse başka biri geliyor, ona iek getiriyordu.

'Ah, hayır!' diye kekeleydi kadıncağız. 'Buna layık mıyım? Benim için çok... Fazlasıyla güzel bunlar.'

"Buna rağmen teşekkür eden bakışlarını Kanitz'e doğru kaldırmıştı. Çiçeklerin rengi mi yansımıştı, yoksa hızla dolaşan kanın etkisiyle miydi, pembemsi bir parıltı sıkılğan, ürkek yüzünde gittikçe yayılıyordu. Yaşlanmakta olan kadıncağız bayağı güzeldi o anda.

'Oturmaz mısınız?' diye şaşkınlıkla sordu.

"Kanitz beceriksizce kadının karşısına oturuverdi. 'Sahiden gidiyor musunuz?' diye sorarken, sesinde bir üzüntünün titreyişleri seziliyordu.

‘Evet.’ diye karşılık verdi kadın, başını eğdi. Bu ‘evet’te ne sevinç, ne de üzüntü vardı; umut, hayal kırıklığı da yoktu. Özel bir anlamla söylenmemiş, sakın, yenik bir ‘evet’ti bu.

“Kanitz, sıkılarak, biraz da ona yardım etmek isteğiyle, geleceğini telgrafla bildirip bildirmediğini sordu. Yo, hayır, hayır; telgraf göndermemişti; yıllardır tek bir telgraf bile almamışken, böyle bir şey korkutabilirdi onları. Yakın akrabalar mı herhalde? Hayır, yakın akraba da değillerdi, yeğeni sayılırdı, ölen üvey kız kardeşinin kızıydı; kocasını hiç tanııyordu. Küçük bir çiftlikleri vardı, arıcılıkla da uğraşıyorlardı, kendisine içten bir mektup yazarak, ona istediği kadar kalabileceği bir oda verebileceklerini söylemişlerdi.

“Kanitz: ‘Ama, orada, o küçücük, ücra kasabada ne yapacaksınız?’ diye sordu.

“Kadın: ‘Bilmiyorum.’ dedi. Başını önüne eğmişti.

“Dostumuz heyecanlanmaya başlamıştı. Bu zavallı yaratığın çevresindeki boşluk, yalnızlık, umursamazlık kendi göçebe hayatını hatırlatıyordu ona. Kadının ne yapacağını bilmez hali de onu andırıyordu.

‘Hiç anlamı yok!’ diye neredeyse öfkeli bir sesle konuştu. ‘Akrabaların yanında kalmak doğru değil, iyi olmaz. Ayrıca bu ücra yere tıkılıp kalmanıza da artık gerek yok.’

“Kadın, üzgün, minnet dolu bakışlarla Kanitz’e baktı. ‘Evet,’ diye içini çekti, ‘ben de biraz çekiniyorum. Ama, başka ne yapabilirim ki?’

“Bunları önüne bakarak söylemiş, sonra da ondan yardım umar gibi, mavi gözlerini kaldırıp Kanitz’e bakmıştı. Kanitz bir gün önce ‘insanın böyle gözleri olmalı.’ diye düşünmüştü. Birden, nasıl olduğunu kendi de bilmeden, bir istek geldi dudaklarının ucuna kadar.

‘Öyleyse, en iyisi burada kalın.’ dedi. ‘Benim yanımda kalın.’

“Kadın irkilmişti, gözlerini dikip baktı. Kanitz, istemediği bir şeyi söylemiş olduğunu fark etmişti birden. Her zaman yaptığı gibi, sözü tartıp biçmeden dudaklarından çıkıvermişti. Kendisinin bile anlam veremediği bir şey birden ses haline gelmişti. Ancak kadının yüzünün kıpkırmızı kesildiğini görünce, söylediği şeyin farkına vardı, yanlış anlamasından korktu. ‘Belki sevgilim olarak, demek istediğimi sanmıştır. Kendine hakaret edildiğini düşünmesin!’ diye, acele ekleyiverdi: ‘Karım olarak demek istedim.’

“Kadın şiddetle irkildi. Ağzı gerilmişti. Kanitz hıçkırarak, bir şey söyleyecek sandı. Kadın, birden yerinden fırlayarak, salondan dışarı kaçtı.

“Dostumuzun hayatının en korkunç anıydı bu. Yaptığı çılgınlığı ancak şimdi anlamıştı. O güne kadar kendisine güvenen tek iyi yürekli insana hakaret etmiş, onu kırmış, küçük düşürmüştü. Kendisi gibi neredeyse ihtiyarlamaya yüz tutmuş, çirkin, sokak sokak dolaşıp komisyonculukla para kazanan bir Yahudi parçası, nasıl olur da yüreği bu kadar hassas ince bir yaratığa evlenme teklif edebilirdi? Kadının iğrenerek kendinden kaçmasına elinde olmadan hak veriyordu. Pis pis sırtarak: ‘İyi oldu!’ dedi kendi kendine. ‘Hak yerini buldu! Sonunda benim gerçek yüzümü gördü. Serseriliğim için bana teşekkür etmektense, böyle davranması daha iyi.’ Kadının kaçıışı ona en ufak bir şekilde hakaret gibi gelmemiş, tersine –bunu bana kendisi açıkça söyledi– sevinmişti, üstelik. Cezasını çektiğini anlıyordu. Kendisi için düşündüğü bütün aşağılatıcı şeyleri şimdi kadının da düşünmesi bir bakıma çok yerindeydi.

“Derken, kadın yeniden kapıda görünüyormuştu. Gözleri nemlenmişti, son derece heyecanlıydı. Omuzları titriyordu. Masaya doğru geldi. Ancak tutunarak sandalyeye oturabildi. Gözlerini kaldırmadan, hafifçe iç geçirdi:

‘Özür dilerim.’ dedi. ‘Öyle birden yerimden fırladığım için özür dilerim. O kadar şaşırmış, ürkmüştüm ki!.. Bana nasıl... Beni tanımıyorsunuz bile... Beni hiç tanımıyorsunuz.’

“Kanitz tek kelime söyleyemeyecek kadar şaşkındı. Kadında öfke değil, korku gördü. Ansızın yaptığı teklif karşısında, kendisi gibi kadın da ürkmüştü. Ne birinin cesareti vardı konuşmaya, ne ötekinin; birbirlerine bakmaya da cesaret edemiyorlardı. Kadın o sabah, gitmedi. Akşama kadar bir arada oldular. Üç gün sonra Kanitz teklifini tekrarladı, iki ay sonra da evlendiler.”

• • •

Dr. Condor konuşmasına ara verdi. Sonra yeniden anlatmaya başladı:

“İçkimden son bir yudum daha alayım, hikâyeyi hemen bitireceğim. Yalnız, bir kere daha söyleyeyim: Dostumuzun mirasçı kadına kurnazca sokulup çiftliği ele geçirmek için ona evlenme teklif ettiğini söylerler. Doğru değil bu. Şimdi sizin de öğrendiğiniz gibi, Kanitz çoktan çiftliğe sahip olmuştu, kadınla evlenmesine gerek yoktu; evlenme teklifinde en küçük bir art düşünce yoktu. Küçük komisyoncu hile yoluyla evlenmek cesaretini hiçbir zaman bulamazdı kendinde, tersine, kendisinin hiç de istemediği dürüstçe bir duyguya kapılmıştı; bu duygusunda da şaşılacak şekilde sonuna kadar dürüst kaldı.

“Gerçekten mutlu bir evlilikleri oldu. Birbirini iyi tamamlarsa, zıtlıktan ahenk doğar. Çoğu kez de, görünürde şaşılacak şeylerin doğal oldukları anlaşılır. Beklenmedik sırada birbirlerini bulan bu çiftin ilk tepkisi de, karşılıklı korkmak olmuştu. Kanitz biri çıkıp da, kadına eski karanlık işlerini anlatacak, kadın kendisinden soğuyacak diye

kuşkudaydı. Bu yüzden bütün gücüyle geçmişini silmek için uğraştı. Karanlık birtakım işlerini durdurdu. Borç senetlerini zararına elden çıkardı, eski iş ortaklarından uzak durdu. Hristiyan oldu, kendine çevresi geniş bir vaftiz babası buldu, adına kulağa daha asil gelen Kekesfalva soyadının eklenmesi için yüklüce bir parayı gözden çıkardı.

“Kadın bugün yarın ona olan güvenini kaybeder korkusuyla, düğün gecesine kadar, ne yaptığını bilmez bir mecnun gibi yaşadı. Kadın ise, pek mutluydu. O canavar hanımı, on iki yıl gece gündüz durmadan onun beceriksizliğini, aptallığını, kötülüğünü kafasına kakmıştı. Bu yüzden kendine güveni kaybolan zavallı Bayan Dietzenhof, yeni efendisinden de hor görülmeyi, itilip kakılmayı, işkence edilmeyi beklemişti. Köleliği kaçınılmaz kaderinin bir parçası olarak uysallıkla kabullenmişti. Şimdi ise, hele bir bakın, her şey nasıl da değişmişti! Ne yapsa, erkeğinin gözünde doğru, haklı çıkıyordu. Hayatını adadığı adam ona her yaptığı şey için yeniden teşekkür ediyor, hep saygılı bir ürkeklikle davranıyordu. Kadıncağız şaşkınlık içindeydi; bu kadar sevgiyi, duygusallığı kafası almıyordu. Bu kız kurusu da böylece yavaş yavaş canlanmaya başlamıştı. Güzelleşmiş, vücudu dolgunlaşmıştı. Öyle ki bir iki yıl sonra, kendi gibi hor görülen, kenara itilen, ezilen bir kadının da öbür kadınlar kadar saygı görebileceğine, sevebileceğine aklı yatmaya başlamıştı. Asıl gerçek mutluluklarına çocuk doğunca ulaştılar.

“O yıllarda Kekesfalva yepyeni bir heyecanla işlerine sarılır olmuştu. Komisyonculuğu geride bırakmış, yaptığı çalışmalar önem, anlam kazanmıştı. Şeker fabrikasını yeniletmış, Neustadt’da bir merdane fabrikasına ortak olmuş, o zamanlar çok sözü edilen içki kartelinin mali işlerini üzerine almıştı. Kekesfalva’nın bu defa zengin, gerçekten zengin olması karı kocanın kendi hallerinde, tutumlu ya-

şayışlarını etkilememişti. Pek sık hatırlanmak istemedikleri için olacak, evlerine de seyrek misafir çağırıyorlardı. Bildiğiniz ev de, o tarihlerde, bugünküyle ölçülemeyecek kadar sade, tam bir köy eviydi, şimdikinden daha da mutlu olduğu da muhakkaktı.

“Sıra Kekesfalva’nın ilk sınavını vermesine gelmişti. Karısının epeydir sancıları vardı; yemek yiyemiyor, durmadan zayıflıyor, her gün biraz daha halsizleşiyordu. Nöbet geldiği zamanlar, işi başından aşkın kocasını önemsiz kişiliğiyle rahatsız eder korkusuyla, dudağını ısırarak acısını gizliyordu. Durum saklanamaz hale gelince de artık iş işten geçmişti. Kadını, mide iltihabından –aslında kanserdi– ameliyat etmek üzere cankurtaranla Viyana’ya götürdüler. Kekesfalva’yı bu vesileyle tanıdım. Ondaki kadar, çılgın, korkunç umutsuzluğa başka kimsede rastlamamıştım. Tıbbın karısını kurtarmaktan aciz kalabileceğini aklı almıyor, almak istemiyordu. Doktorların tembelliğini, beceriksizliğini, umursamazlığını görüyordu sadece. Karısını iyileştirecek profesöre elli bin, yüz bin kron vereceğini söylemişti. Belki ameliyata ihtiyaç görmeyen bir doktor bulur umuduy-
la, Budapeşte’den, Münih’ten, Berlin’den bütün uzmanları Viyana’ya çağırtmıştı. Kurtarılması imkânsız hasta, beklenildiği gibi, neşterin altında kalıverince, Kekesfalva’nın ‘Hepiniz katilsiniz!’ diye bağırırken gözlerindeki o çılgın bakışı ömrüm boyunca unutamayacağım.

“Bu olay onun sonu oldu. O günden sonra yaşayışında birçok şey değişti. Çocukluğundan beri hizmet edip kulu kölesi olduğu bir Tanrı ölmüştü: Paraydı bu. Yeryüzünde önem verdiği tek şey çocuğuydu artık. Villasına kâhyalar, hizmetçiler aldı, eve yepyeni bir biçim verdi, ömrü boyunca tutumlu yaşamaya alışık olan bu adama rahatlık, şatafat **az** gelmeye başlamıştı. Çocuğu, dokuz on yaşlarındayken, Paris’e, Viyana’ya, Nice’e götürdü; onun her istediğini ya-

pıp şımarttı. O güne kadar para kazanmakta gösterdiği çılgınca hırs şimdi tersine dönmüştü, aynı hırsla savuruyordu parayı. Belki de ona kibar, nazik demekle pek haksızlık etmediniz, çünkü yıllardır gerçekten kazancı, zararı umursadığı yok. Milyonlarıyla karısının sağlığını satın alamayınca, parayı hor görür, küçümser olmuştu.

“Kekesfalva’nın çocuğuna düşkünlüğünü size uzun uzun anlatmak istemiyorum; vakit çok geç oluyor çünkü. Babanın bu düşkünlüğüne hak verilmeyecek gibi değildi... Kız pek güzelleşiyordu çünkü; o yıllarda incecik, narin, zarif hareketleri gerçekten perilere benziyordu. Açık, dostça bakan kül rengi gözleri vardı; annesinden ürkek yumuşaklığı, babasından da güçlü bir akıl, mantık almıştı. Hayatın kötülüklerini, zorluklarını hiçbir zaman bilmeyen sadece çocuklara özgü harikulade bir rahatlıkla büyüyordu. Babası çocuğunun –üstelik böyle bir çocuğun– sakat kalabileceğine bir türlü inanmak istememişti; bugün de hâlâ inanamıyor. Çılgınlığa varan davranışlarıyla, ne saçmalıklar yaptığını anlatmaya çekiniyorum. Yeryüzünde ne kadar doktor varsa hepsini nasıl deli ettiğini, avuç dolusu parayla kesin, çabuk bir tedaviye nasıl zorladığını anlatamam. Hele boş yere, sırf kendi çılgın sabırsızlığına boyun eğeyim diye, iki günde bir telefonla beni çağırması... En yenisini güvendiğim bir meslektaşım anlattı. Kekesfalva her hafta üniversite kitaplığına gidip, öğrencilerin arasına giriyor, sözlükteki bütün yabancı, Latince kelimeleri bulup çıkarıyormuş. Sonra, biz doktorların belki görmediği ya da unuttuğu bir şeyi bulmak umuduyla da bütün tıp kitaplarını karıştırıyormuş. Yine başka yerden de –belki güleceksiniz ama, bu gibi saçmalıklar hırsın büyüklüğünü gösterir– kızı iyileşirse Musevi kilisesiyle papaza yüklüce para adanmış. Hangi tanrıya başvuracağını bilmez halde; atalarının tanrısına mı, yoksa yenisine mi; ikisinden biri-

nin hışmına uğramak korkusuyla, çıkar yol olarak ikisine de adak adamış.

“Bütün bu gülünç ayrıntıları size laf olsun diye anlatmıyorum. Bu ezilmiş, perişan adam için, kendisini dinleyen, dertlerini anlayan, en azından anlamak isteyen birinin ne kadar önemli olduğunu anlamanızı istiyorum. Felaketlerle dolu dünyada sanki sadece kendisinin, sadece kendi çocuğunun başına bu felaket gelmiş gibi, bencil bir ihtirasla hayatı herkese zindan ettiğini biliyorum. Yine de tam böyle bir sırada onu yalnız bırakmak olmaz. Çünkü çılgınlık derecesine varan güçsüzlüğü, çaresizliği onu her gün biraz daha hasta ediyor. Sevgili Teğmen, gençliğinizi, neşenizi, canlılığınızı bu acılı eve vermekle gerçekten iyi bir iş yapıyorsunuz. Sadece başkaları sizi yanıltır kaygısıyla, Kekesfalva’nın özel yaşamını biraz uzunca anlattım size. Bütün bu söylediklerimin aramızda sır kalacağına inanıyorum.”

“Elbette.” dedim. Dr. Condor konuştuğu sürece ağzımdan çıkan ilk kelimeydi bu. Sersemlemiştim. Yalnız, Doktor’un Kekesfalva üzerine bütün düşüncelerimi ters yüz eden şaşırtıcı açıklamaları değildi beni sersemleten; aynı zamanda kendi budalalığım, aptallığıma da şaşmış kalmıştım. Demek, yirmi beş yaşına rağmen, hâlâ gözü kapalı dolaşıp durmuşum! Haftalarca, her gün evin konuğu olduğum halde, gözlerimde merhametten bir sis perdesi, aptalca bir gizlilik duygusuyla, hiçbir şey sormaya cesaret edememişim. Ne kızın hastalığı, ne evde yokluğu sezilen anne üzerine bir şey sormuş, ne de bu garip adamın zenginliğinin nereden geldiğini öğrenmek istemişim. Göz kapakları düşük, bu üzgün bakışlı badem gözlerin bir Macar asilinin değil de, Yahudi ırkının bin yıllık savaşın keskin, acımasız, aynı zamanda yorgun izlerini taşıyan bakışları olduğunu nasıl olup da görememişim? Edith’in kanına

başka yabancı unsurların da karışmış olduğunu nasıl fark etmemiştim? Geçmişten kalma birtakım şeylerin kâbus gibi evin üzerine çöktüğünü nasıl olup da sezmemiştim! Şimdi yıldırım hızıyla bir yığın ayrıntı üşüşüyordu kafama:

Sanki içimden geçenleri okumuş gibi, Dr. Condor üzerime doğru eğildi, o küçücük, yumuşacık eliyle elimi okşadı.

“Bunları fark etmenize imkân yoktu, Teğmen; nasıl fark edebilirdiniz ki! Çok başka bir dünyada yetişmiştiniz çünkü; üstelik, acayip, olağanüstü şeylere kuşku duymayı daha öğrenmemiş, mutlu bir yaşıtasınız. Benim gibi yaşlı birinin sözüne inanın: Bazen hayat insanı aldatabilir; ama bundan dolayı utanmamalı. Hatta gözlerinde keskin gözlemci bakış yerine, insanlara, olaylara güvenle bakabilmek Tanrı’nın bir lütfudur; yoksa, bu yaşlı adamla hasta kızına hiçbir zaman yardım edemezsiniz. Hayır, hayır, şaşmayın; her şeyden önce de sakın utanmayın, içgüdüsel bir iyilikle en doğru olanı yaptınız.”

Sigarasının izmaritini köşeye attı, gerindi, iskemlesini geriye itti.

“Artık gitmem gerek sanırım.” dedi.

Ben de onunla kalktım. Sersemliğim hâlâ geçmemişti. Çünkü garip bir şeyler olduğunu seziyordum içimde, öğrendiğim şeyler beni şaşkınlık içinde bırakmış, sinirlerim gerilerek uyanıvermişti; iyice de sinirlenmiştim; içimde gizli bir sıkıntı, basınç duyuyordum. Çok iyi hatırlıyordum: Dr. Condor anlatırken bir ara bir şeyler sormak istemiştim ama, yeterince soğukkanlı değildim, sözünü kesecek kadar; belli bir bölümü anlatırken herhangi bir ayrıntıyı öğrenmek istemiştim. Şimdi tam sorabileceğim bir sırada, dinlemenin verdiği heyecanla, iyice aklımdan çıkmış olmalıydı. Konuşmanın bütün noktalarını hafızamda yokladım, boşuna; vücudunun bir yerinde kesin bir sancı duyup da, yerini kestirememek gibi bir duyguydu bu. Yarı yarıya

boşalmış şarap evinden çıktığımız o bir dakika boyunca, durmadan hatırlamaya çalıştım.

Dışarı çıktık. Dr. Condor bana baktı.

“Hah!” diye, bilgiççe bir memnunlukla gülümsedi. “Deminden beri hep seziyordum; ay ışığı çok göz alıcı, çiğ görünmüştü bana. Fırtına geliyor, hem de oldukça şiddetli. Acele edelim...”

Dr. Condor haklıydı. Uykuya dalan evlerin arasındaki hava hâlâ durgun, sakin görünüyordu ama, gökyüzünde doğudan akın eden karanlık, yüklü bulutlar donuk, sarımtırak ayı yer yer örtüyordu. Gök kubbenin yarısı karar-mıştı bile. Kapkara koca bir kaplumbağayı andıran yoğun, madenî yığın ilerliyor, her şimşek çakışta gökyüzünde sanki öfkeli bir hayvanın homurtusu duyuluyordu.

Dr. Condor: “Yarım saat sonra hapi yuttuk demektir!” diye hemencecik teşhisini koyuverdi. “Ben ıslanmadan istasyona yetişebilirim ama, siz, Teğmen Bey, hemen dönse-niz daha iyi olur; yoksa, iyi bir yağmur banyosu yaparsınız!”

Bense ona bir şeyler sormam gerektiğini hayal meyal hatırlıyordum, ama, ne olduğunu bir türlü çıkaramıyordum. Ayın art arda gelen kara bulutların içine gömülmesi gibi, hatırlayacağım şey de dipsiz bir karanlığa dalmıştı sanki. Yine de o belirsiz düşüncelerin hâlâ beynimin içinde zonkladığını duyuyordum; sürekli beynimi oyan, beni rahat bırakmayan bir ağrı gibiydi.

“Zıyanı yok, ıslanmayı göze alırım.” dedim.

“Öyleyse, çabuk olun! Ne kadar çabuk yürürsek o kadar iyi, uzun süre oturmaktan insanın bacakları uyuşuyor.”

Bacakları uyuşuyor... Hatırlamak istediğim söz buydu işte. Bilincimin en derin noktasına kadar her şey aydınlanıvermişti birden. Dr. Condor’a ne sormak istediğimi, ne sorulması gerektiğini birden hatırlamıştım. Bir görevdi bu! Kekesfalva’nın bana verdiği görev! Bütün bu süre içinde,

bilinçaltı hep Kekesfalva'nın "İyileşecek mi? İyileşmeyecek mi?" sorusunu düşünmüş durmuştum; şimdi bu soruyu ben de sormalıyım. Bomboş sokaklardan geçerken çekine çekine söze başladım:

"Özür dilerim, Doktor Bey... Bana anlattıklarınız gerçekten hepsi de çok ilginç şeylerdi... çok da önemli... Bu yüzden de, uzun süredir kafamı kurcalayan bir soruyu sorsam, anlayışla karşılırsınız sanırım... Beni epeydir rahatsız eden bir şey... Siz kızın doktorusunuz, durumu kimse sizden daha iyi bilemez... Bense, bilgisizim; bu alanda herhangi doğru bir tahmin yapamam... Sizin bu konuda ne düşündüğünüzü öğrenmek isterdim. Demek istiyorum ki Edith'in sakatlığı geçici bir hastalık mı, yoksa tedavisi, iyileşmesi büsbütün olanaksız mı?"

Dr. Condor gözlerini kaldırıp keskin bakışlarını üzerine dikti. Gözlük camlarının parıltısı gözümü alıyordu. İğne gibi derimi delip geçen bu bakışın şiddetinden elimde olmadan bakışlarımı kaçırdım. Sonunda, Kekesfalva'nın bana verdiği görevden kuşkullanmış mıydı? Başını yine öne eğmişti, yürüyüşünün hızlı temposunu kesmeden, belki daha da hızlandırarak, homurdandı:

"Doğru! Bunu beklemeliydim. Hep böyle biter çünkü. İyileşir mi, iyileşmez mi? Kara mı, ak mı? Sanki çok basit bir şeymiş gibi! Sadece 'sağlam', 'hasta' bile vicdanlı, dürüst bir doktorun sarf etmemesi gereken iki kelimedir, çünkü hastalık nerede başlar, sağlık nerede biter? 'İyileşir' de 'iyileşmez' de aynı şey! Bu iki kavram elbette pek sık kullanılır, pratik tedavide onlarsız edilemez. Yalnız, 'tedavisi olanaksız' sözünü bana asla söyletemezsiniz! Biliyorum, son yüz yılın en zeki adamlarından Nietzsche bu korkunç kelimeyi kullanmış: 'Tedavisi olanaksız hastanın doktoru olma.' demiş. Yalnız, Nietzsche'nin çözümlememiz için önümüze koyduğu bütün çelişkili, tehlikeli sözleri arasında, bana ka-

lırsa, bu en yanlış olanıdır. Doğru olan tam tersidir. Benim iddiam şöyle: Asıl, tedavi edilemeyecek hastanın doktoru olmak gerek. Dahası da var: Ancak böylesi bir hastada doktor, ustalığını gösterir. Daha işin başında ‘tedavi edilemez’ yargısını benimseyen bir doktor yüklendiği görevden kaçmış, savaşta yenik düşmüş olur. Evet, ben de biliyorum hiç kuşkusuz; bazı durumlarda, ‘tedavi edilemez’ deyip kestirip atmak, üzgün, yenik bir yüzle dönüp gitmek çok kolaydır. Evet, evet, eski, kalın tıp kitaplarında bütün tedavi yollarını kolayca bulduğunuz, önceden denenmiş, ispatlanmış, tedavi edilebilir durumları ele almak çok daha rahat, çok daha verimlidir. İsteyen buyursun, neşteri sallasın. Ben yokum bu işte. Bir yazarın yeni şeyleri deneyecek, söylenilmeyenleri dile getirecek yerde, önceden defalarca söylenenleri yazmak istemesi ya da bir düşünürün daha bilinmeyen, ortaya konmamış şeylere kafa yormak dururken, çoktan bilinenleri yüzüncü defa ortaya atması kadar acıklı bir durumdur. ‘Tedavisi olanaksız’ deyimi değişebilen bir kavramdır bence; mutlak olamaz. Böyle bir şey ilerleyen tıp biliminde, yalnız o an için, zamanın, bilimin o sıradaki çerçevesinde, yani bizim sınırlı görüş açımızın içinde vardır. Bugün iyileşme olanağı göremediğimiz yüz vakada yarın –bilim korkunç bir hızla ilerliyor çünkü– bir olanak doğabilir, bulunabilir. Hiç değilse şunu iyice belleyin...” Sanki kendisine hakaret etmişim gibi öfkeyle konuşuyordu: “Benim için, tedavi edilemez hiçbir hastalık yoktur. İlke olarak, hiçbir şeyden, hiç kimseden umudumu kesmem, kimse de ‘tedavisi olanaksız’ sözünü benden duyamaz. En umutsuz bir durumda bile, bir hastalık için çok çok ‘şimdilik tedavi edilemez’ diyebilirim; çağımız bilimine göre daha tedavisi bulunamadı demektir bu.”

Dr. Condor öyle hızlı yürüyordu ki ona yetişmekte güçlük çekiyordum. Birden duruverdi:

“Belki biraz karışık, soyut anlattım. Böyle konuları şarap eviyle istasyon arasında çözümlemek gerçekten güç. Şimdi vereceğim bir örnek, demek istediklerimi belki daha iyi aydınlatır; kendi başımdan geçen, üzücü bir örnek bu. Yirmi iki yıl önce sizin yaşlarınızda, dördüncü dönemi okuyan genç bir tıp öğrencisiydim. Çok sevdiğim, saydığım, o güne kadar hastalık nedir bilmeyen, güçlü kuvvetli, sağlam bir adam olan babam birden hastalandı. Doktorlar şeker hastalığı dediler. Şeker hastalığı, bilirsiniz, bir insanın yakalanabileceği en amansız, sinsi hastalıklardan biridir. Hiç neden yokken, organizma vücudumuzdaki besin maddelerini yakmaz; vücut yağı, şekeri alamayınca da, hasta beslenemez, halsiz düşer. Ayrıntılarla kafanızı yormak istemem; benimse gençliğimin üç yılını yedi bu.

“Şimdi iyi dinleyin: O tarihlerde tıp şeker hastalığına karşı en küçük bir tedaviden bile habersizdi, özel bir perhizle hastalara eziyet ediyorlardı, her gram sayılıyor, her lokma ölçülüp biçiliyordu. Doktorlar –tıp öğrencisi olarak ben de biliyordum elbette– bütün bunlarla acı sonu biraz daha uzatmaktan başka bir şey yapmadıklarını biliyorlardı. Bu bir iki yılın, yiyeceklerle, içeceklerle tıka basa dolu bir dünyada, tüyler ürpertici bir bitiş, sefilcesine aç kalma demek olduğunun farkındaydılar. Tıp öğrencisi, geleceğin doktoru olarak, nasıl umutsuzca bir uzmandan öbürüne koşup durduğumu, bu konuda ne kadar kitap, eser varsa didik didik ettiğimi gözünüzün önüne getirebilirsiniz sanırım. Nereye gitsem, kime başvursam, yazıyla, sözle o günden beri nefret ettiğim ‘tedavisi olanaksız’, ‘iyileşmez’ kelimesi çıkıyordu karşıma. O gün bugündür nefret ederim bu sözden. Çünkü, yeryüzünde en çok sevdiğim insanın, tıpkı dilsiz bir hayvan gibi gözümün önünde feci bir şekilde ölmesine elim kolum bağlı seyirci kalmıştım. Ben hekim çıkmadan üç ay önce öldü babam.

“İyice kulak verin şimdi: Birkaç gün önce bizim tıp derneğinde, kimyager bir meslektaşımızın bir konferansını dinledik. Kimyager, Amerika’da ve diğer bazı ülkelerin laboratuvarlarında, beze hılasası ilacını bulma deneylerinin epey geliştiğini söyleyerek, şeker hastalığının on yıl içinde ‘tedavi edilebilir’ bir hastalık olacağını ileri sürdü. ‘O birkaç gram madde babamın sağlığında olsaydı!’ düşüncesiyle beni nasıl heyecanlandırdı, tahmin edersiniz sanırım. Hiç değilse, yeryüzünde en çok sevdiğim insan bunca eziyet, acı çekmezdi; hiç değilse, onu iyileştirip kurtarabileceğimizi umabilirdik. Anlıyor musunuz ‘tedavi edilemez’ sözünün o tarihlerde beni nasıl üzdüğünü? Bir ilacın bulunabileceğini, bulunması gerektiğini, birinin, belki de benim bunu başaracağımı hayal edip duruyordum gece gündüz. Üniversiteye girdiğimiz yıllarda, ‘tedavisi yok’ diye bize anlattıkları frenginin bile bugün tedavisi var. Frenginin kurbanları olan Nietzsche, Schumann, Schubert, bilmem daha kaç kişi hiç de asla ‘tedavisi olmayan’ bir hastalıktan ölmediler; tersine, o tarihlerde tedavisi bulunamayan bir hastalığa kurban gittiler; ya da isterseniz, erken öldüler, diyelim. Her yeni gün biz doktorlara, daha dün aklımıza bile getiremediğimiz ne yenilikler, ne beklenmedik, akıl almadık şeyler getiriyor! Bu yüzden, başka doktorların omuz silkip geçtikleri bir vaka karşısında her defasında yüreğim öfkeyle sıkışır, yarın ya da öbür gün bulunacak bir ilacı bugün ben bilmiyorum diye. Bazen de belki sen bulursun ya da son dakikada bir başkası bulup bu insanı kurtarabilir umuduyla titrediği olur yüreğimin. Her şey olabilir, ‘olamaz’ denilen bile; çünkü önu engellerle kapatılmış günümüz biliminde, yine de çoğu kez beklenmedik bir kapı açılır. Bilinen yollar işe yaramayınca, bir yenisini bulmaya çalışmalıdır. Bilimin çaresiz kaldığı yerlerde de mucize yardımı koşar. Evet, bugün hâlâ tıpta gerçek mucizeler

vardır. Bütün mantığı, tecrübeyi alt eden mucizeler vardır. Önemli bir ilerleme olacağını ummasam, bu kızcağıza da, kendime de eziyet eder miydim sanıyorsunuz? Açıkça söyleyeyim: Zor, ağır bir vaka; yıllardır istediğim hızla ilerleyemiyorum. Yine de, onu bırakmayacağım.”

Dikkatle dinlemiştim, demek istediklerinin hepsini açıkça anlamıştım. Yalnız, o yaşlı babanın korkusu benim içime de yerleşmişti. Daha kesin, daha belirli şeyler öğrenmek istiyordum.

“Öyleyse, bir iyileşme umuyorsunuz... Yani, demek istiyorum ki, belli bir iyileşme elde ettiniz?” diye sordum.

Dr. Condor buna karşılık vermedi. Belirttiğim nokta keyfini kaçırmışa benziyordu. Kısacık bacaklarıyla yere daha hızla vurmaya başlamıştı.

“Belli bir iyileşme kaydettiğimi nasıl ileri sürebilirsiniz? Tespit ettiniz mi bunu? Bütün bu olanlardan ne anlıyorsunuz zaten? Hastayı daha ancak birkaç haftadır tanıyorsunuz; bense, beş yıldan beri tedavi ediyorum onu.” Birden durdu. “Şunu iyice bilersiniz: Esaslı hiçbir şey elde edemedim; elle tutulur kesin bir şeye ulaşamadım, önemli olan hedefi olmayan bir sürü deneyler yaptım, kür yaptırdım. Şimdiye kadar hiçbir şey başaramadım.”

Doktorun sert hali ürkütmüştü beni. Adamcağızın doktorluk şerefini rencide etmiştim, anlaşılan. Onu yatıştırmaya çalıştım:

“Bay von Kekesfalva ışın banyolarının Edith’i nasıl canlandırdığını, iğne...”

Dr. Condor ansızın bir sarsıntıyla yerinde duruverdi, sözümü ağzımdan aldı.

“Saçma! Safi saçma! Bu yaşlı delinin sözlerine kanmayın! Işın banyolarıyla, bu tür saçmalıklarla böyle bir felci yok edebileceğinize sahiden inanıyor musunuz? Doktorların eski hilesini bilmez misiniz hiç? Çaresiz kalınca, za-

man kazanmaya çalışırız; hasta çaresizliğimizi fark etmesin diye de, türlü şaklabanlıklarla, gevezeliklerle oyalarız onu. Bereket, hastanın yapısı da çoğu kez bize yardım eder; sonunda, hasta da sır ortağımız olur. Elbette kendini daha iyi görüyordur! İster limon yiyin, ister süt için, ister soğuk, ister sıcak su banyosu yapın, her tedavi başlangıçta organizmaya değişik gelir, iyimser hastaların 'iyileşme' sandıkları yeni bir canlılık kazandırır.

“Hastanın bu kendi kendini tedavisi bizim en iyi yardımcımızdır, en mankafa doktorların bile işine yarar. Gelgelelim, ışın sakat yanı da vardır: Yeni tedavinin teşvik edici canlılığı hızını kaybedince, hastada tepki başlar; o zaman, vakit geçirmeden tedaviyi değiştirip yenisini bulmak gerekir. Tedavisi olmayan durumlarda, işte buna benzer aldatmacalarla, belki rastlantı sonucu asıl, doğru yolu bulana kadar uğraşır dururuz. Hayır, iltifatları bırakın şimdi. Edith'te istediğimin ne kadar azına ulaştığımı ben kendim çok iyi biliyorum! Işın banyoları, ovmalar da içinde, bugüne kadar bütün denemelerim, kelimenin gerçek anlamıyla, Edith'in yürümesine doğru dürüst yararlı olmadı.”

Dr. Condor öyle bir şiddetle kendine hücum etmişti ki, vicdanına karşı onu savunmak ihtiyacını duydum. Çekinecek söze girdim:

“Peki ama, Edith'in aletler sayesinde yürüdüğünü ben gözlerimle gördüm... O kasları geren aletle demek istiyorum.”

Dr. Condor konuşmayı bırakmış, yüzüme karşı öfkeyle bağıırıyordu şimdi. Öfkeyle, çekinmeden yüksek sesle bağırmasına ıssız sokaktan geçen iki kişi merakla dönüp baktılar.

“Saçma, diyorum size, hepsi uydurma! Yardımcı aletler benim içindir, onun için değil! Bu aletler hastayı uğraştıran, oyalayan araçlardır, düpedüz oyalayıcı aletler, anladınız mı? O zavallı yavrucağızın değil, benim ihtiyacım var

bu alete. Çünkü Kekesfalva'lar sabretmesini, bilmiyorlar. Israrlarına dayanamadığım için, yaşlı adam kanaat getirsin diye iğne yazdım. Dikkafalı bir mahkûmun ayaklarına pranga geçirir gibi, sabırsız hastanın eklemlerine de hiç gereği yokken, koca ağırlıkları takmaktan başka ne yapabiliyordum ki? Belki aletler sinirlerini biraz güçlendiriyor... Başka bir şey yapamazdım... Zaman kazanmam gerekli... Bu hilelere başvurduğum için hiç de utanmıyorum. Ne kadar başarılı olduğunu siz de gördünüz. Edith o günden bu yana iyileştiğine inandırmış kendini; baba da, kızına yardım ediyorum diye, göklerde uçuruyor; hepsi bu mükemmel, dâhi, mucizeler doktoruna hayran. Siz bile çok şey bilen bir doktormuşum gibi sorular soruyorsunuz bana.”

Dr. Condor sözünü kesti, ıslak alnındaki terleri silmek için şapkasını çıkardı. Sonra yandan bana baktı.

“Korkarım bu pek hoşunuza gitmedi.” dedi. “Yardım eder, daima gerçeği savunur diye canlandırıdığınız doktor kavramı sizi hayal kırıklığına uğrattı. Gençliğin verdiği coşkunlukla tıp ahlakını büsbütün başka hayal ediyordunuz; şimdiyse, seziyorum bunu, bu tür tedavileri görüp yavaş yavaş uyanmaya başladınız! Ne yazık ki tıbbın ahlakla hiçbir şekilde ilgisi yoktur. Esasında her hastalık karışık bir olay, doğaya isyandır; bu yüzden, her çareye başvurmalı, her çareye. Hayır, hastaya merhamet duymamalı. Hastanın kendisi kurallara karşı çıkar, düzeni bozar; onun için de hastanın düzenini yeniden kurmak için, her isyanda olduğu gibi, çekinmeden davranmalı, harekete geçmeli, ele geçen her fırsatı değerlendirmeli. Çünkü bugüne kadar gerçeği söylemekle ne insanlık gelişmiş, ne de tek bir kişi iyileşmiştir. Yalan, aldatma iyileştiriyorsa, bir hile değildir bu; tersine, birinci sınıf bir ilaçtır. Ben de, bir hastalığa doğrudan doğruya yardımcı olamıyorsam, yardımı kolaylaştırmanın çarelerini araştırmalıyım. Bu da kolay bir iş

değil, Teğmen Bey. Beş yıl durmadan, yeni şeyler uydurmak, hele insan yaptığından da hoşnut değilse! Yine de, her şeye rağmen, iltifatlarınıza çok teşekkürler!”

Ufak tefek adam, ilk itirazda hemen üzerime saldıracakmış gibi, sinirli bir heyecanla duruyordu karşımda. O sırada kararan gökyüzünden, tıpkı incecik bir damar gibi, mavimtirak bir şimşek çaktı; arkasından, ağır, kuru bir gök gürültüsü duyuldu. Dr. Condor birden güldü:

“Bakın, gökyüzü kin dolu karşılığını verdi bile! Zavallılık, size bugün pek yüklenildi, bütün hayalleriniz neşterle sökülüp alındı. Önce Macar toprak sahibi için kurduğunuz hayal, sonra özen gösteren, yardım eden kusursuz doktor, kurtarıcı hayali yıkıldı. Bu yaşlı çılgının övgü çılgınlıkları insanı nasıl yanıltıyor, anlamalısınız, özellikle Edith’in durumundaki duygusallık sabrımı taşıyor. Çünkü bu kadar yavaş ilerlemek, hastalığın belli bir ipucunu daha bulamamak, beni de üzüyor, içim içimi yiyor.”

Konuşmadan birkaç adım yürüdü. Sonra yüzünde daha sıcak bir ifadeyle bana döndü.

“Sakın içimden bu işten vazgeçtim sanmayın. Tam tersine, ister bir, ister beş yıl sürsün, ipin ucunu koyvermem. Üstelik, garip bir tesadüf de oldu. Size sözünü ettiğim konferansın verildiği akşam, Paris Tıp Dergisi’nde felçle ilgili bir tedavi üzerine yazı gözüme ilişti. Kırk yaşında bir hastayla ilgili, az rastlanır bir olaydı bu. Tek elini bile oynatamayan, iki yıl yatakta felçli yatan adamı Profesör Viennot dört ayda beş kat merdiveni tırmanacak hale getirmiş. Benim beş yıldır uğraştığım, aşağı yukarı benimkine benzer bu olayda, dört ay içinde böylesine bir tedavi görülmüş değildir. Haberi okuduğumda sarsıldım. Tutulan yol hakkında, hastanın durumuyla ilgili pek bir şey bildiğim yoktu elbette. Anladığıma göre, Profesör Viennot bir dizi tedaviyi garip bir şekilde art arda uygulamıştı. Cannes’da

güneş ışını tedavisi, bir alet, belirli jimnastik hareketleri... Profesörün yöntemini bizim duruma nasıl, ne dereceye kadar uygulayabileceğim konusunda, bu kısacık yazıdan elbette kesin bir şey canlandıramazdım kafamda. Kesin, ayrıntılı bilgi için, hemen Profesör Viennot'ya mektup yazdım. Görüyorsunuz, bayrağı elimden bırakmadım; en ufak bir saman çöpüne bile umutla sarılıyorum. Belki bu yeni yöntemde gerçekten bir olanak bulabiliriz. Belki diyorum. Artık söyleyecek bir şey kalmadı; çok gevezelik ettim.”

İstasyona iyice yaklaşmıştık. Konuşmamız neredeyse bitecekti, sıkıştırdım:

“Yani, demek istiyorsunuz ki...” Ufacık, tıknaz adam bir sarsıntıyla duruverdi.

“Hiçbir şey demek istemiyorum!” diye yüzüme doğru haykırdı. “Yani falan da yok! Hepiniz ne istiyorsunuz benden? Tanrı'yla telefon bağlantım yok benim. Hiçbir şey söylemedim. Önemli, belirli hiçbir şey. Ne bir şey demek istiyorum, ne inanıyorum, ne düşünüyorum, ne de söz veriyorum. Kesinlikle bitti artık söyleyeceklerim! Bana arkadaşlık ettiğiniz için teşekkür ederim. En iyisi, hemen dönün, yoksa, sıırıslıklam olacaksınız.”

Bana elini uzatmadan, görülür bir öfkeyle –neden, anlamamıştım– kısa, sanırım biraz da düztaban bacaklarıyla istasyona koştu.

• • •

Dr. Condor doğru tahmin etmişti. Fırtına iyice yaklaşıyordu. Zaman zaman hava tahmin kulesinin fener ışığıyla belli belirsiz aydınlanan bulutlar, huzursuzca titreyen ağaç dallarının üzerinde, kara kümeler halinde toplanıyorlardı. Bora gibi esen rüzgârın şiddetiyle titreşimlerle sarsılan nemli havada konyak tadı vardı sanki. Şehir birkaç dakika

öncekinden farklıydı, yollar bir başka görünüyordu sanki. Sokak tabelaları sıkıntılı bir rüyanın etkisiyle, ürkek ürkek şangırdıyor, sallanıyor, kapılar gürültüyle takırdıyor, bacalar inler gibi ses çıkarıyordu. Bazı evlerde meraklı bir ışık yanıyor, orada burada yaklaşan fırtınaya karşı pencereyi kapatan beyaz gecelikli gölgeler görünüyordu. Evlerine geç kalan birkaç kişi, hızla köşeleri dönerek koşuyordu. Başka zamanlarda sadece geceleri biraz canlanan şehrin geniş ana meydanı bile boşalmıştı. Belediye binasının ışıklandırılmış saati meydanın alışılmadık sessizliğini ahmakça bir beyazlıkla yansıtıyordu. Asıl önemli olan, Dr. Condor'un uyarısıyla, fırtına patlamadan tam zamanında kışlaya dönebilmemdi. İki köşeyi, bir de şehir parkını geçtim mi kışlaya varmış olacaktım. Beni şaşırtan bu olayları, bütün gece odamda rahatça düşünebilecektim artık.

Kışlanın ön bahçesi kapkaranlıktı. Sık ağaçların arasına hava ağır bir basınçla sıkışıp kalmıştı sanki. Zaman zaman kısa esintilerle yapraklar hışırdıyordu. Gittikçe hızlanıyordum. Neredeyse parkın çıkışına gelmişim ki, birden bir ağacın arkasından bir şekil çıktı, gölgeden sıyrıldı. Biraz şaşırmıştım ama, durmadım. Karanlıkta askerlerin yolunu bekleyen sokak kadınlarından biri olsa gerekti. Yabancı adımların bana sokulmak amacıyla peşimden aceleyle yürüdüğünü fark ettim, öfkelendim. Beni böyle edepsizce rahatsız eden bu utanmaz karıyı iyice bir haşlamak için, döndüm. Tam o sırada, karanlığı yaran bir şimşegin parıltısında, yalpa vurarak, soluk soluğa arkamdan koşan yaşlı bir adam gördüm. Başı açık, altın çerçeveli gözlüğü ışıltıyan bu adam Kekesfalva'ydı!

İlk şaşkınlıkla, gözlerime inanamadım. Bizim kışlanın bahçesinde Kekesfalva! Olacak şey değildi bu. Daha üç saat önce Dr. Condor'la birlikte onu yorgun, perişan bir halde evinde bırakmıştık. Hayal mi görüyordum; yoksa, ihtiyar

adam çıldırmış mıydı? Ateşli ateşli yataktan kalkmış, incecik ceketiyle, paltosuz, şapkasız sokağa mı fırlamıştı? Onu tanımamak elde değildi. Binlerce kişi arasından bile onun ezik, iki büküm, ürkek halini tanırdım.

“A! Bay von Kekesfalva!” diye şaşkın şaşkın seslendim. “Buraya nasıl geldiniz? Uyumaya gitmemiş miydiniz?”

“Hayır... yani, evet... ama, uyuyamadım... istedim ki...”

“Hadi, şimdi doğru eve! Görüyorsunuz, fırtına patlayabilir. Arabanız burada değil mi?”

“İleride... Kışlanın yanında bekliyor.”

“Güzel! Çabuk olun! Şoför hızlı sürerse, sizi zamanında eve götürür. Gelin, Bay von Kekesfalva.”

Kolundan yakaladım, hızla kendini çekti.

“Şimdi, şimdi... gidiyorum, Teğmen... Yalnız, önce söyleyin bana: Ne dedi?”

“Kim?”

Bunu gerçekten şaşırarak sormuştum, üzerimizde hâlâ rüzgâr vahşi bir hızla uğulduyor, ağaçlar köklerinden kopacakmışçasına uğultuyla bükülüyordu. Her an yağmur gelebilirdi. Ben de, elbette ki tek bir şeyi düşünüyordum: Yaklaşan fırtınadan habersiz görünen yaşlı adamı eve nasıl götürebilirdim?

O kesin bir tavırla: “Doktor Condor...” dedi. “Onunla geldiniz ya.”

Ancak şimdi anlamıştım. Elbette karanlıktaki bu karşılaşma rastlantı değildi. Sabırsız adam, haberi bir an önce öğrenmek için, kışlanın girişinde beklemişti. Başka geceler, hizmetçi kızların sevgilileriyle buluştuğu bu berbat şehir parkının bir gölgesine sığınmış, üç saat bir aşağı bir yukarı dolaşıp durmuştu. Dr. Condor’u istasyona giden kısa yola kadar geçirip kışlaya döneceğimi tahmin etmişti, besbelli. Bense, her şeyden habersiz, Dr. Condor’la şarap evinde otururken, onu iki üç saat bekletmişim. Yaşlı adam da, bir

zamanlar kendisine borçlu olanları beklediği gibi, sabırla, inatla beklemişti. Bu aşırı ısrarda beni sinirlendiren, aynı zamanda da duygulandıran bir şey vardı.

“Her şey yolunda.” diye yatıştırdım onu. “Her şey iyiye gidecek, inanıyorum buna. Yarın öğleden sonra size hepsini anlatırım, kelimesi kelimesine her şeyi anlatırım. Şimdi hemen arabaya gidin, kaybedecek zamanımız yok.”

“Evet geliyorum.” dedi. Direniyordu ama, on beş, yirmi adım kadar götürebildim onu, zorlayarak. Sonra kolumdaki yük ağırlaştı. “Bir dakika!” diye kekeledi. “Bir dakika... Şu sıraya oturayım... Yürüyemiyorum artık.”

Gerçekten de sarhoş gibi yalpa vuruyordu. Gök gürültüsü yaklaşırken, karanlıkta onu sıraya sürükleyene kadar epey zorluk çektim. Soluk soluğa çöktü sıraya. Beklemek onu bitkin düşürmüştü. Şaşılacak bir şey yoktu bunda: Kalp hastası bu yaşlı adam, üç saat parkta gidip gelmiş, üç saat yorgun bacaklarının üzerinde yolu kollamış, nöbet tutmuştu. Tam, sevinerek, beni bulduğu sırada, birden yorgunluğunu fark etmişti. Tahta sıraya halsiz, bitik yaslanıverdi. Bu, şehrin en zengin yaşlı adamı, öğlenleri işçilerin katıklarını yedikleri, öğleden sonraları papazlarla hamile kadınların dinlendiği, geceleri de kötü kadınların askerlerin yolunu gözledikleri sıraya oturup bekledi, bekledi, bekledi. Ne beklediğini biliyordum; bu inatçı adamı başka türlü bu sıradan koparıp alamayacağımı da seziyordum. Önce onu yatıştırmalıydım. Merhamet duygusuna kapılmıştım yeniden; her defasında irademi elimden alan, kolumu kandanı kıran o kör olası sıcacık dalganın içimden kabardığını duydum. Yanına sokulup konuşmaya başladım.

Çevremizde rüzgâr hışırdıyor, uğulduyordu. Yaşlı adam hiçbir şeyin farkında değildi. Onun için ne gökyüzü, ne bulutlar, ne de yağmur vardı; yeryüzünde sadece kızı, onun sağlığı söz konusuydu. Heyecan ve zaaf içinde, oturduğu

yere yıkılıp kalan bu adamcağıza kuru, kesin gerçeği, Dr. Condor'un durumdan daha hiçbir şekilde emin olmadığını nasıl söyleyebilirdim? Az önce sendelerken koluma tutunduğu gibi, umutla sarılacağı bir şeye ihtiyacı vardı. Dr. Condor'un ağzından güçlkle alabildiğim, azıcık avuntu veren sözleri acele toparladım: Profesör Viennot'nun Fransa'da başarıyla denemiş olduğu yeni bir tedavi usulünden söz açtım. Karanlıkta yanı başımda bir şeylerin hışırdadığını, yağmurun başladığını duydum. O bitkin, arkaya yaslı vücudu, ısınmak ister gibi, iyice sokuldu bana. Aslında, çok umut verici sözler söylememeliydim ama, merhamet duygum sorumluluk duygumu aşmıştı artık. "Evet, bu tedaviyle olağanüstü başarılı sonuçlar alınmış." diye ona cesaret vermeye devam ediyordum. Dört, hatta üç ayda şaşılabacak iyileşmeler elde edilmişti. Belki -hayır, bir dereceye kadar kesin bile olabilir- bu tedavi Edith'te de başarılı olacaktı. Abartmalı avutmalarından keyif duymaya başlamıştım. Bu rahatlatıcı sözler ona nasıl da iyi geliyordu! "Sahiden inanıyor musunuz?" ya da "Bunu sahiden söyledi mi? Kendi mi söyledi bunu?" diye soruyordu. Ben onun her sorusuna, heyecanla olumlu karşılık verince, bana yaslanan vücudu biraz daha rahatlıyor, hafifliyordu. Bu sözlerimle, güveninin arttığını anlıyordum; yaratıcılara özel o sarhoş edici keyfi ilk defa duyuyordum içimde.

Tahta sırada yan yana otururken Kekesfalva'ya neler söylediğimi, ne gibi umutlar verdiğimi bilmiyorum; hiçbir zaman da bilemeyeceğim. Benim sözlerime nasıl hırslı bir merakla kendinden geçercesine kulak veriyorsa, onun bu mutlu dinleyişi de keyfimi artırıyordu. Mavi kıvılcımlarla çakan şimşeklere, gittikçe daha tehlikeli bir şekilde yaklaşan fırtınaya ikimiz de aldırış etmiyorduk. Birbirimize sokulmuş, konuşuyor, dinliyor, dinliyor, konuşuyorduk; sırf adamcağızın kekeleyerek, kendinden geçercesine sar-

hoş gibi söylediği, beni de mutluluktan sarhoş eden “A, sahi mi?”, “Çok şükür!” gibi sözlerini duymak için de “Evet, Edith iyileşecek, çok yakında iyileşecek.” diye yürekten gelen bir inançla konuşuyor, onu da inandırıyordum.

Fırtınanın kesin belirtisi o son rüzgâr hızla esip bizi kendimize getirmeseydi; orada öyle daha ne kadar otururduk bilemem. Ağaçlar gürültüyle eğildiler; çatlayan dalların, gövdenin gıcirtısı duyuldu. Kestaneler dolgun yemişlerini üzerimize yağdırıyordu. Koca bir toz bulutu yükseli verdi çevremizde.

“Eve, eve gitmelisiniz artık!” diye, Kekesfalva’yı tutup kaldırdım. Direnmedi. Sözlerim onu kendine getirmiş, güçlendirmişti. Az önceki gibi yalpa vurmuyordu artık; şaşkın, aceleci bir telaşla benimle arabaya kadar geldi. Şoför arabaya binmesine yardım etti. Ancak şimdi biraz rahatlamıştım. Emin ellerde olduğunu biliyordum. Onu avutmuş, yatıştırmıştım. Zavallı, bitik, yaşlı adam en sonunda sakin, derin, rahat bir uyku uyuyabilecekti. Yalnız, üşümesin diye, arabadaki örtüyü tam ayaklarına örteceğim sırada ürkütücü bir şey oldu. Bir hamlede, iki elimi birden yakalayiverdi sertçe, bileklerimden tutarak. Kendimi savunmama fırsat vermeden, önce sağ elimi, sonra solu dudaklarına götürdü, sonra tekrar sağı, tekrar solu öptü.

“Yarın görüşürüz... Yarın görüşürüz.” diye kekeledi.

Araba çılgınca esen rüzgârla sürüklenir gibi atıldı ileriye. Şaşkın şaşkın kalıvermiştim orada. İlk damlalar düşmeye başlamıştı. Dolu sertliğindeki yağmur taneleri gürültüyle düşüyor, gocuğumu hızla dövüyorlardı. Kışlayla aramdaki son birkaç metreyi koşana kadar sıırılsıklam olmuşum, üzerimden yağmur suları akarken kışlanın kapısına vardığımda, yol boyunca uzanan bir şimşek fırtınalı geceyi aydınlatıverdi; arkasından, gök yarılırcasına bir gök gürültüsü duyuldu. Yıldırım yakına düşmüş olmalıydı;

toprak sallanmış, camlar kırılırcasına şangırdamıştı çünkü. Şimşeğin parıltısıyla gözlerim kamaşmıştı ama, yine de az önce ihtiyar adamın çılgın bir sevinçle ellerime sarılıp öptüğü zamanki kadar dehşete kapılmamıştım.

Derin heyecanlardan sonra, uyku da derin, ağır olur. Fırtınanın bunaltıcı ağırlığının, geceki konuşmadaki elektirikli havanın beni ne derece uyuşturduğunu ancak ertesi sabah anlayabildim. Her zamanki odamı yabancı gözlerle süzerek, ne zaman, nasıl deliksiz uykuya daldığımı hatırlamaya çalıştım; boşuna! Yalnız, olup bitenleri rahatça hatırlamama, düşünmeme zaman yoktu; kişiliğimden ayrı, görevlerini, askerî hizmetlerini hatırlayan öbür belleğim bugün önemli bir talim yapılacağını hatırlatmıştı bana. Aşağıda çoktan hazırlık başlamıştı, atların eşinmesi duyuluyordu. Emir erinin sabırsız halinden, alayın yürüyüşe çıkma zamanının geldiğini anlamıştım. Hemen toparlandım, hazır bekleyen üniformamı geçirdim sırtıma, bir sigara yaktım, merdivenlerden yıldırım hızıyla inip avluya koştum. Hazır bekleyen bölük marş marş yürüyüşe geçmişti bile.

Atlarla talime çıkan bir bölükte insan kendini unuttur: Yüzlerce at nalının şakırtılı sesi ne düşünmeye, ne de hayal etmeye fırsat verir. Ben de atların sert tırısı arasında, rahat, keyifli bölüğümüzün en güzel pazarlardan birinde at koşturduğunu düşünüyordum sadece. Gökyüzü yağmurla yıkanmış, en ufak bir karartı, en küçük bir bulut bile kalmamıştı; güneş dupduru, pırıl pırıl, doğanın her kıvrımını keskin çizgileriyle ortaya çıkarmıştı. Ta uzaklardaki evler, ağaçlar, tarlalar uzansanız elinizle tutacağınız kadar yakındaymış gibi görünüyordu; o kadar kesin çizgilerle belirmişti. Pencere kenarlarındaki her çiçek saksısı, damlardan yükselen her duman halkası keskin, berrak renklerle göz alıyordu sanki. Her hafta aynı tempoda hep aynı hedeflere

at sürdüğümüz, bizim o sıkıcı yolu bile neredeyse tanıyamayacaktım.

Eyerin üzerine rahatça, keyifle kurulmuştum; kılıcımı da kuşanmamıştım. Şu son günlerde, haftalarda sinirlerimi harap eden bütün tedirginlikler, huzursuzluklar uçup gitmişti. Sanırım hiçbir gün görevimi bu pırıl pırıl yaz sabahındaki kadar iyi yapmamıştım. Her şey öyle rahat, öyle doğaldı, her şey beni öylesine umutlandırıyordu ki! Gökyüzü, çayırlar, sağırlarına her vuruşuma ya da her dizgin çekişime uysallıkla boyun eğen uslu atlar, emir verirken kulağıma gelen kendi sesim bile mutluluk yağıdırıyordu içime. Ne var ki içten duyulan güçlü mutlulukların, her sarhoş edici şey gibi, uyuşturucu bir yanı vardır; o anın zevki geçmiş olanları unutturur. Eyerimin üzerindeki, beni kendime getiren, canlandıran o güzel saatlerden sonra, akşamüstü köşke giden her zamanki yolda yürürken ben de sadece, sessizce, o geceki karşılaşmayı düşünüyordum: Yüreğimin coşkunca hafifliğinden, başkalarının sevincinden mutluluk duyuyordum, insan kendi mutlu oldu mu, başkalarının da mutlu olduğunu düşünür.

Gerçekten de, köşkün ana kapısını henüz tıklatmıştım ki uşak, donuk halinden sıyrılmış, candan bir sesle karşıladı beni.

“Teğmen Bey’i hemen kuleye çıkarabilir miyim acaba? Sayın bayanlar kendilerini orada bekliyorlar.” diye atıldı.

Peki ama, uşağın elleri neden öyle sabırsızca kıpırdanıp duruyordu? Neden gözlerinde mutlu bir parıltıyla bakıyordu bana? Neden öyle işgüzarca benden önce fırlamıştı yukarıya doğru? Kuleye giden asma merdivenden çıkmaya çabalar-ken, bir yandan da, elimde olmadan, “Ne oldu ona böyle?” diye soruyordum kendi kendime. Yaşlı Josef’in nesi vardı ki bugün? Beni çabucak yukarıya çıkarmak için sabırsızlıktan ölüyordu. Bu akli başında çocuğa ne olmuştu acaba?

Neyse, sevinçli olmak iyi şeydi; bu pırıl pırıl haziran gününde sağlam, genç bacaklarla eğri büğrü merdivenleri tırmanarak, yan pencerelerden kuzeye, güneye, doğuya, batıya kadar, göz alabildiğine uzanan doğayı seyretmek de iyiydi. Taraçaya on on iki basamak kalmıştı ki, birden beklenmedik bir şeyle duruverdim. Garip şey: Merdivenin karanlık ve dolambaçlı sahanlığından hafif bir dans havası yayılıyordu dalga dalga. Kemanların, çelloların sesini kolo-ratur soprano-ların fışkırırcasına yükselen sesi bastırıyordu. Şaşırmıştım. Hem bu kadar yakın, hem uzak, derinden hayal gibi, ama yine de dünyevi, bir operet şarkısı mı, aynı anda gökyüzünden esen? Acaba yakındaki bir birahanenin bahçesinde orkestra vardı da rüzgâr minicik zerreleriyle melodiyi buraya kadar taşıyordu?

Az sonra, bu açık hava orkestrasının terastan estiğini ve basit bir gramofondan başka bir şey olmadığını anladım. “Bugün her yerde âdeta sihirli, mucizevi şeyler aramam, beklemem ne budalalık!” diye kendi kendime söylendim. Koca bir orkestrayı kulenin daracık bir terasına kuramazlardı ya! Bir iki basamak daha çıkınca, yeniden kuşkulan-dım. Yukarıda gramofon çalıyordu hiç kuşkusuz; ama şarkı sesleri, bu sesler, vızıldayan küçücük bir kutudan çıkamayacak kadar gür ve gerçekti. Çocuksu bir neşeyle, taşkınlıkla çınlayan kız sesleriydi bunlar!

Durdum, daha dikkatle kulak verdim. Soprano ses Ilona’nın sesiydi; güzel, gür, dolgun, kolları gibi de yumuşak. İkinci ses kimindi acaba? Bu sesi tanı mıyordum. Edith bir arkadaşını çağır-mış olmalıydı; çok genç, pervasız, coşkun bir kızcağız. Böyle beklenmedik bir sırada bizim kuleye yerleşen, bu şakıyan bülbülü görmek için meraklanı-yordum. Bu yüzden, terasa adımımı atar atmaz, Edith’le Ilona’dan başka kimse olmadığını görünce, şaşkınlığım daha da arttı. Neşeyle gülen, rahat, yepyeni, kanatlanıp

u acakmı  asına hafiflemif , coşkun bir sesle “Trallal-la, trallal-la!” diye  arkı söyleyen Edith’ti. Bir gün içindeki bu değişiklik bana biraz garip g r nd   nden,  a ırmı tım. Ancak kendine güvenen, sağlıklı bir insan böyle sevinçten uçar gibi tasasız  arkı söyleyebilirdi, öte yandan, bu hasta çocuğun böyle birden iyile mi  olması da inanılacak şey değildi. Bir gecede gerçek bir mucize olmalıydı ki... “Onu bu derece ne umutlandırmı  olabilir?” diye  a ıyordum. G rtla ından, ruhunun derinliklerinden kopup gelen bu mutlu güveni ona veren neydi acaba?

 lk önce ne hissetti imi anlatmak zor. Sanki kızları  ıp-lak yakalamış gibi huzursuz oldum. Çünkü ya hasta kız bu-güne kadar gerçek yüzünü benden saklamı tı ya da –neden, nasıl olduğunu bilmiyordum ama– bir gecede yepyeni bir insan olmuştu.

Tuhaf şey:  ki kız da beni görünce hiç de  a ırmı  g -r nmedi.

Edith önce bana: “Bir dakika!” dedi. Sonra Ilona’ya seslendi: “Gramofonu  eviriver.” Sonra gelmem için işaret etti. “En sonunda gelebildiniz! Bütün gün sizi bekledim. Hadi,  abuk olun! Her şeyi iyice bir anlatın! Babam  yle karışık anlattı ki, zihnim karı tı. Bilirsiniz, heyecanlı oldu mu, bir şeyi doğru dürüst anlatamaz... Bir d   n n: Gece yarısı yukarıya, odama geldi. F rtınadan uyuyamamı tım, donuyordum. Pencerele in altından da müthiş esiyordu. Bütün gece, içimden, birinin uyanıp da pencereyi kapat-masını istemi tım. O sırada gittikçe yaklaşan bir ayak sesi duydum.  nce ürktüm; saat gece yarısı iki    olmuştu   n-k .  lk  a kınlı ımla babamı tanıyamadım. Çok de i mi  görünüyordu. Hemen yanıma geldi. Yerinde duramayan bir hali vardı... G recektiniz onu: Bir gülüyor, bir a lıyor-du sevinçten... Bir d   n n: Babamın böyle ne eyle güldü-  n  duymak, koca bebekler gibi parmaklarının ucunda

dans ettiğini görmek ne demek, bir düşünün! Anlatmaya başlayınca, deli gibi oldum. Önce inanmadım... ‘Ya babam rüya görüyor,’ diye düşündüm, “ya da ben rüya görüyordum hâlâ.” Sonra Ilona da yukarı geldi, sabaha kadar gülüp söyledik böylece... Hadi, şimdi söyleyin bakalım bu yeni tedavi nasıl bir şeymiş?”

Zorlu bir dalga yiyerek sersemlemiş ve kendini tutmaya boşuna çabalayan biri gibi, uğradığım bu şiddetli şaşkınlık karşısında sarsılmamak için güç tuttum kendimi. Bu bir tek söz bana her şeyi birden aydınlatıvermişti. Ben, yalnız bendim bu dünyadan habersiz yavrucağıza umudun sesini veren; ben, sadece bendim onda bu bahtsız güveni uyandıran, Dr. Condor’un bana sır gibi söylediklerini Kekesfalva’ya anlatmıştım; o da Edith’e anlatmış olmalıydı. Peki ama, Dr. Condor bana ne söylemişti? Ben de kendiliğimden neler eklemiştim onlara? Dr. Condor son derece ihtiyatlıydı açıklamalarında. Ben ise, merhamet budalası ben ise, neler uydurmuş olmalıydım ki, koca bir ev neşeye boğulmuş, yaşlılar gençleşmiş, hastalar kendilerini sağlıklı görmeye başlamışlardı? Neydi?..

Edith: “Ne oldu? Neden susuyorsunuz böyle?” diye sıkıştırıyordu beni. “Her kelimenin benim için ne kadar önemli olduğunu biliyorsunuz. Hadi, anlatın, Doktor neler söyledi?”

“Ne mi söyledi?” Zaman kazanmak için söylenileni tekrarladım. “Siz de biliyorsunuz artık... Biliyorsunuz, çok iyi şeyler söyledi. Zamanla çok iyi sonuçlar alacağını umuyor... Yanılmıyorsa yeni bir tedavi denemek niyetinde... Söylenildiğine göre çok yararlı bir tedaviymiş... Doğru anladımsa. Ben herhangi bir hüküm veremem elbette ama, ona güvenebilirsiniz... İnanıyorum; onun her şeyi doğru yapacağına inanıyorum.”

Ya benim kaçamak konuştuğumun farkında değildi ya da itiraz edemeyecek kadar sabırsızdı.

“Gördünüz mü? Bu şekilde ilerleme olmayacağını ben çoktan biliyordum. Kendini en iyi bilen yine insanın kendidir. Hatırlıyor musunuz, bütün bunların saçma olduğunu söylememiş miydim size, bu masajların, elektrik tedavilerinin, kasları germe aletlerinin... Bunlarla tedavi çok ağır gidiyor, nasıl sabredilir ki! Bakın, doktora sormadan bugün o sersem aletleri çıkardım bile. Bilemezsiniz nasıl büyük bir hafifleme oldu! Hemen daha iyi yürümeye başladım... Öyle sanıyorum ki, bu değnekler engel oldu yürümeme. Hayır, hayır... Böyle bir şeyi başka türlü ele almak gerekiyordu, epeydir seziyordum bunu. Peki, Fransız profesörün usulünü anlatın bana! Oraya gitmek şart mı? Burada yapılamaz mı? Hastaneden nefret ediyorum, iğreniyorum. Hasta görmeye tahammülüm yok! Benim derdim bana yeter... Hadi, nasılmış, söyleyin?.. Hadi, durmayın, anlatın... En önemlisi, ne kadar sürecekmış bu tedavi? Sahiden o kadar çabuk oluyor muymuş? Dört ay dedi babam, dört ayda hastasını iyileştirmiş profesör; artık merdivenleri inip çıkıyormuş, hareket de edebiliyormuş... Bu... Bu gerçekten inanılacak gibi değil!.. Öyle sessiz oturup durmayın, anlatın! Doktor ne zaman başlayacak, hepsi ne kadar sürecektir?”

“Dönüş yapmalıyım!” diye geçirdim içimden. Sanki her şey tamammış sanıp bu çılgınca sevince kapılıp umuda kapılmamalıydı. Heyecanını yatıştırmak için: “Hiçbir doktor önceden süreyi tayin edemez elbette.” dedim. “Kaldı ki, Doktor Condor bu metottan genel olarak söz etti... Çok iyi sonuçlar alındığını söyledi ama, güvenilir olup olmadığını... Yani demek istediğim, bu ancak ayrı ayrı vakalarda denenebilirmiş... En azından beklemeli, doktorun...”

Edith’in coşkun sevinci benim güvensiz savunmamı bastırmıştı.

“Ah, bırakın canım bunları! Siz onu tanımıyorsunuz! Onun ağzından kesin, belirli bir şey alamazsınız. Korkunç

temkinli, ihtiyatlıdır. Ama, bir şey için yarım yamalak söz verdi mi, bilin ki tepeden tırnağa gerçekleşir o. Bu bakımdan güvenilir ona. Bilemezsiniz bunun bir an önce bitmesini ne kadar istediğimi; en azından ne zaman biteceğini öğrenmeyi! Sabır, diyorlar durmadan bana, sabır! Daha ne kadar sabretmek gerektiğini bilmeli insan. Biri bana bunun daha altı ay, bir yıl süreceğini söylese, pekâlâ der, kabul ederdim, benden her istenilene yapardım... Hiç değilse bu noktaya kadar geldiğimize de çok memnunum! Dünden beri nasıl rahatladım bilemezsiniz! Ancak şimdi yaşamaya başlamış gibiyim. Bu sabah erkenden şehre indik. Şaşırdınız mı? Değil mi ki bütün zorlukları geride bıraktım artık, insanların benim için ne konuşup ne düşündükleri umurumda değil; ister arkamdan baksınlar, ister acısınlar, aldırımıyorum. Sırf bu aptalca bekleyişlerin, sabretmelerin artık bittiğini kendime ispat için, her gün şehre gideceğim bundan böyle. Yarınki pazar günü için –siz de boşsunuz– çok güzel bir tasarımız var. Babam söz verdi, haraya çıkacağız. Yıllardır gitmemiştim oraya. Dört beş yıldan beri sokağa çıkmak istemiyordu canım. Yarın gidiyoruz, siz de geliyorsunuz elbette. Şaşacaksınız. Ilona’yla, size hiç ummadığınız bir şey hazırladık. Ya da, durun bakayım...” Gülererek Ilona’ya döndü: “Büyük sırrımızı açıklayayım mı, ne dersin?”

Ilona: “Evet.” diye güldü. “Artık sır falan yok!”

“Öyleyse, dinleyin, sevgili dostum. Babam oraya otomobille gitmemizi istemişti ama, hızlı yolculuk sıkıcı olur. Sonra birden bizim Josef’in o yaşlı, çılgın Prenses hakkında anlattıkları hatırıma geldi. Biliyorsunuz köşk eskiden onundu. Prenses gezintiye hep şu bizim arabalıkta duran dört atlı rengarenk arabayla çıkarmış... Sırf, herkes onun prenses olduğunu anlasın diye, istasyona giderken bile o arabayı hazırlatmış hep. Bir düşünün: Bizim de bu gör-

kemli arabayla gezmemiz, ne eğlenceli olacak! Yaşlı arabacıımız hâlâ burada... A, öyle ya, siz yaşlı kâhyayı tanımazsınız, otomobili aldığımızdan beri kızağa çekildi; maaşını alıyor elbette. O arabayı hazırlamasını söyleyince, güçsüz bacaklarının üzerinde nasıl doğruluverdiğini bir görecektiniz! Bugünleri gördü diye ağladı durdu bol bol... Her şey kararlaştırıldı, sabah sekizde yola çıkıyoruz... Çok erken kalkacağız, siz de bu gece burada kalıyorsunuz elbette. İtiraz yok! Alt katta güzel bir konuk odasında kalacaksınız, ihtiyacınız olan şeyleri şoför Pisto bir koşu gidip kışladan alır getirir. Hayır, hayır... Sakın itiraza kalkışmayın, bize bu zevki vereceksiniz; özür mözür dinlemem!”

Ara vermeden sürüp gidiyordu konuşması. Bense hâlâ bu akıl almaz değişmeden şaşkına dönmüş, sersemlemiş gibi dinliyordum. Sesi büsbütün değişmişti, konuşmasındaki o sinirli hal yumuşamıştı. Her mimiğiyle tanıdığım yüzü de çok farklıydı; o solgun, hasta görünüşü, taptaze, canlı renklerle aydınlanmıştı. Hareketlerindeki kararsız hal de kaybolmuştu. Göz bebekleri sevinçten pırıl pırıl, dudaklarında sevinçli, canlı bir gülümsemeyle mutluluktan sarhoş bir kız vardı karşımda. Bu mest edici duygu beni de sarmış, her sarhoşluk gibi direncimi, istem gücümü gevşetivermişti. “Belki,” diye, hayal ediyordum, “doğrudur kızın dediği; ya da doğru olacaktır. Belki de onu aldatmadım, belki de sahiden çabucak iyileşir.” Sonuçta, büsbütün de yalan söylememiştim ya da büyük bir yalan söylemiş sayılmazdım. Dr. Condor gerçekten de bu tedavi üzerine birtakım şeyler okumuştı. Bu içi cıvıl cıvıl kaynayan, inançlı yavrucağıza bu tedavi neden yararlı olmasındı? Onu böylesine canlandıran coşkunuğu neden kösteklemeliydi? Neden korkaklık, bezginlik aşılayıp, ona eziyet edilsindi? Zavalılık yeterince acı çekmişti. Tıpkı bir konuşmacının, hayranlık uyandıran kendi boş sözlerine karşı koyamadığı

bir güçle, sonunda kendini kaptırması gibi, aşırı merhame-
timle kızda yarattığım güven duygusu da aynı yenilmez
güçle içime yerleşiyordu.

Edith'in babası terasa geldiğinde, hepimizi tasasız bir
keyif içinde buldu. Edith çoktan iyileşmiş, sağlığına kavuş-
muş gibi, keyifle konuşuyor, bir sürü planlar kuruyorduk.
Edith, yeniden ata binmeyi nerede öğrenebileceğini, alayın
binicilik derslerinde kendisine yardımcı olup olamayaca-
ğını soruyordu. Acaba babası da, kilise damının onarımı
için papaza söz verdiği parayı şimdiden ödemeli miydi?

Kızcağız sağlığına kavuştuğuna inandıran bu hayallere
öylesine içtenlikle gülmüş, yüreğinin tüm tasasızlığı ile öy-
lesine eğlenmişti ki, içimdeki son direnç de kaybolmuştu.
Ancak, o akşam, odamda yalnız kalınca, sessiz bir anıyla
yüreğim hafiften çarpmaya başladı: Edith'in bu umutları
biraz aşırı değil miydi? Bu tehlikeli güven duygusundan
kurtulmasına yardım etmem gerekmez miydi? Hemen
uzaklaştırdım bu düşünceyi kafamdan. Eksik ya da fazla
bir şey söyledim diye, niye tasalanacaktım? Söylenilmesi
gerekenden daha çok söylemiş, onu umutlandırmış olsam
bile, bu yalan onu mutlu kılmıştı; birini mutlu etmek de
asla suç sayılmazdı.

• • •

Kararlaştırılan gezinti, sabahın erken saatlerinde, kısa
bir borazan sesiyle, neşe içinde başladı. Güneş ışınlarının
pırıl pırıl aydınlattığı tertemiz konuk odamda uyandığım-
da ilk kulağıma gelen ses gülüşmeler oldu. Pencereye ya-
naştım. Dışarıda, hizmetçilerin hayran hayran seyrettik-
leri, belli ki gece yarısı arabalıktan çıkarılan araba, yaşlı
Prenses'in o görkemli gezinti arabası duruyordu. Gerçekten
eşsiz, müzelik bir arabaydı. Yüz, belki de yüz elli yıl önce

Prenses'in dedelerinden biri için, Viyanalı bir saray arabacısı yapmıştı. Ağır, koca tekerleklerin sarsıntısını önlemek için, ustaca dingillere oturtulmuş olan arabanın gövdesi, eski duvar halılarındaki gibi, ilkçağdan sahnelerle, kır manzaralarıyla, biraz basit, zevksiz resimlerle süslenmişti; belki de zamanında canlı olan renkler şimdi solmuştu. Fakat ipek kumaşla kaplı arabanın içi açılır kapanır masalar, küçük aynalar, parfüm şişelerine varıncaya kadar her türlü konforla donatılmıştı; yolculukta ayrı ayrı hepsini kullanarak deneme fırsatını bulduk. Kaybolmuş bir yüzyıldan kalma bu dev oyuncak, ilk bakışta biraz garip, gülünç görünüyordu kuşkusuz; ama, hizmetçileri, ev halkını asıl eğlendiren de arabanın bu haliydi. Bütün hizmetkârlar ordusu, eğlenceli bir karnaval havası içinde, bu koca kara gemisini hareket ettirmeye uğraşıyordu. Şeker fabrikasının makinesi olağanüstü bir çabayla tekerlekleri yağlıyor, elindeki çekiçle de arada bir demir çembere vurarak deniyordu. Düğün arabasının atları gibi çiçeklerle donatılan atlar arabaya koşuluyor, eline böyle bir fırsat geçtiği için pek memnun görünen arabacı Jonak da herkese emirler yağıdırıyordu. Romatizmalı bacaklarına rağmen, şaşılacak bir hareketlilikle oraya buraya koşuşturan Jonak, bisiklet kullanmasını bilen, motordan da anlayan, ama dört atlı arabayı kullanmasını bilmeyen genç uşaklara zanaatının bütün inceliklerini gösteriyordu. Böyle günlerde, ormanın, kırların en ıssız yerlerinde verilen yemeklerin en az köşkteki ziyafetler kadar mükemmel, eksiksiz, gösterişli hazırlanması gerektiğini, bunun evin şerefi olduğunu o gece aşçıbaşına anlatan da kendisiydi. Uşağın masa örtülerini, gümüş takımları, peçeteleri Prens hazinesinden kalma armalı bir kutuya yerleştirmesine de o göz kulak olmuştu. Ancak bütün bu hazırlıklardan sonra, beyaz takkeli aşçıbaşı elinde yolluklarla göründü. Kızarmış tavuklar, biftekler, ciğer ezmesi, yeni

kızartılmış beyaz ekmek, bozuk yoldan zarar görmesin diye her biri kuru otlarla sarmalanmış şişe şişe içkiler, içecekler vardı. Aşçıbaşına yardım etsin diye gönderilen genç uşağa, eskiden renkli şapkalı, üniformalı uşakların oturduğu, arabanın arkasındaki özel yeri göstermişlerdi.

Bu bir yığın özentili, gösterişli çalışmalar yüzünden, yol hazırlığı neşeli bir tiyatro havasına bürünmüştü. Olağanüstü, ilgi çekici gezintimiz çevrede hemen duyulunca, eğlenceli gösteriyi seyre koşanlar epey kalabalık olmuştu. Komşu köylerden renk renk pazar giysileriyle köylüler, yakındaki yoksul evlerden de yüzü buruşmuş kadınlarla, ağızlarında pipolarıyla yaşlı erkekler koşup gelmişlerdi. Ama, en çok yalın ayak çocuklar vardı eğlenceyi seyre gelenler arasında. Şaşkın bakışlarla, süslü atları, sıska ama, güçlü elleriyle dizginleri tutan arabacıyı seyrediyordu hepsi. Hep mavi şoför üniformasıyla görmeye alışık oldukları Pista'yı da, şimdi sırtında Prenses'in zamanından kalma sırmalı urbası, elinde gümüş av borusuyla hareket işaretini vermek için hazır beklerken seyretmek de az heyecanlandırmıyordu onları.

Kalk borusu çalmadan önce kahvaltı etmemiz gerekiyordu. Her yanı donatılmış arabaya yaklaşırken, göz alıcı giysiler giymiş uşaklarla arabanın şatafatı yanında pek sönük kaldığımızı fark ettik ister istemez. Kekesfalva'nın, sırtından çıkarmadığı redingotuyla, dimdik bacaklı kara bir leylek gibi, armalı arabaya binerken gülünç bir hali vardı. Kızları ise rokoko devrinin giysileri içinde, ellerinde renkli yelpazeleri, saçları pomatlı görmek daha güzel olurdu kuşkusuz. Bana da, mavi -ulankam yerine, Maria Theresia devrinin beyaz binici üniforması- daha çok yakıştırdı. Yalnız, bu tarihî giysiler olmadan da, en sonunda o ağır, hantal arabaya bindiğimizde, çevrede toplananlar bizi yine de yeterince gösterişli buldular.

Pista av borusunu çaldı. Bizi uğurlamak için toplanan uşakların, hizmetçilerin heyecanlı el sallamalarına, bağır- tılarına tiz bir boru sesi karıştı. Arabacı kırbacını havada koca bir yay çizerek şaklattı; kurşun gibi patladı kırbacın sesi. Koca arabanın yola koyulmasıyla sarsıntıdan birbi- rimize çarpınca neşeyle gülüştük. Sonra babacan arabacı, uzaktan baktığımızda epeyce dar görünen, demir kapıdan ustaca geçirdi arabayı. En sonunda rahatça ana yola çıktık.

Yol boyunca çevremizde heyecan, saygı uyandırma- mız hiç de şaşılacak bir şey değildi; çünkü çevre sakinleri Prenses'in dört atlı gezinti arabasını yıllardır görmemişler- di. Arabanın ansızın ortaya çıkması, bu yüzden köylülere olağanüstü bir olayın habercisi gibi görünmüştü. Ya sara- ya gittiğimizi, ya imparatorun geldiğini sanmışlardı; ya da akıllarına gelmeyen büyük bir olay vardı. Her geçtiğimiz yerde şapkalar havaya uçuyor, yalın ayak çocuklar soluk so- luğa peşimizden koşuyorlardı. Saman yüklü bir arabayla ya da bir paytonla karşılaşınca da yabancı arabacı hemen yere atlıyor, şapkasını eline alıp, bize yol vermek için atların diz- ginlerini tutuyordu. Yol bizimdi artık; derebeylik zaman- larında olduğu gibi, o güzelim geniş, verimli topraklar, başakları rüzgârla dalgalanan tarlalar da bizimdi; bütün insanlar, hayvanlar da bizimdi. Evet, bu dev gibi arabayla yolculuk çabuk olmuyordu ama, bol bol çevreyi seyretmek, konuşmak, gülmek fırsatını buluyorduk. Bunlardan en çok yararlanan da, hepimizden çok, kızlardı.

Yenilikler her zaman gençliği keyiflendirir. Bu alışılma- mış şeyler, garip yolculuğumuz, zamana uymayan halimizi gören köylülerin içten saygısı, buna benzer daha yüzlerce küçük şey açık havadan, güneşten âdeta sarhoş olan iki genç kızın keyfini artırmıştı. Hele aylardır evden çıkmayan Edith, bu harikulade yaz gününde, sınırsız neşe saçıyor, se- vinçten uçuyordu.

İlk durağımız küçük bir köydü. Kilise çanları pazar duasına çağırıyordu. Geç kalan köylülerin tarlaların arasındaki daracık yollardan telaşla köye yaklaştıkları görülüyordu. Yüksek ekinler arasından erkeklerin kara ipekli basık şapkalarından, kadınların renkli işlemeli hotozlarından başka bir şey seçilmiyordu. Rüzgârla dalgalanan altın sarısı başaklar arasından kara bir tırtıl yol alıyor gibiydi sanki. Gölgeye çekilen kazları ürküterek köyün ana yolundan geçerken, kilise çanları da susmuştu. Pazar ayini başlamıştı. Edith, birdenbire, arabadan inip duaya katılmamızı isteyince pek şaşırdık.

Köy meydanında böyle gösterişli bir arabanın mola vermesi, sadece kulaktan duyup tanıdıkları bir çiftlik sahibinin, ailesiyle birlikte –beni de aileden biri saymışlardı– pazar duası için küçük kiliselerini seçmesi köylüleri pek heyecanlandırmıştı. Kilisenin hademesi koşarak bize doğru geldi, papazın ayin için bizi beklediğini söyledi. Josef’le Ilona’nın koluna girerek yürüyen Edith’in sakat olduğunu fark edince üzüldükleri her hallerinden anlaşılıyordu. Felaketlerin varlıklı kişilerin kapısını da çalmaktan korkmadığını görmek sıradan insanları her zaman pek sarsar.

Kiliseye girince sıralar arasında kıpırdanmalar, kulaktan kulağa fısıldaşmalar duyuldu. Çok geçmeden, kadınlar koşuşup yastık getirdiler, kötürüm kızı rahat oturabilmek için. Hemen boşaltılan ön sıralardan birine oturduk. Papaz, ayini sanki özel olarak bizim için yönetiyordu. Bu minik kilisenin dokunaklı sadeliğine hayran olmuştum. Kadınların tiz sesle, erkeklerin kaba, beceriksizce ilahi söylemeleri, çocukların ince, masum sesleri bizim Stephanson, Augustin kiliselerinde alışık olduğum pazar ayinlerindeki kadar çok daha içten, saf bir inanç duygusu aşıliyordu bana. Az sonra, yanı başımda oturan Edith’in göz yaşartıcı bir içtenlikle dua ettiğini görünce, dalgınlığımdan istemeye is-

temeye uzaklaşıverdim. O güne kadar Edith'in dinine bağlı yetiştirildiğini ya da dindar olabileceğini herhangi bir halden sezinlememiştim. Şimdi ise, öbürleri gibi ezbere bir alışkanlıkla değil, içtenlikle dua eden biri vardı yanımda. Solgun yüzü şiddetli bir fırtınaya karşı korunmak istercesine eğikti, elleri önündeki dua rahlesine sımsıkı yapışmıştı. Dış dünyayla ilgisini kesmiş, dalgın dalgın, papazın sözlerini mırıldanırken halinde güç bir işi bütün gücüyle başarmak isteyen bir insanın gerginliği seziliyordu. Huşu içinde sürüp giden duanın içten sarsıntılarıyla bazen kilisenin tahta sırasının titrediğini de duyuyordum. Belli bir şey için Tanrı'ya yakardığını, ondan bir dilekte bulunduğunu anlamıştım. Hasta, kötürüm kızcağızın ne istediğini anlamak güç değildi elbette.

Dua bitip de, yardımımızla arabaya bindikten sonra da Edith'in içine kapanıklığı epey sürdü. Tek laf etmedi; dışarısını da giderken olduğu gibi neşeyle seyretmedi. Yarım saat süren ateşli dua onun bütün duyularını yormuş, bitkin düşürmüştü gibiydi. Biz de konuşmadık. Böylece, haraya kadar sessiz, neredeyse uykulu bir yolculuk yaptık. Haraya vardığımızda öğle oluyordu.

Ne var ki orada görkemli, özel bir karşılama bekliyordu bizi. Geleceğimizi duyan çevrenin gençleri haranın en azgın atlarını, Arap masallarındaki gibi, çılgın bir hızla dört nala sürüyorlardı bize doğru. Bembeyaz, geniş, bol paçalı pantolonlar giymiş, alçak kenarlı şapkalarının alacalı, uzun kurdelelerini uçurarak at koşturan bu güneş yanı-ğı tenli, göğsü bağı açık delikanlıları seyretmek gerçekten çok hoştu. Eversiz bindikleri atlarıyla bedevi kabileleri gibi tozu dumana katarak yaklaşıyorlardı. Atlarımız kulaklarını dikmişti çoktan. Bu vahşi kalabalık, birden, bir ıslık işaretiyle, ustaca toparlanıp hizaya girince, bizim yaşlı Jonak

da, titreyen bacaklarıyla, dizginleri sertçe çekiverdi. Atlılar kâhyanın evine kadar bize eşlik etti böylece.

Harada tecrübeli bir binici olarak göreceğim çok şey vardı. Kızlara da iki tay getirdiler. Beceriksiz ağızları ile uzatılan şekeri bile kemirmekten aciz, köşeli, cılız ayakları ile bu ürkek hayvanları görünce kızlar pek şaşırdılar. Biz böyle eğlenirken, aşçı yamağı da, Jonak'ın denetiminde, nefis bir kır yemeği hazırlamıştı. İçtiğimiz sert şarapların etkisiyle, o ana kadar ölçülü olan neşemiz giderek arttı. Çevremizde kim varsa, herkesle çekinmeden konuşup gülüşüyor, bol bol sohbet ediyorduk. Hepimizden çok gülüp eğlenen, hepimizden mutlu görünen bu çelimsiz kızın, o güne kadar hep acılı, umutsuz, sakat görmeye alıştığım aynı kız olduğunu düşünemiyordum bile. Baytar gözüyle atları inceleyen, delikanlılarla şakalaşıp arada bir ellerine küçük bir harçlık sıkıştıran ihtiyarın da, daha iki gün önce çılgınca bir korkuyla uyurgezer gibi dolaşan adam olduğuna inanmak güçtü. Kendimi bile tanımakta güçlük çekiyordum. Ellerim, ayaklarım, sıcacık zeytinyağıyla ovulmuşçasına rahatlamış, yumuşamıştı. Edith yemekten sonra kâhyanın odasında dinlenirken, ben de ata binip dolaştım. Delikanlılarla çayırda at koşturup yarışırken, arada bir dizginleri gevşettikçe, o güne kadar yabancıysa olduğum bir özgürlük duygusuyla dolup taşıyordum. Ah, buralarda kalabilmek, kimsenin buyruğunda olmadan şu sonsuz tarlalarda, kuşlar gibi alabildiğine özgür yaşamak kim bilir ne güzel olurdu! Atımı epeyce sürüp uzaklaştığım bir sırada, av borusunun tiz sesini duyunca yüreğime ağırlık çöküverdi. Dönüş işaretiydi bu çünkü.

Bizim ihtiyar Jonak dönüşte, değişiklik olsun diye, başka bir yol seçmişti. Belki de bu yol, uzun süre serin bir ormandan geçtiği için düşünmüştü bunu. Her şeyin sonsuz bir mutlulukla akıp gittiği bu güzel günde, bizi hep-

sinden güzel son bir sürpriz daha bekliyordu. Yirmi evlik ücra bir köye girerken, bir düzine kadar çekçek arabasının yolu kapatmış olduğunu gördük. Bizim koca arabamıza yol açmak için de ortalarda tek kişi bile yoktu; çevrede ne kadar insan varsa yer yarılmış da içine girmişti sanki. Jonak, usta eliyle, kamçısını, tabanca patlatır gibi, havada şöyle bir şaklatınca, bu pazar sessizliğinin sırrı çözülürdü; çünkü korkuyla birkaç adam koşup gelince, küçük bir anlaşmazlıkla karşı karşıya olduğumuzu anladık. Yörenin en zengin köylüsünün oğluyla yoksul bir akraba kızının düğünü varmış. Arabalarla kapatılan yolun bitiminde bir samanlık dans salonu haline getirilmişti. Güveyin babası yüzü al al olmuş, samanlıktan fırlayıp koşa koşa yanımıza geldi bize hoş geldiniz demek için... Ünü dünyaya yaygın Bay von Kekesfalva'nın düğünde bulunup oğluyla kendisini şereflendirmek için dört atlı arabasıyla buraya geldiğine belki de sahiden inanmıştı adamcağız; ya da buradan geçişinden yararlanıp, köydeki saygınlığını artırmak istiyordu. Her neyse, adamları yolu boşaltırlarken, adamcağız ikide bir saygıyla yerlere kadar eğilerek Bay Kekesfalva'yla misafirlerinin, hiç değilse, kendi eliyle yaptığı Macar şarabından birkaç kadeh genç evlilerin sağlığına içmek büyüklüğünü esirgememelerini rica etti. Böyle çekici bir teklifi geri çevirmeyecek kadar keyifliydik. Edith dikkatle, kollar üzerinde arabadan çıkarıldı. Derin bir saygıyla, taşkınlıkla fısıldaşan köylülerin arasından geçip, samanlıktan bozma dans salonuna zafer kazanmış komutanlar gibi girdik.

Samanlık boşaltılmış, iki yanına dizili fiçıların üzerine uzatılan tahtalarla kerevetler kurulmuştu. Bol içkiyle, yemeklerle donatılan, köylü işi beyaz örtüler yayılmış, sağdaki uzun kerevette yeni evliler, çevresinde de aileleri, akrabaları, şeref konukları olan papazla jandarma komutanı oturuyorlardı. Karşıdaki kerevette ise çalgıcılar yerlerini

almıştı. Hepsi de bıyıklı, esmer tenli, biraz romantik görünüşlü olan Macar Çingenesi çalgıcılar keman, kontrbas, çembalo çalıyorlardı. İyice basılmış olan topraktan dans pistine konuklar dolmuştu. Tıka basa dolu samanlıkta hiç yer kalmadığından içeri giremeyen çocukların kimi kapı aralığından içeriyi seyrediyordu; kimi de, çatının kirişlerine oturmuş, bacaklarını sallandırıyordu.

Şeref masasında kibarlar sınıfından olmayan birkaç konuk oturmamız için yer açtı bize. Bu sade, basit insanların arasına rahatlıkla girip oturmamız üst tabakadan kişizadeleri epey şaşırtmıştı. Güveyin heyecandan bacakları dolanan babası kendi eliyle koca bir testi şarap getirip teker teker bardaklarımızı doldurdu.

“Sayın, lütufkâr konuğumuzun sağlığına!” diye bağırdı. Bu söz sokağa kadar yankılarla yayıldı. Alacalı gelin giysisiyle, başındaki çelenkle dokunaklı bir görünüşü olan genişçe kalçalı ürkek kızcağız, yüzü heyecandan al al, beceriksizce Kekesfalva’nın önünde diz kırdı, saygıyla Edith’in elini öptü. Edith görülür şekilde heyecanlanmıştı. Düğünler her zaman genç kızları heyecanlandırır, içlerini altüst eder. Böyle anlarda aynı cinsten olmanın verdiği bir yakınlık duyulur çünkü.

Yüzü kızaran Edith mahcup kızcağızını kendine doğru çekip sarıldı. Sonra, birden hatırlamış gibi, parmağındaki yüzüğü çıkararak –babasının hediyesi, ensiz, pek değerli olmayan bir yüzüktü– gelinin parmağına takıverdi. Beklenmedik hediyeyle şaşkına dönen kızcağız, “Bu değerli hediye alabilir miyim?” gibilerden, ürkek ürkek, kaynatasından yana baktı. Sevinçten koltukları kabaran kaynata “Evet” der gibi başını sallayınca da, kendini tutamayan kızcağızın gözlerinden mutluluk yaşları boşanıverdi. Birden, bir teşekkür yağmuru içinde buluverdik kendimizi. Basit, şımartılmamış köylüler her yandan koşup geliyorlardı bize

doğru. Teşekkür, borçluluk duygularını belirtmek için, hepsinin de seve seve bir şeyler yapmak istediği okunuyordu bakışlarından. Yine de bu yüksek kişilere tek kelime bile söylemeyi göze alamıyordu kimse. Kalabalığın arasında gözleri yaşlı bir kadın, sarhoş gibi sendeleyerek, bir ona, bir ötekine koşuşup duruyordu. Oğlunun düğününe verilen bu onur köylü kadıncağızın gözlerini kamaştırmıştı. Sıkılğan güvey ise, bakışlarını bir bize, bir karısına çeviriyor, arada bir de gözlerini pırıl pırıl, hantal çizmelerine dikiyordu, şaşkın şaşkın.

Sıkıcı olmaya başlayan saygı gösterisine son vermek için, Kekesfalva akıllıca bir davranışta bulundu. Güveyin babasının, güveyin, birkaç konuğun ellerini sıktı içtenlikle; bizim yüzümüzden bu güzel eğlenceyi yarıda bırakmalarını rica etti. Gençler yine coşkunca dans etsinlerdi, çekinmeden eğlencelerine devam etmeleri bizleri ancak sevindirirdi. Bunu söylerken de, sağ kolunun altına sıkıştırdığı kemanıyla saygıdan iki büklüm olmuş, oracıkta bekleyen başkemancının önüne bir kâğıt para atıp, başlamasını işaret etti. Attığı para oldukça yüklü olmalıydı ki, çocukcağız yıldırım çarpmış gibi sahneye fırladı, çalgıcılara işaret verdi. Dört çalgıcı Macarlara, Çingenelere özgü bir ateşlilikle çalmaya koyuldular. Çembalodan yükselen ilk ezgi çekingen havayı dağıtıvermişti. Ortada birbirlerini bulan çiftler öncekinden de çılgın bir tempoyla dans etmeye başlamışlardı. Gerçek Macarların nasıl güzel dans ettiğini göstermek hevesi, hırsı içindeydi sanki hepsi de. Az önce saygılı bir sessizliğe gömülen salon, birden, sıçrayan, tepinen, dalgalanan vücutlarla dolmuştu. Gençlerin canlı, neşeli tepinmelerinden bardaklar şangırdıyordu.

Edith, gözleri çakmak çakmak, önünde tepinen kalabalığı seyrediyordu. Birden elini kolumun üzerinde buldum.

“Siz de dans etmelisiniz.” dedi, emreder gibi.

Bereket, gelin daha kalabalığa karışmamıştı; hâlâ parmağındaki yüzüğü seyrediyordu hayran hayran. Dansa kaldırmak için önünde eğilince, önce kızardı, sonra uysallıkla kabul etti. Güvey de, bizden cesaret almıştı, babasının da teşvikiyle Ilona'yı dansa kaldırdı. Çembalo daha bir kendinden geçercesine çalmaya başlamıştı. Kara bıyıklı başkemancı şeytan ustalığıyla çekiyordu kemanının yaylarını. Sanırım daha önce hiç bu kadar çılgınca dans edilmemişti.

Beklenmedik olaylar tükenmemişti daha. Geline verilen cömert hediyeden gözleri kamaşan bir Çingene kadını –bu gibi şenliklerde hiç eksik olmazlar– şeref masasına kadar sokulmuş, el falına bakmak için Edith'i kandırmaya uğraşıyordu. Edith ise, kadının ısrarlarından sıkılmış görünüyordu. Aslında, merak ediyordu ama, bir yandan da bunca insanın önünde fal baktırmaya utanıyordu. Hemen yolunu buldum, falcının kehanetlerini duymamaları için, Kekesfalva'yla öbür konukları usulca masadan uzaklaştırdım. Böylece, bir sürü meraklı, dizlerinin üzerine çöken Çingene'nin Edith'in falına bakmasını uzaktan gülüp seyretmekle yetindiler. Macaristan' da yaşayan herkes, Çingenelerin bu değişmeyen hilelerini, herkese en güzel, en sevinçli haberleri verip keselerini nasıl doldurduklarını bilir. Yalnız, bu çarpık çurpuk kadının söylediklerinden Edith'in heyecanlandığını görünce şaşırdım. Heyecanlandığı zamanlar burun kanatlarında beliren titreme yine başlamıştı. Kadının söylediklerini iyice duyabilmek için gittikçe daha da eğiliyor, bazen de, dinleyen var mı, diye, ürkek ürkek çevresine bakınıyordu. Sonra babasına işaret etti, emreden bir sesle kulağına bir şeyler fısıldadı. Babası, her zamanki uysallığıyla, ceketinin iç cebinden çıkardığı parayı kadının eline sıkıştırdı. Köy ölçülerine göre çok yüklüce bir para olmalıydı ki yaşlı, açgözlü kadın dizlerinin üzerinde yere

kapandı, kendinden geçer gibi Edith'in eteklerini öpmeye koyuldu; bir yandan da bir yığın tatlı sözler geveliyor, Edith'in sakat ayağını okşuyordu. Sonra, biri gelir de parasını alır korkusuyla, bir sıçrayışta uzaklaştı.

“Gidelim.” diye Kekesfalva'nın kulağına fısıldadım.

Edith'in yüzünün sarardığını fark etmiştim. Pista'yı çağırdım; Ilona'yla birlikte, Edith'in arabaya binmesine yardım ettiler. Çalgı susmuştu; çocuklar bizi uğurlamak istiyordu anlaşılan. Son bir kez daha çalgılarının tellerini tınlatmak için, çalgıcılar arabanın çevresini almışlardı. Bütün köy halkı “Yaşa! Yaşa!” diye bağırıyordu. Bizim ihtiyar Jonak da böylesine savaş naralarına alışık olmayan atları yatıştırmakta doğrusu ustaca bir çaba gösteriyordu.

Arabada, karşısına oturduğum Edith'in hali tedirgin ediyordu beni. Bütün vücudu titriyordu, içinden fışkıran bir duyguyu saklamaya çalışır gibiydi. Birden, bir hıçkırık kopuverdi; mutluluk hıçkırığıydı bu. Ağlarken gülüyor, gülerken ağlıyordu. Kurnaz Çingene karısı kızın hemen iyileşeceğini söylemişti, hiç kuşkusuz. Belki başka şeyler de söylemişti.

Hıçkırıklarını tutamayan Edith, bir yandan da: “Bırakın beni... Bırakın beni!” diyordu durmadan, bizim yatıştırıcı çabalarımıza karşı. Sarsıla sarsıla ağlamaktan değişik, garip bir zevk duyuyordu sanki. “Rahat bırakın beni, rahat bırakın beni!” diyordu arada bir. “İhtiyar Çingene dala-verecinin biri, biliyorum. Ama, bir defacık budala yerine konmaktan ne çıkar! İnsan bile bile aldanmaz mı hiç?”

• • •

Köşkün büyük ana kapısından girdiğimizde, vakit epeyce geç olmuştu. Akşam yemeğine kalmam için çok ısrar ettiler ama, bugün daha fazlasını istemiyordum. Yetmişti

bana, hatta çok bile gelmişti aralarında kalmak. Bu pırıl pırıl uzun yaz gününde tam bir mutluluk içindeydim; daha fazlası mutluluğumu azaltırdı. Ruhum, alev alev yanan sıcak bir günden sonra gelen dinlendirici, serin bir yaz havası gibi, durulmuş, yatışmıştı. En iyisi, kışlaya dönmemdi. Her zamanki ağaçlıklı yolumdan geçmek, yakıcı sıcak bir günden sonra yumuşayan yaz havası gibi, içimi serinletirdi. Bundan fazlasını isteyemezdim; içten bir teşekkür duygusuyla geçenleri hatırlamak, üzerinde düşünmek yeterdi. Böylece, zamanında ayrıldım.

Yıldızlar pırıl pırıldı, sanki bana bakarak parlıyordu hepsi de. Rüzgâr karanlığa gömülü tarlaların üzerinden usul usul esiyor, kulaklarıma türkü fısıldıyor gibiydi. Kapıldığım aşırı mutlulukla her şey bana güzel görünüyor, her şeye hayran oluyordum. Coşkunca bir sevinçle tüm ağaçları kucaklamak, gövdelerini sevgilinin teni gibi okşamak geliyordu içimden. Önüme gelen ilk eve girip tanımadığım insanlarla oturmak, göğsümü daraltan coşkunca duygularımı dökmek istiyordum. Sevinçten içi içine sığmayan, yüreği coşkunca duygularla dolu olan biri içindekileri başkalarına vermek, dökmek, cömertçe harcamak ister, yüreğini daraltan bu duygulardan çabucak kurtulmak için.

Kışlaya geldiğimde, emir erim odamın kapısı önünde beni bekliyordu. Bu köylü delikanlısının elma yanaklı, yuvanlacık, temiz bir yüzü olduğunu fark ettim ilk kez. O gün pek çok şeyi ilk kez fark ediyordum. Onu biraz memnun edeyim, diye aklımdan geçirdim. En iyisi, birkaç kuruş para sıkıştırmaktı eline; sevgilisiyle bir iki kadeh bira içerdi. Bugün, yarın, bütün hafta da izinli çıkardı.

Bir gümüş kron çıkarmak için elimi cebime atmıştım ki, emir erim hemen hazırola geçip, şöylece bir toparlandı.

“Size bir telgraf var, Teğmenim.” dedi.

Telgraf mı? Garip bir şekilde tedirginleşmiştim. Kim ne isteyebilirdi ki benden şu yeryüzünde? Ancak kötü bir haber böyle çabuk gelirdi. Doğruca masaya yöneldim. Dört köşe katlanmış bir kâğıt duruyordu masada, isteksizce açtım. Birkaç kelimeden ibaret telgrafta şöyle deniliyordu:

Yarın Kekesfalva'ya gidiyorum, önce muhakkak sizinle görüşmeliyim. Saat 17'de Tirol şarap evinin önünde bekliyorum.
Condor

• • •

En baş döndürücü sarhoşluğun bile birden berrak bir uyanıklığa dönebileceğini tecrübelerimle öğrenmiştim. Geçen yıl bir arkadaşın veda yemeğinde olmuştu bu. Kuzey Bohemyalı çok zengin bir fabrikatörün kızıyla evlenen arkadaşım düğünden önce bize nefis bir ziyafet vermişti. Cömert oğlan, gerçekten, hiçbir şey esirgememişti; en sert koyu Bordo şarapları, o günkü havamıza göre kimimizi hüzünlendiren, kimimizi coşturan çeşit çeşit şaraplar vardı. Herkes dostça birbirine sarılıyor, gülüyor, yüksek sesle konuşuyor, şarkı söylüyordu. Durmadan kadehler tokuşturuluyor, en sert konyaklar, likörler içiliyor, fosur fosur tüttürülen sigaraların, pipoların dumanları savruluyordu. Havası gittikçe ağırlaşan salonu mavi sis bulutunu andıran yoğun bir duman sarmıştı. Dumandan, dışarıda havanın ağarmaya başladığını bile kimse fark etmemişti. Sabahın saat 3'ü ya da 4'ü olmalıydı, çoğunun, yerinde oturacak hali kalmamıştı; ancak, her yeni kadeh tokuşturmada cam gibi bulanık bakışlarını zorlukla kaldırıyorlardı masanın üzerinden. Tuvalete gidenler de, ya tökezleyerek yalpa vura vura kapıya kadar gidebiliyor ya da boş bir çuval gibi oracığa yığılıveriyordu. Zihinler iyice bulanmış, kimsenin düşünce, doğru dürüst laf edecek hali kalmamıştı.

İşte böyle bir anda, birden kapı açıldı, Albay –ileride on-
dan daha sık söz edeceğim– daldı içeri. Gürültüden, pek
az kimse onun geldiğini fark ettiği için hızla masanın ya-
nına gelerek yumruğunu kirli mermere indiriverdi; bütün
tabaklar ve bardaklar şangırdadı. En sert sesiyle bağıra ba-
ğıra: “Susun!” diye emir verdi.

Salonda herkes sus pus kesilmişti; başını kaldıramaya-
cak kadar sarhoş olanlar bile ayılmıştı. Albay öğleden önce
bir teftişin beklendiğini bildirdi, kısaca. Her şeyin kusur-
suz olacağını, askerlerin bölüğü mahcup çıkarmayacağını
umduğunu da ekledi. Garip bir şey oldu o sırada. Hepimiz
bir silkinişte toparlandık; içkinin uyuşturucu etkisi içi-
mizde açılan bir pencereden uçup gitmişti sanki. Gevşeyen
yüzler değişmiş, görev bilinciyle gerilivermişti. İki dakika
içinde masa boşalmıştı. Herkes kendine düşen görevin ne
olduğunu biliyordu. Birlik uyandırılmış, emir erleri işle-
rinin başına koşmuştu. Eyerlerin düğmelerine varıncaya
kadar her şey pırıl pırıl temizlenmiş, teftişe hazırlanmıştı.
Birkaç saat sonra herkesin çekindiği, korktuğu teftiş başa-
rıyla atlatılmıştı.

Telgrafı alır almaz ben de tıpkı böyle oldum işte. Tatlı
sarhoşluğum birden uçup gidiverdi. Koca bir gün kabul et-
mek istemediğim gerçekleri o saniyede görüvermiştim: Bu
coşkunca sevinç aldatıcı bir sarhoşluktan başka bir şey de-
ğildi; güçsüzlüğümden, merhametimden dolayı başkalarını
aldatmış, kendimi de suçlu, kabahatli duruma düşürmüş-
tüm. Dr. Condor’un benimle hesaplaşmak için geldiğini
anlamıştım. Hem kendimin, hem de bir yabancının alda-
tıcı coşkunluğunun bedelini ödemeye hazırlanmalıyım.

Zamanında yetişebilmenin sabırsızlığıyla, şarap evine
Doktor’un verdiği saatten on beş dakika önce gittim. Dr.
Condor, tam saatinde, iki atlı bir arabayla geldi. Hoşbeşe
gerek görmeden, hemen söze girdi:

“Zamanında gelmişsiniz. Size güvenebileceğimi biliyordum zaten. En iyisi, yine eski köşemize çekilelim. Konuşacaklarımızı başkaları duysun istemiyorum.”

Dr. Condor’un o uyuşuk, gevşek halinde bir şeylerin değiştiğini sezinlemiştim. Heyecanlı, kendine güvenen adımlarla benden önce içeri girdi, hemen yanımıza koşan garson kıza, neredeyse kaba bir dille: “Bir litre şarap!” diye emir verdi. “İki gün öncekinden olsun. Sonra da, bizi yalnız bırakın. Ben sizi çağırırım.”

Oturduk. Garson kız şarabı masaya koyar koymaz, Doktor söze başladı:

“Kısa, açık konuşacağım. Acele etmeliyim; yoksa, dışarıda herkes bizim burada gizli işler çevirdiğimizi sanır. Zaten şoförü güçlkle savdım başımdan; kapıda beklemek istiyordu. Hemen konuya geçiyorum, neler olduğunu bir an önce bilesiniz diye.

“Evet, önceki gün Kekesfalva’dan telgraf aldım. ‘Sayın dostum, hemen gelmenizi rica ediyorum. Hepimiz sizi sabırsızlıkla bekliyoruz. Size daima güvenen, müteşekkir olan Kekesfalva’ diyordu telgrafta. Sık sık kullanılan ‘hemen’, ‘sabırsızlıkla’ gibi aşırı deyimler hoşuma gitmemişti: Ne vardı bu kadar sabırsızlanacak? Daha birkaç gün önce Edith’i muayene etmiştim. Sonra, bana olan güvenini telgrafla bildirmek de ne demek oluyordu, aşırı teşekkürleri niyeydi? Meselenin üzerinde durmadım, telgrafı da koydum bir yana. Arada sırada ihtiyarın bu tür çılgınlıkları tutardı. Gelgelelim, dün sabah olanlar birden beni kendime getirdi. Edith’ten upuzun bir mektup gelmişti, özel ulakla yollanan mektup bir yığın hezeyanla doluydu. Yeryüzünde onu bu dertten kurtaracak tek insanın ben olduğumu zaten başından beri biliyormuş. Tedavide bu derece ilerlediğimiz için, ne kadar mutlu olduğumu bana belirtmekten acizmiş. Kayıtsız şartsız kendisine güvenebileceğimi bilmem için bu mektubu yazmış. Ne kadar

zor olursa olsun, ben ne söylersem hepsini yapacaktım. Yeni tedaviye hemen başlamalıymışım, sabırsızlıktan ölecektim. Ona güvenebilirdim; ama, hemen başlamalıymışım, hemen. Böyle devam edip gidiyordu mektup.

“Mektuptaki ‘yeni tedavi’ kelimesi ayılttı beni. Birinin, ya ihtiyara ya da kızına Profesör Viennot’nun tedavisinden söz etmiş olduğunu anlamıştım. Böyle bir şey insana havadan gelmez ya; bu biri de, elbette ki sizden başkası olamaz, Sayın Teğmen.”

Elimde olmadan bir hareket yapmış olmalıyım ki Doktor hemen atıldı:

“Bu nokta üzerinde tartışmayalım, n’olur! Profesör Viennot’nun yöntemini ben hiç kimseye en ufak bir şekilde bile çıtlatmadım. Bunu sadece siz biliyorsunuz. Ama, dediğim gibi, suçlamaları bir yana bırakalım, ikimiz de boşboğazlık ettik; ben size, siz de başkasına. Sizinle daha dikkatli konuşmak asıl benim görevim olmalıydı. En sonunda, hasta tedavisi sizin sanatınız değil; hastaların, yakınlarının dağarcığındaki kelimelerin öbür insanlarınkinden farklı olduğunu nereden bilebilirdiniz ki! Her ‘belki’ kelimesinin onlar için ‘muhakkak’ demek olduğunu, onlara umudun ancak süzgeçten geçirircesine damla damla verilmesi gerektiğini, yoksa tepeden tırnağa iyimser kesileceklerini nereden akıl edebilirdiniz ki!

“Gelgelelim, şimdi olan olmuş! Önce şu sorumluluk konusunun üzerine bir çizgi çekelim! Nutuk çekmek için çağırmadım sizi buraya. İşime karışmış oldunuz bir kez; bundan ötürü, durumu size açıkça anlatmak zorunluluğunu duyuyorum. Bunun için çağırdım sizi buraya.”

Doktor geldiğimizden beri ilk kez başını kaldırdı, gözlerini doğrudan doğruya üzerime dikti. Bakışlarında en ufak bir sertlik yoktu ama; tersine, sanki bana acıyormuş gibiydi. Sesi de yumuşamıştı şimdi.

“Evet, Sayın Teğmen, şimdi söyleyeceklerimin sizi üzeceğini biliyorum. Ama, dediğim gibi, aşırı duygusal olmanın zamanı değil. Tıp dergisindeki o yazıdan sonra, hemen Doktor Viennot’ya mektup yazdığımı anlatmıştım size; sanırım başkaca bir şey de söylemedim. Dün Edith’in mektubuyla aynı postadan Viennot’nun da karşılığı geldi. Verdiği bilgiler ilk bakışta son derece olumluydu. Viennot, gerçekten de, sözünü ettiği o hastasında, daha birkaç hasta-da şaşılacak başarılar elde etmiş. Gelgelelim, o yöntemi ne yazık ki –üzücü olan nokta da bu– bizim duruma uygulamayacağız. Profesör Viennot, verem sonucu meydana gelen omurilik bozukluklarını tedavi ediyor. Tıbbi ayrıntılara geçmeden açıklamaya çalışayım: Bu gibi durumlarda omurilik sinirlere baskı yapar, bu baskının niteliğinde yapılan değişiklikle de sinirler yeniden işler hale gelirler. Merkezî sinir sisteminin söz konusu olduğu bizim durum için ise Profesör Viennot’nun bütün tedavi usulleri geçersiz. Korse giyip kımıldamadan yatmak, güneş ışınları, kendi bulduğu özel jimnastik hareketleri hep boş, yani. Profesörün yöntemi ne yazık ki –evet, ne yazık ki– bizim duruma hiçbir şekilde uygulanamaz. ‘Bütün bu tedavi şekillerini zavalı yavrucağa yüklemek ona eziyet etmekten başka işe yaramaz.’ diyor Viennot. Size söylemek zorunda olduğum buydu işte. Şimdi gerçek durumu biliyorsunuz; birkaç ay içinde yeniden dans edip, koşup sıçrayabileceğini söyleyerek zavallı kızcağızı nasıl umutlandırdığınızı, deli ettiğinizi de öğrendiniz. Kimse benim ağzımdan böyle budalaca bir sözün çıktığını duyamazdı. Koca bir gökyüzünü tüm yıldızlarıyla alaşağı edip umut veren size ise, haklı olarak, herkes inanacak, güvenecek. Çünkü bütün iş sizin başının altından çıkıyor.”

Parmaklarımın katılaştığını hissettim. Telgrafı daha masamda görür görmez, bilinçaltı, bütün bunların ola-

cağını sezinlemiştim. Buna rağmen, Dr. Condor durumu bütün açıklığıyla ortaya koyunca, yine de kafama kör bir balta indirilmiş gibi oldum. Kendimi savunmak isteğini duydum, elimde olmadan. Bütün sorumluluğu yüklenmek istemiyordum. Ancak, suçüstü yakalanan bir öğrencinin kırık dökük cümleleri döküldü ağzımdan:

“Ama, nasıl olur?.. Ben iyi niyetle yaptım bunu... Kekesfalva’ya bazı şeyler anlattıysa, bunu... bunu...”

Doktor: “Biliyorum, biliyorum.” diye sözümü kesti. “Kuşkusuz size baskı yapmıştır, boğazınıza sarılmıştır; güçsüzlüğü, umutsuzluğuyla gerçekten karşısındakinin kolunu, kanadını kırar. Evet, biliyorum, biliyorum... Ancak, ancak merhamet duyduğunuz için, en masum, dürüst nedenlerden ötürü zaaf gösterip bunu yaptığınızı biliyorum. Ama, sanırım sizi önceden uyarmıştım. Şu kör olası merhametin iki yönlü bir duygu olduğunu söylemiştim size. Bu duyguyu yerinde harcamasını bilmeyen uzak durmalı ondan; öncelikle, kalbine sokmamalı onu. Acımak, tıpkı morfinde olduğu gibi, hastayı ancak başlangıçta rahatlatır, acıyı uyuşturur. Ama, kullanılan miktarın ölçüsü kaçırıldı mı ya da zamanında kesilmedi mi, öldürücü bir zehir olur. İlk birkaç iğne acıyı uyuşturur, azaltır. Ne yazık ki vücudumuzun da, ruhumuzun da anlaşılmaz bir alışma gücü vardır. Sinirler nasıl her gün biraz daha morfine ihtiyaç duyarsa, duygular da merhamete doymazlar, zamanla biraz daha, biraz daha fazlasını isterler, insanın verebileceğinden de fazlasını. Sonunda da, öyle bir an gelir ki, ‘hayır’ demek gerekir; hastanın –sanki o güne kadar ona hiç yardımınız olmamış gibi– sizden nefret edebileceği düşünülmez bile.

“İşte böyle, sevgili Teğmen: Merhamet duygusunu dizginlemeyi bilmek gerek; yoksa, ilgisizlikten de kötü sonuçlar verebilir, daha zararlı olabilir. Biz doktorlar çok iyi biliriz bunu; yargıçlar, icra memurları, borç para verenler

de bilirler. Bütün bu adamlar kendilerini merhamet duygularına bıraksalardı, koca dünyamızda hiçbir iş görülmezdi. Şu merhamet denen şey tehlikelidir. Zayıf davranmakla neler yol açtığınızı siz kendiniz de gördünüz.”

“Evet ama, insanı umutsuzluğuyla baş başa bırakmak da olmaz ki... Bunda kötü ne var ki, biraz...”

Dr. Condor birden öfkelen-di:

“Var, var; olmaz olur mu! Sorumluluk var; hem de öylesine büyük bir sorumluluk var ki! Merhametiyle bir başkasını çılgına çevirmek büyük sorumluluklar yükler insana! Yetişkin, akli başında biri, herhangi bir meseleye karışmadan önce, iyice düşünmeli; nereye kadar gidebilirim, diye. Başkalarının duygularıyla oynamamalıyız. Evet, iyi, dürüst niyetlerle bu zavallı insanlara umut verdiğinizi kabul ediyorum. Gelgelelim, önemli olan, bir kimseye karşı iyi ya da yumuşak davranmak değildir; sonunda neyin elde edilip ne başarıldığıdır. Merhamet duymak güzel şey! Yalnız merhamet iki çeşittir. Bunlardan zayıf, duygusal olanı, kalbin bir yabancıнын ızdırabı karşısında duyduğu üzücü sarsıntıdan bir an önce kurtulmakta gösterdiği sabırsızlıktır. Merhametin böylesi acıyı paylaşmaz; başkasının acısını kendi ruhundan uzaklaştırma içgüdüsüdür bu sadece. Asıl gerçek, değerli olan merhamet ise, duygusal değildir; ama ne istediğini bilir; gücünün son damlasına kadar, hatta gücünü de aşan bir direnmeyle dayanır; sabırlıdır, yaratıcıdır. Ancak sonuna kadar gidebilen, bu sona kadar dayanabilen, sonsuz sabrı gösterebilen kimse insanlara yardımcı olabilir, onlara yardım edebilir. Kendini feda ederse, yardım edebilir. Evet, ancak o zaman.”

Sesi bilinmez bir acıyla titremişti sanki. Birden Kekesfalva'nın anlattıkları geldi aklıma: Dr. Condor iyi edemediği kör bir kadınla sırf kendini cezalandırmak için evlenmişti. Kadınsa, ona müteşekkir olacak yerde, eziyet ediyordu.

Dr. Condor bu arada sıcacık elini omzuma koymuştu.

“Bunları kötü bir maksatla söylemedim. Duygularınız sizi kısıktırak yakalamış; herkesin başına gelebilir bu. Şimdi asıl konumuza gelelim; ortak konumuza. Ruhsal çözümlemeler yapıp gevezelik etmeye çağırmadım sizi buraya. Çıkar yol aramak gerek. Görüşümü ikinci kez yanlış yanlışmanızı istemem. Şimdi dinleyin! Edith’in mektubundan anladığıma göre, dostlarımız çılgınlığa kapılmışlar. Kızcağızı, hemencecik iyileştireceğimizi kafasına sokmuşsunuz! Böyle çılgınca bir düşünce tehlikeli bir şekilde kafalarına yerleşmiş olsa bile, yeni bir manevrayla durumu kurtarmanızdan başka yapacak şey kalmıyor; ne kadar çabuk davranırsanız hepimiz için iyi olur. Onlar için şiddetli bir sarsıntı olacak elbette. Gerçek her zaman acı bir ilaçtır. Yalnız, böyle bir çılgınlığın daha da büyüüp kök salmasına göz yummak olmaz. Bunu dikkatli bir şekilde yapmayı bana bırakın.

“Şimdi gelelim size! Benim için en rahatı bütün suçu size yüklemek olurdu. Sözlerimi yanlış anladığınızı, bire bin katarak anlattığınızı ya da uydurduğunuzu söylemek çok kolay olurdu. Ama, ben böyle yapmayacağım, her şeyi üzerime alacağım. Yalnız, hemen söyleyeyim, sizi büsbütün meselenin dışında bırakamam, ihtiyarı, korkunç inatçılığını bilirsiniz. Meseleyi ona yüz kere anlatsam, mektubu da göstersem, o yine durmadan: ‘Ama, siz Teğmen’e söz vermiştiniz...’ ya da: ‘Teğmen dedi ki...’ diye yakıncaktır hep. Her şeye rağmen bir umut olduğuna beni de, kendini de inandırmak için, hep sizi ileri sürecektir. Sizin tanıklığınız olmadan ondan kurtulamam, bu yüzden. Hayal gücü, termometrenin cıvası gibi, öyle bir silkeleyişte alışılagelmiş edilemez. Gaddarca, iyileşmez dediğiniz hastalardan birine bir tutam umut verin, bunu önce kalas, sonra da bu kalastan koca bir ev yapar. Ne var ki böyle havada binalar

yapıp hayaller kurmak hastalar için son derece tehlikelidir. Benim de, doktor olarak görevim, tehlikeli umutlar iyice yerleşmeden, bu hayaller binasını yıkmaktır. Vakit geçirmeden meseleyi kesin bir şekilde ciddiyetle ele almalıyız.”

Dr. Condor sustu. Benim onayımı beklediği belliydi. Bense bakışlarıyla karşılaşmaya cesaret edemiyordum.

Yüreğim küt küt atarken, bir gün önceki bütün görüntüler kafamın içinde birbirini kovalıyordu. O güzelim yaz gününde nasıl da kırlarda neşeyle araba yolculuğu yapmış, hastanın yüzü güneşten, mutluluktan nasıl parlamıştı! Edith minik tayıları nasıl okşamış, düğünde nasıl da sultanlar gibi oturmuştu! İhtiyarın gözyaşları da nasıl akıp durmuştu, gülen dudaklarının üzerine! Bütün bu güzel şeyleri bir kalemde yıkmak, iyiye doğru gelişme gösteren hastayı yine eski durumuna getirmek, umutsuzluğundan kurtulan kızcağızı tek bir sözle sabırsızlık denen cehenneme yeniden itivermek! Hayır, hiçbir zaman yapamazdım bunu. Çekine rek görüşümü açıkladım:

“Peki ama, daha iyi olmaz mıydı...”

Doktorun beni süzen bakışları altında sözüm yarıda kaldı.

“Ne yapsaydık?” diye sert sert sordu.

“Demek istiyorum ki, durumu ona açmak için biraz beklemek daha iyi olmaz mı?.. Hiç değilse birkaç gün, çünkü... Çünkü... Dün Edith’in kendini bu tedaviye iyice hazırlamış olduğunu anladım... Yani, kendini manen hazırlamış, demek istiyorum... Geçenlerde sizin de belirttiğiniz gibi, Edith şimdi bütün ruhsal gücünü toplamış durumda... Demek istiyorum ki, bu yeni tedavinin kendisini büsbütün iyileştireceği inancını bir süre daha korursa, kendi kendine daha çok şey başarır. Siz... Siz görmediniz, sadece iyileşeceği haberinin bile onda nasıl etki yarattığını tahmin edemezsiniz... Bunu duyar duymaz, hemen daha iyi yürümeye

başladı gibi geldi bana... Diyorum ki, önce bir etkisini denesek... Elbette..." Dr. Condor'un beni şaşkın şaşkın süzdüğünü görünce, sesimi alçalttım. "Elbette ben pek anlamam bunlardan." diye bağladım sözümü.

Dr. Condor beni bir süre daha süzdükten sonra, homurdandı: "Şuna bir bakın hele! Nelere de burnunu sokuyor! İyice meselenin içine girmişe benziyorsunuz, ruhsal güçleri bile öğrenmişsiniz! Üstelik, tıbbi gözlemlerinizi de var! Farkına varmadan kendime bir yardımcı bulmuşum! Ne var ki..." Ellerini sinirli sinirli saçlarında dolaştırdı. "Aslında, söyledikleriniz pek mantıksız da sayılmaz. Özür dilerim, tıp dilinde 'mantıksız' demek istiyorum. Tuhaf, gerçekten tuhaf! Edith'in o heyecan dolu mektubunu alınca ben de bir an için kendi kendime sordum: 'Hızla iyileşeceğini hazır kızın kafasına koymuşken, bu coşkunca değişiklikten yararlanamaz mıyız?' diye. Hiç de fena düşünmediniz, meslektaşım! Durumu ayarlamak çocuk oyunu kadar kolay. Edith'i bir doktor arkadaşımın bulunduğu Engadin'e göndeririz; gerçekte eskisi olduğu hâlde, bunun yeni tedavi usulü olduğuna inandırırız onu. İlk ağızda başarılı olur bu; Edith'ten teşekkür mektupları alırız. Edith'in kurduğu hayaller; hava, yer değişikliği; bütün bunlar gerçekten yardımcı olur. Edith Engadin'de geçireceği on dört gün sonunda sizi de, beni de şaşırtabilir belki de. Evet ama sevgili Teğmen, ben doktor olarak sadece başlangıcı değil, durumun gelişimini, hatta sonunu da düşünmeliyim. Böylesine çılgınca umutların kaçınılmaz –evet gerçekten kaçınılmaz– tepkisini de hesaba katmam gerek. Doktor olarak, satranç oyuncusu, sabırlı bir oyuncu olmalıyım; kumarbaz değil, hele kumar parasını bir başkası öderse."

"Yalnız... Siz de önemli bir iyileşme olacağını söyledinize göre..."

“Elbette... Başlangıçta epeyce ilerleme olur. Hayalin, duygunun kadınlar üzerinde şaşılacak bir etkisi vardır. Gelgelelim, birkaç ay sonrasını siz kendiniz bir düşünün hele. Sözünü ettiğimiz ruhsal güçler yitirildiği, kamçılanan istek tükendiği, ihtiras kalmadığı halde haftalardır büyük bir heyecanla, gerginlikle beklenen iyileşme bir türlü görülmezse durum ne olacak? Edith’in şimdiden umduğu iyileşme görülmezse ne olacak? Bu duygulu, sabırsızlıktan bitip tükenmiş insan üzerinde bunun çökertici etkisini bir düşünün! Bizim durumumuzda söz konusu önemsiz bir iyileşme değil, temelden bir değişmedir. Yavaş ama güvenle ilerleyen sabır yönteminden gözü pek, tehlikeli sabırsızlık yöntemine geçistir bizim vakada esas olan. Kızcağız aldatıldığını fark ederse, bana, başka bir doktora ya da insanlara bir daha inanabilir mi? Acı da olsa, gerçeği söylemek yine en iyisidir. Doktorlukta bıçak, çoğu kez başvuru en yumuşak çaredir. Hiçbir şeyi gizlememeli! Böyle bir yalanın sorumluluğunu vicdanıma yükleyemem. Siz de bir düşünün, benim yerimde olsaydınız böyle bir sorumluluğu göze alır mıydınız?”

Düşünmeden: “Evet.” diye karşılık verdim, bu kadar çabuk evet demekten kendim bile ürktüm. “Demek istiyorum ki,” diye arkasından ekledim hemen, “hiç değilse biraz iyileştikten sonra, ona meseleyi olduğu gibi söyledim... Özür dilerim, Doktor Bey, belki biraz ileri gitmiş olabilirim... Yalnız, son zamanlarda benim kadar incelemediniz onları. Bu insanların ayakta durabilmeleri için bazı şeylere nasıl ihtiyaçları olduğunu benim kadar bilmiyorsunuz siz. Elbette gerçeği söylemeli kızcağıza; ama, ancak bu gerçeği kabul edecek duruma geldiği zaman... Şimdi değil, Doktor Bey. Yalvarırım, Doktor Bey, şimdi değil, hemen şimdi değil!”

Durakladım. Dr. Condor’un bakışlarındaki merak şaşırtmıştı beni.

“Peki, ne zaman söylemeli?” diye düşünceli bir halle sordu. “Hepsinden önemlisi, bunu kim üzerine alacak? Günün birinde bunu ona açıklamak gerekecek; o zaman uğrayacağı hayal kırıklığı yüz kat daha tehlikeli, onu öldürecek kadar tehlikeli bile olur. Böyle bir sorumluluğu yüklenir misiniz, gerçekten?”

“Evet!” dedim kararlı bir sesle. (Onunla köşke gitmek zorunda kalmaktan korkmuştum da ondan böyle acele karar vermiştim sanıyorum.) “Sorumluluğu üzerime alıyorum. Büsbütün, kesin olarak iyileşeceği umudunu vermenin Edith’e pek çok yardımı dokunacağına inanıyorum. Bir gün ona gerçeği açıklamak gerekirse, bunu ben yapacağım. Onun da bunu anlayışla karşılayacağına eminim.”

Dr. Condor gözlerini üzerime dikip: “Hey Tanrım!” diye homurdandı. “Çok güveniyorsunuz kendinize. En tuhafı da bu inancınızı başkalarına da aşılamanız; önce onlara aşıladınız, korkarım şimdi de bana! Evet, bir buhran patlak verdiği zaman, Edith’i yeniden yatıştırma sorumluluğunu gerçekten üzerinize alırsanız, işin rengi değişir. O zaman, kızın sinirleri yatışana kadar birkaç gün daha beklemek göze alınabilir... Ama, bu gibi görevlerde geriye dönüş yoktur, Teğmen! Önceden sizi iyice uyarmak benim ödevim. Biz doktorlar, her ameliyattan önce, akla gelebilecek bütün tehlikelere karşı ilgilileri uyarırız. Böyle uzun süren bir kötürümlüğün kısa zamanda iyileşeceğine söz vermek neşterle ameliyat etmekten daha az sorumluluk isteyen bir iş değildir. Yüklendiğiniz sorumluluğu iyice bir düşünün önce; bir kez kandırılan birini yeniden diriltmek için epey güçlü olmak gerekir! Kapalılıktan hoşlanmam, meselelerin açıklığa kavuşmasını isterim. Durumu kesin bir şekilde Kekesfalva’lara açıklamak niyetinden vazgeçmeden, o usulün bizim durumumuza uygulanamayacağını, ne yazık ki daha uzun süre sabretmeleri gerektiğini onlara söylemeden

önce, bir şeyi öğrenmek istiyorum: Size güvenebilir miyim? Beni yarı yolda bırakmayacağınıza güvenebilir miyim?”

“Yüzde yüz güvenebilirsiniz.” dedim.

“İyi.” dedi Dr. Condor, şarap bardağını itiverdi öteye. Daha bir damlasını bile ağzımıza koymamıştık. “Daha doğrusu, iyi olacağını umalım. Çünkü meseleyi ileriye atmakla pek rahatlamış değilim. Şimdi size, kesin olarak, daha nereye kadar ileri gidebileceğimi söylüyorum! Gerçekten bir adım bile uzaklaşmayacağım, bu bir. İkincisi, Engadin’de bir süre kalmalarını salık vereceğim ama, Viennot yönteminin daha hiçbir şekilde denenmediğini, mucize beklememelerini kesinlikle belirteceğim. Yalnız, yine de, size güvenerek, birtakım budalaca umutlarla hâlâ havarlarda uçmaya devam ederlerse, o zaman meseleyi –bana söz verdiğiniz gibi– sizin kendi meselenizi vakit geçirmeden düzeltmek size düşer. Belki doktorluğumun sesine kulak vermeyip size güvenmekle biraz ileri gitmiş oluyorum ama, bu kadar sorumluluğu da üzerime alıyorum artık. Eninde sonunda ikimiz de bu zavallı hastanın iyileşmesini istiyoruz.” Ayağa kalktı. “Dediğim gibi, hayal kırıklığı buhrana yol açarsa size güveniyorum. Sabırsızlığınız benim sabırlılığımdan daha fazlasını elde eder inşallah. Zavallı yavruyu birkaç hafta daha güven içinde rahat bırakalım! Bu arada, onu sahiden bir parçacık iyileştirebilirsek, bu benim değil, sizin eserinizdir. Bugünlük bu kadar! Geç kaldım bile. Beni bekliyorlardır.”

Dışarı çıktık. Araba kapının önünde bekliyordu. Tam Doktor arabaya binmişti ki, dudaklarım titreyiverdi birden, onu geri çağırmak ister gibi. Atlar çoktan yola koyulmuştu. Arabayla birlikte, artık değiştirilemeyecek olan kadar de yola çıkmıştı böylece.

Üç saat sonra kışladaki masamda bir mektup buldum. Acele yazıldığı belliydi. Kekesfalva’nın şoförü bırakmıştı.

Yarın sabah mümkün olduğu kadar erken bize gelin. Size anlatacak çok şey var. Az önce Dr. Condor buradaydı. On gün içinde yola çıkıyoruz. Korkunç mutluyum.

Edith.

• • •

O kitabın tam da o gece elime geçmesi garipti. Genellikle, kitap meraklısı sayılmam. Kışladaki odamın camsız, sallantılı rafında, bizim mesleğin alfabesi olan “Askerlik Yönetmeliği”, “Askerlik Bilgisi” gibi topu topu altı yedi kitap vardı; yanında da, tek sayfası bile açılmamış, iki düzine kadar klasik eser. Subay adayı okulundan beri gittiğim her garnizona taşıyıp durmuştum bunları, oturmak zorunda olduğum, duvarları çıplak, yabancı odalara belki biraz kişisel bir hava verir düşüncesiyle. Bunların arasında kötü basılmış, kötü ciltlenmiş, sayfalarının ancak yarısı açılmış birkaç kitap daha vardı. Bu kitapları ele geçirmem oldukça garipti. Bizim kahveye, arada sırada, ufak tefek, kambur bir satıcı uğrardı. Garip bakışlı, mahzun gözlü bu satıcı mektup kâğıdı, kurşun kalem, açık saçık kitaplar gibi şeyleri bize zorla satardı. Casanova’nın aşk serüvenleri, Decamerone hikâyeleri, bir şarkıcı kadının anıları, eğlenceli kışla hikâyeleri gibi, sözüm ona kibar edebiyat örneklerinin süvari çevrelerinde iyi alıcı bulacağını umardı nedense. Merhametten –hep bu merhametten yine– belki de biraz o üzgün haliyle ısrarlı asılışından kurtulmak için, bu kötü baskılı kitaplardan üç dört tanesini alıp sonra da kitaplığın bir köşesine öyle atıvermiştim.

O akşam, hem yorgun, hem de uyuyamayacak, kafamı toparlayıp düşünemeyecek kadar sinirlerim gergin olduğundan, oyalanıp uyuklayabileyim diye, okuyacak bir şeyler aradım. *Binbir Gece Masalları*’ndan bir cilt çekip aldım raftan. Çocukluğumdan beri beni hep eğlendiren bu renkli,

çocuksu masalların uyuşturucu bir etki yapacağını ummuştum. Yatağa uzandım; yarı uykulu halde, okumaya koyuldum. Miskinlikten, neredeyse sayfaları çevirmeye üşeniyor, açılmamış bir sayfaya gelince de okumadan atlıyordum. Şehzadeyle sultanı anlatan ilk masalı okudum, uyuşuk bir ilgiyle; sonra ötekilerine geçtim. Birden irkiliverdim. Yolda giderken, yere uzanıp yatmış yaşlı, kötürüm bir adama rastlayan bir delikanlının masasına gelmişim. “Kötürüm” kelimesini görünce, içimde keskin bir acıya benzeyen bir şeylerin kıpırdandığını duydum. Bu beklenmedik çağrışımla sanki incecik bir sinir yanmıştı içimde, bir yangın alevine değmiş gibi. Masalda yaşlı kötürüm, gence sesleniyor, yürüyemediğini söylüyor, “Beni omzuna alıp taşıyabilir misin?” diye soruyor. Genç adam merhamet duyuyor. “Merhamet mi? Ah, çılgın! Neden merhametlisin!” diye aklımdan geçirdim. Delikanlı yardımseverlikle çömeliyor, yaşlı adamı sırtına alıyor. Ne var ki, görünüşte kötürüm olan bu yaşlı adam gerçekte bir cindir; hem de kötü bir cin, kurnaz bir büyücü. Delikanlının sırtına biner binmez, çıplak, kıllı baldırlarını kurtarıcısının boynuna öyle bir doluyor ki gencin adamı silkeleyip atmasına olanak yok. Gaddar adam yardımsever genci binek atı gibi kullanmaya başlıyor; bu utanmaz, katı yürekli adam merhametli delikanlıyı durmadan kamçılıyor, mola vermeden koşturuyor. Zavallı genç kötürümü her istediği yere taşıyor, bundan böyle de başına buyruk, özgür bir insan olmaktan çıkıyor. Delikanlı bir binek hayvanı, sefil bir köle olmuştur. Dizleri yorgunluktan titrese, dudakları susuzluktan kurusa bile, bu merhamet kurbanı genç; o kötü, hilebaz ihtiyarı, alın yazısını taşır gibi, sırtında oradan oraya sürüklemek zorundadır artık.

Bir durakladım. Yüreğim göğsümden fırlayacakmış gibi çarpıyordu. Çünkü, masalı okurken, kurnaz ihtiyarın o iğrenç hayali gözümün önüne gelmişti. Yerde uzanıp yatar-

ken yardım dilemek için ağlayarak gözlerini açmış, sonra delikanlının sırtına binivermişti. Bu ihtiyar cinin yandan ikiye ayrık saçları vardı, altın çerçeveli gözlük takmıştı. Rüyalarındaki görüntülerin, yüzlerin yıldırım hızıyla birbirine karışması gibi, masaldaki o ak saçlı ihtiyara, içgüdümlü, Kekesfalva'nın yüzünü yakıştırmıştım. Ben de, onun durmadan kırbaçlayıp koşturduğu binek hayvanıydım. Evet, gırtlığımdaki ağırlığı öyle canlı bir şiddetle duymuştum ki, neredeyse soluğum kesilecek gibi oldum. Kitap elimden düştü, uzandığım yerde öylece buz kesilmiş gibi kaldım. Yüreğimin küt küt attığını duyuyordum. Uykumda bile, o korkunç ihtiyar beni durmadan koşturdu, nereye olduğunu bilmeden koşturup durdu. Ertesi sabah uyandığımda, saçlarım sıırılsıklamdı. Uzun bir yol yürümüş gibi bitik, yorgundum.

Arkadaşlarla ata binip gezmem, görevimi büyük bir titizlikle, gereği gibi yerine getirmem hiçbir işe yaramadı. Öğleden sonra her zamanki yoldan köşke giderken de hayalet ihtiyarın ağırlığını yeniden omuzlarımda duydum; çünkü o sırada daha da güçleşen bambaşka bir sorumluluğu yüklendiğimi vicdanım sarsılarak içimde duyuyordum. O gece parktaki sırada oturan ihtiyar Kekesfalva'ya kızının yakında iyileşeceğini söylediğim zaman, bunu acımdan doğan gerçeği saklamak duygusuyla yapmıştım; istemeden, hatta isteğime karşı böyle söylemiştim; ama bilinçli bir yalan, kaba bir aldatmaca yoktu bunda. Şimdi ise yakında bir iyileşmenin beklenmediğini bildiğim için, soğukkanlı, kararlı, hesaplı kitaplı, durmadan sahte tavırlar takınmak zorundaydım. İşleyeceği suçu haftalar, aylar öncesinden bütün ayrıntılarıyla tasarlayan, savunmasını bile en ince noktasına kadar kurnazca düşünen bir canı gibi, mimiklerimle en ufak bir ipucu bile vermeden, inandırıcı bir sesle yalan söyleyecektim. Bu dünyadaki en büyük kötülüğün,

kabalıktan, kötülükten değil, güçsüzlükten, yufka yürekli-
likten doğduğunu anlıyordum artık.

• • •

Kekesfalva’larda her şey korktuğum gibi oldu. Kulenin terasına adımımı atar atmaz, coşkun bir sevinçle karşılandım, ilk bakışlarından kaçınmak için, çiçek getirmiştım. Edith: “A, bu çiçekler de ne! Primadonna mıyım ben!” deyince, sabırsızlıktan içi içine sığmayan kızın yanına hemen oturmam gerekti.

Edith soluk almadan, rüyada gibi bir sesle anlatıyor, durmadan anlatıyordu: Dr. Condor –ah, dünyada eşi bulunmaz bu adam– onu yeniden yüreklendirmiş, umutlandırmış. On güne kadar İsviçre’de Engadin’deki sağlık yurduna gideceklermiş. İşi esaslıca ele aldıklarına göre, niye bir gün daha beklesinlermiş? Şimdiye kadar yapılanların hepsinin yanlış olduğunu önceden biliyormuş zaten; elektrik tedavisiyle, masajlarla, o saçma sapan aletlerle hiçbir iyileşme olmayacağını biliyormuş. Aman yarabbi! Çoktan zamanı gelmiş artık bu işin; yoksa, iki kez canına kıymayı denemiş ama, başaramamış. Bana söylememiştii bunu. İnsan sürekli böyle yaşayıp gidemezmiş, bir saat bile tek başına kalmadan, her adımda, her davranışta başkalarının yardımını bekleyerek, boyuna göz önünde, denetim altında yaşayamazmış; üstelik, başkalarına yük olmanın, herkesi bıkip usandırmanın duygusu altında ezilerek. Evet, zamanıymış, tam zamanıymış. Doğru bir tedavi uygulanırsa, nasıl çabuk iyileşebileceğini kendi gözlerimle görecektmişim. Durumu değiştirmeyen o bir yığın küçük iyileşme belirtilerinin ne önemi varmış ki! Tümüyle iyileşme olmalıymış, yoksa, hastalık geçmiş sayılmazmış. Ah, bunu önceden sezinlemek ne güzel şeymiş!

Sıçrayan, her yana saçılan, fışkıran bir heyecan çağlayanı gibi böylece sürüp gidiyordu bu sözler. Ateşi yükselen bir hastanın sayıklamalarını dinlerken, bir yandan da saniye sekmeyen doğru bir saatle nabzın çılgın atışlarını sayan doktor durumundaydım. Çünkü bu alev alev yanma, bu coşkunca ateş ruhsal tedirginliğin, dengesizliğin belirtisiydi açıkça. Ancak bir doktor bunu böyle değerlendirdi. Çabuk çabuk anlatırken, arada bir ağzından hafif köpük halinde çıkan aşırı kahkahaları duyunca ürperiyordum. Çünkü onun bilmediği bir şeyi biliyordum; Edith'in kendi kendini aldattığını, bizlerin de onu aldattığımızı biliyordum. Sonunda, konuşmasını bitirip susunca, sanki gece yarısı trenle giderken aniden tekerlekler duruvermişçesine korktum. Birden susan Edith olmuştu. Sonra bana sordu:

“E, siz ne diyorsunuz buna? Neden böyle sersem sersem... Özür dilerim, böyle ürkmüş gibi duruyorsunuz? Neden hiçbir şey söylemiyorsunuz? Benim için hiç mi sevinmiyorsunuz?”

Kapana kısıtılmış gibi gördüm kendimi. Ya şimdi içtenlikle, coşkun bir sevinçle davranmayı başaracaktım ya da hiçbir zaman. Yalnız, yalan söylemekte acınacak kadar acemiydim henüz; bile bile aldatmak sanatını öğrenememiştim. Böyle olunca da, güçlkle ancak birkaç kelimeyi toparladım.

“Nasıl böyle bir şey düşünebilirsiniz?” dedim, kekeleyerek. “Sadece, çok şaşırdım... Anlamalısınız bunu... Bizim Viyana’da, büyük bir sevinci anlatmak için ‘dili tutuldu’ derler... Elbette çok seviniyorum sizin için.”

Yapmacık, soğuk sesimden kendim bile tiksiniştim. Tutukluğumu Edith de fark etmiş olmalıydı; hemen değişmişti çünkü. Rüyadan sarsılarak uyandırılan bir insanın huysuzluğuyla sevinci sönmüştü. Az önce sevinçle

parlayan gözleri donuklaştı, bakışları sertleşti, kaşlarının arasındaki çizgi iyice gerildi.

“Peki ama, ben o büyük sevincinizi pek fark etmedim.” dedi. Sözlerindeki kırıncı, küçültücü ifadeyi çok iyi anlamıştı, onu yatıştırmaya çalıştı.

“Bak, yavrum...” deyince, hemen parladı: “Bana ikide bir yavrum, çocuğum deyip durmayın! Bundan hoşlanmadığımı biliyorsunuz. Benden pek mi büyüksünüz sanki? Pek şaşırmamış, daha önemlisi, pek ilgi duymamış olmanıza şaştığımı söyleyebilirim sanıyorum. Ama, neden sevinmeyesiniz ki? Burası birkaç ay kapalı kalınca, siz de izne çıkmış olacaksınız. O zaman arkadaşlarınızla rahatça kahvede oturup kâğıt oynar, bu can sıkıcı iyilikseverlik görevinizden de kurtulmuş olursunuz. Evet, evet, sevinmiş olduğunuza inandım şimdi. Rahat günler başlıyor sizin için.”

Edith’in konuşma tarzı öylesine vurucu ve kırıncıydı ki, hiç de rahat olmayan vicdanının derinliklerine kadar bunun acısını duydum. Hiç kuşkusuz, kendimi ele vermiş olmalıydım. Böyle anlarda öfkelenmesinin tehlikeli olduğunu bildiğim için, dikkatini başka yöne çekip tartışmayı şakaya dökmeyi denedim:

“Rahat etmek... Ne kadar da kolay görünüyor bu size! Temmuz, ağustos, eylül aylarında süvarilerin rahat etmesi ha! Bütün bu gürültü patırtıların, en yoğun eğitimlerin bu aylarda olduğunu bilmiyor musunuz? Önce manevra hazırlıkları, sonra Bosna’ya, Galiçya’ya gidip gelmeler, sonra manevralar, büyük geçit törenleri! Sinirli subaylar, burnundan soluyan askerler, sabah karanlığından akşama dek en yorucu, sinir bozucu bir çalışma. Eylül sonuna kadar sürüp gider bu eğlence!”

Edith: “Eylül sonuna kadar mı?” dedi. Birden bir düşünceye dalmıştı. Kafasını bir şeyler kurcalıyor gibiydi. Sonra: “Peki, ne zaman...” dedi, “Ne zaman geleceksiniz?”

Anlamamıştım. Ne demek istediğini sahiden anlamamıştım, saf saf sordum:

“Nereye geleceğim?” Kaşları yeniden çatılıverdi:

“Hep böyle aptal aptal sormayın! Bize, beni görmeye elbette.”

“Engadin’e mi?”

“Ya nereye olacak? Yoksa Tripstrill’e mi sandınız?”

Ne demek istediğini kavramıştım sonunda. Bunu düşünmek bile saçmaydı benim için. Cebindeki en son yedi kronunu o çiçeklere veren, yarı yarıya indirimli biletlere rağmen Viyana’ya her kaçamak yolculuğu hovardalık sayan benim gibi biri ne bana, ne de ona yararı dokunmayacak Engadin yolculuğunu nasıl göze alabilirdi?

İçten gelen bir kahkaha attım:

“Nasıl da belli oluyor sivillerin askerleri hiç tanımadığı! Kahvelerde oturup bilardo oynarız, bulvarda tur atarız, canımız çekerse de sivil elbiselerimizi giydiğimiz gibi birkaç haftalığına dünya turuna çıkarız. Çok basittir böyle kısa bir yolculuğa çıkmak. İki parmağımızı kasketimize götürüp selam durarak Albay’ın karşısına çıkar, “Hoşçakalın, Albayım!” deriz. “Askerlik oynamayı canım çekmiyor artık! Yeniden keyfim gelene kadar, şimdilik hoşçakalın!” Bizim yüksek kademelerde işlerin nasıl döndüğünü bir bilerseniz! İçimizden biri bir saatçik izin istese, şeritlerini bağlayıp, Albay’ın önünde mahmuzlarını birbirine vurup hazırola geçerek, ricasını bildirmek zorundadır. Evet ya, bir saatçik izin için böyle uzun boylu gülünç tören yapılır bizde. Bütün bir gün izin isterseniz, ya halanızın ölmesi ya da aileden birinin cenaze töreni gereklidir. Tam manevra zamanında Albay’a gidip de, “İsviçre’de sekiz günlük tatil yapmak istiyorum.” desem, yüzünün ne hal alacağını görmenizi isterdim doğrusu. Hiçbir sözlükte rastlayamayacağınız yakası açılmamış sözler duyardım. Hayır, hayır, Edithçiğim, bizim işleri sahiden pek kolay sanıyorsunuz.”

“Haydi, canım! İnsan gerçekten istedi mi her şey kolaydır! Sanki siz olmadan işler yürümezmiş gibi numara yapmayın! Siz olmasanız, salak askerlerinizi pekâlâ bir başkası da yönetebilir. Kaldı ki, babam sizin tatil işini yarım saat içinde halleder. Savaş Bakanlığı’nda yığınla tanıdığı var. Yukarıdan emir geldi mi, her istediğinizi elde edersiniz. Hem bu dünyada binicilik okuluyla talim alanından başka görülecek yerler olduğunu öğrenmenin de size bir zararı olmaz. Hadi, kaçamak yok, artık oldu bu iş. Babam izin alır size.”

Benimkisi aptallıktı ama, her şeyi böyle kolaya alması öfkelen-dirmişti beni. Birkaç yıl askerlik insana biraz kendine saygı duymasını öğretiyordu, ne de olsa. Böyle toy, tecrübesiz bir genç kızın bakanlıktaki generallere –bizim için mavi üniformalı tanrıydılar onlar– babasının özel memurlarıymış gibi üstten bakmasında küçültücü, hor gören bir hava sezinlemiştim. Yine de, bütün öfkeme rağmen, sesimdeki şakacı edayı değiştirmedim:

“Pekâlâ! İsviçre, tatil, Engadin... Hiç fena değil bunlar! Hele bu, sizin de sandığınız gibi, benim ‘Lütfen, lütfen!’ dememe gerek kalmadan, tümüyle hazırlanıp önüme konursa fevkalade bir şey olur. Yalnız, sayın babanızın, bundan başka, Teğmen Hofmiller için bakanlıktan özel yol ödeneği koparması da gerekiyor.”

Şimdi şaşırmak sırası ondaydı. Sözlerimde kavrayamadığı gizli kapaklı bir şeyler sezinlemişti. Sabırsız gözlerinin üzerindeki kaşlar yine çatıldı. Daha açık konuşmam gerektiğini anlamıştım:

“Evet, yavrum... Kusura bakmayın, Bayan Edith, biraz mantıklı olmalıyız. Bu iş sandığınız kadar kolay değil. Söyleyin bakalım, böyle bir gezi kaç mal olur hiç düşünüldünüz mü?”

Edith, büyük bir rahatlıkla: “A, söylemek istediğiniz bu muydu?” dedi. “Çok olmasa gerek, en çok birkaç yüz kron.”

Bu sözlerden sonra kendimi artık tutamadım. Çünkü can alacak yanıma dokunmuştu. Daha önce de söylemiştim sanırım, alayda tek kuruş geliri olmayan subaylar arasında bulunmak, bu yüzden de sadece maaşımla, bir de halamın gönderdiği pek az yardımla geçinmek zorunda kalmak beni fazlasıyla kahrediyordu; biri önümde paradan küçümseyerek söz etti mi, öfkeden saframı kabarırdı. Sanki para yerden fıskırıyordu. En duyarlı noktamdı bu benim. Paranın sözü geçti mi, elim ayağım kesilirdi sanki; dayanacak koltuk değneği aranırdım. Bu yüzden, beni en çok sinirlendiren de, şımarık yetiştirilmiş bu yaratığın, kendi de bir yana itilmiş olmanın acısını duyduğu halde, benim ezikliğimi, itilmişliği kavrayamamasıydı. İstemeyerek kabalaştım:

“Demek en çok yüz kron? Size göre çok önemsiz, değil mi? Bir subay için çok önemsiz bir para! Böyle budalaca bir şeyi söz konusu etmemi bile kabalık sayarsınız elbette. Öyle değil mi, kabalık, pintilik, küçüklük size göre bunlar? Ama, bizim gibilerin neyle geçindiğini, yaşamak için nasıl didindiğini hiç düşündünüz mü? Neyle, ne kadarla yetinmek zorunda olduğunu hiç düşündünüz mü?”

Gözlerini kırıştıtarak, küçümser bakışlarla –sersemlik bende, öyle sanmıştım– hâlâ beni süzdüğünü görünce, bütün yoksulluğumu apaçık gözlerinin önüne serme isteğine kapıldım birden. Nasıl o da, bir tarihte, sağlığımızdan öç almak isteyen tepeden bakan bir halle, bizim önümüzde odayı topallayarak baştan başa geçerek bize eziyet ettiyse, şimdi ben de yaşantımın bütün sıkıntılı yanlarını, paradan yana özgürlüksüzlüğümü apaçık ortaya sermek için öfkeli bir sevinç duydum.

“Bir teğmen ayda ne alır bilir misiniz?” diye yüzüne doğru bağırdım âdeta. “Hiç düşündünüz mü bunu? Öyleyse, şimdi öğrenin: Bir ay, yani otuz ya da otuz bir gün için, iki yüz kron. Bununla ‘rütbenize uygun’ yaşamakla da yü-

kümlüsünüz, ayrıca. Bu sadakayla atının bakımını, evinin kirasını, terzisini, ayakkabıcısını, rütbesine uygun şatafatını karşılamak zorundadır. Tanrı korusun, bir de atının başına bir iş geldi mi... Onu katmıyorum bile. Hesabını kitabını iyice bildi mi, kahve safası için beş on kuruşu kalır geriye. Bir gündelikçi gibi tutumlu yaşarsa dünyanın bütün nimetlerini bir fincan sütlü kahvede tatmış olur böylece!”

Öfkeme böylesine kapılmamın sersemlik, hatta canilik olduğunu bugün anlıyorum. Dünyadan uzak, şımarık yetiştirilmiş, on yedi yaşında bir çocuk, devamlı odasında kapalı kalmaya mahkûm kötürüm bir kız, bizim parıltılı bir görünüşün altında yatan yoksulluğumuzu, maaşımızı, para ölçülerimizi nereden bilsindi? Yalnız, hor görülmelerimin öcünü günün birinde birisinden almak hırsına kapılmıştım bir kez. Öfkeyle vuruşunun acısını kendi elinde duymayan biri gibi, ben de düşünmeden, körü körüne vuruyordum durmadan.

Kızcağızın yüzüne bakınca, nasıl hayvanca davrandığımı anladım. Hastalara özgü aşırı duyarlılıkla, beni en can alacak yerimden yaraladığını sezmişti. Ellerini, kendini korumak ister gibi, yüzüne götürdüğünü gördüm. Bütün çabasına rağmen, yüzünün kızarmasını önleyemedi, hatırladığı bir şey üzerine, kanı yanaklarını bürümüştü.

“Sonra da... Sonra da bana böyle pahalı çiçekler alıyorsunuz!”

Uzun süren sıkıcı bir sessizlik oldu. O benden, ben de ondan utanmıştık. İstemeden birbirimizi incitmiştik, şimdi de yeni bir şey söylemekten ürküyorduk. Birden ağaçların arasından sıcak bir rüzgâr esti, aşağıdan da tavukların gıdaklamaları duyuldu. Yoldan bir arabanın hafif tekerlek sesleri de geliyordu zaman zaman. Edith yine kendini toparladı:

“Ben de ne aptalım ya! Sizin sözlerinize uyuyorum! Gerçekten, sersemin biriyim; üstelik, heyecanlanıyorum

da. Böyle bir yolculuğun kaçça çıkacağından size ne? Bize gelerseniz, bizim konduğumuz olursunuz elbette. Bizi ziyaret etmek inceliğini gösterdikten sonra, yol parasını size verdirmeye babam razı olur mu sanıyorsunuz? Böyle saçma şey olmaz. Bu konuda tek bir laf istemem artık. Hayır, hayır, tek söz istemem dedim!”

Kabul edemeyeceğim şey de buydu. Çünkü –daha önce de söylemiştim– başkalarının sırtından geçinmek düşüncesi bana en ağır gelen şeydir.

“Yok, yok. Bir sözüm daha var!” dedim. “Yanlış anlaşılmasın! Açık konuşalım. Alaydan benim için herhangi bir ricada bulunulmasını istemem; izin alınmasını da istemiyorum. Bana öncelik tanınmasını istemek, farklı davranılmasını istemek yaradılışıma uymaz, öbür arkadaşlarla aynı muameleyi görmek isterim. Ne karşımdakinden olağanüstü bir davranış, ne de başkalarının beni korumasını isterim. Biliyorum, siz de, babanız da bana karşı çok naziksiniz. Ama, bazıları her şeye hazıra konmaktan hoşlanmaz. Artık sözünü etmeyelim bunun.”

“Demek gelmek istemiyorsunuz?”

“Gelmek istemiyorum demedim. Neden gelemeyeceğimi size açıkça anlattım.”

“Babam sizden gelmenizi rica etse bile mi?”

“Evet, o zaman bile.”

“Ya ben?.. Ya ben rica etsem? İçtenlikle, dostça rica etsem?”

“Yapmayın bunu. Boşuna olur.”

Edith başını eğdi. Yine de ağzının ucunda, tehlikeli bir öfkenin şaşmaz belirtisi olan o hafiften titremeyi fark etmiştim. Evde istediği her şeyi bir işaretle yaptıran bu şımartılmış yavrucağız yeni, alışık olmadığı bir durumla karşılaşmış, isteklerine karşı direnen birine çatmıştı. Biri ona “hayır” demiş, öfkelenmişti onu. Masada duran çiçekleri aldığı gibi, öfkeyle, terastan aşağıya fırlattı.

“Peki,” dedi dişlerinin arasından. “Hiç değilse şimdi dostluğunuzun derecesini biliyorum! Bunu öğrenmiş olmak da iyi! Kahvede birkaç arkadaşınız ağzını tutamayacak diye, bahaneler uyduruyorsunuz! Alayda ahlak notunuzu kırarlar korkusuyla, dostlarınıza küçücük bir sevinci çok görüyorsunuz. Peki, öyle olsun. Bitti bu iş, size daha fazla yalvaracak değilim. Canınız istemiyor. Bu mesele kapandı artık.”

Öfkesi, siniri daha geçmiş değildi, seziyordum bunu; çünkü ısrarla “peki” deyip duruyordu. Bir yandan da, saldırıya geçmek ister gibi, elleriyle koltuğa yapışıp vücudunu hafifçe ileriye doğru kaldırdı, birden sertçe bana döndü:

“Peki, bu mesele kapandı. Dilekçemiz kabul edilmedi. Bizi görmeye gelmiyorsunuz, bizi görmek istemiyorsunuz, kendinize yakıştırmıyorsunuz bunu. Pekâlâ. Katlanacağız, siz olmadan da katlanıyorduk... Ama, tek bir şey daha öğrenmek istiyorum. Bana doğruyu söyler misiniz?”

“Elbette.”

“Doğruyu söyleyin! Şerefınız üzerine söz verin bana!”

“Madem ısrar ediyorsunuz, namus sözü veriyorum.”

“İyi, iyi!” Bu kelimeyi keskin bir bıçak gibi kullanıp belli bir şeyi kesmek istiyordu sanki.

“Peki, korkmayın! İlle de bize gelmeniz için diretecek değilim. Yalnız, bir şeyi öğrenmek istiyorum. Bana söz verdiğinizizi unutmayın. Sadece bir tek şeyi... Hoşunuza gitmediği, sıkıldığınız için Engadin’e bizi görmeye gelmiyorsunuz ya da başka bir nedenden ötürü. Beni ilgilendirmez... Mesele bitti. Yalnız, şimdi açık ve dosdoğru söyleyin, öyleyse bize, buraya neden geliyorsunuz?”

Her şeyi beklerdim de bu soruyu beklemezdim. Şaşkınlıktan, zaman kazanmak, uygun bir karşılık bulabilmek için ağzımda geveledim sözü:

“Çok... Çok basit bu... Bunun için şeref sözü vermem gerekmezdi.”

“Öyle mi?.. Çok basit demek? Pekâlâ. Böyle olması daha iyi! Hadi söyleyin öyleyse!”

Kaçamak yapamazdım artık. En kolayı, gerçeği söylemekti. Biraz değiştirip, biraz da dikkatli söylemem gerektiğinin de farkındaydım. Aldırmaz görünüp hemen söze girdim:

“Ama, Edithçığım, buraya gelmemde birtakım gizli nedenler aramayın. Yaptığım şeyler üzerinde pek düşünen bir insan olmadığımı bilecek kadar tanıyorsunuz beni. Neden ona, buna gidiyorum, neden kimi insandan hoşlanıyorum, öbüründen hoşlanmıyorum, bir gün olsun bunu düşünüp kafa yormuş değilim. Size sık sık gelmem için ne mantıki, ne de saçma bir neden gösteremeyeceğim, inanın bana... Sadece, size gelmekten hoşlanıyorum, kendimi burada başka yerde olduğumdan yüz kere daha rahat buluyorum da ondan. Kuşkusuz, sizler biz süvarileri hep operetlerdeki gibi hayal ediyorsunuz; şık, neşeli, durmadan eğlenen kimseler. Oysa, işin iç yüzü hiç de sandığınız kadar eğlenceli değil. O çok övülen arkadaşlıklar bile çoğu kez boştur. Aynı arabaya birkaç at birden koşuldu mu, aralarından biri muhakkak öbürlerinden daha hızlı çeker arabayı; terfi, rütbe listelerinde önde gidenin de ayağına daha çabuk çelme takılır. Ağızdan çıkacak her söze dikkat etmek gerekir, büyüklerinizin canını sıkıp sinirlendirdiğinizden hiç emin olamazsınız. Havada sürekli bir fırtına, bir elektriklenme vardır. ‘Hizmet’ kelimesi ‘hizmet etmek’ kökünden gelir, ‘hizmet etmek’ de birine bağlı olmak demektir. Sonra, kışla, kahve de hiçbir zaman sıcacık bir yuva değildir; kimsenin kimseye ihtiyacı yoktur orada, kimse kimseye bağlı da değildir. Evet, bazen arkadaşlar arasında bağlılık görülür ama, tam bir güven yoktur hiçbir zaman. Oysa ben size geldiğimde,

kılıcımla birlikte, bütün tasalarımı, kaygılarımı da kapının önünde bırakıyorum; sizinle rahatça, keyifle sohbete daldığım zaman da...”

“Ne oluyor o zaman?” diye sabırsızca atıverdi.

“Sonra... Açıkça söylememi belki biraz yüzsüzlük sayacaksınız ama... Beni burada görmekten hoşlandığınıza inandırdım kendimi. Buraya ait olduğuma... Burada kendimi her yerden yüz kez daha rahat bulduğuma... Böyle hep size bakarken, içimde bir duygu...”

İstemedenden durakladım. O aynı sabırsızlıkla sordu:

“E, ne olmuş bana?”

“Burada öyle biri var ki beni, arkadaşlarım gibi, gereksiz bulmuyor, öyle büyütülecek bir yanımla olmadığını biliyorum. Bazen, size nasıl sıkıcı gelmiyorum, diye şaşıtığım bile oluyor... Evet, sık sık düşünüp nasıl kaygılandığımı bilemezsiniz... Sonra bu koskoca bomboş evde ne kadar yalnız olduğunuzu, bir geleniniz oldu mu ne kadar sevineceğinizi düşünüyorum... Beni her defasında yüreklendiren de bu düşünce işte. Sizi kulede, odanızda bulunca, gelmekle ne iyi yaptım, diye düşünürüm; yoksa, koca bir gün evde tek başınıza oturacaksınız. Bu duygumu anlıyor musunuz?”

O sırada beklenmedik bir şey oldu. Kül rengi gözleri birden donuklaştı. Söylediklerimden bazıları göz bebeklerini taşıtırmıştı sanki. Parmakları ise huzursuzca kıpırdanmaya başlamıştı; koltuğun üzerinde önce hafif, sonra daha hızlı gidip geliyor, cilalı tahtayı tıkırdatıyordu. Dudakları da hafifçe titredi, sonra bağırıverdi birden:

“Evet, anlıyorum!.. Ne demek istediğinizi çok iyi anlıyorum! Sanırım... Sanırım şimdi apaçık, dosdoğru konuşunuz. Nazik bir şekilde, yuvarlak cümlelerle söylediniz ama, ben yine de anladım. Çok, çok iyi anladım... Dediğinize göre, ben yalnız olduğum için geliyorsunuz buraya; açıkçası, şu kör olası sandalyeye çivilendiğim için. Demek

sırf bundan ötürü her gün taban tepiyorsunuz buraya, iyi yürekli, yardımsever biri gibi geliyorsunuz bu zavallı yavrucağa. Ben yokken, hep ‘Şu zavallı çocuk’ diye söz edersiniz benden; evet, biliyorum, biliyorum. Merhametten dolayı geliyorsunuz. Evet, evet, size inanıyorum. Neden inkâr edesiniz? İyi bir insansınız, babamın da size ‘iyi’ demesinden hoşlanıyorsunuz. Böyle iyi yürekli insanlar dayak yemiş her köpeğe, pençelenmiş her kediye acır; eh, neden bir kötürüm kıza da acımasınlar?”

Yerinden doğruldu. Vücudu kasılmıştı.

“Eksik olsun! Sırfkötürümlüğüm için gösterilen dostluğun canı cehenneme! Gözlerinizi öyle şaşkın şaşkın açmayın! Gerçeği ağzınızdan aldım diye, üzüldünüz elbet. Bana sırf merhamet duyduğunuz için geldiğinizi itiraf etmiş olmanıza canınız sıkıldı, tıpkı hizmetçi kadın gibi... Bir tek o söylemişti açıkça, dosdoğru. Sizse, iyi yürekli biri olarak, sözüm ona nazik, dolambaçlı yoldan söylüyorsunuz bunu. Bütün gün burada yalnız oturuyormuşum da... Sırf merhamet duyuyorsunuz bana... Bunu bütün benliğimle duyuyordum zaten çoktandır. Bu lütufkâr fedakârlığınız için de size hayranlık duysunlar istiyorsunuz. Ama, üzgünüm; birinin benim için fedakârlık etmesini istemem. Kimsenin benim için fedakârlık yapmasına katlanamam. Duyuyor musunuz? Yasak ediyorum bunu size!.. Sizin o sözüm ona bana ilgiyle bakan, ıslak, bulanık gözlerle yanımda oturmanıza, sözüm ona beni eğlendiren gevezeliklerinize gerçekten ihtiyacım mı var sanıyorsunuz? Hayır, hayır! Tanrı’ya şükürler olsun, hiçbirinize ihtiyacım yok. Ben kendi başımın çaresine bakabilirim, tek başıma üstesinden gelirim. Gücüm tükenince de, sizlerden nasıl kurtulacağımı biliyorum. Bakın!” Elini ters çevirip avucunun içini gösterdi. “İşte! Yara izine bakın! Bir defa denedim. Beceriksizliğimden, kör maska damarımı bulamadım, yetişip yarayı bağladılar; yok-

sa, şimdi hepinizden de, o aşağılık acımanızdan da kurtulmuş olacaktım. Gelecek defa başaracağıma güvenebilirsiniz! Eli kolu bağlı sizin elinize teslim olduğumu sanmayın. Kendime acındırmaktansa, geberirim daha iyi! Bakın!” Acı bir gülüş keskin bir kılıç gibi havayı yırttı. “Bakın buraya! O kadar ihtiyatlı olan babam, kuleyi yaptırırken, bir şeyi unutmuş... Bana güzel manzara seyrettirmekten başka bir şey düşünmemiş... Doktor da: ‘Bol güneş, temiz hava.’ demişti. Günün birinde bu terastan nasıl yararlanabileceğim kimsenin aklına gelmemiş, ne babamın, ne doktorun, ne de mimarın... Hele aşağıya bir bakın!”

Bir silkinişte doğruldu, yalpalayan vücudunu parmaklığa doğru savurdu, iki eliyle birden sarıldı.

“Yüksekliği dört, beş kat; aşağısı da, taş. Bu da, yeter bana. Parmaklığı aşacak kadar gücüm var bereket... Koltuk değnekleriyle yürümekten kaslarım iyice sertleşti. Bir silkinmem yeter. Allahın belası merhametinizden temelli kurtulmuş olurum böylece. Hepiniz de rahat edersiniz, babam, siz, Ilona... Varlığımın rahatını kaçırdığım herkes kurtulur... Bakın ne kolay! Biraz eğilirim, sonra...”

Edith’in, gözlerinde garip parıltılarla, tehlikeli bir şekilde parmaklığın üzerinden aşağıya sarktığını görünce, dehşetle yerimden fırladım, kolundan yakalayıverdim. Etine ateş değmiş gibi kolunu geri çekti, bağırdı:

“Bırakın!.. Bana dokunmaya nasıl cesaret ediyorsunuz? Bırakın! İstedığimi yapmama kimse karışamaz! Bırakın! Hemen bırakın kolumu!”

Onu zorla parmaklıktan uzaklaştırmaya çalışırken, birden vücudunun üst kısmını benden yana çevirdi, göğsünün ortasına şiddetle vurdu.

O zaman dehşetli bir şey oldu.

Bana vurmasıyla, elleri boşlukta kaldı, dengesini kaybetti. Halsiz dizleri orakla biçilmiş gibi büsbütün gevşedi,

çuval gibi yere yığıldı; düşerken de, masaya tutunmak isteyince, ne varsa hepsini alaşağı etti. O yalpalarken son anda yakalamayı denediğim için, kırılan vazo onunla birlikte benim de üzerime düşmüş, fincanlar tabaklar hepsi bir yana saçılmış, kaşıklar fırlamıştı. Gürültüyle yere düşen büyük tunç çingirak terasın öbür ucuna kadar yuvarlanmıştı.

Bu arada, yere kapaklanan kötürüm kız, savunmasız zavallı bir halde yatıyordu. Öfkeyle bütün vücudu sarsılıırken, bir yandan da pişmanlıkla, utançla hıçkırıyordu. Hafif vücudunu kaldırmak isteyince, direndi, hüngür hüngür ağlayarak:

“Gidin... Gidin!.. Gidin, kaba, adi adam, gidin yanımdan!” diye bağırdı.

Bunu söylerken de, benim yardımım olmadan yerinden kalkmaya uğraşıyordu. Yardım için yanına yaklaştığımda, büzülüyor, şiddetle direniyor, çılgın bir öfkeyle de bağıırıyordu:

“Git... Dokunma bana!.. Git buradan! Böyle korkunç bir şey hiç başıma gelmemişti bugüne kadar.”

O sırada, arkamızda bir vınlama duyuldu. Yukarıya çıkan asansörün gürültüsüydü bu. Yuvarlanan çingirak yeterince gürültü çıkarmış olmalıydı ki, hazır bekleyen uşak koşup gelmişti. Acele, yanımıza geldi, ürkmüş bakışlarını gizlice benden kaçırıp, yerde debelenen vücudu yavaşça kaldırdı. Buna alışkın olsa gerekti. Hıçkıran kızcağızı kucaqlayıp asansöre götürdü. Bir dakika sonra asansör hafif bir vınlamayla aşağıya inmişti. Devrilmiş masa, kırılan fincanlar, karmakarışık oraya buraya saçılmış şeyler arasında tek başıma kalmıştım. Sanki günlük güneşlik bir gökyüzünden düşen bir yıldırım her şeyi bir yana dağıtmıştı.

Orada daha ne kadar kaldığımı bilmiyorum. Hiç anlam veremediğim bu ilkel sinir buhranından büsbütün şaşkına dönmüştüm. Aptalca ne söylemiştim ki onu bu derece öfke-

lendirmiştim? O sırada, artık iyice alıştığım gürültü duyuldu, asansör yine yukarı çıkmıştı, uşak Josef geliyordu. Her zaman pırıl pırıl tıraşlı yüzüne garip bir üzüntünün gölgesi düşmüştü. Yerleri temizlemek için geldiğini sandım, bu kırık dökük yığının ortasında işine engel olmaktan utanç duydum. O, yerden bir peçete alırken, gözlerini hiç kaldırmadan usulca yanıma yanaştı.

“Özür dilerim, Sayın Teğmen.” dedi usulca, o boğuk sesiyle. Her zamanki gibi eğildi önümde saygıyla. Tam eski Avusturya’nın örnek bir uşağı idi. “Acaba Teğmenim üstümü kurulamama izin verirler mi?”

Josef’in parmaklarını izleyince, ceketimle açık renk pantolonumun üzerinde kocaman ıslak lekeler gördüm. Herhalde yere düşen kızcağıza yardım etmek için eğilince, devrilen fincanlardan birinin içindeki çay üstüme dökülmüştü. Uşak peçeteyle ıslak lekeyi güzelce kuruladı. O böyle diz çökmüş lekeyi çıkarmaya uğraşırken, ben de saçları üstten kırışmış başına bakmadan edemedim. Yaşlı adamın yüzünü, şaşkın bakışlarını benden gizlemek için böyle yere eğilmiş olduğunu düşündüm.

Sonunda: “Hayır, böyle olmayacak.” dedi, başını kaldırmadan, üzgün bir sesle. “En iyisi, Teğmenim, şoförü kışlaya gönderip başka bir ceketinizi getirteyim. Sayın Teğmenim, böyle dışarı çıkamazsınız. Merak etmeyin, bir saate kadar ıslakları kurutur, pantolonunuzu da temizler, ütülerim.”

Bütün bunları göreviymiş gibi belirtmesine rağmen, sesi üzüntüsünü, içten gelen ilgisini ele veriyordu. Bunların gerekmediğini, telefonla bir araba çağırmasının daha iyi olacağını, çünkü hemen eve gitmek istediğimi söyleyince, hafifçe öksürdü, yorgun, munis bakışlı gözlerini yalvarır gibi bana çevirdi.

“Sayın Teğmenim, lütfen biraz daha bekleseniz. Hemen gitmeniz hiç iyi olmayacak. Bay Teğmen biraz daha

beklemezlerse, Küçükhanım'ın çok üzüleceğini biliyorum. Bayan Ilona şimdi onun yanında. Yatağa yatırdılar. Bayan Ilona hemen geleceğini, kendisini muhakkak beklemenizi söylememi emretti bana.”

Elimde olmadan heyecanlanmıştım. Hepsi de ne çok seviyordu bu hasta kızı! Nasıl da herkes onu hemencecik bağışlıyordu! Pek ileri gitmiş olmaktan gelen bir heyecanla, yeniden ceketimi temizlemeye koyulan bu iyi yürekli yaşlı adamın gönlünü almak istedim, hafifçe omzunu okşadım:

“Bu kadar uğraşmaya değmez, Josefçğim.” dedim. “Hiç önemi yok, güneşte nasılsa hemencecik kurur; kaldı ki sizin çayların leke bırakacak kadar koyu olduğunu da sanmıyorum. Lekeyi çıkarmaktan vazgeç de, şu yerdekileri topla. Ben de, Ilona gelene kadar beklerim.”

Uşak, nezaketi elden bırakmadan, rahatça soluk aldı:

“Ah, Teğmen'in beklemesi iyi oldu! Bay Kekesfalva da neredeyse gelir, Sayın Teğmen'i görünce kuşkusuz çok sevinecektir. Bana sıkı sıkı tembih etmişti beklemeniz için.”

Tam o sırada merdivende hafif ayak sesleri duyuldu. Gelen Ilona'ydı. O da uşağın yaptığı gibi, yanıma yaklaşırken gözlerini yerden kaldırmadı.

“Edith bir saniye yatak odasına inmenizi rica ediyor. Sadece bir saniyecik! Bunu içtenlikle rica ettiğini size söylememi istedi.”

Birlikte aşağı indik. Salonu geçip yatak odalarına açılan koridorun sonundaki ikinci odaya gelinceye kadar tek kelime bile konuşmadık. Belki pek heyecanlı, tedirgin yürüdüğüm için, daracık koridorda arada bir omuzlarımız birbirine değdi. Ilona yandaki ikinci kapının önünde durdu, emreder bir sesle fısıldadı:

“Şimdi ona çok iyi davranmalısınız! Yukarıda neler olduğunu bilmiyorum ama, onun böyle birdenbire patlayışlarını çok iyi bilirim. Hepimiz biliriz bu hallerini. Bu

yüzden ona darılmak olmaz; gerçekten, olmaz. Sabahtan akşama kadar çaresizlik içinde oturmanın ne demek olduğunu bizler anlayamayız. Huzursuzluk sinirlerde iyice birikim yapıyor, kendi de farkına varmadan, istemeden, birden patlayıveriyor. İnanın bana, buna en çok üzülen de yine kendisi oluyor. Böylesine üzüldüğü, kahrolduğu zamanlar, ona karşı daha da iyi davranmak gerek.”

Ben bir şey söylemiyordum; gereği de yoktu. Ne kadar sarsılmış olduğumu Ilona fark etmiş olmalıydı. Kapıyı yavaşça vurdu, içeriden hafif, ürkek bir “Buyrun!” duyulunca, acele uyardı beni:

“İçeride çok kalmayın. Bir iki dakika yeter!”

Sessizce açılan kapıdan girdim. Bahçeye bakan pencerelerdeki turuncu perdelerin iyice karanlıkta bıraktığı odada ilk gözüme çarpan sadece hafif bir akşam kızılığı oldu; dipteki yatağın aydınlık köşelerini ancak sonra seçebildim. O köşeden tanıdık bir ses yükseldi, çekingen, ürkek:

“Buraya, lütfen, şu iskemleye gelin! Sadece bir saniye alıkoyacağım sizi.”

Yaklaştım. Saçlarının koyu gölgesinde yastıklara gömülmüş incecik yüzü parılıyordu. Çiçek işlemeli alaca bir örtü cılız, narin boynuna kadar çekilmişti. Edith, biraz ürkekçe, oturmamı bekledi. Ancak, ondan sonra konuşmaya cesaret etti:

“Sizi buraya aldığım için bağışlayın beni. Başım dönme-ye başlamıştı... Bu kadar sıcak güneş altında uzun kalmama-lydım, güneş her zaman başımı döndürür... Sanırım aklım başımda değildi, size... Neyse, hepsini unuttunuz bile değil mi? Terbiyesizliğime artık kızmayacaksınız değil mi?”

Sesinde öylesine yalvaran bir korku vardı ki: “Neler düşünüyorsunuz siz!” diye hemen sözünü kesiverdim. “Sadece benim kabahatim oldu... O yakıcı sıcakta sizi bu kadar oturtmamalıydım.”

“Size inanayım mı?.. Bana darılmadınız, değil mi; sahidenden, darılmadınız?”

“En ufak bir şekilde bile.”

“Yine geleceksiniz, değil mi? Her zamanki gibi geleceksiniz?”

“Her zamanki gibi. Yalnız, bir şartla.” Tedirginlikle baktı.

“Ne gibi?”

“Bana biraz daha güvenmeniz, ‘Acaba incittim mi, darılttım mı?’ diye durmadan tasalanmamanız şartıyla! Dostlar arasında böyle anlamsız şeylerin lafı bile olmaz. İçten sevinçli olduğunuz zamanlar nasıl değiştiğinizi, babanızı, Ilona’yı, beni, bütün ev halkını nasıl mutlu kıldığınızı bir bilseniz! Önceki gün gezintimizde nasıl neşelendiğimizi bir görmenizi isterdim. Bütün gece hep bunu düşündüm.”

“Bütün gece beni mi düşündünüz?” diye sordu. Biraz güvensizlikle bakıyordu bana. “Sahi mi?”

“Bütün gece. Ah, ne güzel bir gündü, hiç unutmayacağım! Bütün yolculuk da harikuladeydi.”

“Evet” diye rüyada gibi mırıldandı. “Eşsizdi, eşsiz... Önce tarlalar arasındaki yolculuğumuz, sonra küçük taylar, köy düğünü. Başından sonuna kadar, her şey güzeldi! Ah, sık sık böyle geziler yapmalıyım! Belki de böyle sersemce evde oturmamdan, kendimi budalaca hapsetmemden sinirlerim bu derece yıprandı. Haklısınız, her zaman güvensiz, kuşkuluydum; daha doğrusu, bu hastalık başıma gelmeli beri böyleyim. Eskiden, Tanrı bilir ya, böyle kimseden korktuğumu hatırlamıyorum... Hastalandıktan sonra böyle korkunç güvensiz oldum... Herkes koltuk değneklerime bakıyor, herkes bana acıyormuş gibi geliyor... Bunun aptalca bir şey olduğunu kendim de biliyorum; saçma, çocukça bir kibir benimkisi. Böyle yapmakla da gücümü yıprattığımı, sinirlerimi bozduğumu da biliyorum. Ama, hastalık böyle uzayıp giderse, insan nasıl güvensiz olmaz? Ah, şu korkunç

durum bir sona erse de, ben de kötü, öfkeli davranmaktan kurtulsam!”

“Yakında bitecek artık.” dedim. “Sadece biraz daha yürekli olmanız, biraz daha sabretmeniz gerekiyor.”

Hafifçe yerinde doğruldu.

“Gerçekten inanıyor musunuz? Bu yeni tedaviyle her şeyin biteceğine sahiden inanıyor musunuz? Önceki gün babam terasa geldiğinde her şeye güveniyordum... Bu gece ise, neden bilmem, birden korku geldi içime, bizim doktor yanıldı, bana da yanlış anlatıldı diye. Çünkü bir şey aklıma gelmişti. Eskiden bizim doktora, Doktor Condor’a, Tanrı’ya güvenir gibi güvenirdim. Yalnız, hep böyledir. Doktor önce hastasını inceler, izler; iş uzayınca hasta da doktorunu incelemeye başlar. Dün –bunu sadece size anlatıyorum– beni muayene ederken –ara sıra böyle şeyler gelir aklıma– nasıl anlatayım, sanki bana oyun oynuyormuş gibi geldi... Güvensiz bir hali vardı sanki; doğruyu söylemiyormuş gibiydi, eskiden olduğu gibi açık, içten değildi. Nedenini bilmiyorum ama, sanki bir şeyden ötürü benden utanır gibiydi... Sonra, beni hemen İsviçre’ye göndereceğini duyunca, elbette çok sevindim... Yine de... gizliden gizliye –bunu sadece size söylüyorum– o budalaca korku geliyor içime zaman zaman. Sakın söylemeyin bunu ona, Allah aşkına söylemeyin! Bu yeni tedavide doğru olmayan bir şey varmış, beni aptal yerine koyuyormuş gibiydi sanki... Ya da amacı babamı yatıştırmaktı... Görüyorsunuz, bu korkunç güvensizlikten bir türlü kurtulamıyorum. Elden ne gelir ki! Yakında bitecek diye bunca laf dinleyip de, sonra her şey korkunç ağır ilerleyince insan nasıl güvensiz, kuşkulu olmaz! Hayır, bu ömür boyu bekleyişe katlanamayacağım artık; gerçekten, uzun süre katlanamayacağım.”

“Yok, yok! Sakın yine heyecanlanmayın! Hatırlayın, biraz önce bana söz vermiştiniz...”

“Evet, evet, hakkınız var! Kendime eziyet etmekle başkalarını da üzüyorum. Başkalarının ise elinden ne gelir ki buna karşı! Onlara ömürleri boyunca zaten yeterince yük oldum. Neyse, bunlardan söz etmeyecektim hiç; gerçekten, niyetim yoktu. Budalaca heyecanlandığım için bana darılmadınız diye size teşekkür edecektim sadece... Bana her zaman çok iyi davrandığınız, hak etmediğim halde beni duygulandıracak kadar iyi davrandığınız için. Ben de bana böyle iyi olan birisini... Neyse, artık bundan hiç söz etmeyeceğiz, değil mi?”

“Evet, hiçbir zaman! Güvenin bana. Şimdi iyice bir dinlenin!”

Elimi uzatmak için ayağa kalktım. Dokunaklı bir hali vardı. Yarı ürkek, yattığı yerden gülerek, biraz da yatışmış gibi bana bakan bir çocuk, uyumaya hazırlanan bir çocuktu sanki. Her şey düzelmiş, hava da fırtınadan sonra açan gökyüzü gibi, aydınlanmıştı. Rahatlıkla, biraz da neşeyle yaklaştım. Edith birden korktu:

“Eyvah! Üniformanıza ne olmuş?..”

Ceketimin üzerindeki kocaman ıslak lekeleri görmüştü, yuvarlanırken yere düşürdüğü fincanların bu küçük kazaya yol açtığını suçluluk duygusuyla hatırlamıştı. Bakışlarının üzerine göz kapaklarını indirdi, bana uzattığı elini ürkekçe geri çekti. Onun böyle önemsiz bir şeyi ciddiye alması, beni pek duygulandırmıştı. Onu yatıştırmak için ceketime aldırılmaz davranmaktan başka çarem yoktu:

“A! Bir şey yok, canım!” diye şaka ettim, “önemli değil. Yaramaz bir çocuğun marifeti!”

Bakışlarında yine şaşkınlık vardı ama, o da şakacı bir sesle durumu geçiştirdi:

“Siz o yaramaz çocuğu iyice bir dövmediniz mi?”

“Hayır.” dedim, şakacı halimi bırakmadan. “Gerekmedi. Çocuk çoktan uslandı.”

“Ona sahiden darılmadınız, öyle mi?”

“Hiç! Nasıl da tatlı tatlı bir sesle ‘lütfen bağışlayın!’ dediğini siz de bir duysaydınız!”

“Onu suçlamıyorsunuz demek?”

“Hayır, yaptığını bağışladım, unuttum bile. Artık uslu durması, istenileni yapması gerekir elbette.”

“Peki, çocuğun ne yapması gerekiyor?”

“Hep sabırlı, neşeli, güler yüzlü olması. Güneşte pek uzun kalmaması, bol bol gezintiye çıkması, doktorun her söylediğini eksiksiz yerine getirmesi. Yalnız, çocuğun şimdi hemen uyuması, kafasını pek yormaması, konuşmaması gerekiyor. Hadi, iyi geceler!”

Elimi uzattım. Mutluluktan göz bebekleri pırıl pırıl, yattığı yerden bana gülümserken, büyüleyici bir güzelliği vardı. İncecik parmaklarını, yumuşak, sıcacık avucuma bıraktı.

Kapıya doğru yürüdüm, rahatlamıştım. Elim tokmağa götürmüştüm ki arkadan kısa bir kahkaha duyuldu:

“Nasıl, çocuk uslandı mı şimdi?”

“Mükemmel! Hem de koca bir aferin aldı. Ama, artık uyusun, uyusun; kötü şeyler düşünmesin!”

Kapıyı aralamıştım, o çocuksu, alaycı kahkaha yine yakaladı beni. Yastıklardan bir ses yükseldi:

“Uslu çocuklara yatmadan önce ne verildiğini unuttunuz mu?..”

“Neymiş?”

“Uslu bir çocuğa iyi geceler öpücüğü verilir.”

Rahatsız oldum. Sesinde hoşuma gitmeyen gıcıklayıcı bir şeyler vardı, önce de gözlerinde kıvılcımlar sezinlemiştim zaten. Yalnız, heyecanlanan kızın keyfini bozmak da istemedim.

“Öyle ya, elbette!” dedim, umursamaz bir tavırla. “Az kaldı unutuyordum bunu.”

Dönüp birkaç adımda yatağına yaklaştınca, birden bir sessizlikle karşılaştım, soluğunun kesildiğini fark ettim. Baş yastıkta kımıldamadan durduğu halde, fıldır fıldır dönen gözlerini benden ayırmıyordu. Ne elleri, ne parmakları oynuyor, sadece gözleri beni bırakmıyordu.

Gittikçe artan bir tedirginlikle, kendi kendime: “Çabuk! Çabuk ol!” dedim, acele eğilip, dudaklarımı hafifçe alnının üzerinde gezdirdim. Dudaklarımı tenine hemen hemen hiç dokundurmamıştım.

Örtünün üzerinde, birbirine kenetlenmiş, bekler gibi duran elleri birden yukarıya uzandı, başımı çevirmeme fırsat kalmadan şakaklarımı iki yandan kısıp alıp ağzımı alnından çekerek dudaklarına yapıştırdı. Dudaklarını, dişlerimiz birbirine değecek kadar hırsla, ateşle emerek ağzıma yapıştırdı; bir yandan da eğilen vücudumun vücuduna değmesi için, göğsü geriliyor, sanki kabarıyordu. Bu kötürüm kızın öpüşü kadar vahşi, çılgınca, umutsuz, susamış bir öpücüğe bir daha rastlamadım.

Bununla yetinmiyordu, yetinmiyordu! Sarhoşlarda görülen bir güçle soluğu kesilene kadar beni göğsüne bastırdı. Sonra kısıp biraz gevşetti, heyecandan titreyen elleri şakaklarımdan uzaklaşıp, saçlarımı karıştırmaya koyuldu. Bu arada beni de bırakmıyordu, arkasına yaslanıp büyülenmiş gözlerle beni seyretmek için bir ara bıraktıktan sonra, yeniden kendine çekip rastgele yanaklarımı, alnımı, dudaklarımı, gözlerimi çılgın bir ateşle, kendinden geçen bir ihtirasla öptü, öptü. Her ihtiraslı öpüşünde de, durmadan: “Budala, budala!.. Seni koca budala!” diyor, gittikçe ateşlenen bir sesle “Sen... sen... ah, sen!” diye inliyordu. Sözleri ağzından gittikçe daha ihtiraslı çıkıyor, saldırıları da daha ateşli, ihtiraslı oluyordu. Nöbete tutulmuşçasına yakalayıp öpüyordu beni, giderek artan bir hırsla. Sonra birden, sanki bir bez yırtılmış gibi, vücudu bir sarsıntıyla geri çekildi...

Beni bıraktı, başı yastığa düştü; yalnız gözleri zafer kıvılcımlarıyla parıldıyordu.

Sonra bakışlarını çabucak gözlerimden kaçırarak, bitkin, biraz da utanmış bir sesle: “Hadi git şimdi!” diye fısıldadı. “Git, git, koca budala, hemen git buradan!..”

Uzaklaştım; daha doğrusu, sendeleyerek çıktım odadan. Karanlık koridora daha adımımı atar atmaz, bütün gücümü yitirmiştim. Başım öyle dönüyordu ki, duvara tutunmak zorunda kaldım. Demek buydu! Tedirginliğinin, bugüne kadar anlam veremediğim saldırganlığının sırrı, geç de olsa, çözülmüştü.

Adını koyamadığım dehşetli bir korkuya kapılmıştım. Bilmeden bir çiçeğin üzerine eğildiğim sırada, zehirli bir yılanla karşılaşmıştım sanki. Alınan kızcağız beni tartaklasa, suratıma tükürse, küfretseydi, bütün bunlar beni daha az şaşırtırdı. Çünkü devamlı gergin olan sinirlerinin hiç beklenmedik olaylara yol açmasına her zaman hazırlıklıydım; yalnız bir tek şeye, bu hasta, perişan kızın sevebileceğine, sevmek isteyeceğine asla! Bu çocuk, daha gelişmemiş, çaresiz, aciz yaratık –başka bir deyim bulamıyorum– sevmeye başlamış olsun, her şeyiyle tam olan bir kadının bilinçli, ihtiraslı, şehvetli aşkıyla istek duysun! Her şeyi aklıma getirmiştım de, kaderin sakat bıraktığı, kendi vücudunu bile sürüklemeye gücü olmayan bu kızın bir sevgiliyi hayal edebileceğini, sadece acıma duygusuyla sık sık onu görmeye gelen birini feci şekilde yanlış anlayabileceğini hiç mi hiç düşünmemiştim.

Bir saniye sonra, durumu kavrayınca, yeni bir korkuya kapıldım. Tek, en büyük suçlu, benim o çılgınca acıma duygumdu. Dünyayla ilişkisini kesmiş bu kızcağız, her gün kendisini dört duvar arasındaki zindanında görmeye gelen tek erkekten, benim gibi sadece merhametini sunan bir çılgından, daha başka bir şey, şefkat, sevgi beklemişti.

Bense, her şeyden habersizliği tedavi edilemeyecek kadar budala olan bense, onu sadece acı çeken sakat bir hasta olarak görmüş, bir kadın olabileceğini hiç düşünmemiştim. Bu örtünün altında çıplak bir vücudun soluk aldığını, duygular beklediğini, bütün kadınlar gibi istek duyan, istek uyandırmak isteyen bir kadının gizli gizli beklediğini fark etmemiştim.

Hasta, sakat, gelişmemiş, yaşı geçkin, feleğin sillesini yemiş, felakete uğramış kadınların da sevebileceğini, yirmi beş yaşında bir genç olmama rağmen, hiç mi hiç aklıma getirmemişim. Çünkü genç, tecrübesiz bir insan gerçek yaşantıyı hep anlatılanların, okuduklarının parlak yanlarıyla biçimlendirir, kendisi tecrübe sahibi olmadan önce, elinde olmadan hep başkalarının başından geçenleri hayal eder. Oysa, o kitaplarda, oyunlarda, filmlerde gerçeklere yüzeyden bakılır, derinine inilmez; birbirlerini isteyenler hep genç, güzel, seçkin kişilerdir. Birtakım serüvenlerden çekinip ürkmem de bundan ötürüydü. Bir kadının ilgisini çekebilmek için olağanüstü yeteneklere sahip, olağanüstü çekici olmak gerektiğini düşünürdüm hep. Başından beri ilişkilerimizde her türlü sevme, sevişme kaygısı tümüyle ortadan kalktığı için, bu kızlarla böyle rahatça arkadaş olmuştum; onların bana sevimli bir genç, iyi bir arkadaştan başka bir gözle bakabilecekleri hiç aklıma gelmemişti. Iİona'da arada bir dişice, şehvetli bir güzellik sezinlemiş olsam bile, Edith'i karşı cinsten biri olarak hiç düşünmemiştim; onun sakat vücudunda öteki kadınlardaki aynı organların bulunabileceği, ruhunun aynı istekle kıvrandığı aklıma bile gelmemişti. Yazarların çoğu kez söylemekten çekindikleri şeyi ancak şimdi anlamaya başlamıştım: Feleğin sillesini yiyenler, çirkinler, yarı gelişmişler, sakatlar, bir kenarda unutulmuş olanlar sağlam, mutlu olanlardan daha tehlikeli, ihtiraslı bir açgözlülükle istek duyarlar, se-

vince de gözleri kararır, hiçbir şeyi görmez. Yeryüzünde hiçbir ihtiras, yalnız sevmekle, sevmekle var olduklarını anlayan, Tanrı'nın sanki üvey evladı olan bu çaresiz, umutsuz insanlardaki kadar çılgınca bir başkaldırı içinde değildir. Umutsuzluk uçurumunun ta diplerinden yükselen acı çığlıkta korkunç bir yaşama hırsının soluk aldığını, bu korkunç sırrı öylesine toy bir delikanlı olan ben aklımın ucundan bile geçirmemiştim! Bu gerçek ancak şimdi yakıcı bir bıçak gibi içime saplanmıştı.

“Budala!” Edith'in çelimsiz göğsünü sıkı sıkı benim göğsüme bastırırken o ruhsal sarsıntı sırasında dudaklarından çıkan bu sözün anlamını da şimdi anlıyordum. Evet, bana budala demekte haklıydı. Evdeki herkes, babası, Ilona, uşak, öteki hizmetçiler daha başlangıçta gerçeği görmüşlerdi. Hepsi de Edith'in bana karşı sevgisini, ihtirasını çoktan sezmişlerdi; belki de bundan ürkmüşler ya da kötü şeyler düşünmüşlerdi. Sadece ben, gözünü merhamet bürümüş budala, iyi yürekli, sersem bir arkadaş rolü oynayan ben, hiçbir şeyin farkına varmamış, gevezeliklerimi sürdürmüş, akıl ermez, akıl erdirilmez anlayışsızlığım la genç kızın ruhunu acılarla nasıl kıvrandırdığımı anlamamıştım. Kötü bir güldürüde oyunun zavallı kahramanı bir hileye kurban gider, bütün seyirciler onun içine düştüğü çıkmazı çoktan anladığı halde, bir tek o sersem işin farkında değildir, büyük bir ciddilikle rolüne devam eder, devam eder de, hâlâ düştüğü ağına farkına varmaz; oysa, seyirciler daha oyunun başından beri entrikanın bütün dokusunu kavramıştır. Benim durumum da aynen böyleydi işte. Böylesine aptalca bir duygu körebesinde kızcağız gözlerimdeki bağı çekip atana kadar, ben nereye gideceğimi bilmeden sendeler dururken, bütün ev halkı çoktan her şeyi sezinlemişti. Bir odadaki eşyayı aydınlatmaya nasıl tek bir ışık yeterse, ben de şimdi işten geçtikten sonra, son haftalarda olup bitenleri ayrıntılarıyla hatırlayıp utanmıştım.

Ona her “çocuk” değişimde bana neden öfkелendiğini şimdi anlıyordum. Benim kendisini bir kadın, hatta bir sevgili olarak görmemin özlemindeydi çünkü. Kötürümlüğüne çok üzüldüğümü belli edince neden dudaklarının titrediğini, ona merhamet duymamdan neden bu kadar nefret ettiğini de ancak şimdi anlıyordum. Merhametin pek sudan, kardeşçe bir duygu olduğunu ya da gerçek sevginin yerini hiçbir zaman dolduramayacağını kadınca bir içgüdüyle sezinlemiş olmalıydı. Ağzımdan çıkacak tek bir sözü, bir anlayış belirtisini kim bilir nasıl beklemişti, zalvalılık! Bir yandan sabırsızlıkla kıvranıırken, bir yandan da benim tasasızca konuşmalarımın arasında sevgi dolu bir davranışımı, hiç değilse bana olan sevgisini anlamış olmamı nasıl içi titreyerek beklemişti kim bilir! Ben ise, hiçbir şey söylememiş, hiçbir şey yapmamış, üstelik yanından da uzaklaşmamıştım; her gün gelmekle onu daha da yüreklendirmiş, duygusal vurdumduymazlığımla da büsbütün umutsuzluğa düşürmüş, şaşkına çevirmiştim. Sonunda sinirlerinin boşanıp beni bir av gibi yakalaması beklenirdi.

Bir patlamayla sarsılmış gibi, karanlık koridorun duvarına öylece yaslanmış dururken, işte bütün bu yüzlerce görüntü kafamda birbirini kovalıyordu. Soluğum tıkanmış, bacaklarım onunkiler gibi felç olmuştu sanki. İleriye doğru bir iki kez davrandım, ancak üçüncüsünde kapının tokmağına uzanabildim. Sonra, oradan salona çıkıldığı aklıma geldi. Solda, sofaya açılan kapı vardı, kılıcımınla kasetim orada olmalıydı. Çabucak odadan geçip, uşak gelmeden, oradan gitmeliydim. Konuşacağım, soru soracak birine rastlamadan evden çıkmalıydim. Babasına, Ilona'ya, Josef'e, hiçbirine rastlamadan gitmeliydim. Beni budala yerine koyup bu karmaşık duruma sokanlardan hiçbirisiyle karşılaşmadan kaçmalıydim.

Geç kalmıştım. Ilona -ayak seslerimi çoktan duymuş olmalıydı- salonda bekliyordu. Beni görür görmez yüzü değişti.

“Aman yarabbim! ne oldu? Yüzünüz sapsarı... Yoksa, yoksa Edith’le bir şeyler mi oldu yine?”

“Hiçbir şey yok.” diyebildim güçlükle, kendimi biraz toparlayarak. “Sanırım şimdi uyuyor, özür dilerim, hemen kışlaya dönmek zorundayım.”

Halimden ürkütücü bir şey sezmiş olmalı ki, sıkıca kolumdan yakalayıp zorla bir koltuğa itti beni:

“Önce şuraya bir oturun, biraz kendinizi toparlayın. Ya saçlarınız... Saçlarınıza ne oldu böyle? Darmadağın olmuş...”

Yerimden kalkmaya davrandım.

“Hayır, oturun, size bir konyak getireyim.” dedi.

Büfeye koşup bir kadeh konyak getirdi, kadehi bir dişişte boşalttı. Titreyen ellerimle kadehi yerine koyarken Ilona tedirginlikle bakıyordu bana: Kendimi hiç böylesine zayıf, güçsüz bulmamıştım. Sonra sessizce yanıma oturdu, bekledi. Arada bir, hastaya bakar gibi, tedirgin bakışlarıyla beni yandan süzüyordu. Sonunda sordu:

“Edith size bir şeyler mi söyledi... Yani sizinle ilgili bir şeyler mi demek istiyorum?”

Ilona’nın bu yakın davranışından her şeyi bildiğini sezindim. Kendimi savunamayacak kadar bitkindim.

“Evet.” diye mırıldandım.

Tepki göstermedi. Yalnız, birden soluklarının hızlandığını fark ettim. İhtiyatlı bir şekilde daha da yaklaştı.

“Siz bunu... Bunu gerçekten şimdi mi fark ettiniz?”

“Böyle bir şeyi önceden nasıl sezebilirdim?.. Böyle saçma bir şeyi... Böyle bir çılgınlığı? Nereden aklına geldi bu... Nereden beni buldu?”

Ilona iç geçirdi.

“Aman yarabbi!.. Edith ise kendisi için geldiğinizi sanırdı hep... Sadece onun için bize geldiğinizi. Bense buna hiçbir zaman inanmamıştım. Çünkü öyle rahattınız, öyle bambaşka içten bir dostluğunuz vardı ki! Davranışınızın sadece acıma duygusu olduğunu sezip başından beri ürk-müştüm ama, zavallicığı nasıl uyarabilirdim? Onu mutlu kılan bu saçmalıktan caydırarak kadar nasıl insafsız olabili-rdim? Haftalardır, sizin onu sevdiğiniz hayaliyle yaşıyor... Sizin ondan gerçekten hoşlanıp hoşlanmadığınızı bana sık sık sorduğu zaman, elbette kırıncı olamazdım ona karşı. Onu yatıştırmam, yüreklendirmem gerekiyordu.” Kendimi tutamadım artık.

“Hayır, hayır! Bu düşünceden onu caydırın, caydırma-nız gerek! Çılgınlık onunkisi; bir buhran, çocuksu bir he-ves. Onun gibi bütün toy kızların üniformaya karşı düş-künlüklerinden başka bir şey değil; yarın bir başkası gelse, onu da sever. Ona bunu açıklayın... Anlatın, vakit geçirme-den bu sevdadan vazgeçirin onu! Benim için bu, bir rast-lantıdır sadece; ben değil de bir başkası, arkadaşlarımdan biri de olabilirdi. Onun yaşında bir kız böyle şeyleri çabuk unuttur.”

Ilona, üzgün üzgün, başını iki yana salladı:

“Hayır, sevgili dostum, kendinizi aldatmayın. Edith bu konuda çok ciddi; durumu da günden güne daha tehlike-li oluyor. Hayır, dostum, hayır, böylesine güç bir işi sırf sizin hatıranız için çabucak yola koyamam. Ah, bu evde dönenleri bilerseniz!.. Gece yarısı çingirak üç, dört kez çalı-yor, çekinmeden hepimizi uyandırıyor. Başına bir şey gel-di korkusuyla yatağına koştüğümüzda, heyecanlı, şaşkın, öylece yatağında dimdik oturmuş buluyoruz onu. Dalgın bakışlarını yere dikmiş, perişan bir halde bize hep aynı soruyu soruyor: ‘Birazcık, birazcık olsun benden hoşla-nıyor mu acaba, ne dersiniz?’ diye. Sonra bir ayna istiyor

ama, hemen fırlatıp atıyor, yaptıklarının çılgınlık, budalalık olduğunu fark ediyor, iki saat sonra, her şey yeniden başlıyor. Umutsuzlukla babasına, Josef'e, hizmetçilere aynı şeyleri soruyor, önceki gün rastladığımız Çingeneyi –hatırlayacaksınız– dün gizlice yine çağırtmış, söylediklerini bir daha tekrarlatmış... Size beş kere mektup yazdı, uzun uzun mektuplar; sonra yırtıp attı. Sabahtan akşama, günün erken saatlerinden gece yarılarına kadar hep bunu düşünüyor, başka bir şey konuşmuyor. Bir bakıyorsunuz size gelmemi, ondan birazcık hoşlanıp hoşlanmadığınızı öğrenmemi istiyor benden... Böyle boyuna susup kaçındığınızı görünce, acaba size yük mü oluyor diye anlamamı istiyor. Hemen size koşmamı, sizi yolda yakalamamı istiyor. Şoföre haber veriliyor, araba hazırlanıyor. Size söyleyeceğim, soracağım sözleri üç, dört kez tekrarlatıyor bana, defalarca ezberletiyor. Ben tam çıkmaya hazırlanırken, çingirak çalıyor; sırtımda manto, başımda şapka, beni yanına çağırtıp, size en küçük bir şeyi daha açıklamam için annesinin ölüsüne yemin ettiriyor bana. Ah, siz ne biliyorsunuz ki! Kapıyı arkanızdan çektiniz mi, her şey bitiyor sizin için. O ise, siz kapıdan çıkar çıkmaz, ona söylediğiniz her sözü tek tek bana tekrarlıyor, ne düşündüğümü soruyor. 'Görüyorsun, senden ne kadar hoşlanıyor!' desem, 'Yalan söylüyorsun! Doğru değil bunlar! Bugün güzel bir söz etmedi bana.' diye yüzüme haykırıyor. Yine de, öte yandan, tekrar tekrar duymak istiyor söylediklerimi; aynı sözleri üç, dört kez tekrarlamam, yeminler etmem gerekiyor. Sonra baba da var... O günden beri pek perişan bir halde. O da sizi, pek seviyor, göklere çıkarıyor, tıpkı kızının sizi sevdiği gibi. Saatlerce kızının başucunda oturup onun saçlarını okşayışını, uykuya dalana kadar onu nasıl tatlı sözlerle yatıştırmaya çalıştığını bir görseniz! Sonra o da bütün gece odasında dolaşıp duru-

yor... Siz... Siz ise bütün bunların hiçbirini sezmediniz mi gerçekten?”

Kapıldığım umutsuzlukla kendimi tutamayıp, elimde olmadan: “Hayır!” diye bağırdım. “Yemin ederim ki sezmedim! En ufak bir şekilde bile sezmedim! Burada olup bitenleri fark etseydim, gelir miydim sanıyorsunuz? Sizinle satranç, domino oynar, gramofon dinler miydim?.. Peki, ama, o böyle bir çılgınlığa kendini nasıl kaptırıyor?.. Benden... böyle bir çocukluğa, saçmalığa katlanmamı nasıl isteyebilir? Böyle bir şeyi nasıl düşünebilir? Hayır, hayır, hayır!”

İsteğimin dışında sevilmiş olmak düşüncesi beni öylesine kahretmişti ki, yerimden fırlayıverdim. Ilona şiddetle bileğimden yakaladı.

“Sakin olun! Heyecanlanmayın, sevgili dostum. Yalvarırım gürültü yapmayın! Duvarların arkasından bile işitecek kadar duyarlıdır kulakları. Sonra, n’olur, haksızlık da etmeyin. İyileşeceği haberinin sizden gelmesini, yeni tedaviyi önce babasına, sonra kendisine sizin söylemiş olmanızı da zavalcılık başka türlü yorumladı. Babası gece yarısı kızın odasına koşup onu uyandırmıştı. O korkunç günlerin artık sona erdiğini düşünüp nasıl hıçkırarak Tanrı’ya şükrettiklerini gözünüzün önüne getirin! Edith’in iyileşince, herkes gibi olacağını, sonra da sizinle... ötesini söylememe gerek yok. İşte tam böyle bir zamanda, yeni bir tedavi için sinirlerinin güçlü olması gerektiği sırada, zavallı yavrucağızı perişan edemezsiniz. Çok dikkatli olmamız gerekiyor. Tanrı korusun, ona hiçbir şeyi sezdirmemeliyiz... Yoksa, korkunç olur!”

Umutsuzluktan, şaşkınlıktan gözlerim kararmıştı.

“Hayır, hayır! diye yumruklarımınla koltuğa vuruyordum. “Hayır, yapamam... Sevilmek istemiyorum, böyle sevilmek istemiyorum... Üstelik, hiçbir şeyin farkında değilmişim gibi de davranmam bundan böyle; rahatça otu-

rup şaka yapamam artık... Yapamam bunu! İçeride neler olduğunu bilmiyorsunuz... Orada, orada, içeride... Beni çok yanlış anlamış. Ona acıyordum sadece. Sadece acıyordum, başka bir şey yoktu, yoktu..."

Ilona susuyor, önüne bakıyordu. Sonra içini çekti.

"Evet, başından beri bundan korkuyordum ya! Hep sezmiştim bunu... Aman yarabbim! şimdi ne olacak? Ona bunu nasıl anlatsak?"

İkimiz de susmuştuk. Her şey söylenilmişti. Çıkar yol olmadığını ikimiz de biliyorduk. Ilona birden yerinden doğruldu, merakla kulak kabarttı. Ben de kapıdan bir otomobilin girdiğini duymuştum. Gelen Kekesfalva olmalıydı.

Ilona, heyecanla: "Babamla şimdi karşılaşmanız daha iyi olur." dedi. "Rahat konuşamayacaksınız onunla, çok heyecanlısınız... Bekleyin, kılıcınızla kasketinizi getireyim, arka kapıdan çıkarsınız. Akşama neden kalmadığınıza ben bir bahane bulurum."

Bir koşuda kılıcımla kasketimi getirdi. Bereket, uşak da arabaya koşmuştu. Böylece, çiftlik binalarının önünden kimsenin gözüne çarpmadan geçtim; bahçede de birine rastlar da konuşurum korkusuyla adımlarımı sıklaştırdım. Korkuyla sinmiş bir halde, bu uğursuz evden ikinci kez bir hırsız gibi kaçıyordum.

...

Genç, toy biri olarak, sevmek ihtiyacının, aşk özleminin kalp için en büyük acı kaynağı olduğunu sanmıştım hep. Özlem duymaktan daha başka, belki daha da kahredici bir acının bulunduğunu şimdi anlamaya başlamıştım. Sevmekten sevilme, ateşli ihtirasa karşı kendinizi koruyamamak. Yanı başınızda, istekle yanan birini görüp de onu alevlerden kurtarma gücünü, yeteneğini bulamadan, çaresizlikle öyle-

ce seyirci kalmak. Umutsuzca seven biri ihtirasını önleyebilir, çünkü acısını kendi yaratmıştır; seven kişi bu duygusunu yenemezse, bundan yine kendisi suçludur. Sevmeden sevilen biri için ise hiçbir kurtuluş yolu yoktur; çünkü bunun ölçüsü, sınırı onun elinde değil, gücünün ötesindedir. İsteyen karşınızdaki olursa, elden bir şey gelmezse, bütün iradeler kırılır. Kader dengeyi bozar da, kadın utancını bir yana atarak, karşılık göreceğine pek güvenmediği sevgisini, aşkını açıklar, sevdiği erkek de soğuk, isteksiz kalırsa, o zaman kötüdür işte. Böyle karmaşıklıkların içinden hiç çıkılmaz, çünkü bir kadının isteğine karşılık vermemek kadının onurunu, kırmak, utanç duygusunu zedelemektir; bir kadının isteğini karşılıksız bırakan erkek kadının en değerli şeyini kırmış olur. Böyle durumlarda bütün o usulca kaçınmalar boşunadır, nazikçe söylenen hiçbir sözün anlamı yoktur. Kadın bir kere güçsüzlüğünü açığa vurdu mu, dost kalmayı istemek onu küçültmektir sadece. Böyle bir durumda erkeğin direnmesi zalimlik; sevgiye karşılık veremediği sürece de suçsuz yere suçlu durumuna düşer. Korkunç, çözülmesi güç bir düğümdür bu. Az önce kendi başına buyruk, sadece kendine aitken, kimseye hesap vermek zorunda değilken, birdenbire yabancı bir isteğin peşine düşüp kovaladığı bir av oluvermiştir. Yüreğinin ta derinliklerine kadar duyar, bilirsin ki biri gece gündüz yolunu beklemekte, hep seni düşünmekte, özleyip iç geçirmektedir. Bir kadın, bir yabancı, vücudunun her zerresiyle, kanıyla, canıyla seni istemekte, sana can atmaktadır. Ellerini, saçlarını, dudaklarını, vücudunu istemektedir. Geceni, gündüzünü, duygularını, erkekliğini, bütün düşüncelerini, hayallerini, rüyalarını istemektedir. Her şeyi seninle paylaşmak, her şeyini elinden koparıp almak, tüm soluğuyla seni içine çekmek ister. Gece gündüz, ister uyu, ister uyanık ol, yeryüzünde, heyecanla tetikte, seni bekleyen, seni

düşünen, hayal eden biri vardır. Sen onu düşünmesen bile boşunadır; ondan kaçmak istemen de boşunadır, çünkü sen artık kendinde değilsindir, onun olmuş, benliğine dolmuşsundur. Bir ayna gibi, yabancı biri sihri içinde taşımaktadır artık... Hayır, hayır, ayna olamaz, çünkü ayna ancak sen istedikçe seni içine alır; o kadın ise, o yabancı kadın seni vücudundaki kanına sindirmiştir çoktan. Nereye kaçarsan kaç, o seni içinde taşır. Hep bir yabancının içinde tutuklusundur. Artık kendinin sahibi değilsindir, özgür, rahat değilsindir. Yok yere, suçsuz yere, durmadan kovalanırsın; birinin seni boyuna emdiğini, hep seni düşündüğünü kafandan çıkarıp atamazsın. Senin için acı çeken birinin duyduğu özleme katlanmak zorundasın artık. Bir erkek için, sevmeden seilmek kadar büyük bir sıkıntının bütün acılardan da büyük bir acı, işkence olduğunu, suçsuz yere suçlu duruma düşebileceğini biliyordum şimdi.

Bir kadının beni böylesine ölçsüz sevebileceğini hayal bile edemezdin. Evet, arkadaşlar, şu ya da bu kadın "arkamızdan koşuyor" diye böbürlenerek anlatırlardı; böylesine yapışkan, askıntı kadınlar için en küçük bir gizlilik yanı olmaksızın anlatılanlara arkadaşlarla birlikte belki gülümşetmiş bile. Çünkü sevginin her biçiminin, en gülünç, en aptalca olanının bile, bir insanın kaderi olabileceğini, umursamaz görünmekle de kabahatli duruma düşülebileceğini o tarihlerde bilmiyordum elbette. Şu var ki kulaktan dolma ya da okumakla edinilen şeyler akılda pek kalmaz, kalp duygunun esasını ancak kendi tecrübeleriyle, yaşadıklarıyla kavrar, öğrenir. Zorla yanıma sokulan bu coşkun sevgiden kendini güçlükle korumaya çabalayan birine merhamet duymam için, benim de önce vicdanımda yabancı, saçma bir aşkın yükünü duymam gerekmişti. Bu sorumluluk nasıl da ölçsüzce yüklenmişti bana!

O gün şehre nasıl döndüğümü hiçbir zaman tam olarak hatırlayamacağım. Çabuk çabuk yürüdüğümü, nabzımın her atışında hep aynı düşüncenin tekrarlandığını biliyorum sadece. Gitmeliydim, uzaklaşmalıyım! Uzaklaşmalıyım bu evden, bu karmaşık sıkıntılı durumdan kaçmalı, uzaklaşmalı, gözden kaybolmalıyım! Oraya bir daha ayak basmamalı, o insanlarla, hiçbir insanla karşılaşmamalıyım! Gizlenmeli, ortalıklarda görünmemeliydim! Hiç kimseye karşı görev yüklenmemeli, yabancıların sorunlarına karışmamalıyım. Başka şeyler de düşünmeye çalıştığımı hatırlıyorum: Ordudan ayrılmalı, bir yerden para bulup, o deli saçması ihtirasın beni bulamayacağı yerlere, dünyanın herhangi bir yerine kaçmalıyım. Yalnız, bütün bunlar, açık, duru düşüncelerden çok, birtakım hayallerden ibaretti. Çünkü durmadan, “Kaç, kaç, uzaklaş buralardan!” sözünün şakaklarımı zorladığını duyuyordum hâlâ.

Çayırardan, tarlalardan, sokaklardan çılgın gibi koşmuş olduğumu, sonradan, pabuçlarımın tozundan, pantolonumdaki yırtıklardan, dikenlerden anladım. En sonunda ana yola vardığımda, güneş çoktan damların arkasına çekilmişti. Arkamdan biri ansızın omzuma vurunca, uyurgezer gibi, ürkererek sıçradım yerimde.

“Hey Toni! En sonunda bulduk seni! Aramadığımız yer kalmadı. Senin o şatoya telefon etmeye hazırlanıyorduk.”

Dört arkadaşım kuşatmıştı beni. Hiçbir yerden eksik olmayan Ferencz de aralarında; sonra, Jozsi ile süvari yüzbaşı Kont von Steinhübel de vardı.

“Yahu, toparlan biraz! Bizim Balinkay çıkageldi, Hollanda mı, Amerika mı, Tanrı bilir bir yerden çıkıp geldi işte. Bütün subayları, bir yıllık hizmetlileri akşama davet ediyor. Albay’la Binbaşı da geliyorlar. Akşam saat sekiz buçukta Kızıl Aslan’da büyük bir masa hazırlanmış. Seni bulmamız büyük talih eseri; yoksa, Albay epey homurda-

nırdı. Balinkay'a pek tutkun olduğunu bilirsin; o geldi mi, hepimizin de bulunmasını ister."

Düşüncelerimi hâlâ toparlayamamıştım. Şaşkın şaşkın sordum:

"Kim geldi?"

"Balinkay! Öyle aptal bir surat takınma! Balinkay'ı tanımıyor musun yoksa?"

Balinkay? Balinkay? Kafamın içinde her şey daha öyle karmakarışık ki, bu adı belleğimin tozlanmış, küflenmiş derinliklerinden güçlkle çekip çıkarmam gerekiyordu. A, evet, Balinkay! Bir zamanlar alayın başlıca konusuydu. Ben daha garnizona gelmeden önce o burada teğmenlik, üsteğmenlik görevleri yapmıştı. Alayın en iyi binicisi, en çılgın delikanlısıydı. Çılgınca kumar oynar, kadınları peşinden koştururdu. Sonraları tatsız bir şeyler olmuştu, ne olduğunu pek soruşturmamıştım. Ne olduysa olmuş, yirmi dört saat içinde üniformasını sırtından attığı gibi çengele asmış, sonra bir baştan bir başa dünyayı dolaşıp durmuştu. Gezileri için pek garip hikâyeler anlatılırdı. Sonunda Kahire'deki Shephard's Otelinde tavladığı zengin bir Hollandalı kadınlı, yeniden kendini toparlamış. Kadın milyoner bir dulmuş, on yedi gemilik bir vapur işletmesinin sahibiymiş. Cava'da, Borneo'da da muazzam, verimli çiftlikleri varmış. Balinkay, o gün bugündür, bizim görünmeyen koruyucumuz olmuştu.

Bizim Albay Bubencic onu bir tarihte kötü bir durumdan kurtarmış olmalıydı, çünkü Balinkay'ın alaya, komutana olan bağlılığı gerçekten pek duygulandırıcıydı. Avusturya'ya her gelişinde bizim garnizona da uğrardı; öyle de çılgın gibi para harcardı ki, küçük şehirde haftalarca bunun sözü edilirdi. Bir gece için bile olsa, üniformasını sırtına geçirip arkadaşlarıyla bir arada olmaktan zevk duyardı, karşı koyamadığı bir ihtiyaçtı bu onun için. Kızıl Aslan'da her zamanki subaylar masasına keyifle kuruldu-

ğu zamanlar, bu sigara dumanlı, kötü badanalı salonda, Amsterdam'daki koca bir konaktan yüz kat rahat olduğu her halinden sezilirdi. Bizler onun çocukları, kardeşleri, gerçek ailesiydik; bize hep bu gözle bakardı. Her yıl biniçilik yarışları için ödöl dağıtır, Noellerde dolu dolu iki üç kasa şampanya gönderirdi. Albay da, parayı alacağından emindi. Sırtında mızraklı alay üniforması olan herkes, başı sıkıştı mı, Balinkay'ın yardımı koşacağına güvenirdi, bir mektup her şeyi düzeltmeye yeterdi.

Başka zaman olsaydı, herkesin pek övdüğü bu insanla karşılaşmaktan hoşlanırdım. Ne var ki çılgınca bir neşe, yüksek sesle merhabalaşmalar, kadeh tokuşturmalar, masa başı nutukları şu perişan halimle katlanamayacağım şeylerdi. Bu yüzden, "Bugün pek keyfim yerinde değil" diye hemencecik bahane bulup sıvışmayı denedim ama, Ferencz, öyle kesin bir dille, "Olmaz! Bugün kaçmak yok!" deyip kolumdan yakalayınca, razı olmak zorunda kaldım. Arkadaşlar beni bir yandan sürüklerlerken, bir yandan da Balinkay'ın kime, nasıl yardım edip kötü durumlardan kurtardığını anlatıyorlar; ben de şaşkın şaşkın dinliyordum: Ferencz'in eniştesine de iş bulmuştu. İçimizden biri mesleğinde ilerleyemedi mi hemen bir gemiye atlar, Hindistan'a giderdi.

Bizim kara kutu, biraz da alaycı Jozsi arada bir Ferencz'in hayranlıkla anlattıklarını kesiyordu: "Balinkay o morina balığı gibi semiz Hollandalı dulu yakalamamış olsaydı, Albay acaba yine can dostunu böyle büyük bir sevgiyle bağrına basar mıydı!" diye alay ediyordu. Üstelik, kadın Balinkay'dan on iki yaş büyükmüş.

Kont Steinhübel de: "İnsan kendini sattı mı, hiç değilse ucuza gitmemeli!" diye kahkahayı basıyordu.

O uyuşuk, şaşkın halime rağmen konuşmaların her sözünü hatırlamam şimdi garibime gidiyor. Ne var ki, duru bir düşüncede birdenbire beliren bir uyuşma ile sinirlerin o

gizli heyecanı anlaşılmaz bir birlik içindedir çoğu zaman. Kızıl Aslan birahanesinden içeri girince de, asker ocağının birlik havasının beni sarıvermesi sayesinde, bana verilen görevi başardım sayılır. Epeyce de yapacak iş vardı. Sadece alay balosunda asılması âdet olan bütün bantların, amblemlerin, bayrakların hepsi getirilmişti. Birkaç emir eri neşeyle duvara çivi çakıyordu. Yanı başlarında ise Steinhübel borazancıya çalgısını ne zaman, nasıl çalması gerektiği konusunda bilgi veriyordu. Yazısı güzel olduğu için de Jozsi'ye yemek listesini yazmak görevi verilmişti. Bütün yemeklere ironik birer ad takmışlardı. Bana da masayı düzenlemek düşmüştü. Bu arada, gazinonun başgarsonu koltukları, masaları dizmeye başlamıştı. Garsonlar Balinkay'ın Viyana'daki Sacher Oteli'nden arabasıyla yolladığı kasa kasa şampanyaları şangırtıyla taşıyorlardı. Ne gariptir ki bütün bu kargaşa hoşuma gidiyordu, çünkü gürültü şakaklarımdaki uğultuyu, karşılıksız kalan bütün soruları bastırıyor, unutturuyordu.

Saat sekizde her şey hazırды. Artık hemen kışlaya koşup elbise değiştirmeliydim. Emir erime önceden haber yollamıştım, üniformam, rugan çizmelerim hazır edilmişti. Başımı çabucak soğuk suyun altına tutuverdim, saate bir göz attım: Topu topu on dakikam daha vardı. Bizim Albay pek titizdi. Çabucak soyundum, tozlu ayakkabılarımı çıkarıp bir yana attım. Saçlarımı taramak üzere, iç çamaşırlarımla, aynanın önüne geçtiğimde, kapı vuruldu.

"Kimseyle görüşmem şimdi!" diye emrettim emir erime. Yerinden fırladı, ön odada kısa bir fısıldaşmadan sonra, yine geldi, elinde bir mektup vardı. Bana bir mektup mu? Sırtımda don gömlekle, kalın, ağırca dört köşe mavi zarfı aldım, ateşe dokunmuş gibi oldum. Kimden geldiğini anlamam için yazıya bakmama gerek yoktu.

“Sonra, sonra oku!” diyordu içimden bir ses. “Şimdi okuma, sakın şimdi okuma!” İçimden gelen isteğe karşı duramadım, zarfı açtım, elimde hışırdayan mektubu her satırında biraz daha öfkelenerek, okumaya başladım.

On altı sayfalık bir mektuptu; heyecanlı bir elle çabuk çabuk yazılmıştı, insanın ömründe bir kez yazdığı, ancak bir kez alabileceği bir mektup. Patlayan bir yaradan akan kan gibi, cümleler aralıksız birbirini kovalıyordu; satır başı yoktu; nokta, virgül yoktu. Bir kelime bir başka kelimeyi izliyor, onu geçiyor, geride bırakıyordu. Şimdi, yıllardan sonra bile, her satır, her harf gözümün önünde; gece ya da gündüz, hangi saatte olursa olsun, o mektubu şimdi bile başından sonuna kadar ezbere söyleyebilirim, öyle sık sık okudum çünkü. Katlanmış o bir tomar mavi kâğıdı aylarca cebimde taşıdım; evde, kışlada, savaşta yeraltı siperlerinde, karargâh ateşinin aydınlığında defalarca cebimden çıkıp çıkarıp okudum. Ancak bizim bölük, düşmanla çevrilip, Wolhynien’e geri çekildiğinde, bir sayıklama sırasında kâğıda dökülen bu itiraflar yabancı ellere düşer kaygısıyla, mektubu yok ettim. Mektup şöyle başlıyordu:

Altı kez yazdım sana, her defasında da yırttım. Çünkü kendimi ele vermek istemiyordum... İstemiyordum! İçimde direnecek güç bulduğum sürece, senden uzak durdum. Karşında küçülmemek için, haftalarca kendi kendimle savaştım. Hiçbir şeyden habersiz, dostça bize her gelişinde, rahat dursunlar diye ellerime, umursamaz görünmeleri, seni şaşırtmamaları için de bakışlarıma emrederdim. Yüreğimin senin için nasıl yanıp tutuştuğunu sezdirmemek için de çoğu kez, bile bile, sert, alaycı davrandım sana. Bir insan gücünün yettiği, zaman zaman bu gücü bile aşan her şeyi denedim. Bugün olan oldu; yemin ederim istemeden oldu, oyuna geldim sanki. Bunu nasıl yapabildiğimi ben de anlamıyorum.

Yaptığımdan öyle köpek gibi utandım ki, sonradan kendimi iyice bir pataklamak geldi içimden. Çünkü sana yaklaşmanın ne büyük bir çılgınlık, ne büyük bir saçmalık olduğunu biliyorum. Bir kötürüm yarattığın, bir sakatın sevmeye hakkı yoktur. Ben ki böyle bitmiş kolu kanadı kırılmış halimle kendi kendimden iğrenir tiksindirirken sana yük olmaz mıydım? Biliyorum, benim gibi bir yarattığın sevmeye, hele sevmeye hakkı olmadığını biliyorum. Varlığıyla başkalarının hayatını mahvetmeye hakkı yoktur köşesinde geberip gitmelidir. Bütün bunları biliyorum, bildiğim için de kahroluyorum. Bu yüzden sana yaklaşmayı asla göze alamazdım. Yalnız, bu sakatlığımın pek uzun sürmeyeceğine beni inandıran sen değil miydin? Kimıldayabilecektim; serbestçe, rahatça atılan her adımın Tanrı lütfu olduğundan habersiz, çoğu bir işe yaramaz milyonlarca insan gibi yürüyebilecektim. Gerçekten iyileşip sağlıklı bir insan, her kadın gibi bir kadın, belki... Evet, sevgilim, sana layık bir kadın olana kadar sana bir şey söylememeye, belli etmemeye iyice kararlıyım. Ama, öylesine çılgınca bir sabırsızlıkla, hırsla iyileşme isteğindeydim ki, sen üzerime doğru eğilince, kendimi gerçekten o iyileşmiş kadın sandım birden; çılgıncasına, sahiden inandım buna. Bunu öyle uzun zaman istemiş, hayal etmişim, sen de bana öylesine yakındın ki bir ara bacaklarımın kötürümlüğünü unuttuverdim, sadece seni gördüm, senin olmak isteyen biri gibi saydım kendimi! Yıllar yılı hep o bir tek şeyi hayal eden biri, güpegündüz de bir ancık rüya göremez mi? Anlayamaz mısın bunu?

İnan bana, sevgilim, sadece bu akıl almaz çılgınlık, bir an için sakatlığımdan kurtulmuş olmanın verdiği çılgınlık beni deliye çevirmişti, artık hor görülen, sakat biri olmadığım düşüncesinin umutsuzca sabırsızlığıydı yüreğimi böylesine çılgınca göğsümden koparıp alan. Anla birazcık beni! Öyle uzun süredir, öylesine özlemle doluydum ki!

Ama, ben iyileşinceye kadar bilmemen gereken şeyi artık biliyorsun. Bu dünyada kimin için iyileşmek istediğimi de. Sadece senin için! Sevgimi bağışla biricik sevgilim! Öncelikle bir tek şey için de yalvarırım sana: Ürkme benden, dehşete de kapılma! Bir ara üzerine pek düştüm diye, bundan böyle de seni rahatsız edeceğimi sanma! Ben bile kendimden tiksirirken, seni nasıl elimde tutmak isteyebilirim ki, inan bana! Hayır, sana yemin ederim ki, en ufak bir ısrarımı bile görmeyeceksin; varlığımı duymayacaksın bile. Sadece sabırla bekleyeceğim, Tanrı acıyıp da beni iyileştirinceye kadar bekleyeceğim. Onun için, yalvarırım sana, sevgilim, benden de, sevgimden de ürkme sakın! Bana olan, başka hiç kimsenin göstermediği merhametini düşün sadece! Nasıl çaresizlikle, umutsuzlukla sandalyeye çakılmış, peşinden gelecek, seni karşılamaya koşacak bir adımı bile atmaktan aciz olduğumu hatırla! Bir düşün... Zindanında, bir saatçiğini bana bağışlamayı sabırsızlıkla beklemek zorunda olan bir tutuklu olduğumu düşün. Sana bakmak, sesini işitmek, aynı odada soluğunu duymak, varlığını yanı başımda bulmak... Bütün bunları bana bağışlamakla yıllardır tatmadığım tek mutluluğu verdin bana. Bir düşün, iyice bir düşün: Yatağında yatıyorsun, gece gündüz bekliyorsun hep. Saatler gittikçe uzar, sinirler iyice gerilir. İşte o sırada sen gelirsin. Bense öteki insanlar gibi yerimden fırlayıp sana koşamam, sarılamam, tutamam bile. Oturmak, kendimi tutmak, susmak zorundayım. Seni sevmek gibi bir çılgınlığa kapıldığımı anlamayasın diye, bakışlarıma, her sözüme, sesime dikkat etmek zorundayım. Yalnız, inan bana, sevgilim, işkenceden farksız olan bu mutluluk bile benim için büyük mutluluktur. Her defasında da kendimi tutmayı başarinca yaptığımınla övünürdüm. Sense, sevgimden habersiz, kafan dinç, geldiğin gibi özgürce giderdin, bana da umutsuzca sana tutulmuş olmamın kahredici üzüntüsü kalırdı.

Artık olan oldu. Şimdi, sevgilim, senin için beslediğim duyguları artık inkâr edemeyeceğim bir sırada, sana yalvarıyorum: Bana acımasız, sert davranma! En zavallı, en acınacak bir varlığın bile onuru vardır; yüreğimin çırpınışlarına karşı koyamadım diye beni hor görmene asla katlanamam! Sevgime karşılık vermek zorunda değilsin, hayır; beni iyileştirip kurtaracak olan Tanrı adına yemin ederim ki, böyle bir küstahlığa cesaret edemem. Bu halimle beni sevebileceğini rüyamda bile düşünemem. Sen de bilirsin, senden ne kendini feda etmeni, ne de bana acımanı istemem. Tek istediğim, zamanı gelinceye kadar sessiz, sabırla beklememe katlanmandır! Biliyorum, bu ricam bile çok gelecek sana. Böylesine önemsiz, zavallı bir mutluluğu bir insana hoş görmek gerçekten pek büyük bir şey mi? Sessiz bakışlarla arada bir efendisine bakan bir köpeğe bile çok görülmez bu mutluluk. Bu yüzden hayvanı hemen kovup iyice bir kırbaçlamalı mı?

Katlanamayacağım tek şey –bunu bilmeni isterim– duygularımı açığa vurup içimi döktüğüm için benden tiksindir. Ne kadar acınacak durumda olsam benden iğrenip tiksinnmene katlanamam! Duyduğum utanca, umutsuzluğa rağmen, beni cezalandırmak istersen, o zaman tek çıkar yol var benim için. Bunun ne olduğunu biliyorsun. Sana göstermiştim.

Sakın korkma, niyetim seni korkutmak değil! Seni ürkütmek, sevgin yerine merhametini dilenmek istemiyorum, yüreğinin bugüne kadar bana tek verdiği duygu olan merhameti istemiyorum. Kendini özgür, tasasız görmelisin! Tanrı bilir ya, varlığımla sana yük olmak, suçsuz olduğun bir şeyde seni suçlamak istemem. Sadece tek bir şey istiyorum: Bağışlamayı, olup bitenleri tümüyle unutmayı, söylediklerimi, açığa vurduğum duygularımı unutmayı! Sadece bu ufak güveni ver bana yeter! Hemen karşılık yaz bana! Benden tiksindiğini, sanki hiçbir şey olmamış gibi yine bize

geleceğini söyle bana, bir tek kelime yeter! Seni kaybederim diye nasıl kahroluyorum, bilemezsin! Kapıyı arkandan çekip gittiğinden beri, neden bilmiyorum, sanki bu sonmuş gibi, öldürücü bir korkuyla kıvranıyorum. O sırada öyle sararmıştın, kollarımı senden çözdüğümde bakışlarında öyle bir dehşet vardı ki, alev alev yanarken birden buz kesiliverdim. Evden kaçarcasına uzaklaştığını uşaktan öğrendim. Birden ortadan kaybolmuşsun; kılıcın, kasketin de. Adamcağız seni boşuna aramış durmuş, evin her yerinde. Böylece, bir cüz-zamlıdan, bir vebalıdan kaçır gibi benden kaçtığını anlamıştım.

Hayır, sevgilim, sana sitem etmiyorum; tersine, seni çok iyi anlıyorum! Ayağımdaki o demirden desteklere baktıkça ben bile kendimden ürküyorum, çılgın sabırsızlığımla nasıl kötü, huysuz, insana eziyet veren, çekilmez bir yaratık olduğumu biliyorum. Benden ürküüp kaçtıklarını, bu yüzden, herkesten çok ben anlayabilirim. A, evet, böyle çirkin bir yaratığın birini sevince onu ürkütüp kaçırdığını çok iyi anlıyorum.

Yine de yalvarıyorum sana beni bağışlaman için, çünkü sensiz geceler, gündüzler sadece umutsuzluk dolu benim için.

Sadece bir pusula, küçücük bir pusula gönder hemen ya da boş bir sayfa, bir iki çiçek; ne olursa olsun herhangi bir işaret, bir belirti! Seni tiksindirmediğimi, seni yanımdan uzaklaştırmayacağını anlamam için, küçücük bir belirti sadece! Unutma, birkaç gün içinde gideceğim buradan, aylarca da gelmeyeceğim. Çektiğin azap bir hafta sonra sona erecek. Ondan sonra benim için seni haftalarca, aylarca görememenin acısı, işkencesi başlasa da, bunu düşünme hiç, kendini düşün sadece, tıpkı benim sadece seni düşündüğüm gibi, sadece seni! Evet, bir hafta sonra benden kurtulmuş olacaksın; onun için, bir kez olsun gel bana; bu arada birkaç söz, beni bağışladığını gösteren bir işaret ulaştır! Beni bağışladığını

öğrenmedikçe, ne düşünebilirim, ne de soluk alabilirim. Seni sevmek hakkını çok görürsen bana, yaşamak istemem, yaşayamam da zaten.

Mektubu tekrar tekrar okudum, Yeni baştan alıyor, okuyordum durmadan. Ellerim titriyor, şakaklarımın zonklaması gittikçe artıyordu. Böylesine umutsuzca sevilmek ür-kütmüş, iyice sarsmıştı beni.

• • •

“Bu ne hal! Biz seni orada beklerken, sen hâlâ don göm-
lek dolaşıp duruyorsun! Herkes toplandı, eğlence başlasın
diye sabırsızlanıyor. Balinkay da geldi. Albay neredeyse ge-
lir. İçimizden biri gecikti mi, bizim ihtiyar kurbağanın ne
numaralar yaptığını bilirsin. Ferdi yolladı beni buraya, bir
şey mi oldu, bir bakayım diye; sense, oturmuş, aşk mek-
tupları okuyorsun... Hadi fırla, yoksa ikimiz de paparayı
yeriz!”

Paldır küldür odama giren Ferencz söylüyordu bunları.
İri, ağır ellerini dostça omzuma vuruncaya kadar içeriye
girdiğini fark etmemiştim bile. Önce hiçbir şey anlama-
dım. Albay mı? Buraya mı göndermiş? Balinkay mı? A,
sahi, şimdi hatırladım: Balinkay şerefine yemek veriliyor-
du! Acele pantolonumla ceketime uzandım, okulda öğre-
tilen el çabukluğuyla, ne yaptığımı bilmeden, mekanik bir
hızla geçiriverdim hepsini sırtıma. Ferencz şaşkın şaşkın
bakıyordu.

“Ne oldu sana böyle? Üzgün bir halin var; yoksa, bir yer-
den kötü bir haber mi aldın?”

“Yok, canım! İşte hazırım bile.” dedim.

Üç adımda merdivene vardık. Ben birden geri döndüm
yine. Ferencz: “Hay Allah! Yine ne var?” diye öfkeyle ar-
bamdan bağırdı.

Kulak vermedim, masada unuttuğum mektubu alıp, çabucak iç cebime koydum.

Salona gerçekten de en son dakikada girdim. Uzun, at nalı biçimindeki masanın çevresine herkes toplanmıştı; yalnız, üst rütbeliler masadaki yerlerini almadan, kimse pek neşelenmeyi göze alamıyordu; zil çalınca, öğretmenin her an sınıfa girmesini bekleyen okul çocukları gibi.

Tam o sırada emir erleri kapıyı ardına kadar açtı, kurmay subaylar mahmuzlarını şingirdatarak içeri girdi. Hepimiz gürültüyle yerimizden kalkıp hazırol durduk. Albay, Balinkay'ın sağına, en kıdemli binbaşı da soluna oturdu. Hemen masada bir canlanma oldu; tabaklar, çatal kaşıklar şangırdıyor, herkes gelişigüzel birbiriyle çene çalıyor, bir yandan da, ağzını şapırdatarak şapırdatarak yemekleri kaşıklıyordu.

Neşeli arkadaşlarımla arasında dalgın dalgın oturan bir ben vardım; arada bir de ceketimin içinde ikinci bir yürek gibi atan yeri yokluyordum. Her el atışımda, yumuşak, gevşek kumaşın altında yeni tutuşturulan bir ateş gibi mektubun hışırtısı geliyordu. Evet, mektup oradaydı; göğsümün üstünde canlı bir şey gibi kıtırdıyordu, ötekiler keyifle konuşup yemeklerini yerlerken, ben mektubu, yazanın umutsuzluğunu düşünüyordum.

Garsonun durmadan tabağıma yemek koymasına boşunaydı.

Elimi sürmeden bırakıyordum hepsini. Sürekli iç dünyama kulak vermek beni uyuşturmuş, açık gözle uyuklar hale gelmiştim. Çevremde, sağda solda bir şeyler konuşulduğunu duyuyordum ama, anlamıyordum, sanki hepsi de bilmediğim bir dilde konuşuyordu. Karşımda, yanımda gördüğüm yüzler, bıyıklar, gözler, burunlar, dudaklar, üniformalar bir buzlu camın arkasındaymış gibi bulanık, donuktu. Hem oradaydım, hem değildim; taşlaşmış gibi otu-

ruyordum ama, bir şeyler de yapıyordum; daha doğrusu, mırıldanıyordum. Mektuptaki sözleri, dudaklarımı kıpırdatmadan, sessizce tekrarlıyordum; arkasını getiremedim ya da şaşırdım mı, elim gizlice cebime uzanıyordu, okulda yasak kitapları gizlice çekip okumamız gibi.

O sırada biri bıçakla bardağa vurdu, gürültüyü sert bir çelik kesmiş gibi, ortalık sessizleşiverdi. Albay ayağa kalktı, söyleve başladı. Ellerini masaya dayamış, iri gövdesi at üstündeymiş gibi öne arkaya sallanarak konuşuyordu. Sert, gür bir sesle: “Arkadaşlar!” diye söze başladı. Kelimelerin üzerine basarak, R’leri ağızda yuvarlayarak konuşuyordu.

Dinlemek için kendimi zorluyordum ama, kafam başka yerlerdeydi. Sadece tek tük kelimelerin havada çınladığını duyuyordum: “Ordunun şerefi... Avusturyalı süvari ruhu... eski arkadaş...” Arada bir bunlara, hayaletler dünyasından gelirmişçesine, başka sözler de karışıyordu. Cebimdeki mektup konuşuyordu. “Biricik sevgilim... korkma... seni sevmek hakkını bana çok görürsen yaşayamam...” Sonra yine o çatırtılı R’ler: “Yabancı ülkelerde bile arkadaşlarını unutmadı... Anayurdunu unutmadı... Avusturya’sını unutmadı...” Sonra, hıçkırık gibi, boğulan bir insanın çığlığı gibi öteki ses: “Sadece seni sevmeme izin ver, yeter... Bunun ufacak bir belirtisini göster, yeter bana...”

Birden yaylım ateşi gibi gürültülü, patırtılı “Yaşa, yaşa! Var ol!” sesleri yükseldi. Salonda herkes, Albay’ın havaya kaldırdığı kadehle, yerinden fırlamıştı, dimdik, hazırol duruyordu. Yandaki salonda bando, önceden kararlaştırıldığı gibi, “Çok yaşa, çok yaşa!” diye tempo tutmaya başlamıştı. Herkes kadeh tokuşturuyor, Balinkay’ın şerefine içiyordu. Balinkay’sa, rahat, neşeli haliyle, nükteci karşılıklar vermek için, coşkunca gösterinin, alkış yağmurunun dinmesini bekliyordu. Sadece birkaç söz söylemek istiyormuş. Dünyanın hiçbir yerinde, burada,

arkadaşlarının arasında olduğu kadar rahat bulmamış kendini. Sözlerini “Yaşasın Alay! Yaşasın, yüce Başku-mandanımız, İmparatorumuz!” diyerek bitirdi. Steinhü-bel borazancıya ikinci işaretini verdi, orkestra yeniden başladı, hep bir ağızdan millî marş yükseldi. Her alayın kendi adını büyük bir gururla eklediği, bütün Avusturya alaylarının vazgeçilmez marşıydı bu: “Krallık, İmparator-luk... süvari alayınız biz!”

Daha sonra Balinkay, elinde kadehle, masayı dolaşp teker teker herkesle kadeh tokuşturdu. Birden, yanımda oturan arkadaşın sertçe kolumu dürtmesiyle, bir çift yeşil gözün bana baktığını gördüm: “Merhaba, arkadaş!” Dalgın dalgın karşılık verdim bu selama; ancak, Balinkay öteki arkadaşın yanına geçince kendisiyle kadeh tokuşturmadı-ğımı fark ettim.

Sonra her şey yeniden renkli bir sis bulutunun ardında birbirine karışmıştı. Hay Allah! Gözlerimin önünde yükse-len bu mavi duman da neydi? Arkadaşlar fosur fosur sigara içmeye başladıkları için mi böyle birden boğulacak gibi olmuşum? İçmeliydim, hemen bir şeyler içmeliydim! Ne olduğunu fark etmeden, acele bir iki kadeh yuvarladım... Yeter ki gırtlığımdaki o kötü tat, o acılık gitsin! Ben de hemencik bir sigara içsem! Sigarayı almak üzere iç cebime el attığımda, yine o hışırtıyı duydum: Mektup! Elimi he-men geri çektim. Gürültüler arasında yine yalvaran sözleri duyuyorum: “Sadece seni sevmeme izin ver... Böyle üstüne düşmemin bir çılgınlık olduğunu biliyorum...”

Yine bir çatalla bardağa vuruldu. Binbaşı Wondraczek’ti bu. Edebiyat merakını birtakım acemi mısralarla, nükteli sözlerle ortaya dökmek için her fırsattan yararlanırdı. Ayağa kalkıp da hatırı sayılır göbeğini masaya dayayarak yüzüne zeki bir ifade vermeyi deneyince, arkadaş toplantılarımızın en eğlenceli bölümünün başladığını hepimiz bilirdik.

Binbaşı, gözlüğünü burnunun ucuna takmış, kocaman bir kâğıdı özenle açıyordu. Böyle toplantılar için yazılmış bir şiirdi bu. Binbaşı bu manzumelerle böyle gecelere renk kattığına inanırdı. Birtakım dokunaklı sözlerle, şakalarla, Balinkay'ın hayat hikâyesini dile getirmeye çalışıyordu. Yanımda oturanlardan kimisi ya aşırı saygıdan, nezaketten ya da kendileri de çok içmiş olduklarından, her benzetmeye, her kelime oyununa kahkahalarla gülüyordu. Sonunda, şiirin gerçekten en isabetli bir yerinde, gümbürtülü "Bravo, bravo!" sesleri salonu inletti.

Beni ise birden bir dehşet kaplayıvermişti. Bu kaba gülüşler pençe gibi yüreğimi sıkıyordu. Biri üzüntüler içinde inler, sonsuz acılarla kıvranırken böyle nasıl gülünürdü? Bir insan mahvolurken nasıl böyle nükteler savrulur, pis şakalar yapılabilirdi? Çok iyi biliyordum, az sonra Wondraczek'in gevezelikleri bitince, türlü bayağılıklar, yaşalar, var ollar başlayacaktı. Şarkılar söylenecek, "Lahn'lı meyhaneci kadın" şarkısının en yeni dizeleri okunacak, fıkralar anlatılacak, herkes bol bol gülecek, gülecek, gülecekti. Bir ara o neşeyle parıldayan suratları göremez oldum. Sadece bir pusula, bir tek kelimecik göndermemi istemiş miydi? Acaba telefona gidip arasam mı? Bir insan böyle bekletilmez! Ona bir şeyler söylemeli!

"Yaşa, bravo!" Herkes çılgınca alkışlıyor, iskemleler gıcırıyor, döşeme sallanıyor, neşeli, biraz da çakırkeyif kırk elli kişinin birden yerinden fırlamasıyla havaya tozlar yükseliyordu. Binbaşının koltukları kabarmıştı. Gözlüklerini çıkardı, okuduğu kâğıdı katladı, onu kutlayarak çevresini alan subayları babacan, biraz da kendini beğenmiş bir tavırla selamladı. Ben de, kargaşalıktan yararlanıp, kimseyle vedalaşmadan dışarı fırladım. "Belki fark etmezler, fark etseler bile vız gelir! Bu kahkahalara, böylesine rahat, dolu karınlardan fıskıran neşeye artık katlanamayacağım. Katlanamam!"

Gardıropta, emir erim, şaşkın şaşkın: “Sayın Teğmenim böyle erken mi gidiyorlar?” diye soruyor. “Canın cehenne-me!” diye söylendim içimden, bir şey söylemeden yürüdüm. Caddeyi geçip köşeyi bir dönsem, kışlanın merdivenlerinden kendimi odama atabilsem! Yalnız kalmak istiyordum, yalnız!

Koridorlar ıssız. Bir yerlerde nöbetçi aşağı yukarı geziyor. Musluktan akan suyun sesi. Bir çizme düşüyor. Emre uygun olarak karartılan er odalarından birinden yumuşak, yabancı bir ses geliyor sadece. İstemeden kulak veriyorum: Rutenyalı birkaç er, yanık bir türkü mırıldanıyorlar hep birlikte. Sarı pirinç düğmeli, o yabancı, renkli üniformayı sırtlarından çıkarıp, yine köylerinde samanlara uzandıkları gibi çırılçıplak olunca, yurtlarını, tarlalarını ya da hoşlandıkları bir kıızı hatırlarlar, gurbet ellerde olduklarını unutmak için de bu yanık türküyü söylerler. Sözlerini anlamadığım için, başka zaman kulak vermezdim ama, şimdi bu üzgün hava kardeşçe bir sıcaklıkla sarıvermişti beni. Ah, onlardan birinin yanına oturup konuşabilseydim! Beni anlamazdı ama, at nalı biçimindeki masanın çevresinde toplanmış neşeli insanlardan yine de daha anlayış gösterirdi bana, o bön bakışlı, iyilik, yakınlık dolu gözleriyle... Ah, beni bu çaresiz, karışık durumdan kurtaracak biri olsa!

Sofada horlayarak, kurşungibi uyuyan emir erimi uyandırmamak için, parmaklarımın ucuna basarak yavaşça süzüldüm odaya. Karanlıkta, kasketimi, kılıcımı, bütün gün boğacakmış gibi boynuma dolanan kravatımı çıkarıp bir yana attım. Sonra lambayı yaktım, benim gibi toy bir delikanlıya bir kadından gelen ilk heyecan verici mektubu şöyle rahat bir kafayla okumak için, masaya yaklaştım.

Birden, ürktüm. Masaya vuran lamba ışığında mektup duruyordu. Nasıl olurdu bu! Ceketimin iç cebinde sakladığım mektup... Evet, evet, çok iyi tanıdığım el yazısıyla

yazılmış mavi, dört köşe zarf. Başım döner gibi oldu. Sarhoş mu olmuştum? Uyanık rüya mı görüyordum? Aklım başımda değil miydi? Daha az önce, ceketimi çıkarırken cebimdeki mektubun hışırtısını iyice duymuştum. Sersemlemiş miydim ki mektubu cebimden çıkarıp masaya koyduğumu bir dakika sonra unuttuyordum? Cebime el attım. Hayır –başka türlü olamazdı zaten– mektup duruyordu yerinde, uslu uslu. Olanları anlamıştım şimdi. Ancak şimdi uyanmıştım; Masada duran bu mektup yeni bir mektup, ikinci, sonradan gelen bir başka mektuptu. Benim iyi niyetli emir erim de, gelince hemen göreyim diye, mektubu termosun yanına koymuştu.

Bir mektup daha! İki saat içinde, ikinci bir mektup! Öfkeyle, boğazım tıkanacak gibi oldu. Artık böyle sürüp gidecekti bu; her gün, her gece birbiri arkasına mektup gelecekti. Ona yazarsam karşılık verecek, yazmazsam karşılık isteyecek. Boyuna bir şeyler isteyecek benden; her gün, her gün isteyecek! Bana haber yollayacak, telefon edecek, adım adım beni izleyecek, başkalarına gözetletecek. Ne zaman çıkıp ne zaman döndüğümü, kimlerle buluştuğumu, ne söylediğimi, neler yaptığımı öğrenmek isteyecek. Anlıyordum artık. Mahvolmuş, bitmişim ben; yakamı bırakmayacaklardı. Ah, tıpkı o Cin'in, yaşlı, sakat cinin yaptığı gibi! Asla özgür, kendi başıma buyruk olamayacağım; bu hırslı, umutsuz kişiler, bu saçma, uğursuz ihtiras ikimizden birini, ya onu, ya beni mahvedene kadar beni bırakmayacak.

“Mektubu okuma” dedim kendi kendime. “Hele bugün hiç okuma, bu işe daha çok kaptırma kendini! Bu çekişmelere, didişmelere dayanacak kadar gücün yok. Seni mahveder bu! En iyisi, mektubu yok etmek ya da açmadan geri göndermek! Yakınlık duymadığın yabancı birinin seni sevdiğinin, bilincine, vicdanına, kafana yerleşmesine izin verme! Bütün Kekesfalva’ların canı cehenneme! Onları hiç tanımadım, bundan böyle de tanımıyorum.”

Kafama saplanan bir düşünceyle birden ürperiyorum: Ona mektup yazmadım diye, belki de başına bir iş açmış, kendine bir şey yapmıştır! Yapmadıysa da yapar! Umutsuz bir insanı büsbütün mektupsuz bırakmak olmaz! Acaba hemen onu yatıştırıcı bir şeyler yazsam, emir erimi uyandırıp göndersem mi? Zarfı açıyorum böylece. Çok şükür, kısa bir mektup! Giriş sözü bile yok, sadece bir sayfacık, on satır:

Daha önce gönderdiğim mektubu hemen yok edin! Delirmiştım, iyice delirmiştım. Yazdıklarımın hiçbirisi doğru değil. Yarın da bize gelmeyin! Gelmeyin, n'olur! Karşınızda kendimi böylesine alçalttığım için, kendimi cezalandırmak istiyorum. Kısacası, yarın gelmeyin sakın; istemiyorum, yasaklıyorum bunu size! Mektup da yazmayın! İlk mektubumu yok edin, her kelimesini unutun! Bir daha da aklınıza getirmeyin, düşünmeyin!

Düşünmemek! Ne çocukça bir emir! Sanki bir kez ayaklanan sinirler hemencecik yatıştırılıp dizginlenebilirmiş gibi. Düşünceler, şakaklarımızın arasındaki o daracık alanda, gemi azıya almış atların sert nal vuruşları gibi çılgınca- sına koştururken, hiçbir şey düşünmemek! Anılar, sinema şeridindeki görüntüler gibi birbiri arkasına hızla üzerinize çulllanır, sinirler kanatlanmışçasına titrer, bütün duygular savunma için, savunma saldırısı için öyle gerilmiş beklerken, düşünmemek! Mektup kâğıdı o ateşli sözleriyle hâlâ elinizi yakarken, sayfalardan birini bırakıp, ötekini alır, tekrar tekrar okur, birbiriyle karşılaştırırken, mektubun her kelimesi beyninizde kızgın demirle tutuşturulmuşçasına yanana kadar, her sayfayı yeniden okurken, hiçbir şeyi akla getirmemek, hiçbir şey düşünmemek! Ancak: "Nasıl kaçıp kurtulacağım, nasıl kendimi savunacağım?" diye, beyniniz çatlarcasına düşünürken, hiçbir şeyi düşünmemek! Bu hırslı tutkunluktan, bu istenmeyen coşkunluktan nasıl kurtulacağım diye kafa yorarken, düşünmemek?

Düşünmemek... Ben de isterdim bunu. Işık bütün düşünceleri çok canlı, çok gerçek yaptığı için, lambayı söndürdüm. Karanlıkta, büzülüp gizlenecek bir köşe aradım. Rahatça soluk alabilmek için elbiselerimi çıkarıp attım bir yana. Duyularım uyuşsun diye yatağa attım kendimi. Yine de düşünceler uyumuyorlar; yorgun düşen zihnimde yaralar gibi çılgınca kanat çırpıyorlar; gözü aç fareler gibi, kurşun ağırlığındaki yorgunluğumu kemiriyorlar.

Sırtüstü rahatça yatarken, anılar daha da tedirginleşiyor, karanlıkta titreyen görüntüler daha da heyecan veriyor. Bu yüzden, yeniden kalkıp ışığı yakıyorum, hayaletleri ürkütmek için. Işığın muzip bir düşmanlıkla yakaladığı ilk şey dört köşe mavi zarf oluyor. Sandalyeye asılı lekeli gömleğim de uyarıyor beni, her şeyi hatırlatıyor. Düşünmemek! Bunu ben de istiyorum ama, başaramıyorum. Böyle olunca, odanın içinde şaşkın şaşkın gidip geliyorum, dolabı açıyorum, içinde uyku hapları olan tüpü bulana kadar çekmece-leri teker teker çekiyorum, bir hap alıp sendeleyerek yatağa gidiyorum. Yine de kurtuluş yok! Kara kara düşüncelerin yorgunluk nedir bilmeyen fareleri, uykunun karanlık ka- buğunu dişleyerek, rüyayı bile altüst ediyorlar. Hep aynı şeyler, hep aynı düşünceler. Sabahleyin uyandığımda benimimin içini yaralar kemirmiş, kanımı emmiş gibiydi.

Sabahleyin uyanışım geceki uyanışlardan daha iyi geldi bana. Ötekinden daha iyi, daha yumuşak bir tutsaklık olan görevim keyiflendirdi beni. Atın üstünde uçarcasına gitmek, arkadaşlarla atı tırısı sürmek, dikkati elden bırakmaksızın durmadan ileriye at koşturmak da hoştu! Emir dinliyor, kendim emirler veriyordum! Talimde üç, dört saat geçip gider; siz de, kendinizi unutursunuz, uzaklaşırsınız tasalarınızdan.

Önce her şey yolundaydı. Günümüz pek yüklüydü, be-reket. Manevralara hazırlık talimi, bitiş için geçit deneme-

si yaptık. Bu geçitte bölükler, yelpaze gibi açılarak, tabur halinde komutanın önünden geçerler; bütün atların başı, kılıçların ucu hep aynı hizada olur. Bu gibi geçit törenlerinde kahretsin ki yapacak işimiz çoktur; on kez, yirmi kez yeniden başlarsınız, tek tek her atlıyı gözden kaçırmamak gerekir. Bu yüzden, bu talimlerde biz subaylardan aşırı bir dikkat beklenir. Benim de, her şeyi unutup, kafamı görevime vermem gerekiyordu.

Ama, atlar soluk alsın diye on dakikalık bir ara verince, çevreyi tarayan bakışlarım birden ufukta bir noktaya takılıyor. Uzakta çelik mavisi çayırlar, ekin demetleri, oraklar parlıyor. Düz topraklar çepeçevre gökyüzüne karışıyor dalga dalga. Hepsinin bitiminde bir çöp inceliğindeki kulenin garip karaltısı yükseliyor. “Bu onun teraslı kulesi işte!” diye irkiliyorum. Bu düşünce kendini zorlayarak geliyor kafama yeniden. Elimde olmadan, gözlerimi oraya dikip hatırlıyorum: Saat sekiz. Edith, çoktan uyanmış, beni düşünüyordur. Belki babası da yanındadır. Edith benim sözümü ediyordur, sabırsızlıkla beklediği mektubun gelip gelmediğini soruyordur, Ilona’ya ya da uşağa. Ah, yazmalıydım ona! Belki de çoktan kulededir; şimdi benim onu gözlediğim gibi, o da, parmaklığa dayanmış, beni gözlüyordur kuleden. Orada beni özleyen birinin olduğunu hatırlayınca, göğsümün üstünde o sıcak, hırpalayıcı çekişmeyi, acımanın o kahrolası pençesini duyuyorum. Talim yeniden başlıyor, her yandan komutlar duyuluyor. Kollara ayrılan dört nala atlılar önceden verilen talimata göre birleşip, sonra yine ayrılıyorlar. Ben de kargaşalıkta “Sağa çark!”, “Sola çark!” diye bağırlıyorum. Bütün bunlara rağmen zihnim dağılmış; bilincimin derinliklerinde boyuna aynı şeyi düşünüyorum... Düşünmek istemediğim, düşünmemem gereken şeyi.

“Aman yarabbim, ne haltlar karıştırıyorsunuz böyle! Geri dönün! Dağılın! Aşağılık herifler!”

Yüzü kıpkırmızı olmuş, talim sahasında çın çın öten sesiyle, gürleyerek atını sürüp yaklaşan Albay Bubencic'di böyle bağırان. Haksız da değildi. Yanlış bir komut verilmiş olmalıydı: Biri benim olmak üzere, sağa sola çark etmesi gereken iki kol, atların karınları yere değecek kadar dörtnele bir sürüşle tehlikeli bir şekilde birbirine girmişti. Kargaşalıkta birkaç at, ağızları köpük içinde, hizadan çıkmış, kimisi şaha kalkmış, bir süvari yere yuvarlanıp nalların altında kalmıştı. Bu arada görevli subaylar da avaz avaz bağrışıp duruyorlardı. Gerçek bir savaşta gibi mahmuz şakırtıları, at kişnemeleri, boğuk sesler, haykırışlar birbirine karışmıştı. Küfürler savurarak gelen subaylar bu şamatalı kör dövüşünü ayırmayı zorlukla başardılar. Keskin bir borazan sesiyle yeniden toparlanan bölükler önceki gibi tek bir cephede birleştiler. Ama sonra birden ortalığı korkunç bir sessizlik sarıyor: Herkes hesap sorulacağını biliyordu. Kargaşalığın heyecanıyla hâlâ ağızları köpürmüş, belki de binicilerinin saklamaya çalıştıkları sinirli hallerini sezmiş olan atlar titredikçe, sıra sıra miğferler de, rüzgârda çelik telgraf telleri gibi, hafif hafif sallanıyorlardı. Bu tedirgin edici sessizlikte Albay atını önden sürüyordu. Eyerin üzerindeki oturundan, ayaklarını dimdik üzengiye geçirmiş, arada bir de kurbacını kalkık burunlu çizmelerinde şaklatmasından, fırtınanın yaklaştığını seziyorduk. Dizginleri hafifçe bir oynattı, atı durdu. Sonra bütün alanı dolduran keskin bir ses duyuldu; koca bir balta vurulmuştu sanki.

“Teğmen Hofmiller!”

Bütün bu olanları ancak şimdi anlamıştım. Kuşkusuz, yanlış komutu veren bendim. Düşüncelerimi toparlamamış olmalıydım. Aklımı karıştıran o korkunç meseleyi düşünmüştüm yine. Sadece ben suçluydum. Sorumluluk benimdi. Atımın sağırsına hafifçe bir dokundum. Hayvan, üzgün bakışlarını benden kaçırان arkadaşlarımın önün-

den geçti, otuz metre kadar ileride bekleyen Albay'a doğru ilerledi. Buyruğa uygun uzaklıkta durdum. Hafif hafif duyulan şangırtılar da kesilmişti iyice. O en son, en sessiz, kurşuna dizme anında verilen "Ateş!" komutundan hemen önceki o gerçekten öldürücü sessizlik sarmıştı ortalığı. Herkes, bölüğün en arkasında duran köylü delikanlı bile, başıma gelecekleri biliyordu.

Bundan sonra olanları hatırlamak istemiyorum. Albay kuru gür sesini biraz alçaltmıştı, bana savurduğu kaba sözleri subaylar duymasın diye. Yalnız, küfürlerin en hafifleri olan "eşeklik", "domuzlara yakışır bir komut" gibi sözler arada bir gırtlığından yüksekçe çıkıyor, sessizliği yırtıyordu. Albay'ın, yüzü istakoz gibi kızarıp, her sesini yükseltiştirte kırbacını öfkeyle çizmesinde şaklatmasından, bir okul öğrencisi gibi tepeden tırnağa haşlandığımı en arkasıradağiler bile fark edebilirdi, öfkeyle köpüren Albay beni sözleriyle yerin dibine batırırken, meraklı, belki de alaycı yüzlerce bakışın üzerimde dolaştığını seziyordum. Aylardır hiçbir arkadaş benim şu çelik mavisi gökyüzünde kırangıçların tasasızca uçtuğıu haziran gününde karşılaştığım öfke kasırgasına rastlamamıştı.

Dizginleri tutan ellerim öfkeden, sinirden titriyordu. Atımın sağırsına bir kırbaç vurduğum gibi, hemen oradan dört nala uzaklaşmak istiyordum ama, kural gereğı, donuk bir suratla orada kımıldamadan durmak, Bubencic'in, "bir sersemin talimi böyle berbat etmesine izin vermeyeceğı" gibi sözleriyle beni son bir kere daha rezil etmesine katlanmak zorundaydım. Yarın bu konuda daha da söyleyecekleri varmış, bugün suratımı artık görmek istemiyormuş. Sonra, tekme atarcasına sert, keskin, hor görür gibi bir "Rahat!" komutu verirken, bir yandan da kırbacını çizmelerinde şaklattı.

Benimse, geri dönüp atımı yerime sürmeden önce, elimi saygıyla miğferime götürmem gerekti. Arkadaşlarımdan

hiçbiri bana bakamıyor, hepsi de bakışlarını sıkılganlıkla miğferlerinin gölgesine gizliyordu. Benim yerime onlar utanıyordu ya da bana öyle geliyordu. Bir komut bu tatsız durumu kısa kesti, bereket. Bir borazan sesiyle talim yeniden başladı, saf dağılıp tek tek kollara ayrıldı. Bundan yararlanan Ferencz –neden hep budalalar iyi yürekli olur bilmem– rastlantıymış gibi atını yaklaştıırıp: “Aldırma. Herkesin başına gelir böyle şeyler.” diye fısıldadı.

Ne var ki, biçare oğlan ters zamanıma rastlamıştı. Kaba, sert bir çıkışla: “Sen kendi işine baksan daha iyi edersin!” diye payladım, arkamı döndüm. Beceriksizce bir merhamet gösterisiyle, insanın nasıl incinebileceğini o bir saniyecik içinde ilk kez, kendi tecrübemle öğrenmişim. İlk olarak, ne yazık ki iş işten geçtikten sonra.

Atlarımızla şehre dönerken: “Hepsinin canı cehennem! Hepsinin canı cehennem!” diyordum kendi kendime. Gitmeliydim, kaçmalıyım; kimsenin beni tanımadığı, herkesten, her şeyden kurtulacağım bir yerlere kaçmalıydım. Sadece kaçmak, kaçmak, uzaklaşmak, kaybolmak istiyordum. “Uzaklaş, kaç git!” Bu sözler atımın ağır yürüyüşüne ayak uyduruyordu.

Kışlaya vardığımızda, dizginleri hemen bir yere atıyorum, acele avludan çıkıyorum. Subaylar gazinosuna gitmek istemiyorum bugün. Ne alaya alınmak istiyorum, ne de kendime acındırmak. Nereye gideceğimi de pek bilmiyorum. Ne kafamda tasarladığım bir şey var, ne de amacım. Bir yerde duramıyorum artık. Nabzım, sanki hep: “Uzaklaş, kaç buradan!” diye zonkluyor. Dışarıya, herhangi bir yere atsam kendimi, önce şu cehenneme dönen kışladan, sonra da şehir-den! Şu iğrenç ana yolu da geçip uzaklara, uzaklara kaçsam!

Tam o sırada, yanı başımdan, dostça bir “Merhaba!” duyuyorum. Elimde olmadan gözlerimi dikip bakıyorum. Beni böyle candan selamlayan da kimdi? Kurşuni kostüm-

l , başına  sko  tipi bir kasket geçirmiş, sivil, uzun boylu bir adam. Hiç görmemiştim, hatırlamıyordum. Yabancı adam bir arabanın yanında duruyor, mavi tulumlu iki işçi de, çekiçlerle, arabanın orasını burasını kurcalıyorlardı. Adamın şaşkınlığını fark etmediği belli, yaklaşıyor bana. Hep üniformalı görmeye alıştığım Balinkay bu gelen.

“Mesanesi tıkanmış yine!” Arabayı göstererek gülüyor. “Her yolculukta olur bu. Sanırım, en az bir yirmi yıl daha ister bu tıknafeslilere g venebilmemiz için. Bizim emektar atlarla yolculuk daha güvenilir olurdu, hiç değilse bizim gibiler anlıyor bu işten.”

Bu yabancı adama elimde olmadan içten bir yakınlık duyuyorum. Her davranışında öylesine kendine güvenen bir hal ve tasasız, kaygısız insanların sıcak, aydınlık bakışları var ki. Hiç beklemediğim bu dostça merhaba birden düşüncelerimi uyardı, kafamda bir şimşek  aktı. “Ona güvenebilirim.” diye bir düşünce geçti içimden. Bir saniyecik kadar kısa bir sürede –böyle gerilimli anlarda beyin hızlı işler– ilk düşünceyi büyük bir hızla düşünceler zinciri izledi. Balinkay sivildi, başına buyruk bir insandı. Aşağı yukarı aynı şeyler onun da başına gelmişti. Ferencz’in eniştesine yardım etmişti; herkese de seve seve yardıma koşuyordu, neden bana da yardım etmesindi? şöyle rahatça soluk bile almadan, bu hızlı düşünceler zinciri kesin bir kararda toplanıvermişti. Cesaretimi toplayıp Balinkay’a yaklaşıyorum.

“ z r dilerim...” diye başlarken, kendi rahatlığına kendim bile şaşıyorum. “Acaba bana ayıracak beş dakikan var mı?”

 nce biraz şaşırıyor, sonra dişlerinin parlaklığını göstererek gülüyor:

“Hayhay, dostum Hoff... Hoff...”

“Hofmiller.” diye tamamlıyorum.

“Buyur. Aşağıdaki lokantaya mı gidelim, yoksa benim odaya mı çıkalım?”

“Odana çıksak daha iyi, sence sakıncası yoksa. Hem, sahiden, beş dakikanı alacağım, fazla tutmam seni.”

“Ne kadar istersen. Şu külüstür arabanın onarımı en azından yarım saat sürer. Yalnız, benim odada pek rahat edemeyeceksin. Otelci bana, her defasında, birinci katın en güzel odasını vermek ister, ben de, garip bir duygusallıkla, hep eski odamı tutarım. Bir zamanlar o odada... Neyse, bırakalım şimdi bunları.”

Yukarı çıkıyoruz. Odası, zengin biri için, gerçekten göze çarpacek kadar sade. Tek yataklı; ne dolap, ne koltuk var; pencereyle yatağın arasına iki küçük hasır iskemle konmuş sadece. Balinkay altın tabakasını çıkarıp bana sigara tutuyor, önce o konuşmaya başlayıp beni iyice rahatlatıyor:

“Evet, dostum Hofmiller, sana ne gibi bir yardımda bulunabilirim?”

“Dolambaçlı sözlere gerek yok.” diye düşünüyorum, açıkça söylüyorum:

“Bana akıl vermeni istiyorum, Balinkay. Ordudan ayrılıp Avusturya’dan uzaklaşmak istiyorum. Belki bana uygun bir şeyler biliyorsundur!”

Birden ağırbaşlı bir tavır alıyor. Yüzü gerginleşiyor, ağzından sigarayı atıyor.

“Saçma! Senin gibi bir delikanlı! Aklından neler geçiriyorsun öyle?”

Birden içim inatçı bir direnmeyle doluyor. On dakika önce aklıma bile getirmedığım kesin bir kararın, birden, çelik gibi sertleştiğini duyuyorum.

Tartışma kabul etmeyen kesin bir tavırla: “Sevgili Balinkay diyorum, “izin ver de açıklamayayım. Herkes ne istediğini, ne yapmak zorunda olduğunu bilir; dışarıdan biri bunu anlayamaz. İnan bana, her şeye bir son vermek zorundayım.”

Balinkay dikkatle süzüyor beni. Çok ciddi olduğumu anlamış olmalı.

“İşine karışmak istemem ama, inan bana, Hofmiller, saçmalık ediyorsun. Ne yaptığını bilmiyorsun. Tahminime göre, yirmi beş, yirmi altı yaşındasın; üsteğmenliğin de yakını. Bu da az bir şey değil. Bir rütben var burada, bir şeyi temsil ediyorsun. Başka bir yerde ise, işe başladığında, en berbat bir tezgâhtar, en beceriksiz kişiler bile senden üstün olacaklar, çünkü bizim budalaca önyargılarımızı sırtlarında taşımazlar onlar. İnan bana, sırtımızdan üniformamızı çıkardık mı, önceki değerlerimizin pek azı kalır geriye. Senden tek bir şey rica ediyorum: Ben bataktan kurtulmayı başardım diye, hayallere kapılma. Binde bir rastlanan bir talih eseridir bu. Tanrı Baba’nın bana olduğu gibi güler yüzlü, dostça davranmadığı nicelerini düşünmek bile istemiyorum.”

Kararlı halinde inandırıcı bir hava vardı. Yine de caymamam gerektiğini düşünüyorum.

“Biliyorum.” diye, söylediklerini doğruluyorum. “Bunun bir düşüş, bir gerileme olduğunu biliyorum. Yalnız, buradan gitmeliyim; başka yolu yok bunun. Beni caydırmaya çalışma. Olağanüstü biri değilim, biliyorum, pek bir şeyler de öğrenmiş değilim; ama, beni kime tavsiye edersen, yemin ederim, seni utandırmam. Yardım edeceğin ilk insan ben değilim, biliyorum, daha önce Ferencz’in eniştesini de bir işe yerleştirmiştin.”

“Jonas mı?” diye eliyle, küçümser bir hareket yaptı.

“Peki, ama, lütfen söyler misin bana, kimdi o, nasıl bi-riydi? Taşrada küçük bir memur. Böyle birine yardım etmek kolay. Böyle birinin oturduğu iskemleyi biraz yükseltmek yeter, kendini tanrılaşmış sanır. Pantolonunu orada ya da burada aşındırmasının ne önemi var ki! Nasıl olsa başka türlüünü görmemiştir. Yakasına bir yıldız takmış birinin

elinden tutmak ise çok başka iş. Hayır, Hofmillerciğim, üst katlar her zaman doludur. Sivil yaşayışa altlardan, bodrumdan başlamak gerek; oraların da, havası pek hoş değildir.”

“Benim için hiç önemli değil.”

Bu sözleri pek sert söylemiş olmalıyım ki Balinkay beni önce merakla, sonra garip, donuk bakışlarla süzdü. Sonunda iskemlesini yanaştırdı, elini koluma koydu:

“Bak, Hofmiller, vasin değilim, sana ders vermeye de niyetim yok. Yalnız, bu yollardan geçmiş olan şu arkadaşına inan: Bir sarsıntıyla tepeden aşağı yuvarlanmak, süvari atının sırtındayken birden batağa düşmek kolay değildir. Bunları sana, şu gördüğün berbat odada öğlen saat 12’den gece yarılarına kadar oturup da, senin gibi, ‘Benim için hiç önemli değil.’ diye kendini kandırmaya uğraşmış biri söylüyor. Tam on ikiden biraz önce yazmıştım alay defterine ordudan ayrıldığımı. Subaylar gazinosunda ötekilerle bir arada oturmak istemiyordum, sivil kıyafetle de ortalıklarda görünmekten hoşlanmıyordum. Böylece, şu gördüğün odayı tuttum. Neden hep aynı odayı tuttuğumu anladın mı şimdi? Bu odada gece olana kadar bekledim, sırtında kurşuni kostümü, kafasında melon şapkasıyla Balinkay’ı görüp acımasınlar, alay etmesinler diye. Tam şu pencerede durdum... Evet, şu pencerenin önünde; aşağıya, sokağın kalabalığına baktım bir kez daha. Aşağıdan üniformalarıyla, arkadaşlarım geçiyordu; dimdik, özgür; hepsi küçük birer tanrıydı sanki. Hepsi kim olduğunu, yerinin neresi olduğunu biliyordu. İşte o zaman şu dünyada zavallı birinden, bir süprüntüden başka bir şey olmadığımı anladım; üniformamla birlikte bütün derimi de sıyırmış atmıştım sanki üzerimden. Sen şimdi, elbet: ‘Ne saçma!’ diye düşüneceksin. Kumaşın biri mavi, öbürü siyah ya da kurşuni; sokakta ister kılıçla dolaş, ister şemsiyeyle, ne fark eder, değil mi? Evet ama, gece yarısı gizlice istasyona giderken

köşe başında iki erin beni selamlamadan önümden geçip gittiğini hatırladıkça hâlâ kemiklerime kadar sarsılırım. Sonra tek başıma bavulumu sürükleyip, üçüncü mevkide, ter kokan köylü karılarının, işçilerin arasına oturuşumu. Evet, bunların saçmalığını, doğru olmadığını, rütbe şerefi denilen şeyin ne boş bir şey olduğunu biliyorum ama, dört yıl askerî okul, sekiz yıl da askerlik görevinden sonra artık insanın kanına işliyor bu! Başlangıçta insan kendini sakat ya da suratının ortasında çıban çıkmış biri gibi görür. Sen de böyle yapacaksan, Tanrı korusun seni! Buradan gizlice çıkıp sokak lambalarının ışığından kaçarak istasyona gittiğim o geceyi milyonlar verseler bir daha yaşamak istemem. Kaldı ki o gece sadece bir başlangıçtı.”

“İşte ben de sırf bu yüzden buradan gitmek istiyorum ya. Bütün bunların olmadığı, kimsenin kimseden haberi olmadığı bir yere gitmek istiyorum.”

“Ben de tıpkı böyle konuşmuş, böyle düşünmüştüm. Hofmiller! Bütün pürüzler kaybolsun, yok olsun diye, uzaklara kaçmak istemiştım. Gazetelerde okuduğumuz büyük milyonerlerin hayat hikâyelerindeki gibi, Amerika’da ayakkabı boyacılığıyla, bulaşıkçılıkla işe başlamaya razıydım. Yalnız, Hofmiller, oralara kadar gitmek için bile epeyce para ister; bizim gibilerin para için şuna buna yaltaklanmasının da ne demek olduğunu daha bilmiyorsun sen! Mızraklı süvari alayının bir subayı, yıldızlı yakası boynuna değmedikçe, ne doğru dürüst yürür, ne de eskisi gibi rahatça konuşabilir. En iyi dostlarının yanında bile aptallaşır, çekingen olur; hele birisinden bir ricada bulunurken, benlik duygusundan ağzını açamaz. Evet, dostum, bunların hepsini yaşadım ben; şimdi hatırlamak bile istemiyorum. Üstelik, nasıl hor görülüp küçük düşürüldüğümü, bugüne kadar kimseye anlatmadım.”

Ayağa kalkmıştı, ceketini darlaşmış gibi, kollarını sertçe oynattı. Sonra birden döndü:

“Sana bunları rahatlıkla anlatabilirim. Çünkü bugün utanmıyorum artık. Ayrıca, şairane hayalleri tez elden kafandan atmana yardım etmek de, sana yapılacak en büyük dostluk olur.” Yeniden oturuyor, sandalyesini yaklaşıyor.

“Öyle ya, o muhteşem balık avı hikâyesini, Shepheard’s Otel’nde karımla tanışmamın hikâyesini sana da anlatmışlardır belki. Biliyorum, bu hikâye bütün alaylarda dillerde dolaşüyor; ellerinden gelse, ‘Bir Subayın Kahramanlıkları’ diye okuma kitabı bastırırlar. Aslında, mesele öyle sanıldığı kadar tantanalı değil. Hikâyenin tek gerçek yanı, karımı Sheperds Otel’nde tanımış olmam. Gelgelelim, nasıl tanıştığımızı bir ben, bir o biliyoruz; kimseye ne ben anlattım, ne o. Bizim gibilerin durumunun hiç de sandığın gibi güllük gülistanlık olmadığını iyice kavrayasın diye sana anlatıyorum. Evet, kısa keseyim: Onunla tanıştığımda –sakın irkilme– kat garsonuydum. Evet, dostum, sıradan bir servis garsonu. Keyfimden garson olmamıştım elbette; kafasızlığımdan, o acınası bilgisizliğim yüzünden. Viyana’da kaldığım külüstür pansiyonda Mısırlı bir Rum’la tanışmıştım; herif eniştesinin Kahire’deki Royal Polo Kulübü’nün müdürü olduğuna inandırmıştı beni. İki yüz kron komisyon verirsem, bana orada bir antrenörlük bulabileceğini söylemişti. Orada aradıkları nezaket, iyi bir ünmüş sadece. Eh, ben de, polo turnuvalarında hep birinci gelirdim. Adamın söylediği para da dolgundu. Üç yılda epeyce para biriktirir, sonra da iyi bir işe başlayabilirdim. Üstelik Kahire de, tam benim istediğim gibi, buradan epey uzaktaydı; poloyu da, kibarlar oynardı. Böylece, Mısırlının teklifini sevinçle kabul ettim. Böyle kibar bir kulüp için iyi bir jokey kıyafeti, şık bir frak isterdi. Yolculuk ve daha başka ihtiyaçlarım için o birkaç yüz kronu bir araya getirene kadar kaç kapının ipini çektiğimi, beni caydırmaya uğraşan eski dostlarımdan ne nutuklar dinlediğimi anlatarak kafanı şişirmek

istemem. Güvertede yolculuk yaptığım halde, param ucu ucuna yetmişti. Kahire'ye vardığımda, cebimde topu topu yedi kuruşum kalmıştı. Royal Polo Kulübü'nün kapısını çaldığımda, karşıma çıkan Arap yüzüme bön bön baktıktan sonra, ne Efdopulos adında birini, ne de eniştesini tanıdığını söyledi; antrenöre de ihtiyaçları yokmuş; kulüp de yakında kapanacakmış. Anladın değil mi, Mısırlı Rum benim yüz kronumu çarpan dolandırıcının biriymiş; ben de, açık göz davranıp, herifin sözüm ona gönderdiğini söylediği mektuplara, telgraflara bakmayı akıl etmemiştim. Ya, sevgili Hofmiller, böyle dalaverelere alışık değiliz biz; kaldı ki iş ararken başıma gelen ilk dolandırıcılık değildi bu. Yalnız, bu seferki iyice içime oturmuştu. Çünkü, sevgili dostum, tek kimseyi tanımadığım Kahire'de cebimde yedi kuruşla kalakalmıştım; hem, Kahire sadece yakıcı sıcak bir şehir değil, korkunç pahalıydı da. İlk altı gün nerede, nasıl kaldığımı, neyle karnımı doyurduğumu anlatıp vaktini almak istemem. Bunlara nasıl katlandığıma ben bile şaşıyorum. Bir başkası olsa, böyle bir durumda doğru konso-losluğa gider, 'Beni memlekete postalayın!' diye el açardı. İşin asıl kötü yanı da bu ya. Bizim gibilerin yapacağı şey değil bu. Bizim gibiler bekleme odasında liman işçileriyle, işten atılan aşçı kadınlarla aynı sırada oturamaz; hele küçük bir konsolosluk memurunun, pasaporttan 'Baron Ba-linkay' adını tane tane okuduktan sonra, yüzümüze bakmasına katlanamayız. Bu duruma düşmektense, geberip gideriz daha iyi. Bir rastlantı sonucu, Shephard's Oteli'ne garson yamağı arandığını öğrenince, nasıl sevindiğimi düşünebilirsin sanırım. Hem gıcır gıcır bir frakım vardı –ilk elbiselerimi daha başlangıçta satıp parasıyla geçinmiştim– biraz da Fransızca bilirdim; onun için, beni lütfen denemek üzere işe aldılar. Eh, dıştan bakılınca, katlanılabilir bir iş gibi gözükür belki; kar gibi beyaz gömlekle hizmet edersin,

iyi de etki uyandırırısın. Gelgelelim, kat garsonu olarak, cayır cayır yanan bir damın altındaki çatı odasında, üç kişi bir arada, milyonlarca pire, tahtakurusuyla koyun koyuna yatmak, sabahleyin kuyruğa girip, aynı teneke leğende yüzünü yıkamak... Hele aldığımız bahşış, bizim gibilerin elini yakar... Neyse, sünger geçelim bunların üstünden! Görüp geçirdiklerim yeter.

“Sonra karımla tanıştım. Kısa bir süre önce dul kalmış, kız kardeşiyle, eniştesiyle Kahire’ye gelmiş. Enişte aklının alamayacağı kadar bayağı herifin biriydi; iri yarı, şişko, kendini beğenmiş biri. Benim halime de sinirleniyordu. Belki ona göre aşırı kibardım ya da kendisine ‘sayın bayım’ derken gerektiği gibi yerlere kadar eğilmemiştim. Sonunda patlak verdi bir gün. Kahvaltısını zamanında getirmedi diye ‘Budala seni!..’ diye haykırdı. Bir zamanlar üniforma giymiş biri dayanamaz böyle harekete. Uzun boylu düşünmeden, mahmuzlanmış bir at gibi, şaha kalkıverdim. Yumruğumu yüzüne patlatmaya kıl payı kalmıştı, kendimi tuttum; çünkü, biliyor musun, bütün bu garsonluk işinin maskaralıktan başka bir şey olmadığının farkındaydım. Sonra, pis bir peynir tüccarının ben Balinkay’ı böylesine aşağılamasına izin verdiğim için de –bu duygumu anlar mısın bilmem– marazi bir zevk duydum. Böylece, sesimi çıkarmadan durdum, herife şöyle bir gülümsedim. Öyle tepeden aşağı bir gülümseyişti ki bu, herif öfkesinden yemyeşil oldu; kendinden üstün olduğumu anlamıştı çünkü. Sonra büyük bir soğukkanlılıkla odadan çıkarken iğneleyici bir nezaketle yerlere kadar eğildim. Öfkeden çatlayacaktı neredeyse. Yalnız, karım –daha doğrusu, şimdi karım olan kadın– da yanındaydı. Aramızda geçenlerden o da biraz heyecanlanmış olmalıydı, öfkeli halimden de –sonradan kendi söyledi bana– böyle bir şeyin ilk kez başıma geldiğini anlamıştı. Koridorda arkamdan geldi, eniştesinin biraz

sinirli olduğunu, ona kızmamamı söyledi. Evet, dostum, gerçeği olduğu gibi bilmen için söylüyorum: Bu arada, elim bir kâğıt para sıkıştırdı, her şeyi unutayım diye. Parayı almayınca, yeniden şaşırmış olmalıydı; garsonluğumla bağdaşmıyordu çünkü.

“Son birkaç hafta içinde, konsolosluğa avuç açmadan memleketime dönecek kadar parayı toparlayabilmişim. Sadece bilgi edinmek için konsolosluğa uğramışım. Tam o sırada bir rastlantı yardımına koştu; yüz bin boş bileten bir kişiye piyango vurması gibi bir rastlantı. Oradan geçen konsolos, polo kulübünde sık sık birlikte yemek yediğimiz Elemer von Juhacz’ın ta kendisiydi. Hemen sarıldı bana, kulübe davet etti. Yine bir rastlantıyla –rastlantılar üst üste geldi; bizim gibilerin bataktan kurtulması için ne akıl almaz rastlantılar olması gerektiğini iyice anlayasın diye söylüyorum sana bunları– evet, bir rastlantıyla, şimdiki karım da oradaydı. Elemer beni: ‘Dostum Baron Balinkay’ diye tanıttınca, kadın kıpkırmızı kesildi. Tanımıştı beni elbette; bahşişi hatırlayıp müthiş sıkılmıştı. Yalnız, onun nasıl kibar, dürüst bir insan olduğunu hemen sezmişim. Çünkü, hiçbir şey bilmiyormuş gibi davranmadı; tersine, beni tanıdığını açıkça belli etti. Her şey çabucak oldu bundan sonra; anlatmıyorum, çünkü konumuzun dışında kalıyor. Yalnız, inan bana, böyle iyi rastlantılar her zaman olmaz. Bütün parama, gece gündüz iyiliğine dua ettiğim karıma rağmen, başlangıçta yaşadıklarımı bir daha yaşamak istemem.” Balinkay’a elimi uzattım.

“Beni uyardığın için sana yürekten teşekkür ederim. Beni bekleyen şeylerin neler olduğunu şimdi daha iyi biliyorum. Yalnız, inan bana, başka çarem yok. Sahiden benim için hiçbir şey yapamaz mısın? Büyük işler çevirdiğini duydum!”

Balinkay bir ara sustuktan sonra, içini çekti:

“Zavallı çocuk, epey canını sıkmış olmalılar! Korkma, seni sorguya çekmem; yeterince gördüm halini. Bir kere iş bu safhaya geldi mi, ne öğüt vermenin yararı olur, ne de caydırmanın. Yapılacak tek şey arkadaşça yardım etmektir; bana da, güvenebilirsin, elimden geleni yapacağım. Yalnız, bir şey var, Hofmiller: Sen de anlayışlı olmalısın, seni hemen parlak, tantanalı bir işe koyacağımı sanma. Hiçbir ağırbaşlı kuruluştadır yoktur bu. Bir yabancıнын, birdenbire herkesin omzundan aşır, üst sıralara yükselmesi öbürlerini öfkelerendirir sadece. Sen de alt kademelerden başlamalısın, çiftliklere gönderilmeden önce belki birkaç ay yazıhanede kalır, saçma sapan şeyler yazman gerekir. Yalnız, söz verdiğim gibi, sana bu işi yapacağım. Yarın karımla yola çıkıyoruz; sekiz on gün Paris’te dolaşacağız; sonra birkaç günlüğüne Havre’e, Anvers’e gidip acenteleri kontrol edeceğiz. Üç hafta sonra Rotterdam’a döner dönmez sana mektup yazarım. Merak etme, unutmam! Balinkay’a güvenebilirsin.”

“Biliyorum.” dedim.

Balinkay sözlerimin arkasında gizlenen umut kırıklığını sezmiş olmalıydı. Belki aynı şey onun da başına gelmişti, çünkü ancak aynı durumu yaşayan birinin kulakları bu derece duyarlı olur.

“Yoksa... Yoksa senin için çok mu geç olur?”

“Hayır!..” dedim, duraladım önce. “Durumdan iyice emin olduktan sonra geç olmaz elbette. Yalnız... Hemen olsaydı elbette ki çok...”

Balinkay bir ara düşündü.

“Bugün vaktin var mı? Demek istediğim şu: Karım bugün Viyana’da; iş de benim değil, onun işi. Kesin sözü o söyleyebilir.”

“Elbette vaktim var!” dedim çabucak. Albay’ın bugün suratımı görmek istemediği aklıma gelmişti.

“Çok güzel! En iyisi, hemen bizim külüstür arabayla yola çıkarız! Önde, şoförün yanında, bir kişilik yer var. Arkaya alamayacağım seni; çünkü eski dostum Baron Lajos’la ailesini davet etmiştim. Saat beşte Bristol Otel’ne varmış oluruz, hemen karımla konuşurum, işi yoluna koyarız. Arkadaşlarım için hiçbir ricama hayır demedi.”

Elini sıktım. Aşağı indik. Tamirciler mavi tulumlarını çıkarmışlardı, araba hazırды. İki dakika sonra ana yola koyulmuş, gidiyorduk.

• • •

Hız vücutta da, ruhta da baş döndürücü, uyuşturucu bir etki yaratıyor. Otomobil yoldan çıkıp kırlara açılır açılmaz, garip bir rahatlık kaplamıştı içimi. Şoför hızlı sürüyordu; ağaçlar kökten kesilmiş gibi üzerimize yıkılıyorlardı sanki; telgraf direkleri geride kalıyor, köy evleri sallanan bir tabloda olduğu gibi birbirine karışıyordu. Kilometre taşları beyaz beyaz ortaya çıkıyor, daha üzerindeki rakamları bile okuyamadan kayboluyordu. Nasıl çılgınca bir hızla yol aldığımızı yüzüme çarpan rüzgârdan anlıyordum. Asıl büyük şaşkınlığım kendi yaşayışımın nasıl büyük bir hızla akıp gittiği idi. Şu birkaç saat içinde ne çok kararlar alınmıştı! Başka zamanlar, aşırı istekle yeni uyanmaya başlayan niyetlerimizin, isteklerimizin kesin uygulanması sırasında bocalar dururuz; arada, düşündüklerimiz, duygularımız gölge düşürür bir karar vermemize. İsteğimizi bilinçli bir şekilde gerçekleştirene kadar, kararlara güvenmeden, oyalanmaktan kalbimiz gizli bir haz duyar sanki. Şimdi ise her şey ancak rüyalarda görünen bir hızla olmuştu. Gürültüyle yol alan otomobilin arkasından, köyler, yollar, ağaçlar, kırlar dönüşü olmayan sonsuzluklarda titreyerek kaybolurken, bugüne kadar günlük hayatımı oluşturan her şey

de, kışla, mesleğim, arkadaşlarım, Kekesfalva'lar, odam, binicilik okulu... Kısaca, görünüşte düzenli, güvenli olan bütün yaşayışım aynı hızla uzaklaşıyordu benden. Tek bir saat bütün iç dünyamı birden değiştirmişti.

Saat beş buçukta Bristol Oteli'nin önündeydik. Yorgunduk; üstümüz başımız toz içindeydi.

Balinkay, gülerek: "Bu halde karımın yanına çıkamazsın." dedi. Tepeden tırnağa un çuvalına girmişe benziyordun. Onunla yalnız konuşmam belki de daha iyi olur. Daha rahat konuşurum, senin de, sıkılmana gerek kalmaz. En akıllıca iş, hemen iyice bir yıkanıp temizlenmen; sonra da gider içki salonunda otursun. Ben de birkaç dakika sonra gelir, sana kesin kararı bildiririm. Tasalanma, her şeyi istediğin gibi yoluna koyacağım."

Gerçekten de beni pek bekletmedi. Beş dakika sonra gülerek geldi:

"Sana söylememiş miydim! Her şey yolunda... Yani, senin de işine gelirse. Düşünmek için bol bol vaktin var, istediğin her an da vazgeçebilirsin. Karım -gerçekten çok zeki bir kadındır- en doğru çözüm yolunu buldu, önce bir gemide çalışacaksın, gideceğin yerin dilini biraz öğrenebilirsin, orayı tanıman için. Gemi veznedarının yanına verileceksin; bir üniforman olacak; kaptanlarla aynı masada yemek yiyeceksin; Hollanda'nın Hindistan'daki sömürmesine birkaç defa gidip gelecek, yazışmalara yardım edeceksin. Sonradan seni daha hoşuna gidecek bir yere yerleştireceğiz; karım bununla ilgileneceğine söz verdi."

"Çok teşekkür ederim..."

"Teşekkür edecek bir şey yok. Sana yardım etmem çok doğal. Yalnız, Hofmiller, bir daha söylüyorum: Acele etme! Bana göre hava hoş. İstersen hemen öbür gün yola çıkar, işe başlayabilirsin; adını not etmesi için müdüre telgraf da çekerim. Ama, şöyle iyi bir uyku çektikten sonra durumu bir

daha düşünmen, bana kalırsa, daha iyi olur. Her şeye rağmen, ben seni alayda görmek isterdim; yine de sen bilirsin elbet. Dediğim gibi, istersen hemen gelirsın, vazgeçersen de sana kızmayız... Hadi bakalım.” Elini uzattı. “Cevabın ister evet, ister hayır olsun, bana güvendiğine sevindim. Hoşçakal!”

Kaderin bana gönderdiği bu adama içten bir heyecanla baktım. Şaşırtıcı rahat haliyle, büyük bir yükten kurtarmıştı beni. Üzüntülerim, duraksamalarını, karardan önceki o kahredici gerginlik onun sayesinde hafiflemişti. Bana da, küçücük bir resmî işlem gereği olan istifamı yazmaktan başka bir iş kalmamıştı. Bundan sonra kurtulacak, serbest olacaktım.

• • •

Resmî kâğıt denilen, belli büyüklükte, milimi milimine ölçülen kâğıtlar Avusturya’da gerek sivil, gerekse askerî dairelerin belki de en önemli, vazgeçilmez malzemesiydi. Her dilekçe, her tezkere, her bildiri düzgün kesilmiş bu kâğıtlara yazılırdı; kâğıdın belli bir boyutta olması resmî niteliğini açıkça gösterirdi. Dairelerde yığılı bu milyonlarca, milyarlarca kâğıtta belki günün birinde Habsburg İmparatorluğu’nun bütün acılı hayat hikâyesi de okunacaktır. Bu dört köşe beyaz kâğıda yazılmadı mı, hiçbir dilekçe, tezkere geçerli sayılmazdı.

Böylece, benim de ilk işim en yakın bir tütüncüye gidip o kâğıtlardan iki tane almak oldu; bir de altına koymak için tembel işi, çizgili bir kâğıtla dilekçeye uygun bir zarf. Sonra da, Viyana’da herkesin en ağırbaşlı işlerinden en sudan şeylere kadar her şeyini oturup yazdığı kahvelerden birine girdim. Yirmi dakikaya kadar, *saat altında, dilekçem yazılmış olacaktı*, ben de kendimle baş başa, serbest kalacaktım.

O heyecan verici işi, bütün ayrıntılarına kadar –ömrümün en önemli bir kararıydı bu– hatırlıyorum. Ring Caddesi'ndeki kahvede, pencere yanındaki küçük, yuvarlak, mermer masayı, üzerine kâğıdı koyduğum altlığı, kâğıdı düzgün olsun diye nasıl ortadan bıçakla katladığımı en ince ayrıntısına kadar hatırlıyorum. Mürekkebin biraz suluca, koyu mavi rengi hâlâ bir fotoğraf açıklığıyla gözlerimin önünde. İlk harflere yumuşak bir yuvarlaklık, heyecan katmak için duyduğum o ilk küçük sarsıntıyı hâlâ hissedirim... Çünkü askerlikteki son görevimi özellikle kusursuz yapmak beni heyecanlandırıyordu. Bu gibi yazıların konusu önceden belli olduğundan, dilekçemin gösterişli resmiyetini ancak düzgün, güzel bir el yazısıyla sağlayabilirdim.

Daha ilk satırlarda, tuhaf bir hayale kapılarak, durakladım. Yazımı yarıda bırakıp düşünmeye koyuldum: Dilekçem yarın alay yazıcısının eline geçince neler olurdu! Yazıcı çavuş önce şaşkın şaşkın bakardı belki, sonra öbür yazıcılar aralarında fısıldaşırlardı. Bir teğmenin böyle kolayca istifa etmesi her gün görülen olaylardan değildi. Sonra kâğıt tek tek odaları dolaşıp Albay'a kadar gelirdi. Albay'ın uzağı görmeyen gözlerine gözlüğünü nasıl yerleştirdiği birden gözümün önüne geldi. İlk kelimelerde şaşkınlıktan donup kalıyor, sonra her zamanki öfkeli haliyle yumruğunu masaya indiriyor. Kaba herif, yerin dibine soktuğu maiyetindeki askerlerin, ertesi gün gönül alıcı bir söz söyleyince, sevinçle hemen kuyruk sallamalarına pek alışmıştı. Bu sefer kendi gibi dik başlı birine, böyle kaba sözler altında kendini ezdirmeyen küçük Teğmen Hofmiller'e çatmıştı. Sonradan Teğmen Hofmiller'in ordudan ayrıldığı duyulunca, yirmi, otuz kişi şaşırarak irkilecekti ister istemez. Arkadaşlardan her biri: "Vay canına! Amma da yaman herifmiş!" diye düşünecekti. "Hiç boyun eğmiyor." Hele Albay için pek hoş olmayacaktı bu iş. Hatırladığım kadarıyla kimse alaydan şerefiyle ayrılmamıştı o güne dek.

Bütün bunları düşünürken, tuhaf bir hoşnutluğun içimi sardığını açığa vurmaktan sıkılmıyorum. Bütün davranışlarımızda en etken, güçlü duygu, kendini beğenmişliktir; özellikle zayıf yaradılışlılar dışarıdan bakıldığında güçlülük, yüreklilik, kararlılık gibi görünen bu türden davranışlara kaptırırlar kendilerini. Saygıya değer, sapına kadar tam bir erkek olduğumu arkadaşlarıma gösterme fırsatı ilk kez elime geçmişti. Çabuk çabuk, yirmi satırı tamamladım; başlangıçta can sıkıcı olan bu iş, sonunda, bir zevk oluvermişti.

Bir de imza... Hepsi tamamlanıyordu böylece. Saate göz attım: Altı buçuktu. Garsonu çağırıp hesabı ödemeli. Sonra son bir kez daha üniformayla Ring Caddesi'nde dolaşmalı, gece treniyle de dönmeli! Sabahleyin erkenden dilekçeyi veririm, geri gelmemek üzere her şey biter böylece, yeni bir yaşayış başlar.

Kâğıdı aldım; önce boyuna, sonra enine katladım, kaderimi etkileyecek belgeyi dikkatle iç cebime koydum. Tam o sırada, beklenmedik bir şey oldu.

• • •

Büyücek zarfı, güvenle, hatta içten bir sevinçle –bitirilen işler insanı sevindirir– iç cebime koyduğum yarım sa-niyecik içinde, elim hışırtilı bir şeye değdi. “Cebimde ne var ki?” diye düşündüm, elimi uzattım içeriye. Unutulanın ne olduğunu daha kendim bile hatırlayamadan, sanki parmaklarım anlamış gibi, birden geri çekiliverdi. Edith’in mektubuydu, dün gönderdiği birinci mektupla ikincisi.

O acı hatırlayışla neler duyduğumu tam olarak anlata-mayacağım. Sanırım, korkudan çok, tanımlayamadığım bir utanç duygusuydu. Çünkü bir sis bulutu, daha doğrusu gözlerimi örten bir sis perdesi yırtılmıştı. Son birkaç saat

içinde bütün yaptıklarımın, düşündüklerimin hiçbirinin doğru olmadığını şimşek hızıyla anlamıştım: Bana hakaret edildiği için öfkelenmem de, kahramanca “Ordudan ayrılıyorum!” diye böbürlenmem de doğru değildi. Ordudan istifa etmem Albay beni haşladığı için değildi; her hafta olurdu böyle olaylar. Gerçekte, Kekesfalva’lardan, yalancılığımdan, sorumluluğumdan kaçırıyordum. İstemediğim halde sevdiğim için uzaklaşıyordum buralardan, ölüm hastası birinin rastgele bir diş ağrısıyla öldürücü acıyı unutması gibi, ben de asıl beni kahreden şeyi, beni korkak, ürkek yapan şeyi unutmuş ya da unutmak istemiştım; talem alanındaki o önemsiz tersliği, buradan uzaklaşmamın nedeni olarak ileri sürmüştüm. Şimdi açıkça görüyordum ki zedelenen onurumu korumak için yapılmış yiğitçe bir ayrılış değildi benimkisi; korkakça, zavallica bir kaçıştı.

Yapılan bir şeyin yine de bir gücü vardır, istifa dilekçesi yazıldıktan sonra, artık geri dönmek istemiyordum. “Canı cehennem!” diye öfkeyle söylendim. “Edith’in de beni bekleyip sızlanması umurumda değil! Beni yeterince öfkeliendirdiler, şaşkına çevirdiler. Yabancı biri beni seviyorsa, bana ne? Babasının milyonlarıyla nasıl olsa bir başkasını bulur, bulmazsa da beni ilgilendirmez. Her şeyden vazgeçip, üniformamı sırtımdan çıkarmam yetmez mi! Bütün bu isterik hallerden, kızın iyileşip iyileşmemesinden bana ne! Doktor değilim ya!”

Bu “doktor” kelimesiyle, bütün düşüncelerim, çılgınca bir hızla dönen bir makinenin tek bir işaretle durması gibi, birden oldukları yerde kalakaldılar. “Doktor” kelimesi Dr. Condor’u aklıma getirmişti. “Onun işi bu!” dedim kendi kendime. Hastaları iyileştirmek için para alıyordu o. Edith onun hastasıydı, benim değil. Dağıttığı bu işi o toparlamalıydı. En iyisi, hemen ona gider, bu oyundan vazgeçtiğimi söylerdim.

Saate bakıyorum: Yediye çeyrek var. Ekspresim ise saat ondan sonra kalkıyor. Bol bol vaktim var yani. Çok şey söylememe de gerek yok; sadece, bu meseleyi kapattığımı söylemek yeter. Peki ama, nerede oturuyordu doktor? Oturduğu yeri bana söylemedi miydi; yoksa, ben mi unutmuşum? Her neyse, pratisyen doktor olarak telefon rehberinde adı olmalı. Hemen telefon kulübesine koşup sayfaları çevirdim! Be..Bi..Bu.. Ca...Co... İşte bütün Condor'lar burada, Condor Anton, tüccar... Condor Dr. Emmerich, pratisyen doktor, VIII Florian Sokağı 97 numara. Başka doktor yok, o olmalı bu. Koşarak dışarı çıkarken, kafamda iki üç kere adresi tekrarlıyorum, yanımda kalem yok çünkü; çılgın telaşımından her şeyi unutmuşum. Hemen en yakındaki arabacıya adresi söylüyorum. Araba lastik tekerlekleri üzerinde sallanmadan, yumuşak bir hızla yol alırken, ben de planımı yapıyorum. Kesin, kısa konuşmalıyım. Hâlâ kararsızmışım gibi davranmamalıyım. Kekesfalva'lar yüzünden ordudan ayrıldığımı sezdirmemeliyim ona; tersine, oldu bitti diye anlatmalıyım ayrılma kararımı. Her şey aylar öncesinden düşünülmüş ama, Hollanda'daki bu mükemmel yeri ancak bugün bulabilmiştim. Dr. Condor, buna rağmen, fazlaca soruşturur, meseleyi deşmeye kalkarsa da hiçbir şey söylemem. O da bana her şeyi söylemedi. Boyuna başkalarına saygı göstermekten de vazgeçmeliyim artık.

Araba duruyor. Acaba arabacı şaşırdı mı, yoksa aceleyle yanlış bir adres mi verdim? Dr. Condor sahiden böyle berbat bir yerde mi oturuyor? Sadece Kekesfalva'lardan dünyanın parasını kazanıyor olmalı, onun değerinde bir doktor böyle bir barakada oturmaz! Yok, yok, burada oturuyor; işte, koridorda tabelası asılı: "Dr. Emmerich Condor, ikinci avlu, üçüncü kat. Muayene saatleri ikiyle dört arası." İki den dörde kadar mı? Oysa saat çoktan yediye geliyor. Ne olursa olsun, bana ayıracak vakti olmalı. Acele arabacının para-

sını ödüyorum, kötü kaldırım taşlı avluyu geçiyorum. Ne berbat bir merdiven! Basamaklar aşınmış, duvarların sıvası dökülmüş, çizik içinde kalmış. Yoksul mutfak kokuları, ayakyolu kokuları geliyor bir yerlerden. Kirli sabahlıklı kadınlar dedikodu yapıyorlar, alacakaranlıkta önlerinden çekingen çekingen geçen subaya bakıyorlar.

Sonunda üçüncü kattayım; yine uzun bir koridor; sağda solda kapılar, bir kapı da ortada. Hangi kapı olduğunu anlayayım diye, kibrit çakmak için elimi cebime uzatırken, soldaki kapıdan hırpani kılıklı bir hizmetçi kız çıkıyor, elinde boş bir testi var. Akşam yemeği için bira almaya gidiyor belki de. Kıza Dr. Condor'u soruyorum.

Bohemyalı ağzıyla: "Evet, burada oturuyor." diyor. "Yalnız, daha gelmedi, Meidling'e gitmişti, neredeyse gelir. Sayın bayana, akşam yemeğine kadar, muhakkak döneceğini söyledi. İçeri girin, bekleyin!"

Düşünmeme zaman kalmadan, koridora alıyor beni. Karanlık sofanın tek eşyası olan gardırobu göstererek: "Paltonuzu buraya asın." diyor. Sonra bekleme odasını açıyor, tokmağı çevirerek. Burası biraz daha resmî, hiç değilse masanın çevresinde dört beş koltuk var; sol duvardaki kitaplık da kitapla dolu.

Hizmetçi, biraz da küçümser bir halle: "İşte şuraya oturabilirsiniz." diye bir sandalyeyi gösteriyor. Hemen kavırıyorum durumu: Dr. Condor yoksul hastalara bakıyor. Varlıklı hastalar başka türlü kabul edilir. "Garip adam! Garip adam!" diye düşünüyorum yeniden. "İsteseydi sadece Kekesfalva'lardan zengin olurdu."

Bekliyorum, bir doktorun bekleme odasındaki alışılmış bir sinirlilikle. Böyle bekleyişlerde, tedirginlik sözüm ona birtakım oyalanmalarla giderilsin diye, eski, yırtık dergiler karıştırılır. Ayağa kalkılır, oturulur, yine ayağa kalkılır, köşede yorgun tik-taklarla çalışan saate bakılır durmadan:

Yediyi on iki geçiyor... Yediyi on dört geçiyor... Yedi on beş... Yediyi on altı geçiyor. Gözlerimi kapının tokmağından ayıramıyorum. Sonunda, saat yediyi yirmi geçe, artık yerimde duramıyorum. İki koltuk değiştirdim bu arada. Yerimden kalkıp pencereye yaklaşıyorum. Aşağı avluda bacağı aksak, yaşlı bir adam –bir uşak olmalı– el arabasının tekerleklerini yağıyor. Lambaları yanmış mutfak pencerelerinin arkasında bir kadın ütü yapıyor; bir başka kadın da, sanırım bir leğende, çocuğunu yıkıyor. Bir yerlerde, hangi kat olduğunu kestiremeyeceğim ama, ya üstümde ya da alt katta biri piyano çalışıyor; hep aynı parçayı, hep aynı parçayı tekrarlıyor. Yeniden saate bakıyorum: Yedi yirmi beş... Yedi buçuk. Doktor neden gelmiyor hâlâ? Artık bekleyemem, beklemek de istemiyorum! Bu bekleyişin beni tedirginleştirdiğini, güvenimi yitirdiğimi seziyorum.

Sonunda, yanımdaki bir kapının kapandığını duyunca rahatlıyorum. Hemen yerime oturup, bekliyor gibi yapıyorum. “Şimdi sıkı dur!” diyorum kendi kendime. Onun karşısında rahat, aldırılmaz görünmeliyim. “Veda için, geçerken, şöyle bir uğradım.” derim umursamaz bir tavırla. Laf arasında da, Kekesfalva'lara gitmesini rica ederim; olur da kışkulanırlarsa, ordudan ayrılıp Hollanda'da bir işe girdiğimi söyler onlara. Hay Allah! Neden hâlâ bekletiyor beni! Yandaki odada, bir sandalyenin çekildiğini açıkça duyuyorum. Yoksa, sersem hizmetçi kız geldiğimi ona bildirmedi mi?

Hemen dışarı çıkıp hizmetçiye hatırlatmak istiyorum. Birden duraklıyorum. Çünkü yan odada gezinen Dr. Condor olamaz. Ona eşlik ettiğim geceden bilirim yürüyüşünü; gıcırtilı ayakkabılarıyla ufak adımlar atarak, sık soluk alarak ağır, hantal bir yürüyüşü vardır. Yandaki odadan gelen, yaklaşıp, sonra uzaklaşan ayak sesleri ise, çok başka; ürkek, güvensiz. Bu yabancı adımlara neden böyle içtenlikle kulak verip heyecanlandığımı bilmiyorum. O

odada birisi de sanki aynı güvensizlikle, tedirginlikle bu yana kulak veriyor gibi geliyor bana. Birden kapıda hafif bir gürültü duyuyorum, sanki biri tokmakla oynuyor ya da kapıyı zorluyor. Gerçekten de tokmak oynuyor yerinde. İncecik pirinç tokmağın loşlukta oynadığı iyice belli oluyor. Kapı aralanıyor en sonunda. “Belki hafif bir hava akımı ya da rüzgârdır.” diyorum; çünkü bir insan kapıyı böyle usul usul açmaz, olsa olsa gece yarısı bir hırsız yapar bunu. Hayır, kapının aralığı iyice genişliyor, içeriden bir el büyük bir dikkatle kapının kanadını itiyor. İşte, karanlıkta, bir insan gölgesi seziyorum. Büyülenmiş gibi gözlerimi dikiyorum o yana doğru. Kapı aralığının arkasından ürkek bir kadın sesi: “Biri... biri mi var orada?” diye soruyor.

Sesim gırtlığıma takılıyor. Hemen durumu kavırıyorum: Ancak bir kör böyle konuşabilir, böyle sorabilir. Ancak körler böyle el yordamıyla, ayaklarını sürüyerek, usul usul yürür; ancak körlerin sesinde bu güvensizlik vardır. Şimşek gibi bir düşünce geliyor aklıma. Kekesfalva bana Condor’un kör bir kadınla evlendiğini söylememiş miydi? O olmalı; kapı aralığında durup, beni görmeden, “Biri mi var?” diye soran ondan başkası olamaz. Kapı aralığının loşluğunda, onun gölgesini sezebilmek için büyük bir çabala-yışla o yana dikiyorum gözlerimi. Sonunda, üzerinde bol bir sabahlıkla, saçları karmakarışık, ince, kuru bir kadın seçiyorum karanlıkta. Aman yarabbi! Demek bu çirkin kadın onun karısı! Bu ölü göz bebeklerinin sana baktığını, göremediğini düşünmek çok korkunç, içinde ne olduğunu bilmediği bir odada, yabancı birini bulabilmek için bütün duyularıyla çaba harcadığını kafasını çevresine kulak verir gibi uzatmasından anlamıştım. Bu olağanüstü çabayla kocaman ağzı daha da geriliyor, büsbütün çirkinleşiyordu.

Bir saniye için sesimi çıkarmadım. Sonra ayağa kalkıp selam verdim; evet, bir körün önünde eğilmenin saçmalığını bildiğim halde yaptım bunu.

“Ben... ben Doktor Condor’u bekliyorum.” diye kekeledim.

Kadın kapıyı şimdi ardına kadar açmıştı. Karanlık odada dayanak arar gibi, sol eliyle de tokmağı sıkı sıkı tutuyordu. Sonra, yoklayan adımlarla, öne doğru ilerledi, ferisönmüş gözlerinin üzerindeki kaşları daha da çatıldı, öncekinden değişik, sert bir sesle çıkıştı bana:

“Muayene saati değil şimdi. Kocam eve gelince yemek yiyip dinlenir. Yarın gelemez miydiniz?”

Konuştukça yüzündeki tedirginlik artıyordu; kendini tutamadığı belliydi, “isterik bir kadın!” diye aklımdan geçirdim hemen. Aman sinirlendirmeyeyim! Yine budala gibi yerlere kadar eğilerek mırıldanıyorum:

“Özür dilerim, sayın bayan. Bu saatte doktora muayene olmayı düşünmedim elbet. Sadece bir haberim vardı ona... Hastalarından biriyle ilgili.”

Kadın: “Hastaları! Hep hastaları!” diye söylendi. Şimdi öfkenin yerini, ağlamaklı bir ses almıştı. “Bu gece bir buçukta alıp hastaya götürdüler, sabah yedi buçukta yine çıkıp gitti, hâlâ da gelmedi. Rahat bırakmazlarsa, kendi hastalanacak sonunda! Yeter artık! Muayene süresi geçti! dedim size. Muayene saat dörde kadar... Ne istiyorsanız, bir kâğıda yazın ya da önemli bir durumsa başka bir doktora gidin! Bu şehirde doktordan bolu yok, her köşe başında dört doktor!..”

Yoklayarak yaklaşıyor. Suçluluk duygusuyla geriliyorum bu öfkeli yüzün önünde, öfkeyle iyice büyüyen gözleri ışıklandırılmış kürecikler gibi parlıyor.

“Gidin dedim size, gidin! Bırakın öbür insanlar gibi o da rahat rahat yemeğini yesin, uyuşsun! Yapışmayın hepiniz ona! Gece yarısı, sabahın erken saatlerinde, bütün bir gün hep hastalar, hastalar! Onlar için kahroluyor; üstelik de, boşu boşuna! Onun güçsüz yanını sezince, hepiniz ona

sarılıyorsunuz, hep ona, hep ona!.. Ah, hiç acıma yok **sizler-**de! Hep kendi hastalıklarınız, hep kendi dertleriniz; başka bir şey bilmezsiniz! Ben artık dayanamıyorum buna. Gidin dedim size, hemen gidin! Onu rahat bırakın biraz, hiç değilse her akşam boş olduğu bu bir tek saati bırakın ona da biraz dirlensin!”

El yordamıyla masaya kadar varmıştı. İçgüdüleriyle, benim nerede durduğumu sezmiş olmalıydı, çünkü beni görüyormuş gibi, gözlerini tam üzerime dikmişti. Öfkesinde öylesine bir içtenlik, hastalığından gelen öylesine derin bir umutsuzluk vardı ki elimde olmadan utandım.

“Elbette, sayın bayan,” diye özür diledim hemen, “çok haklısınız, sayın doktorun dinlenmeye ihtiyacı olduğunu çok iyi anlıyorum, rahatsız etmek istemiyorum. Yalnız, izin verin de, birkaç satır yazıp bırakayım ya da yarım saat sonra telefon edeyim.”

Kadın: “Hayır, hayır, olmaz!” diye bağırdı. “Sakın telefon etmeyin! Bütün gün telefon çalar, herkes bir şey ister ondan, herkes bir şey sorar, yakınır durur! Daha ağzına lokmayı koyduğu sırada, yerinden fırlayıp telefona koşar. Yarın muayene saatinde gelin, dedim size, bu kadar acele de olmaz! Bir kez de o rahat etsin biraz. Gidin şimdi! Gidin dedim!”

Kadın, yumruklarını sıkmış, güvensiz adımlarla, yoklaya yoklaya bana doğru geliyor. Korkunç bir şey bu. İleriye uzattığı elleriyle beni yakalayacak sandım. Bereket, tam o sırada, koridordaki kapının açıldığını duydum. Dr. Condor gelmiş olmalıydı. Kadın kulak veriyor, irkiliyor. Yüzündeki çizgiler değişiyor. Bütün vücudu titremeye başlıyor, az önce yumruklaşmış elleri yalvarırcasına kenetleniyor.

“Uzun süre alıkoymayın onu.” diye fısıldıyor. “Bir şey söylemeyin! Bütün gün dışarıdaydı; kuşkusuz, çok yorgundur... Yalvarırım sözümü dinleyin, acıyın biraz. O...”

Tam bu sırada kapı açıldı, Dr. Condor içeri girdi.

Durumu ilk bakışta kavramıştı besbelli ama, soğukkanlılığı elden bırakmadı.

Canlı sesiyle: “O, bizim teğmene arkadaşlık etmişsin!” dedi.

Yine de, bu neşenin ardında gizlemeye çalıştığı gerginliği sezmiştim ben.

“Çok iyi etmişsin Klara.”

Bunu söylerken kör kadına yaklaştı, kırılaşmış karışık saçlarını şefkatle okşadı. Bu dokunuşla, kadının yüzü birden değişiverdi. Az önce korkuyla gerilen kocaman ağzı bu bir tek şefkatli okşayışla rahatladı, kocasını yanında bulur bulmaz, yeni evlenmiş bir genç kızın utangaç gülümsemesiyle, ona döndü. Işığın aydınlattığı dört köşe alnı tertemiz, pırıl pırıl ışıldıyordu. Az önceki öfkeli patlamadan sonra bu birdenbire rahatlamayı, güven duygusunu anlatmak gerçekten çok güç. Kocasının varlığını yakınında duymanın mutluluğuyla, beni büsbütün unutmuş görünüyordu. Eli, mıknaatıyla çekilmişçesine, boşlukta ona doğru uzandı; arayan parmakları kocasının ceketini bulunca da, kolunu okşamaya başladı.

Doktor karısının bütün bedeniyle kendisini aradığını fark edince, ona yaklaştı. Kadın da, iyice yorgun bir insanın içgüdüleriyle dinlenmek için, kocasına sokuldu, ona yaslandı. Dr. Condor, gülerek, kolunu kadının omzuna attı; bana bakmadan, yine: “Ne iyi yapmışsın, Klara!” dedi; sesi okşar gibiydi.

Kadın: “Bağışla beni!” diye özür dilemeye başladı, “önce yemek yemen gerektiğini söyledim baya. Çok acıkmış olmalısın. Bütün gün dışarıdasın, bu arada belki on, on beş kez de telefonla aradılar seni, Baya yarın gelmesinin daha uygun olacağını söyledim, kusura bakma, ama...”

Dr. Condor: “Bu kez yanıldın, yavrum!” derken, gülerek elini karısının saçlarında dolaştırdı. Kadını incitmemek için böyle davrandığını anlamıştım. “Bu bay Teğmen Hofmiller. Hastam değil, bir dostum. Şehre inince beni görmeye geleceğine çok önceden söz vermişti. Ancak akşamları serbest olabiliyor, bütün gün görevli. Şimdi asıl bir sorun kalıyor geriye: “Ona çıkarabileceğimiz güzel bir akşam yemeği var mı?”

Kadının yüzünde yine o ürkek titreme başlamıştı. Sıkıntılı halinden, bütün gün görmediği kocasıyla yalnız kalmak istediğini anlamıştım.

“Yo, hayır! Sağolun!” diye acele karşı çıktım. “Benim hemen gitmem gerekiyor. Gece trenine yetişmeliyim. Köşktekilerin selamını söyleyecektim sadece; buna da, birkaç dakika yeter.”

Dr. Condor, keskin bakışlarını üzerime dikerek: “Orada her şey yolunda mı?” diye sordu. Pek yolunda olmadığını nasılsa sezmiş olmalı ki: “Dinle beni, sevgili dostum!” diye ekledi. “Karım benim halimi her zaman bilir, çoğu kez benden de iyi bilir. Gerçekten, karnım müthiş aç, yemek yiyip bir de puro tütürmedim mi, kimseye hayrım dokunmaz, istersen, Klara, seninle hemen yemek odasına geçelim, Teğmen biraz beklesin burada. Ona bir de kitap veririm oyalansın diye ya da biraz dinlenir.” Bana döndü: “Sen de yorucu bir gün geçirmişsindir. Puromu tütürürken yanına gelirim ama, terlikle, ropdöşambırımla, değil mi, Bay Teğmen. Giyinip kuşanmamı istemezsiniz sanırım benden?”

“Ben gerçekten on dakika kalacağım, sayın bayan, acele, trene yetişmem gerek çünkü.”

Bu sözüm üzerine kadının yüzü güldü; dostça bir gülümseyişle bana döndü:

“Bizimle yemeğe kalmamanıza üzüldüm, Sayın Teğmen, umarım bir başka gün gelirsiniz!”

İnce, solgun, buruşuk elini uzattı. Saygıyla eğilip öptüm. Dr. Condor’un kör karısını elleriyle sağını solunu kolayarak incitmeden büyük bir dikkatle kapıdan geçirişini içten bir saygıyla seyrettim; hemen kırılıverecek, değerli bir şeyi ellerinde tutuyormuş gibiydi.

Kapı iki üç dakika açık kaldı, hafifçe sürüyen adımların uzaklaştığını duydum. Dr. Condor az sonra yine geldi. Yüzü değişmişti; içinin gergin olduğu zamanlarda gördüğüm uyanık, keskin yüzdü.

Çok önemli bir neden olmadan, böyle habersiz damdan düşer gibi gelmeyeceğimi anlamıştı.

“On beş yirmi dakikaya kadar gelirim, her şeyi çabucak gözden geçiririz.” dedi. “Siz de, bu arada, divana ya da koltuğa uzanın. Halinizi hiç beğenmedim, dostum! Feci yorgun görünüyorsunuz. Oysa ikimizin de kafasının dinç, canlı olması şart.”

Sonra sesini değiştirip, üçüncü odadan duyulacak şekilde yükselterek seslendi: “Evet, Klaracığım, geldim işte. Sıkılmasın diye, Teğmen Bey’e bir kitap verdim.”

Dr. Condor’un tecrübeli bakışları iyi fark etmişti. Ancak o söyleyince anlamıştım, heyecanla yüklü bir günden, uykusuz, perişan bir geceden sonra ne müthiş yorulduğumu. Doktorun öğüdüne uyarak –daha şimdiden isteklerine boyun eğmeye hazır olduğumu seziyordum– muayene odasındaki koltuklardan birine rahatça yerleştim, başımı arkalığına yasladım, kollarımı da külçe gibi bıraktım. Sıkıntılı bekleyişim sırasında, dışarıda çoktan karanlık basmış olmalıydı; odada yüksek camlı dolaptaki aletlerin gümüş renkli parıltısından başka bir şey seçemiyordum. Oturduğum koltuğun çevresi karanlık bir kuyu gibiydi sanki. Gözlerim kapanıverdi. Dr. Condor’un elinin karısına de-

ğip nasıl birden mutluluğa dönüştüğü, sinema şeridi gibi geçti gözümün önünden. “Eşsiz bir doktor!” dedim içimden. “Ah, bana da böyle yardım edebilsen!” Sonra karmaşık duygularla, bir başkasını daha düşünmek istedim. Tıpkı onun gibi tedirgin, şaşkın, aynı ürkeklikle bakan, kendisi uğruna buraya geldiğim belli biriydi bu. Evet, düşünmek istedimse de, olmadı.

Birden omzuma bir el dokundu. Dr. Condor zifiri karanlık odaya sessizce girmişti ya da sahiden uyuyakalmıştım. Doğrulamak istedim. O, yumuşak olduğu kadar sertçe, omzumdan itti, oturttu beni yeniden.

“Oturun. Ben yanınıza otururum. Karanlıkta daha iyi konuşuruz. Yalnız, bir ricam var: Alçak sesle konuşalım! Bilirsiniz körlerin işitme duyusu pek gelişmiştir, sezme içgüdüleri de güçlüdür. Hadi.” Bunu söylerken ellerini omuzlarımdan kolumun üzerine, oradan parmaklarıma kadar gezdirdi. “Anlatın bakalım, çekinmeyin! Bir derdiniz olduğunu anladım.”

Ne tuhaf! O sırada aklıma bir şey geldi: Subayaday okulunda bir arkadaşım vardı. Adı Erwin'di. Sarışın, kız gibi narin bir çocuk. Sanırım ona biraz da tutkundum. Gündüzleri hemen hiç konuşmazdık birbirimizle ya da gelişigüzel şeylerden söz ederdik; belki de birbirimize olan o gizli ve itiraf edemediğimiz düşkünlükten ikimiz de utanıyorduk. Ancak yataktan, gece olup da ışıklar söndü mü konuşmaya cesaret bulurduk. Herkes uyurken, biz, yan yana olan yataklarımızda, dirseklerimize dayanır, gecenin koruyucu karanlığında çocuksu düşüncelerimizi, görüşlerimizi anlatırdık.

Ertesi sabah yine aynı sıkılganlıkla kaçırdık birbirimizden. Çocukluk günlerimin mutluluğu, gizli yanları olan bu fısıllar, itirafları yıllar yılı aklıma getirmemişti. Karanlığa gömülmüş odada, koltuğuma rahatça

uzandığım şu sırada, Dr. Condor’a başka şeyler anlatmak kararında olduğumu büsbütün unutmuştum. Hiç istemediğim halde apaçık konuştum; okulda arkadaşşıma çocuksu gençliğimizin küçük umut kırıklıklarını, coşkun hayallerini anlatır gibi, Dr. Condor’a her şeyi anlattım; iç dökmenin gizli zevkini de tadıyordum bu arada. Edith’in hiç beklenmedik sayıklamalarını, benim dehşetimi, korkumu, şaşkınlığımı bir bir anlattım. Gözlük camlarından başkaca en ufak bir şeyin bile kımıldamadığı bu sessiz karanlıkta doktora her şeyi anlattım; başını salladıkça gözlüğü belli belirsiz parılıyordu.

Sonra bir sessizlik oldu; arkasından, garip bir ses. Dr. Condor parmaklarını şaklatmış olmalıydı.

“Demek böyle!” diye homurdandı sikkın bir sesle. “Ben sersem de böyle bir şeyi fark etmemiş olayım ha! Hep öyledir: Hastanın hastalığından başka bir şeyini göremeyiz hiç. Hastalığın bütün belirtilerini yoklar, inceden inceye araştırırız da, asıl insanın iç dünyasında olup biteni, asıl önemli olanı fark etmeyiz. Yo, büsbütün de böyle sayılmaz ya; kızda birtakım şeyler sezinledim. Hatırlarsanız, muayeneden sonra babasına: ‘Hastayı benden başkası muayene etti mi?’ diye sormuştum. Çabucak iyileşmek için duyduğu o coşkun istek beni şaşırtmıştı. Bu işte bir yabancının parmağı olduğunu tahmin etmiştim. Yalnız, ne sersemmişim ki, ‘Olsa olsa bir üfürükçü ya da şarlatanın biridir.’ diye düşünmüştüm; kızın aklını bir büyücü karıştırdı sanmıştım. En basitini, en akla yakın olanı düşünmemiştim hiç; elle tutulacak kadar apaçık olanı hatırıma getirmemişim. Âşık olmak, gelişme çağında bir genç kızın iç yapısına uygundur ama, tam böyle bir sırada, böylesine şiddetli bir duyguya kapılması çok kötü. Ah, zavallı yavrucak!”

Dr. Condor ayağa kalkmıştı. Kısa adımlarla gidip geldiğini duyuyordum. Sonra içini çekti:

“Meseleyi bir yolculukla tatlıya bağladığınız bir sırada böyle bir şeyin olması çok korkunç. Artık Tanrı bile onu kararından döndüremez; çünkü kendisi için değil, sizin için iyileşmeyi aklına koymuş bir kez. Sonucun başarısız olduğunu görünce, çok korkunç, ah, çok korkunç olacak! Şimdi çok şeyler ister, çok umutlanırken, küçük ölçüde iyileşmelerden de memnun kalmayacak, hastalığındaki yavaş gelişme yetmeyecek ona! Hey Tanrım, ne büyük sorumluluk yüklendik!”

Birden, bir direnç kabarıverdi içimde. Meseleye beni de karıştırmasına öfkelenmiştim. Ben buraya bu sorumluluktan sıyrılmak, serbest olmak için gelmiştim. Sözünü kestim:

“Ben de sizin görüşünüzü paylaşıyorum. Durumun sonuçlarını kestirmek güç. Bu anlamsız çılgınlığı zamanında önlemeli. Ona demelisiniz ki...”

“Ne diyecekmişim?”

“Şey... Bu tutkunluğun çocukça, anlamsız bir şey olduğunu. Onu bu tutkudan vazgeçirmelisiniz!”

“Vazgeçirmeli miyim? Neden vazgeçirecekmişim? Bir kadını ihtirasından vazgeçirmek ha? Duygularını değiştirmesini mi söyleyeceğim? Seviyorsa, sevmemesini mi öğütleyeceğim? Bundan daha yanlış, bundan daha aptalca bir şey olamaz. Akılla, mantıkla ihtirasın önlenemediğini duydunuz mu hiç? Hastalık ateşine: ‘Ey ateş, yükselme!’, yangına: ‘Sakın alev alma!’ denildiğini hiç işittiniz mi? Bir hastanın, bir kötürümün suratına: ‘Kuzum, sen de, sevebilirim diye, boşuna hayaller kurup durma!’ diye haykırmak, gerçekten, pek güzel, insancıl bir düşünce doğrusu! ‘Senin gibi birinin duygulanmaya, karşısındakinden duygu beklemeye hakkı yoktur, kötürümsün çünkü. Hadi bakalım çekil köşene! Vazgeç, her şeyden vazgeç... Kendi kendinden bile!’ Zavalıcıkla böyle konuşmamı istiyorsunuz besbelli. Bunun parlak sonuçlarını da şöyle bir düşünün.”

“Bunu asıl siz...”

“Neden ben? Bütün sorumluluğu kesinlikle üzerinize almadınız mı? Neden şimdi ille de ben?”

“Evet ama, bunu ona ben nasıl...”

“Söylemenize gerek yok! Zaten söylemeniz de doğru olmaz! Kızı önce çılgına çevirip, sonra da akıl, mantık beklemek! Bir bu eksikti! Size olan sevgisinden hoşlanmadığınızı en ufak bir şekilde dâhi yavrucağa belli etmemelisiniz; bir insanın kafasını baltayla koparmaktan farksızdır bu.”

“İyi ama...” Sesim boğazıma tılandı. “... Eninde sonunda biri açıklamalı bunu ona.”

“Neyi açıklamalı? Lütfen daha kesin ve açık konuşun!”

“Demek istiyorum ki... Saçma bir şey olduğunu... Aptalca... sonra da... ben... ben...”

Ötesini getiremedim. Dr. Condor da susuyordu. Bekliyordu besbelli. Sonra hızlı hızlı iki adımla kapıya vardı, elektrik düğmesine uzandı. Keskin, acımasız üç ak alev ampullerin içini yaladı. Çiğ ışığın etkisiyle göz kapaklarımı indirdim, elimde olmadan. Oda gündüz gibi aydınlanıvermişti.

“Demek öyle?” dedi Dr. Condor, kelimelerin üzerine basarak. “Demek öyle, Teğmen Bey! Görüyorum ki sizi rahatlatmak doğru değil! Karanlıkta gizlenmek kolay oluyor; oysa birtakım durumlarda insanın ta göz bebeklerinin içine kadar bakmalı. Evet, Bay Teğmen, lafları ağızda gevelemeyelim; bir iş var bunda. Buraya sadece bu mektubu göstermek için geldiğinize beni inandıramazsınız. İşin içinde başka şeyler de saklı. Kafanızda belli bir şeyler tasarladığınızı seziyorum. Ya dürüstçe her şeyi açıklarsınız ya da size güle güle demek zorunda kalırım.”

Gözlüklerinin keskin parıltısı üzerime dikildi; camların yansıyan yuvarlağı beni ürküttü, önüme baktım.

“Sususunuz pek etkili değil, Bay Teğmen. Vicdanınızın rahat olmadığını gösteriyor bu. Neler döndüğünü sezer gibiyim. Lütfen dolambaçlı konuşmayın; bu mektuptan ya da öteki mektuptan sonra, sizin deyiminizle, dostluğunuza son vermek niyetinde misiniz?”

Bekliyordu. Bakışlarımı kaldırmadım. Sesi sınava çeken öğretmen gibi sertleşti:

“Birden ortadan kaybolursanız buna ne denir, biliyor musunuz, o eşsiz merhametinizle, kızcağızın aklını başından aldıktan sonra...”

Susuyordum.

“Öyleyse, izin verin de, böyle bir davranışa ne dendiğini ben söyleyeyim... Böylesine bir ortadan toz olmaya ödlelik derler... Ah, bırakın askerlere özgü o duygulu irkilmeyi! Şimdi subaylığı, onuru bir yana bırakalım! Şu sıradaki durum böyle saçmalıklardan daha önemli. Yaşayan, genç, değerli, kendisinden sorumlu olduğum bir insan söz konusu; bu şartlar altında da, nazik davranmak içimden gelmiyor. Her neyse, buradan savuşmakla vicdanınızın nasıl ağır bir yük altında kalacağını bilesiniz diye bütün açıklığıyla söylüyorum; böyle nazik bir sırada savuşmanız –lütfen iyi dinleyin– masum bir varlığa karşı alçakça bir suç, –korkarım daha bile ağırı– bir cinayet işlemiş olacaksınız!”

O tıknaz, ufak tefek adam boksör gibi yumruklarını sıkıp üzerime yürümüştü. Kalın kumaştan ropdöşambırıyla, ayağında sürüdüğü terlikleriyle, başka zaman olsa, belki de gülünç görünürdü. Şimdi ise, bana yeniden haykırırken kapıldığı dürüst, içten öfkesinde karşısındakini ezen bir şey vardı:

“Cinayet! Cinayet! Evet, bunu siz de biliyorsunuz. Ya bu duygulu, onurlu kız, ilk defa duygularını açtığı erkek, karşılık verecek yerde, şeytan görmüşçesine telaş içinde kaçarsa, buna dayanabilir mi sanıyorsunuz? Azıcık hayal gücünüzü

çalıştırmanızı rica edebilir miyim? Mektubu okumadınız mı? Yoksa, kalbiniz bunca duygusuz mu? Sağlıklı bir kadının bile böylesine hor görülmeye katlanamaz! Böylesine bir çıkış onun bile ruhsal dengesini yıllarca altüst eder! Onun kafasına soktuğunuz budalaca iyileşme umuduyla ayakta durabilen bu perişan, şaşkın kızcağız böyle bir şeyin üstesinden gelebilir mi sanıyorsunuz? Bu sarsıntı bile olmasa, kendi eliyle canına kıyar! Evet, bunu kendi eliyle yapacaktır. Umutsuz bir insan böylesine hor görülmeye katlanamaz. Böylesine bir kabalığa dayanamayacağına eminim; siz de, Teğmen, bunu en az benim kadar biliyorsunuz. Bütün bunları bildiğiniz için de, savuşup kaçmanız sadece büyük bir zayıflık, korkaklık değil, tasarlanmış bir cinayettir de!”

Elimde olmadan geri geri gittim. “Cinayet” sözünü söylediği sırada, şimşek hızıyla, bir hayal geçiverdi gözümün önünden: Kuledeki terasın parmaklıkları, Edith’in iki eliyle birden parmaklığa yapışması. Son anda nasıl da kolundan yakalayıp zorla geri çekmiştim! Dr. Condor’un durumu gereğinden çok büyütmediğini biliyordum. Evet, Edith öyle yapacak, kendini oradan aşağı atacaktı. Ta aşağılardaki dört köşe taşları görüyordum; sanki o sırada oluyormuş ya da önceden olmuş gibi her şeyi görüyordum. O dört beş kattan aşağıya kendini atan benmişim gibi, kulaklarım uğulduyordu.

Dr. Condor ise, gittikçe yükleniyordu bana:

“E? İnkâr edin bakalım! Mesleğinizin gerektirdiği yürekliliği gösterin biraz artık!”

“Ama... Doktor Bey, ne yapmamı istiyorsunuz?.. Kendimi zorlayamam ya... Söylemek istemediğim şeyi, söyleyemem... Onun akıl almaz çılgınlığını nasıl kabul etmiş gibi davranabilirim?” Artık kendimi tutamadım, patlayıverdim: “Hayır, dayanamam buna, katlanamam! Yapamam... İstemiyorum, yapmak da istemiyorum!”

Bağırırnış olmalıyım ki, Dr. Condor'un elik gibi parmakları koluma yapıştı.

"Yavaş konuşun, n'olur!" Koştu gitti, elektriği söndürdü. Sadece yazı masasının üzerindeki lamba, sarıya çalan abajurunun altından, donuk bir ışık veriyordu.

"Hay Allah! Sizinle de bir hastammışsınız gibi konuşmam gerekiyor. nce şöyle rahatça bir oturun, bu koltukta daha da etin meseleler konuşulmuştur, üzülmeyin." Yaklaştı. "şimdi, heyecanlanmak yok. Lütfen sakın, yavaş, tek tek, sırayla anlatın bana! nce, 'Katlanamam!' diye ahlayıp pufluyorsunuz ama, ben pek bir şey anlamadım bundan. Neye katlanamıyorsunuz, bilmeliyim. Zavallı yavruağın size böylesine çılgınca tutulmasından korkacak ne var?" Karşılık vermeye davranırken, Dr. Condor telaşla devam etti: "Acele etmeyin! Her şeyden önce, utanmayın da! Böylesine ateşli bir itirafla karşılaşınca, insanın ilk önce nasıl şaşırıp rkeeğini ben de anlamıyor değilim. Çünkü, kadınlara karşı elde edilen sözüm ona 'başarı'dan ancak mankafa biri böbürlenir; ancak bir aptal meseleyi büyütür gözünde. Gerçek bir erkek, duygularını karşılıksız bıraktığı bir kadının kendisine tutulduğunu anlayınca, sarsılır. Bütün bunları anlıyorum. Sizi böyle hiç alışmadığım aşırı şaşkın, perişan bir halde görünce, yine de sormak gereğini duyuyorum: Olağanüstü bir yan yok mu sizin bu halinizde, davranışınızda... Olağanüstü koşulların payı yok mu?"

"Ne gibi koşullar?"

"Yani... Edith'in -böyle şeyleri kelimelerle biçimlendir-meye çalışmak da zordur- demek istiyorum ki... Edith'in sakatlığı sizde bir itme... Psikolojik bir tiksinti mi uyandırıyor?"

"Hayır, asla!" diye şiddetle karşı ıktım. "Beni ona karşı konulmaz derecede çeken zavallılığı, aresizliğiydi. Ara sıra ona karşı sevgiye benzer bir şefkat duygusuna kapıl-

mam onun acı çekmesinden, sakat olmasındandı sadece. Hayır, asla!” diye inançla tekrarlardım. “Böyle bir şeyi nasıl düşünebilirsiniz?”

“Böylesi daha iyi elbette. Bu açıklamanız, biraz olsun yatıştırdı beni. Ne var ki, doktor olarak bu türden ruhsal tutukluklara görünüşte sağlam insanlarda bile çok sık rastladım. Şu var ki, bir kadında en küçük bir kusuru bile tiksintiyle karşılayan erkekleri bir türlü anlamam. Gelgelim, milyonlarca, milyarlarca hücreden oluşan insan vücudunda, sadece bir parmak enliğinde bir doku bozukluğu görünce, her türlü cinsel duygusunu yitiren yığınla erkek vardır. Bütün içgüdülerde olduğu gibi, bu türden tiksintileri yenmek ne yazık ki mümkün olamıyor. Sizde böyle olmadığına bu yüzden daha da sevindim. Sizi bu derece ürküten şeyin kızın sakatlığı olmamasına sevindim. Öyleyse, sizi... Açık konuşabilir miyim?”

“Elbette!”

“Sizi gerçek değil, bunun doğuracağı sonuçlar ürkütüyor; yani, zavallı kızcağızın size tutkunluğundan çok, başkaları sakat kızın aşkını duyar da sizinle alay ederler diye korkuyorsunuz... Bu aşırı perişanlığınız, bana kalırsa bir çeşit korkudan geliyor, bunu söylediğim için bağışlayın beni ama, arkadaşlarınızın önünde gülünç düşme korkusudur bu, başka bir şey değil.”

Dr. Condor incecik sivri bir iğneyi yüreğime saplamış gibi oldum. Çünkü söylediklerini bilinçaltı çoktan sezmiştim ama, bir türlü düşünmeye cesaret edememiştim. Çünkü bu topal kızla olan garip ilişkimle arkadaşlarım Avusturyalıların o iyi niyetliyse de yine de insanın yüreğine işleyen halleriyle, alay ederler diye daha başından beri korkmuştum; birini çirkin ya da kaba saba birisiyle yakaladılar mı, nasıl alaya aldıklarını çok iyi bilirdim. Sırf bu yüzden, iki ayrı dünyam olan alaydaki günlerimle Kekesfalva’larda

geçirdiğim günler arasına kendim bile fark etmeden kalın bir perde çekivermiştim. Şaşılacak şey! Dr. Condor gerçekten de doğru tahmin etmişti: Edith'in bana olan aşırı ilgisi- ni öğrendiğimden beri ötekilerden, babasından, Ilona'dan, uşaktan, arkadaşlarımdan utanmıştım; ona karşı duyduğum o uğursuz merhamet yüzünden kendi kendimden bile utanmıştım.

Birden Dr. Condor'un elinin mıknaatı gibi dizlerimin üzerinde dolaştığını duydum, okşar gibi tatlı bir sesle konuştu:

“Hayır, utanmayın! Birtakım kalıplaşmış düşüncelere ters düşen bir durumla karşılaşınca insanların önünde korku duyulabileceğini çok iyi anlıyorum. Karımı gördünüz. Onunla neden evlendiğimi hiç kimse anlayamamıştı. İnsanlar kendi dar, sözüm ona normal görüşlerine uygun olmayan her şeye karşı önce merak duyarlar, sonra da kötü duygular beslerler. Meslektaşlarım, tedavide yanıldığım için, korkumdan karımla evlendim diye hemen dedikoduya başlamışlardı; sözüm ona dostlarım da, kadının çok parası var ya da miras bekliyor söylentisini yaymışlardı. Annem, hem de öz annem iki yıl onu evine almamakta diretti, çünkü kafasında başka bir kızı düşünüyordu benim için; o zamanlar üniversitenin en ünlü iç hastalıkları profesörünün kızını. Onunla evlenseydim üç hafta sonra doçent, şimdi de profesör olmuştum; pamuklara sarıp sarmalanır, rahat ederdim. Gelgelelim, bu kadını yüzüstü bırakırsam mahvolacağını biliyordum. Yalnız bana inanıyordu; bu inancını yok etseydim, bir gün bile yaşayamazdı. Şimdi açıkça söyleyeyim size: Yaptığım seçimden bir an olsun pişmanlık duymadım. Çünkü, inanın bana, biz doktorların pek seyrek vicdanı rahattır. Hastalara ne kadar az yardım edebildiğimizi çok iyi biliriz. Sınır, ölçü tanımayan günlük acılara tek başına karşı koyamayız. Dipsiz denizlerden alabildiğiniz dert sadece bir yüksük dolusu birkaç damlacık-

tır. Bugün iyileştirdiğimize inandığınız hastaların yarın bir başka dertleri çıkar. Hep umursamamış, savsaklamışsınız gibi gelir size. Kaçınılamaz bir yığın yanlışlar, yanlışlıklar da eklenir buna. İşte böyle durumlarda, hiç değilse, bir insanı yardım edip kurtarmış, onun güvenini kırmamış, bir işi gerçekten doğru yapmış olmanın bilinci kalır size sadece. İnsan en sonunda aptalca, boşu boşuna mı, yoksa bir amaç için mi yaşamış olduğunu bilmek ister. İnanın bana..." Doktor bunu söylerken, sıcacık, şefkatli yakınlığını duyar gibi oldum yanı başımda. "... bir insanı rahatlatmak için biraz ağırlığı yüklenmeye değer."

Sesindeki boğuk titreyiş duygulandırmıştı beni. Göğsümde hafiften bir yanma duydum birden; yüreğin rahatlaması ya da daralması sırasında duyulan o çok bilinen sıkıntı gibi. O bahtsız çocuğun umutsuzca bırakılışını hatırlamak içimdeki merhameti uyandırmıştı yeniden. Az sonra, önlemekten aciz olduğum, o coşkunca taşkınlıklar, heyecanlar başlayacaktı, biliyordum bunu. "Boyun eğme!" dedim kendi kendime. "Yeniden kendini kaptırma! Seni vazgeçirmelerine izin verme!" Bu düşünceyle, kararlı bir ifadeyle Dr. Condor'a baktım:

"Doktor Bey, herkes bir dereceye kadar kendi gücünün sınırını bilir. Bu yüzden, sizi uyarmak zorundayım. Beni hesaba katmayın lütfen. Şu sırada Edith'e yardım etmek bana değil, size düşüyor. İstedğimden, önce düşündüğümünden de daha çok girdim bu meselenin içine. Size açıkça söyleyeyim, sandığınız kadar iyi, fedakâr bir insan da değilim. Gücümün sonuna geldim artık! Bana yalvarmalarına, beni göklere çıkarmalarına artık dayanamam, bundan hoşlanmıyormuş gibi de yapamam. Edith'in, ileride hayal kırıklığına uğramaktansa, durumu şimdi anlaması daha iyi. Asker olarak şerefim üzerine yemin ederim ki sizi uyardım. Yine söylüyorum: Beni hesaba katmayın, bana da olduğumdan çok değer vermeyin!"

Çok kararlı konuşmuş olmalıyım ki Dr. Condor, biraz da şaşkınca, yüzüme baktı:

“Belli bir şeye karar vermiş gibi konuşuyorsunuz.” dedi. Sonra birden ayağa kalktı: “Lütfen gerçeği olduğu gibi söyleyin, yarım yamalak değil! Geri dönemeyeceğiniz bir şey mi yaptınız?”

Ben de ayağa kalktım. İstifa mektubumu cebimden çıkararak: “Evet.” dedim. “İşte burada, okuyun lütfen!”

Dr. Condor önce biraz çekinerek aldı kâğıdı elimden. Masa lambasının yuvarlak aydınlığına doğru yürümeden önce de, tedirgin bir bakış fırlattı bana. Ağır ağır sessizce okudu. Sonra kâğıdı katladı, olağan bir durumun verdiği kesin bir sesle konuştu:

“Sanırım az önce anlattıklarımın sonra, şimdi bu davranışınızın nelere yol açacağını iyice biliyorsunuz. Buradan kaçmanızın çocuğun üzerinde nasıl öldürücü bir etki yapacağını az önce konuşmuştuk; öldürücü ya da kendini öldürmeye sürükleyici bir etki. Bu yüzden de, bu kâğıdın sadece sizin istifa dilekçeniz değil, aynı zamanda zavallı yavrucağınızın ölüm fermanı olacağı gerçeğini açıkça, kesinlikle kavramadınız sanırım.” Karşılık vermedim. O devam etti:

“Teğmen Bey, size bir şey sordum. Soruyu tekrarlıyorum: Doğacak sonuçların bilincine vardınız mı? Bunun bütün sorumluluğunu vicdanınıza yüklüyor musunuz?”

Yine sustum. Yaklaştı, elinde tuttuğu kâğıdı geri verdi.

“Sağolun! Bu işe karışmış olmak istemem. Alın kâğıdı!” Koluma inme inmişti sanki; kaldırmaya gücüm yoktu, beni süzen bakışlarına karşı koyacak cesaretim de.

“Demek... Demek ölüm fermanını vermeye niyetli değilsiniz?” dedi.

Sırtımı döndüm, ellerimi de arkama kavuşturdum. Anlamıştı.

“Öyleyse, yırtabilir miyim?”

“Evet, lütfen!” dedim.

Yazı masasına doğru gitti. Dönüp bakmadan, kâğıdın bir, iki, üç parçaya yırtılışını, parçaların hışırtıyla kâğıt sepetine atılışını duydum. Gariptir ki rahatlamıştım. Alın yazımla yüklü bu günde ikinci kez benim için bir karar verilmişti. Kararı ben vermemiştim. Kendiliğinden çıkmıştı ortaya, benim için.

Dr. Condor yanıma geldi, şefkatle omuzlarımdan tutup, koltuğa oturttu.

“Böylece, sanırım büyük bir felaketi önlemiş olduk... Çok büyük bir felaketi! Şimdi konuya gelelim! Sizi azıcık tanımış olmamı yine de bu olaya borçluyum. Hayır, karşı çıkmayın hemen! Size aşırı değer veriyor değilim; size Kekesfalva’nın göklere çıkardığı mükemmel, iyi bir insan gözüyle de bakmıyorum. Tersine, dengesiz, güvensiz duygularınız, kalbinizin aceleciliği, sabırsızlığıyla, tam güvenilemeyecek birisiniz. Budalaca kaçışınızı önlemekten ne kadar sevinç duyuyorsam, çabuk karar verip yine çabucak kararlarınızdan vazgeçmenizden de o derece hoşlanmıyorum. Bu derece değişken duyguların etkisinde kalan insanlara ağırbaşlı sorumluluklar yüklenmemeli. Süreklilik, sağlam kişilik isteyen bir iş için en son aklıma gelen insan siz olurdunuz.

“Bu yüzden, iyi dinleyin beni! Sizden çok şey istemiyorum. Sadece gerekli olanı, en gerekli olanı. Edith’i yeni bir tedaviye başlatmaya biz razı ettik; daha doğrusu, onun yeni sandığı bir tedaviye. Sırf sizin için, buradan aylarca uzaklaşmaya karar verdi; bildiğiniz gibi de, sekiz güne kadar yola çıkacaklar. Sadece bu sekiz gün için sizin yardımınızı istiyorum; sizi rahatlatmak için söylüyorum, sadece sekiz gün için! Edith yola çıkana kadarki bu bir hafta içinde, ona birden coşarak kaba davranıp onu kırmayacağınıza söz

vermenizi istiyorum sizden sadece. Hepsinden önemlisi de, zavallı çocuğun sevgisinin sizi bu derece perişan edip şaşırttığını ona en ufak bir şekilde, ne sözle, ne de davranışla, belli etmeyin! Şimdilik bundan başka bir şey istemiyorum sizden. Sanırım istenebilecek en az şeyi istedim. Bir insanın hayatı söz konusu olunca, sekiz gün kendini tutmak, sadece...”

“Evet ama, sonra?”

“Sonrasını şimdiden düşünmeyelim. Bir ur ameliyatı yaparken bile, birkaç ay sonra yine çıkar mı diye, uzun uzun düşünmem... Yardım için çağrıldığımda, yapacak tek şey vardır: Duraksamadan işe girişmek. Tek insancıl davranış bu olduğundan, her olayda yapılacakların en doğrusu da budur. Bundan ötesi, her şey rastlantıya ya da dindarların deyimiyle, Tanrı’ya kalmıştır. O birkaç ay içinde neler olmaz ki! Belki durumu umduğumdan da çabuk düzelir, belki buradan uzaklaşmakla sevgisi de yatıştır. Bütün olasılıkları önceden bilemem elbette; siz de düşünmeyin bunları! Bu süre içinde gücünüzü tek bir şey üzerinde toplayın; sevgisinin sizi bu derece ürküttüğünü ona belli etmemeye çalışın bütün gücünüzle. Kendi kendinize tekrarlayın durmadan: ‘Sekiz gün, yedi gün, altı gün var. Ben bir insanı kurtarıyorum; onu incitmiyorum, hor görmüyorum, perişan etmiyorum, cesaretini kırmıyorum,’ diye sekiz gün, kararlı, erkekçe davranmak! Bunu gerçekten başaramaz mısınız?”

“Elbette yaparım.” dedim düşünmeden. Sonra, daha bir kararlı, ekledim: “Hiç kuşkusuz! Elbette yaparım!” Görevimin sınırlı olduğunu bildiğimden beri, yeni bir güç buluyordum kendimde.

Dr. Condor’un rahat soluk aldığını duydum.

“Çok şükür! Önce nasıl huzursuzlandığımı şimdi size açıkça söyleyebilirim. İnanın bana, Edith’in mektubundan,

size açılmasından sonra, tek kelime söylemeden buradan savuşup gitseydiniz, kızcağız dayanamazdı buna. Bu yüzden, şu önümüzdeki birkaç gün çok önemli, ötesi sonra belli olur. Zavallı kızı bırakalım şu sekiz gün mutlu olsun, hiçbir şey fark etmeden mutlu görsün kendini. Bu bir haftanın sorumluluğunu üzerinize alıyorsunuz, değil mi?”

Bir şey söylemeden, elimi uzattım.

“Öyleyse her şey yoluna girdi artık, gönül rahatlığıyla karımın yanına geçebiliriz şimdi!” dedi.

Yine de yerinden kalkmadı. Bir duraksama sezdim içinde.

“Yalnız, bir şey var.” diye alçak sesle ekledi. “Biz doktorlar hiç akla gelmedik şeyleri de düşünmek zorundayızdır; her olasılığa hazırlıklı olmalıyız. Bir tahmin bile olsa, bir terslik olursa... Demek istiyorum ki, gücünüz tükenir ya da Edith’in kuşkusu, güvensizliği herhangi bir bunalıma yol açarsa, hemen beni haberdar edin bundan. Bu kısa, ama son derece tehlikeli dönemde düzeltilemeyecek, yanlış bir adım atılmamalı. Görevinizin üstesinden gelemeyeceğinizi anlarsanız ya da sekiz gün içinde istemeden bir şey belli ederseniz, utanmayın, Allah aşkına utanmayın! Yeterince kendinden bezmiş insanlar, kırılmış, incinmiş yürekler gördüm ben! Gece gündüz, ne zaman isterseniz bana gelebilir, telefon edebilirsiniz; yardıma gelmeye hazırım, çünkü neyin söz konusu olduğunu çok iyi biliyorum. Hadi şimdi...” yanımdaki koltuk çekildi, doktorun ayağa kalktığını anladım. “... en iyisi, artık yan odaya geçelim. Konuşmamız biraz uzun sürdü, karım huzursuzlanmaya başlamıştır. Ben bile bunca yıl sonra onu üzmemek için her an dikkat etmek zorundayım. Bir kez kaderin sillesini yiyenler ömür boyu hep alıngan kalırlar.”

İki adımda elektrik düğmesine gitti, lambalar yeniden yandı. O sırada benden yana döndüğünden, yüzündeki

değişikliği gördüm. Belki de çiğ ışık yüzünün çizgilerini böylesine keskin ortaya çıkarmıştı; çünkü alnındaki derin çizgileri, bütün haliyle nasıl yorgun, bitik bir adam olduğunu ilk kez görüyordum. Daha başlangıçta, hoş gitmez bir durumla karşılaşır karşılaşmaz kaçmak istememden utan-
dım birden; yürekte gelen bir heyecanla doktora baktım.

Bunu fark etmiş göründü, gülümsedi. Sonra dostça om-
zuma vurdu.

“Buraya gelip benimle konuşmanız ne iyi oldu!” dedi. “Bir düşünün: Bu işi iyice düşünüp taşınmadan kaçıp gitseydiniz ne olurdu! Ömrünüzce, o düşünce vicdanınızda ağır bir yük olacaktı, çünkü insan her şeyden kaçır ama, kendinden hiçbir zaman kaçamaz. Hadi şimdi içeri geçelim. Gelin, sevgili dostum.”

Adamın bana “dostum” demesi pek duygulandırmıştı beni. Benim nasıl zayıf, korkak biri olduğumu bildiği halde, küçümsemiyor, hor görmüyordu. Bu tek sözle, yaşlı adam gence, tecrübeli biri güvensiz bir adama yeniden güven veriyordu. Yüreğim kuş kadar hafiflemiş, rahatlamış olarak arkasından yürüdüm.

Önce bekleme salonundan geçtik, sonra ikinci odaya geçen kapıyı açtı. Daha toplanmamış olan yemek masasının başında karısı oturmuş, yün örüyordu. Rahatça şişleri oynatıp yün ören bu ellerin sahibinin kör bir kadın olduğu kimsenin aklına gelmezdi. Yünlerin, makasın bulunduğu küçük sepet de tertemiz, düzenliydi. Ancak, başı öne eğik kadın donuk göz bebeklerini kaldırıp lambanın ışığı gözle-
rinin düz yuvarlaklığını aydınlatınca duygusuz, ölü bakışları fark ediliyordu.

Dr. Condor şefkatle karısına yönelerek: “Nasıl, Klara, sözümüzü tuttuk mu?” dedi. Karısıyla her konuştuğunda gırtlaklığını oynatan o yumuşak titreme yine seziliyordu sesinde. “Çok sürmedi değil mi? Teğmen Bey’in beni gör-

meye gelmesine nasıl sevindiğimi bilemezsin! Onun gar-nizonunun da –ama, sevgili dostum, biraz oturun– Kekes-falva’larla aynı şehirde olduğunu bilseydin... Benim küçük hastamı hatırlarsın, değil mi?”

“A! Şu zavallı kötürüm kız, değil mi?”

“Şimdi anlıyor musun? Kekesfalva’larda olup bitenleri, oraya gitmeye gerek kalmadan, zaman zaman Teğmen’den haber alıyorum. Zavallı kızcağızın üzüntüsünü biraz hafif-letsin diye Teğmen her gün oraya gider, kıza arkadaşlık eder.”

Kör kadın başını benim bulunduğumu kestirdiği yöne çevirdi. Yüzündeki sert çizgiler birden yumuşayıverdi.

“Ne iyi ediyorsunuz, Teğmen Bey! Onun bundan ne ka-dar hoşlandığını tahmin edebilirim.” Bunu söylerken ma-sanın üzerinden elini bana uzattı.

Dr. Condor: “Ya, benim için de çok iyi oluyor;” diye ek-ledi, “yoksa, kızın sinirlerini yatıştırmak için benim daha sık oraya gitmem gerekecekti. Hele şu son hafta, İsviçre’ye bir dinlenme gezisi yapacağı sırada Teğmen Hofmiller’in biraz onunla ilgilenmesi kolay değildir. Teğmen bunu mü-kemmel başarıyor. Beni yüzüstü bırakmayacağını biliyo-rum. Ona asistanlarımdan, meslektaşlarımdan daha çok güvenirim.”

Bir başka zavallı kadının önünde, bana bu sorumlulu-ğu yüklemekle Dr. Condor’un beni kendisine daha sağlam, emin bir şekilde bağlamaya çalıştığının farkındaydım. Bu görevi de, verdiğim sözü de seve seve üzerime almıştım.

“Elbette güvenebilirsiniz bana, Doktor.” dedim. “Her gün oraya gideceğim, en ufak bir olay oldu mu, size tele-fonla haber vereceğim. Ne var ki...” Anlamalı bir şekilde doktora baktım. “... herhangi bir olay, güçlük çıkmayacak. Buna eminim.”

Dudaklarında hafif bir gülümsemeyle, “Bence de.” diye-rek sözümü onayladı. Birbirimizi iyice anlamıştık. Bu sıra-

da karısının ağzının kenarı gerildi. Bir şeyin ona acı verdiği belliydi.

“Teğmen Bey, sizden hâlâ özür dilemedim. Korkarım az önce biraz kaba davrandım. Ama, sersem kız bir gelen olduğunu söylememişti, odada kimin beklediğinden habermiyoktu bile. Emmerich de bana hiç sizden söz etmemişti daha önce. Ben de Emmerich’i uğraştıracak yabancı biri sanmıştım; eve ölü gibi yorgun döner hep.”

“Çok haklısınız, sayın bayan.” dedim. “Daha bile sert olmanız gerekirdi. Korkarım –biraz aşırı gittiysem özür dilerim ama– eşiniz feda edercesine harcıyor kendini.”

Kör kadın: “Her şeyini veriyor.” dedi, heyecanla; koltuğunu biraz daha yanaştırdı. “Her şeyini veriyor, diyorum size; zamanını, sinirlerini, parasını. Hastaları yüzünden ne bir lokma yemek yiyor, ne de gözüne uyku giriyor. Herkes sömürüyor onu, ben de bu kör gözlerimle ona yardım edemiyor, yükünü hafifletemiyorum. Onun için nasıl kahrolduğumu bir bilseniz! Bütün gün hep onu düşünüyorum, daha yemek yememiştir, şimdi trendedir, tramvaydadır, gece yarısı yine onu uyandıracaklardır, diye. Herkese ayıracak zamanı var, yalnız kendine yok. Bir ‘Sağol!’ diyeni var mı sanırsınız? Kimse, hiçbiri!”

Doktor: “Sahiden kimse yok mu?” diye gülerek, heyecandan titreyen karısının üzerine eğildi.

Karısı: “Elbette!” derken kızardı. “Ama, ben onun için hiçbir şey yapamıyorum ki! Her akşam eve döndüğünde, korkumdan harap olmuş buluyor beni. Ah, biraz olsun ona söz geçirebilseydiniz! Kendisini dizginleyecek birine ihtiyacı var! İnsan herkese birden yardım edemez ki!”

Doktor: “Hiç değilse yine de bir denemeli!” dedi, bir yandan da bana bakıyordu. “Kişi sadece bunun için yaşar, sadece bunun için.”

Doktorun bu uyarısını benliğime kadar duydum. Kararlı olduğunu bildiğimden beri, onun bakışlarına dayanabiliyordum artık.

Yerimden doğruldum. Artık bir yemini, bir adağı yerine getirmiş bulunuyordum. Sandalyenin çekildiğini duyar duymaz, kör kadın gözlerini bana doğru kaldırdı. Sesinde gerçek bir üzüntüyle: “Sahiden gitmeniz mi gerek?” diye sordu. “Çok yazık! Çok yazık! Ama, yine geleceksiniz, değil mi?”

Bir tuhaf olmuştum. “Bana ne oldu böyle?” diye içimden şaşıyordum. Herkes bana böylesine güveniyor; bu kör kadın bile bomboş bakışlarını sevinçle bana çeviriyor; neredeyse yabancım olan bu adam böyle dostça kolunu omzuma atıyor. Merdivenden inerken, bir saat önce beni buraya neyin sürüklediğine akıl erdiremiyordum artık. Neden kaçmak istemiştik ki? Zavallı, sakat bir kızcağız beni sevdi diye mi? Biri bana dayanmak, benden güç almak istediği için mi? Oysa, yardım etmek ne güzel bir şeydi! Gerçekten, değerli tek şey, karşılığı olan tek şeydi. Bu gerçeği görmek daha dün katlanılmaz fedakârlık sandığım bir şeyi şimdi camgönülünden, isteyerek yapmaya zorluyordu beni. Bir insanın büyük, heyecanlı sevgisine karşı borçluluk duygusuydu bu.

...

Sekiz gün! Dr. Condor görevimi böylece kısıtladıktan sonra, kendime yeniden güvenim gelmişti. Yalnız, bir dakika, daha doğrusu bana açılmasından sonra Edith’le karşılaşacağım o bir dakikacık için korku duyuyordum. Bana böyle coşkuncasına içini döktükten sonra, ona karşı büsbütün rahat, kaygısız olamayacağımı biliyordum. O ateşli öpüşten sonraki ilk bakışta, “Beni bağışladın mı?” sorusu olacaktı. Belki daha da tehlikelisi: “Sevgimi kabul ediyor, karşılık veriyor musun?” Utançla dolu, saklamak istediği

halde yine de açığa vurduğu bu ilk sabırsız bakışın belki de en tehlikeli, her şeye yön veren kesin bir bakış olacağını çok iyi biliyordum. Beceriksizce söylenen tek bir söz, yanlış bir davranış belli etmemem gerekeni kabaca açığa vurmam demekti; Condor'un beni ısrarla uyardığı o kaba ve hakaret edici olay da, böylece, bir daha düzeltilmemek üzere patlak verecekti. Yalnız, bu ilk bakışı ustaca, başarıyla atlattım mı, ben de o da ömür boyu kurtulmuş olacaktık.

• • •

Ertesi gün eve adımımı daha yeni atmıştım ki, aynı kaygıları duyan Edith'in de benimle yalnız karşılaşmamak için tedbirler almış olduğunu gördüm. Daha taşlığa girer girmez, yüksek perdeden konuşup gülüşen kadın sesleri kulağıma geldi; demek ki bu ilk tehlikeli dakikayı atlatmak için koruyuculuğuna sığınacağı konuklar çağırtmıştı. Eskiden bu saatte buluşmalarımızı hiç kimse rahatsız etmezdi.

Daha salona girmeden –ya Edith ayarlamıştı ya da Ilona kendiliğinden yapıyordu bunu– Ilona, dikkati çeken bir telaşla koşarak, beni karşıladı, beni jandarma subayının karısıyla, soluk benizli, çilli zayıf kızıyla tanıştırdı. Edith'in bu kızıdan pek hoşlanmadığını da ayrıca biliyordum. Böylece, ilk bakış geçirilmiş oldu; Ilona da hemen beni masaya sürükledi. Masada çay içiliyor, sohbet ediliyordu. Ben, heyecanla, o çilli, ukala taşra kızıyla laflaşırken, Edith de kızın annesiyle konuşuyordu. Hiç de rastlantıya benzemeyen bu hazırlık sayesinde Edith'le aramızdaki o esrarlı, gizli ilişki bir iki oyalayıcı şeyle örtbas edilivermişti. Tedirgin bakışlarını zaman zaman üzerime çevirdiğini sezinlediğim halde, Edith'ten yana bakmamayı başarabiliyordum. Konuk bayanlar ayrılmak üzere ayağa kalkınca bile, zeki Ilona durumu beceriklilikle hemen düzeltiverdi.

“Ben bayanları dışarıya kadar geçirirken, siz de satranca başlarsınız. Sonra biraz da yol hazırlığıyla uğraşacağım. Bir saate kadar yine yanınızdayım.”

Sıkılganlığım geçmişti. Edith’e, rahatça: “Satranca var mısınız?” diye sordum.

Üç kadın odadan çıkarken, Edith bakışlarını yere eğerek: “Hayhay!” dedi.

Bakışlarını hâlâ kaldırmamıştı; ben de, zaman kazanmak için, satranç tahtasını hazırlıyor, taşları yerleştirmeye çalışıyordum. Başka zaman olsa, satranç kurallarına uyarak, saldırı ya da savunmanın hangimize düşeceği belli olsun diye, bir siyah, bir beyaz taşı avucumuzda tutup arkamızda saklardık. Yalnız, böyle bir seçim için, “sağ” ya da “sol” sözleri gerekliydi ki, sanki anlaşılmış gibi, bu sözlerden bile kaçınıyorduk ikimiz de.

Taşları sessizce dizmeye koyuldum; sırf, konuşmamak için! Kafamızdaki bütün düşüncelerimizi altmış dört hane-nin dörtgenlerine hapsetmek için! Hareket eden parmaklara bile bakmadan, gözlerimizi sadece taşlara dikmiştik ikimiz de! Çevrelerindeki her şeyi unutup, bütün dikkatlerini oyuna veren satranç ustalarına özgü kendinden geçmiş bir halle oynuyorduk sözüm ona.

Az sonra yaptığımızın nasıl bir aldatmaca olduğunu oyun kendiliğinden ortaya koyuverdi. Üçüncü oyunda Edith mat olmuştu. Taşları yanlış oynatıyordu, parmaklarının titremesinden bu yapma suskunluğa artık dayanamayacağını anlamıştım. Oyunun ortasında satranç tahtasını öteye itiverdi.

“Yeter! Bir sigara verin bana!”

Gümüş kutulardan birinden bir sigara aldım, yaktım. Kibrit alevlenince, gözlerinin bakışından kaçamadım artık. Gözleri kıtıldamıyordu; ne bana dönüktü, ne de belli bir yöne bakıyordu. Buzlaşmış bir öfkeyle taşlaşmış, yaban-

cı yabancı bakmaktaydılar. Titreyişlerle yay gibi çekilen kaşları ise sinirli ürperişler içindeydi. Kaçınılmaz bir sinir boşalımının fırtınalı belirtisiydi bu, hemen anlamıştım.

Dehşetle: “Hayır!” diye uyardım onu. “Yapma, n’olur!”

Kendini koltuğa bırakıverdi. Titremesinin dalga dalga bütün vücudunu sardığını, parmaklarının da artan bir hırsla koltuğun kenarlarına yapışıp kaldığını görüyordum.

“Yapma, yapma!” Başka söz aklıma gelmiyordu.

Biriken yaşları boşanıvermişti bile. Gürültülü, coşkun bir ağlayış değildi bu; tersine, daha da korkuncu, acıdan gerilmiş dudaklarından dökülen, insanı içten içe sarsan, sessiz bir ağlamaydı; kendinden utandığı halde, bir türlü önüne geçemediğini gösteren bir ağlama.

“Hayır! Yalvarırım yapma!” diyerek, yatıştırmak için, yanına yaklaşıp elimi kolunun üzerine koydum. Bu dokunuş, elektrik çarpmışçasına, omuzlarına, sonra birden bütün vücuduna yayılıverdi.

Birden titremesi geçti, her yanı yeniden kasıldı, bakışları donuklaştı. Artık hiç kıvıldamıyordu. Tüm vücudu bir şey bekliyor gibiydi; bu yabancı dokunuşun ne olduğunu anlamak istercesine kulak veriyor gibiydi. Bu dokunuş şefkat, aşk, yoksa acıma belirtisi miydi? Soluk almadan bu bekleyiş, taş gibi vücudun bu bekleyişi çok korkunç bir şeydi. Coşkunca boşalan gözyaşlarını dindiren elimi çekme cesaretini bulamıyordum kendimde. Edith’in coşkunca bekleyen vücudunu, alev alev yanan tenini –iyice seziyordum bunu– şefkatle okşamaya da parmaklarımı zorlayacak gücüm yoktu. Yabancı bir madde gibi bırakıvermiştim elimi öylece üzerinde; Edith’in bütün kanının sıcaklık sıcaklık oraya aktığını duyuyordum.

İstemediğim halde elim kolunun üzerinde kaldı; ne kadar, bilmiyorum. O dakikalar süresince zaman, tıpkı oda-daki hava gibi, donup kalıvermişti. Sonra Edith’in kasla-

rında hafiften bir kımıldama sezdim. Bakışlarını benden yana çevirmeden sağ eliyle hafifçe kolumu tutup yüreğinin üzerine götürdü; sonra sol eli de, ürkek, çekingen, ötekini yanına geldi. İkisi birden benim kocaman, hantal erkek elimi yavaşça yakalayıp usul usul, şefkatle okşamaya başladı. Duygulu parmakları önce kımıltısız, savunmasız, avucumda sanki merakla aranır gibi dolaştı, derimin üzerinde soluk kayganlığıyla. Sonra ince, çocuksu dokunuşların çekingen okşamalarla bileğimden parmak uçlarına kadar uzandığını duydum. Parmakları elimin biçimini arayan okşayışlarla, elimin üstünden, avucumun içinden geçti; sert tırnaklara dokununca ürkün durdular önce, sonra yuvarlak çevresinde dolaştılar, damarları izleyerek bileğime kadar uzanıverdiler; yeniden yukarı, aşağı gidip geldiler bir süre okşarcasına. Şefkatli, usul usul bir arayıştı bu; elimi gerçekten tutmayı, yakalayıp, sıkmayı göze alamıyordu. Bu oynarcasına okşayışlar ılık suyun vücudu sarmasına benziyordu; saygılı, aynı zamanda çocuksu, şaşkın, utangaçtılar. Yine de Edith'in sevgisinin benliğimin yenik düşmüş şu küçücük parçasında bile beni her yanıyla sardığını duyuyorduk.

Edith, bu hafif dokunuşun zevkine varmak için, farkında olmadan başını iyice koltuğa bırakmıştı. Uyur gibiydi, rüyada biri gibi, gözleri kapalı, dudakları hafif aralıktı. İnce parmakları yepyeni bir duygululukla, mutlulukla bileğimden parmak uçlarına kadar durmadan elimin üzerinde okşarcasına dolaşırken, yüzü derin bir dinlenişin rahatlığını, parıltısını yansıtıyordu. Bu içten dokunuşta hiçbir ihtiras yoktu; vücudumun bir parçasına gizlice sahip olabilmenin, bu vücuda ölçsüz bir sevgi verebilmenin sessiz, şaşkın bir mutluluğuydu sadece. Rüyadan farksız o duygulu okşayışlardaki şefkate en ateşli bir kadının sarılışında bile rastlamadım o günden sonra.

Ne kadar sürdüğünü bilmiyorum. Böyle yaşantılar alışılmış zaman ölçülerine sığmaz. O ürkek dokunuşlarda, okşayışlarda beni önceki öpüşten daha çok heyecanlandıran, sarsan, uyuşturucu, sarhoş edici, büyüleyici bir şeyler vardı. Elimi geri çekecek gücü hâlâ bulamıyordum kendimde. “Sevgimi kabul et sadece” sözünü hatırladım. Sessiz bir rüya halindeymiş gibi, tenimden sinirlerime kadar yayılan bu sürekli okşayışlara bırakmıştım kendimi. Güçsüz, savunmasızdım; yalnız, böylesine ölçüsüzce sevilip de karşılığında şaşkın bir ürkeklikten, çekingen bir ürperti-den başkaca bir duygu beslememenin verdiği bilinçaltı bir utanç da duyuyordum.

Donukluğum yavaş yavaş bana da dayanılmaz gelmeye başlamıştı. Kızın sürekli okşayışları, ince parmaklarının sürekli, sıcacık dokunuşları, tenimdeki dolaşmaları değildi beni yoran; elimin sanki benim değilmiş gibi oracıkta öyle cansız kalıvermesi, kızın okşadığı bu insan sanki ben değilmişim gibi davranmamdı beni böylesine kahreden. Yarı uykudayken çan sesleri duyan biri gibi benim de bir karşılık vermem gerektiğini biliyordum; bu okşayışları ya geri çevirmeli ya da karşılık vermeliydim. Ne birini, ne ötekini yapacak gücüm vardı; sadece, bu tehlikeli oyuna bir an önce son vermek istiyordum. Hafifçe kaslarımı kıdıltıdım. Elimi yavaş yavaş, usulcacık, bu hafif kısıkaçtan kurtarmaya başladım. Bunu fark ettirmeden yaptığımı sanıyordum. Duygulu kız, daha ben bile elimi çektiğimin farkına varmadan, dehşetle elimi bırakıverdi. Parmakları gevşedi, tenimdeki sıcaklık birden uzaklaşıverdi. Biraz sıkılarak bırakılan elimi çektim. Çünkü Edith’in yüzü de bulutlanmıştı, ağzının kenarındaki o çocuksu titreme yeniden başlamıştı.

“Hayır! Hayır!” diye fısıldadım. Başka söz bulamıyordum. “Neredeyse Ilona gelecek.” Bu boş, anlamsız sözlerle

titremesinin daha da şiddetlendiğini görünce, yine içimi yakan o acıma duygusu sarıverdi beni. Ona doğru eğilip alnına hafif bir öpücük kondurdum.

Edith'in göz bebekleri sert, öfkeli bir bakışla, beni uzaklaştırmak ister gibi üzerime dikildi. Kafamın içinden geçen düşünceleri okumak istercesine beynimi delip geçen bakışlardı bunlar. Güçlü sezgisini yanıltamamıştım. Geri çektiğim elimle, şefkatinden kaçtığımı, acele alnına kondurduğum öpücüğün de gerçek bir sevgi değil, sadece şaşkınlık, acıma olduğunu anlamıştı.

• • •

O günlerde yaptığım en düzeltilemez, bağışlanmayacak yanlış bu oldu. Bütün iyi niyetli, aşırı çabama rağmen, duygularımı gizleyecek sabrı, gücü gösterememiştim. Sevgisinin bana ağır geldiğini tek kelime, tek bir bakış, tek bir davranışımla dâhi ona sezdirmemek kararım da boşuna oldu. Çabuk incinen bu duygulu kızı kırarsam nasıl büyük bir sorumluluğu, tehlikeyi yükleneceğimi söyleyen Dr. Condor'un uyarısını hatırlıyordum sık sık. "Bırak seni sevsin!" diyordum kendi kendime. "Kızcağızın onurunu korumak için, şu sekiz gün duygularını gizle! Onu aldatıldığını belli etme; hele yakında iyileşeceğini söylemekle iki kat aldatarak, içinden korkuyla, utançla titrediğini hiç belli etme! Rahat görün, rahat ol; sesine içtenlik, ellerine duygu, şefkat vermeye çalış!"

Sevgisini bir erkeğe açan bir kadınla o erkek arasında ateşli, esrarengiz, tehlikeli bir hava eser. Sevenler sevdiklerinin gerçek duygularını çabucak sezerler, yapısı gereği hep sınırsızlığa yönelen sevgi ölçülü, duyarlı olan her şeyi iter, uzaklaştırır kendinden. Karşısındakinin her tutuk davranışında, kendini dizginleyişinde bir direnme, kendini vermek istemeyişinde gizli bir karşı koyma sezer, haklı olarak.

Edith o gün benim davranışım da bir şaşkınlık, çekingence, sözlerimde yapmacıklık, beceriksizlik sezmişti, kuşkusuz. Çünkü bütün çabalarım onun tetikte bekleyişini rahatlatamamıştı. Hele en sonuncusunu hiç başaramadım; onu inandırmayı. Gittikçe artan bir huzursuzlukla, benden asıl istediği o tek şeyi, aşkına karşılık vermediğimi kuşkuyla sezmişti. Bazen konuşmamızın tam ortasında –onun güvenini, içtenliğini kazanmaya çalıştığım sırada– öfkeli bakışlarını sertçe bana çeviriyordu, bakışlarımı eğmek zorunda kalıyordum. Yüreğimin en derin, en gizli yerini öğrenmek için bir sonda sokmuş gibi geliyordu bana.

Üç gün benim için de, onun için de böyle üzüntülü geçti; bakışlarında, susuşunda hep o sessiz, ihtiraslı bekleyişi seziyordum. Sonra –sanırım dördüncü gündü– önceleri pek kavrayamadığım o tuhaf düşmanlık başladı. Her zamanki gibi öğleden hemen sonra gelmiş, çiçek getirmiştin. Yüzüme bakmadan çiçekleri aldı, umursamaz tavırla bir yana bıraktı. Bu aşırı umursamaz haliyle böyle hediyelerle kendisini kandıramayacağını göstermek istiyordu sanki. Neredeyse küçümser bir sesle: “A, bu güzel çiçekler de niye?” diyerek, yeniden düşmanca sessizliğine gömüldü. Fark etmemiş gibi karşılıklı rahatça konuşmayı denedim. O ise, hep “A?”, “Ya?”, “Tuhaf, tuhaf!” gibi kısa, ama, her defasında açıkça hor gören, konuşmalarımın onu hiç ilgilendirmediğini belirten karşılıklar veriyordu. Umursamazlığını açıkça, ısrarla göstermek çabasıındaydı. Elindeki kitabı evirip çeviriyor, sayfalarını açıyor, yine bırakıyor, eline geçen her şeyle oynuyor, bana belli edecek şekilde arka arkaya esniyordu. Sonra, tam bir şey anlatırken, uşağını çağırıp çinçilla kürkünü sarıp sarmadığını sordu, uşaktan “evet” karşılığını alınca bana dönerek: “Siz anlatmaya devam edin!” dedi; söylemediği halde, “Gevezelikleriniz umurumda değil” diye sözü bağlayacağı açıkça belliydi.

Sonunda bütün gücümü yitirdim. Biri gelsin de, beni böylesine tek başıma konuşmaktan kurtarsın, diye sık sık kapıya bakar hale geldim. Ilona ya da Kekesfalva, hangisi olursa! Bu bakışım da gözünden kaçmadı. Sesindeki gizli bir alayla: “Bir şey mi aradınız? Bir şey mi istiyorsunuz?” diye sordu. Ben de, utançla, sersemce: “Hayır, hiçbir şey istemiyorum!” dedim. “Benden ne istiyorsunuz? Neden eziyet ediyorsunuz bana? İsterseniz giderim.” diye yüzüne haykırıyordum, belki daha akıllıca davranmış olurdum. Ne var ki Dr. Condor’a, ona kaba davranmamak sözünü vermiştim. Bu kötü niyetli suskunluğumu bir silkişte üzerimden atmak varken, konuşmayı, sersemce, iki saat uzattım. Sonunda, Kekesfalva göründü, son günlerde olduğu gibi, belki biraz daha da ürkek: “Sofraya oturalım mı?” diye sordu.

Sofraya oturduk. Edith karşımdaydı. Bir kez bile başını kaldırıp bana bakmadı, kimseyle de tek kelime konuşmadı. Zoraki sessizliğinde gizlenen inatçı direnişi, saldırgan küçümseyişi üçümüz de sezmiştik. Ben de, aynı zoraki çabayla, havayı neşelendirmeye çalıştım. Belli dönemlerde sarhoş olan içkiciler gibi, bizim Albay’ın da her haziran, temmuz aylarında “manevra hastalığına” tutulduğunu, büyük manevra tarihi yaklaştıkça nasıl heyecanlanıp yerinde duramaz hale geldiğini anlattım. Yakam gırtlığımı boğacak gibi sıkıştığı için, saçma sapan, anlamsız ayrıntılarla süslüyordum. Ne var ki yalnız öbürleri güldü. Edith’in bu tatsız suskunluğunu örtmek için kendilerini zorladıkları açıkça belliydi. Edith ise, göze batacak şekilde, inatla üçüncü kez esniyordu. “Ne olursa olsun konuşmaya devam etmeliyim.” dedim içimden, o sıralarda nasıl işimizin çok olduğunu, ne yapacağımızı şaşırdığımızı anlattım. Dün iki er, güneş çarpıp attan düştüğü halde, bizim insan celladı insafsız Albay her gün biraz daha sert davranmaktan zevk alıyordu sanki. At sırtından ne zaman inileceğini şu sıralar önceden kimse bilemezdi. Ma-

nevra nöbetine yakalanan Albay en kolay denemeleri belki yirmi, otuz kez tekrarlatıyordu çünkü. Bugün güç bela tam vaktinde savuşmayı başarmıştım ama, yarın zamanında gidip gitmeyeceğimi bir Tanrı, bir de şu sıralar kendini onun yeryüzündeki temsilcisi sanan bizim Albay bilirdi besbelli.

Kimseyi incitip öfkelendirmeyecek zararsız bir gözlemci bu, hiç kuşkusuz. Edith'e bakmadan, Kekesfalva'ya söylemişim bunları, rahatça, sakınmadan; Edith'in boşluğa dikilmiş bakışlarına epeydir dayanamıyordum çünkü. Tam o sırada bir şangırtı oldu. Edith yemek boyunca elinde sinirli sinirli oynadığı bıçağı tabağa fırlatıvermişti. Ben irkilince sert bir sesle yüzümüze doğru bağırdı:

“Size bunca zahmet oluyorsa, kışlada ya da kahvede kalın daha iyi. Üzülmeyin, katlanırsınız buna.”

Biri pencereden içeriye ateş etmiş gibi, hepimiz soluğumuzu tutup donuverdik.

Dili damağına yapışan Kekesfalva: “Ama, Edith...” diye davranacak oldu.

Edith onu dinlemeden, kendini koltuğa bırakıp, alayla: “Böyle yakınan birine elbette acınır!” dedi. “Neden Sayın Teğmen bir gün için bizden izin almasın! Ben kendi hesabıma seve seve bir gün onu serbest bırakırım.”

Kekesfalva'yla Ilona şaşkın şaşkın birbirlerine baktılar. İkisi de uzun süredir Edith'te birikmiş bir öfkenin birden üzerime boşanıvereceğini anlamıştı. Ürke ürke bana bakmalarından, bu kabalığa kabaca karşılık vermemden korktuklarını anlamıştım. Bundan ötürü de olağanüstü bir çabayla tuttum kendimi.

“Biliyor musunuz, pek de haksız sayılmazsınız, Edith.” dedim içtenlikle, yüreğimin küt küt atmasını önleyemediğim kadarıyla. “Kışladan böylesine bitik çıkan birinin arkadaşlığı elbette iyi olmaz. Bugün canınızı sıktığımın epeydir farkındayım zaten. Ama, yorgunluktan canı çık-

mış birine birkaç gün daha katlanın. Size kaç gün daha gelebileceğim ki? Göz açıp kapayana kadar kimse kalmayacak bu evde, hepiniz birden gitmiş olacaksınız. Topu topu dört gün daha birlikte olacağımızı düşünemiyorum bile... Dört ya da üç buçuk gün sonra sizler..."

Bir kumaş yırtılır gibi, keskin bir kahkaha duyuldu birden.

"O! Demek üç buçuk gün! Bakın hele, bizden ne zaman kurtulacağını yarım güne varıncaya kadar hesaplamış! Belki de bir takvim alıp kırmızı kalemle altını çizmiştir, cuma günü yola çıkıyoruz, diye. Ama durun hele! İnsan günün birinde yanılır da. Hah! Üç buçuk gün... Üç gün, bir de buçuk, buçuk, buçuk..."

Gülüşü gittikçe şiddetleniyordu; bir yandan da sert bakışlarla bizleri süzüyordu. Gülerken titriyordu da. Vücudu, gerçek bir neşeyle değil, kötü bir nöbetle sarsılıyordu. Böyle sarsıcı heyecanlarda yerinden fırlayıp kalkması en olağan bir davranış olurdu ama, hareketsiz bacaklarıyla koltuğundan kımıldayamıyordu bile. Sandalyesine mihlanmış olmanın verdiği öfkede kafese kapatılmış bir kaplanın kötü saldırganlığı, acı çaresizliği gizliydi.

Yüzü sararan Ilona: "Hemen Josef'i çağırıyorum!" diye fısıldadı. Yıllardır Edith'in davranışlarını doğru yorumlamaya alışmıştı. Babası da kaygıyla Edith'in yanına geldi. Korkusu yersizdi, çünkü uşak içeri girer girmez Edith, tek kelime söylemeden, kendisini babasıyla uşağın eline bırakıverdi; bizimle vedalaşmadan ya da özür dilemeye gerek görmeden. Ancak bizim şaşkınlığımızı gördükten sonra, yaptığının farkına varmış olsa gerekti.

Ilona'yla yalnız kaldık. Sanki bir uçak düşmüş de, korkunun verdiği donuklukla sersemleyerek yerinden doğrulup neler olup bittiğini araştıran biri gibiydim.

“Anlayışlı olmalısınız.” diye fısıldadı Ilona. “Tek bir gece bile uyku girmiyor gözüne. Yolculuğa çıkmak düşüncesi onu müthiş heyecanlandırıyor. Bilmiyorsunuz...”

“Yok yok, her şeyi biliyorum.” dedim. “Bu yüzden, yarın yine geleceğim.”

• • •

Olup bitenlerin müthiş heyecanı içinde eve dönerken: “Dayanmalıyım! Sıkı durmalıyım!” diyordum kendi kendime. “Ne pahasına olursa olsun dayanmalıyım. Dr. Condor’a söz verdim. Burada, verdiğim söz önemli. Edith’in sinirlenmelerine, huysuzluklarına kapılma! Bu düşmanca davranışlarda seni seven bir insanın umutsuzluğu bulunduğunu, senin buna karşılık katı, soğuk kalmakla ne denli suçlu olduğunu aklından çıkarma! Sonuna kadar dayan... Üç buçuk gün daha kaldı; ondan sonra sınavı atlatmış olacaksın. Artık rahat yaşayabilirsin, haftalarca, aylarca! Şimdi sabret, sadece sabret! Sadece şu son birkaç günü, son üç buçuk günü atlat, o kadar!”

Dr. Condor doğru sezmişti. Sadece ölçemediğimiz, kavrayamadığımız şeyler bizi ürkütüyordu; sınırlı olan, belirlenen her şeyse bizim için bir sınavdır, gücümüzün derecesini ölçer. Üç gün daha katlanacaktım. Bunu bilmek de bana güven veriyordu.

Ertesi gün görevimi mükemmel bir şekilde yaptım. Çünkü bu defa her zamankinden bir saat önce talim yerindeydik, yakalarımızdan ter boşanana kadar manevra yaptık. Bizim o ters Albay’a bile: “Hah, böyle! Doğru yapıyorsun!” dedirtmeme kendim bile şaşıttım. Bu sefer fırtına Kont Steinhübel’e çatmıştı. Atlara delicesine tutkun olan Steinhübel, bir gün önce, uzun bacaklı, saf kan, genç bir at satın almış. Ne yazık ki, biniciliğine pek güvendiğinden,

önceden denemek gereğini duymamış bile. Bütün subaylar Albay'ın emirlerini dinlediği bir sırada, uçan bir kuşun gölgesinden ürken hayvan çılgın gibi şaha kalktı, ikinci saldırıda da ok gibi fırlayıverdi yerinden. Steinhübel usta bir binici olmasaydı bütün alay garip bir tepetaklak düşme olayına tanık olacaktı. Çılgına dönen hayvanı ancak cambaz numaraları ile durdurabildi ama, bu gösterişli başarısından sonra da Albay'dan pek hoş sözler duymadı. Albay, talim sırasında böylesine cambazhane numaralarını yasakladığını dişlerini gıcırdatarak homurdandı. Bay Kont binek atlarından anlamıyorsa, önceden binicilik okulunda bir deneseymiş de, böyle bütün alayın önünde gülünç duruma düşmeseymiş.

Albay'ın bu acı uyarısı usta binicinin içine oturmuştu. Talim dönüşü, hatta yemekte, kendisine nasıl haksızlık yapıldığını anlattı durdu. Atı daha pek gençmiş; hele bir iyice gelişip yetişsinmiş, yaman bir hayvan olacakmış! Gelgelelim, Steinhübel öfkelenidikçe, arkadaşları onu daha çok alaya alıyorlardı. Tartışma gittikçe kızışıyordu. Bu heyecanlı çekişme sürüp giderken, arkamdan bir emir eri yaklaştı.

“Sizi telefona istiyorlar, Teğmen.” diye fısıldadı.

Kötü bir önseziyle yerimden fırladım. Son haftalarda gelen bütün telefon, telgraf, mektuplarda hep sinirlendirici, beni şaşkına çeviren haberler vardı. Edith yine ne istiyordu benden? Belki de bugün öğleden sonra bana izin verdiğine pişman olmuştu. Gerçekten pişman olmuşsa, her şey yolunda demekti. Yine de telefon kabininin kapısını sıkı sıkı kapadım, böylece görev dünyamla öbür dünyam arasındaki ilintiyi kesmiş oluyordum. Telefondaki Ilona'ydı.

“Sadece şunu söylemek istiyordum.” dedi. Sesi biraz çekingen, tutuk gibi gelmişti bana. “Bugün gelmeseniz iyi olur. Edith'in keyfi pek yerinde değil.”

Sözünü kestim: “Önemli bir şey değil ya?”

“Hayır, hayır... Yalnız, bugün biraz rahat bıraksak, sanırım daha iyi olur. Sonra...” Garip bir şekilde durakladı, “...sonra, şimdilik bu bir gün önemli değil. Yolculuğu ertelemek zorundayız.”

“Erteleyecek misiniz?” Müthiş bir korkuyla sormuş olmalıyım ki, Ilona acele ekledi:

“Evet, sadece birkaç gün için. Bunu yarın ya da öbür gün konuşuruz... Belki bu arada size yine telefon ederim... Şimdilik bunu haber vermek istemiştım size sadece... Bugün gelmeseniz iyi olur... Şimdilik hoşçakalın.”

“Evet... ama...” diye ahizeye doğru kekelemeye başladım. Karşılık verecek yoktu artık. Birkaç saniye daha kulak verdim. Hayır, ses gelmiyordu. Telefonu kapamıştı. Garip, neden konuşmayı bu kadar acele kesivermişti? Sanki yeni bir soruyla karşılaşmaktan korkar gibi. Bunun bir anlamı olmalıydı... Sonra, yolculuğu neden ertelesinlerdi? Her şey günü gününe hesaplanmış değil miydi? Dr. Condor “sekiz gün” demişti. Kendimi bu sekiz güne göre hazırlamıştım; şimdi yeniden... Olamazdı... Olamazdı bu!.. Dayanamazdım buna, bu oyalanmalara katlanamazdım. Benim de sinirlerim tükenmişti artık... Ben de kafamı dinlemeliydim!

Telefon kulübesi gerçekten pek mi sıcaktı? Boğulacaktım gibi kapıyı şiddetle itip açtım, sendeleye sendeleye yerime döndüm. Kalkıp gittiğimi kimse fark etmiş görünmüyordu. Arkadaşlar hâlâ neşeyle Steinhübel’le alay ediyorlar, gülüyorlardı. Boş iskemlemin yanında ise emirim, hâlâ et tabağı elinde, beni bekliyordu. Onu tez elden savmak için, makine gibi, üç parça et aldım tabağıma. Yalnız, çatalı, bıçağı tutamıyordum. Şakaklarımda şiddetli bir uğultu başlamıştı. Sanki küçük bir çekiçle kafamın içine: “Erteleyeceklermiş... Yolculuğu geri bırakacaklarmış!” sözleri oyuluyor gibiydi, acımasızca. Bunun

bir nedeni olmalıydı? Kuşkusuz, bir şeyler olmuştu. Acaba hastalanmış mıydı? Acaba ona hakaret mi etmiştim? Gitmekten neden birdenbire vazgeçmişti? Dr. Condor bana, sadece sekiz gün dayanmamı söylemişti; beş gününü güç bela geçirmiştım... Daha uzun dayanamazdım... Yapamam bunu!

“Toni, ne düşünüyorsun öyle kötü kötü? Bizim et kızartması pek hoşuna gitmedi sanırım. Elbette, insan kibarlığa alışırsa böyle olur. Her zaman söylerim, bizim kışlada hiçbir şeyi beğenmiyor bizim oğlan, diye!”

Her zamanki saf, pelte gibi gülüşüyle bizim Ferencz’ti; o pis şakalarını yapıyordu.

“Canın cehenneme! Budalaca şakalarından bıktım, rahat bırak beni!” diye haykırdım.

İçimde biriken öfke, sesimde toplanmış olmalı ki karşımızda oturan iki subay şaşkın şaşkın baktı.

Ferencz çatalını, bıçağını bıraktı. Korkutucu bir sesle: “Hey Toni!” dedi. “Böyle konuşamazsın benimle! Böyle şakalar yapılabilir. Başka yerde ağzının tadı daha çok yerindeyse, bu senin bileceğin iş, beni ilgilendirmez. Ama, bizim masadayken, öğle yemeğine elini sürmediğini söylemek de benim hakkım.”

Yakınımızda oturanlar bize ilgiyle baktılar. Çatal bıçak gürültüleri birden hafifledi. Binbaşı bile, gözlerini kısıp, bizden yana baktı. Taşkınlığımı düzeltmenin zamanı geldiğini anlıyordum artık.

“Ya sen, Ferencz.” diye, zorla gülümsedim. “Bir kez olsun başımın ağrıdığını, keyfimin yerinde olmadığını anlamamı isterim.”

Ferencz birden donuverdi.

“Ah, özür dilerim, Toni. Nereden bilebilirdim ki? Sahiden de iyi görünmüyorsun. Birkaç gündür sende bir şeyler olduğunu sezinliyordum. Neyse, birkaç güne kadar toparlanırsın, senden yana kaygım yok.”

Tatsız olay geçiştirilmişti ama, öfkemden yerimde duramıyordum yine de. Kekesfalva'lar ne biçim oynuyorlardı benimle böyle? Git, gel; bir oraya, bir buraya; bir iyi, bir kötü. Hayır, benimle böyle oynamalarına izin vermeyecektim. Üç gün daha demiştim, üç buçuk gün daha; ondan sonra bir saat bile duramam! Yolculuğu ister ertelesinler, ister ertelemesinler, vız gelir bana! Sinirlerimi daha yıpratamam. Bu baş belası merhametimle de eziyet edemem artık kendime. Yoksa, bu merhamet yüzünden aklımı kaçıracağım!

İçimde kabaran öfkemi belli etmemek için kendimi tutmalıyım. Bardakları alıp, parmaklarımın arasında parçalamak, yumruğumu masaya indirmek geliyor içimden. Bu gerginliğimden kurtulmak için şiddetle boşanmak ihtiyacıydım. Edith telefon mu edecek, mektup mu yazacak, yolculuğu geri mi bırakacak, bırakmayacak mı, diye öyle sarsak sarsak oturup beklemek olmazdı. Yapamam artık bunu, bir şeyler yapmalıyım!

Karşımda oturan arkadaşlar hâlâ, coşmuş, tartışıyorlardı. Siska Jozsi: "İşte söylüyorum sana," dedi, "seni tepeden tırnağa aldatmışlar. Atlardan anlarım ben; bu atla baş edemezsin sen, kimse de edemez."

"Öyle mi? Görelim bakalım!" diye birden konuşmaya girdim. "Böyle bir at yola getirilir mi, getirilmez mi görürüz bakalım! Ne dersin, Steinhübel, şöyle biraz yola getirene kadar senin atı bir iki saat koşturmama izin verir misin?"

Bu düşünce nereden aklıma gelmişti, bilmiyorum. Yalnız, öylesine bir öfkeyle doluydum, birine ya da bir şeye karşı öylesine boşanmak ihtiyacıydım ki, ayağıma gelen bu rastlantıya dört elle sarılmıştım. Hepsi şaşkın şaşkın baktı bana. Kont Steinhübel, gülerek: "Talihin açık olsun!" dedi. "Korkmuyorsan, bana da iyilik etmiş olursun. Hay-

vanın dizginlerini öyle hızla çekmek zorunda kaldım ki parmaklarım kasılıverdi. Şu sırada, yorgun olmayan, daha sağlam birinin ata binmesi elbette iyi olur. İstersen hemen gidebiliriz! Hadi, gelin bakalım!”

Herkes ayağa fırladı; gerçek bir eğlence seyredeceklerini önceden sezinlemiş gibi bir halleri vardı. Sezar’ı çıkarmak için ahıra gittik. Steinhübel hırçın atına bu yenilmez adı vermekle belki biraz acele etmişti. Bağrışarak çevresinde toplanan kalabalığı görünce Sezar bir tuhaf oldu. Öfkeyle soluyor, daracık bölmenin içinde oraya buraya çifte savuruyordu. Yularına öyle şiddetle asıldı ki direkler çatırdadı. İyice kuşkulanmış olan atı binicilik alanına götürmemiz hiç de kolay olmadı.

Aslında, orta çapta bir biniciydim; Steinhübel gibi biniciliğe âşık, usta biriyle boy ölçüşemezdim. Bugün ise Steinhübel benden iyisini bulamazdı, azgın Sezar da benden daha tehlikeli bir binici. Çünkü öfkemden bütün kaslarım çatlarcasına gerilmişti; bir şeyin üstesinden gelmek, bir şeyi alt etmek için duyduğum şeytanca istek bana çapraşık bir zevk veriyordu. Hiç değilse şu dikkafalı hayvana –insan ulaşamadığı bir şeye yumruk vuramaz– sabrımın da bir sınırı olduğunu göstermek istiyordum.

Sezar’ın çılgın gibi tepinmesi, duvarlara çifte savurması, şaha kalkıp sert sıçramalarla beni yere fırlatmaya çabalaması pek işe yaramadı. Kafama koymuştum bir kez. Hayvanın bütün dişlerini kırmak istercesine, acımasızca gemlerine asılıyor, topuklarımı kaburgalarına vuruyordum. Hayvanın sert direnci beni kışkırtıyor, daha çok heyecanlandırıyordu. Subay arkadaşların da hep bir ağızdan “Vay canına! Hayvanın canına okudu!” ya da “Şu bizim Hoffmiller’e bakın!” gibi coşkunca sözleri beni büsbütün yüreklendirip güvenimi artırıyordu.

Vücutun başarısı ruha da güven duygusu verir. Yarım saatlik bir boğuşmadan sonra, zaferi kazanmış olarak, eyerin üstüne oturmayı başarmıştım. Altımda artık yola gelmiş hayvan, burnundan soluyarak, kişiyor, sıcak bir düşün altından çıkmışçasına vücudundan buharlar fışkırıyordu. Boynu, meşin dizginleri köpükten bembeyaz olmuştu; kulakları uysallıkla inivermişti. Bir yarım saat sonra, bu yenilmez hayvan benim istediğim gibi uysal, uslu uslu gidiyordu artık. Sağrısına dizlerimi bastırmam gerekmiyordu. Şimdi rahatça attan inebilir, arkadaşların kutlamalarına kendimi sunabilirdim. Gelgelelim, içimdeki o boğuşma isteği daha iyicene geçmemişti. Heyecanımın artmasıyla keyfim öyle yerine gelmişti ki, Steinhübel'e: "Talim yerinde bir iki saat at sürebilir miyim?" diye sordum. "Terleyen hayvanın biraz da terinin kuruması için tırıs süreceğim elbette."

Steinhübel, gülerek: "Hayhay!" dedi. "Onu kazasız belâsız geri getireceğini gördüm artık. Bundan böyle hırçınlık numaralarına kalkışmayacaktır. Aferin, Toni!"

Arkadaşlarımın coşkunca alkışları arasında, alandan çıkarak yola girdim. Bitkin düşen atın dizginlerini gevşekçe tutup önce biraz şehirde dolaştım, sonra çayırlara açıldım. At gevşemiş, rahat gidiyordu; ben de rahat, keyifliydim. Bütün sıkıntımı, öfkemi, çetin bir boğuşmayla geçen şu bir saat içinde, hayvanın üzerine boşaltmıştım. Sezar şimdi uslu, uysal, tırıs gidiyordu, Steinhübel haklıydı; atın gerçekten kusursuz bir gidişi vardı. Bundan daha güzel, daha canlı, yumuşak sürülemezdi. Biraz önceki keyifsizliğim yavaş yavaş rüyaya benzer bir rahatlığa dönüşmüştü. Tam bir saat rastgele dolaştım durdum. En geç saat dört buçukta dönmeliydim. Bugünlük, Sezar'a da, bana da yeterdi.

Ana yoldan, rahat, hafif bir tırısla, şehre dönerken, uyuklar gibiydim. Birden, arkamdan keskin, gürültülü bir klakson sesi geldi. Sinirli hayvan hemen kulaklarını dikti,

titremeye başladı. Bereket, titrediğini hemen fark edip dizginleri kıstım; dizimle de sağırsına vurup hayvanı yolun ortasından kenara, bir ağacın yanına çektim, otomobil kolayca geçebilsin diye.

Otomobilin şoförü dikkatli biri olmalıydı, ihtiyatla yol kenarına çekildiğimi anlamıştı; arabasını motorun sesi duyulmayacak kadar ağır ağır sürüp geçti.

Titreyen hayvanın karnına dizlerimi iyice bastırıp her an yana ya da arkaya sıçrayacakmış gibi tetikte beklemem gerekli değildi aslında; çünkü, araba önümüzden geçtiği sırada, hayvan yatışmış, uslu uslu duruyordu. Rahatça bakabilirdim şimdi arabaya. Bakışlarımı o yana çevirdiğim sırada, penceresi açık arabadan birinin bana el ettiğini gördüm. Dr. Condor'un yuvarlak, dazlak kafası ile, yanında, Kekesfalva'nın tek tük kır telli, yumurta biçimi kafasını tanıdım hemen.

Bilmiyorum, at mı titriyor, yoksa titreyen ben miyim? Ne demek bu? Doktor buraya gelmiş de, beni haberdar etmemişti! Doğru Kekesfalva'lara gitmiş olmalıydı, onun yanında oturuyordu çünkü; iyi ama, neden bana selam vermek için arabayı durdurmadılar? Neden yabancıymışım gibi önümden geçip gittiler? Dr. Condor nasıl gelebilmişti yine buraya? Saat ikiyle dört arası Viyana'da muayene zamanıydı. Onu acele çağırmış olmalıydılar, hem de sabahın erken saatlerinde. Muhakkak bir şeyler olmuştu, Ilona'nın telefonu, yolculuğun sonraya bırakılması, benim bugün oraya gitmemem gerektiği hep bununla ilgiliydi.

Kuşkusuz, bir şeyler olmuştu, benden gizledikleri bir şey vardı! Acaba Edith kendine bir şey mi yapmıştı? Dün akşam kararlı görünüyordu. Ancak, kötü, tehlikeli bir şey tasarlayan bir insanda görülen alaycı güven vardı dün akşam onda. Hiç kuşkusuz, kendine bir şey yapmıştı Edith! Atı dört nala sürsem belki Condor'a istasyonda yetiştirdim!

“Ama, belki de Doktor Condor daha ayrılmamıştır buradan.” diye aklımdan geçiriyorum hemen. “Kötü bir şey ol-duysa, bana haber vermeden gitmez. Belki bir iki satır ya-zıp kışlaya bırakmıştır. Biliyorum, bu adam benden gizli ve bana karşı bir şey yapamaz; beni yüzüstü bırakmaz. Şimdi hemen kışlaya dönmeliyim! Odamda bir mektubunu, bir-kaç satırlık bir pusulasını ya da kendisini bulacağımdan hiç kuşku yok. Hadi, şimdi hemen kışlaya!”

Kışlaya varınca, hemen atı yerine bırakıp, arkadaşla-rın gevezeliklerinden, kutlamalarından kurtulmak için, yan merdivenlerden hızla çıktım. Evet, emir erim, gerçek-ten, kapının önünde bekliyordu. Ürkek yüzünden, çökük omuzlarından anlamıştım: Bir şeyler olmuştu. Emir erim, göze çarpan bir şaşkınlıkla, bir bayın içeride beni bekledi-ğini söyledi. Atlatmaya cesaret edememiş, çünkü çok di-renmiş beklemek için. Oysa ben ona sıkı sıkı tembih etmiş-tim odama kimseyi bırakmaması için. Dr. Condor yüklüce bir bahşış vermiş olmalıydı. Erin ürkekliği, güvensizliği bu yüzdendi. “İyi etmişsin!” deyince de ürkekliği şaşkınlığa dönüştü. Çok şükür Dr. Condor gelmişti! Her şeyi anlata-caktı bana!

Hızla açtım kapıyı. Karanlık odanın dibinden –hava sı-cak diye emir erim panjurları indirmişti– gölgeden sıyrılırı gibi biri kımıldadı. Doktora hoş geldin demek üzereyken, fark ediyorum: Dr. Condor değil bu! Bir başkasıydı beni bekleyen, hem de hiç beklemediğim biri: Kekesfalva. Oda daha karanlık bile olsaydı, onun ürkek ürkek ayağa kalkı-şını, yerlere kadar eğilişini bin kişi arasında bile tanırdım. Hafifçe öksürüp konuşmaya başlamadan, ürkek, ezik sesin-den onu tanıdım.

Hafifçe eğilerek: “Haber vermeden rahatsız ettiğim için özür dilerim, Teğmen Bey.” dedi. “Ama, Doktor Condor özellikle selamlarını size iletmekle görevlendirdi beni; sizi

görünce arabayı durdurmadığı için de ayrıca özür diliyor. Geç kalmıştı, Viyana ekspresine yetişmesi gerekiyordu, çünkü orada bu akşam... Neyse, işte bu yüzden ne kadar üzülüğünü size iletmemi rica etti... Sadece bundan ötürü... Yani demek istiyorum ki, sadece bundan ötürü sizi rahatsız etmeyi göze aldım.”

Kekesfalva karşımda duruyor; görünmeyen bir boyun-duruk taşır gibi başı önüne eğik. Tek tük saçlı kemikli kafası karanlıkta parıldıyor. Hiç de gerekli olmayan aşağıdan alır hali beni sinirlendirmeye başlamıştı. İçimdeki bir tedirginlik yanıltmıyordu beni: Bu sıkılgan gevelemelerin arkasında belli bir maksat gizliydi. Kalbinden hasta, yaşlı bir adam sırf selam getirmek için üç kat merdiveni tırmanmazdı; telefonla da söyleyebilirdi ya da yarına kadar bekleyebilirdi. “Dikkatli ol!” dedim kendi kendime. “Bu Kekesfalva senden bir şeyler istiyor. Bir kez daha karanlıkta çıkmıştı böyle karşına. Ayaklarına kapanan bir dilenci gibi başlar, sonunda da istediğini koparır, tıpkı masaldaki cinin, kendisine acıyan delikanlıya yaptığı gibi. Sakın boyun eğme! Oyuna gelme! Hiçbir şey sorma, ağzından bir şey de almaya çalışma. Tez elden başından savmaya bak!”

Evet ama, karşımda duran yaşlı bir adam; başı da yalvarır gibi önüne düşmüş. Yandan ayırık, seyrek ak saçlarını görüyorum, rüyada gibi; yün örerken başını kaldırıp da bana, kardeşlerime masal anlatan ninemi hatırlıyorum. Yaşlı, hasta bir adamı öyle kabaca kovmak olmazdı. Bunca tecrübeye rağmen hâlâ aklım başıma gelmemişti. Oturması için sandalyeyi işaret ettim.

“Bunca zahmete katlandınız, sağolun, Bay Kekesfalva. Gerçekten, pek nazıksınız! Oturmaz mısınız?”

Kekesfalva karşılık vermiyor. İyice duymamış olmalı. Hiç değilse elimin işaretinden anladı. Sandalyenin ucuna çekinerek iliyor. “Gençliğinde de açık büfe ziyafeti veren

yabancıların masasına böyle çekinerek ilişirdi besbelli.” diye aklımdan geçirdim. Şimdiyse milyonlar; ama, benim külüstür hasır iskemlede oturuyor. Elleri birbirine dolanarak gözlüğünü çıkarıyor, cebinden çıkardığı bezle camlarını siliyor. “Ah, sevgili dostum, gözüm açıldı artık, bu gözlük temizleme numaralarını çoktan öğrendim! Biliyorum, zaman kazanmak için camları temizliyorsun. Konuşmaya benim başlamamı istiyorsun, sormamı istiyorsun; ne sormamı istediğini bile biliyorum. Acaba Edith hasta mı, yolculuk sonraya mı bırakıldı? Yo, ihtiyatı elden bırakmam. Söyleyecek bir şeyin varsa, sen başla! İlk adımı ben atmam! Hayır, yeniden aldatılmaya niyetim yok. Yeter artık gösterdiğim bu budalaca merhamet! Sonu gelmek bilmeyen isteklerin yeter artık! Dalavereler de, ikiyüzlülükler de canıma tak etti, bıktım! Benden bir şey istiyorsan, hemen, açıkça söyle! Bu sersemce gözlük parlatma numaralarının arkasına saklanma! Oyununa gelmem artık, merhametimden de bıktım!”

İhtiyar, kenetlenmiş dudaklarımdan çıkmayan bu sözleri sanki duymuş gibi, pırıl pırıl parlattığı gözlüğünü en sonunda silmekten vazgeçti. Bu sefer ona kolaylık göstermeyeceğim. Söze kendisinin başlaması gerektiğini sezmiş olmalı. Baş ısrarla öne eğik, bakışlarını bana çevirmeden, söze başlıyor. Sadece masaya bakarak konuşuyor; bu sert, çatlamış tahtanın ona benden daha çok acıyacağını umuyor sanki.

“Biliyorum, Teğmen Bey...” diye çekine çekine başlıyor, “vaktinizi almaya hiç hakkım olmadığını biliyorum. Ama, ne yapabilirim, ne yapabiliriz ki? Daha çoğu gelmiyor elimden. Hiçbirimizin gelmiyor! Nasıl böyle oldu, Tanrı bilir. Tek söz söyletmiyor kendisine, kimseyi de dinlediği yok. Bize kötülük olsun diye yapmadığını biliyorum... Yalnız, çok mutsuz; korkunç mutsuz... Kapıldığı umutsuzluktan

dolayı bize karşı böyle davranıyor... İnanın bana, sırf umutsuzluğundan.”

Bekliyorum. Ne demek istiyor? Edith onlara ne yapıyor? Ne yapıyor ki? Çıkar baklayı ağzından! Neden dolambaçlı konuşuyorsun böyle? Neden olup bitenleri açıkça söylemiyorsun?

Yaşlı adam boş gözlerle masaya bakıyor: “Oysa, her şey önceden konuşulmuş, hazırlanmıştı. Yataklı vagon biletleri alınmış, en iyi odalar ayırtılmıştı. Daha dün öğleden sonra sabırsızlık içindeydi bir an önce yola çıkmak için. Yanına almak istediği kitapları kendisi seçmiş, Viyana’dan getirttiğim yeni elbiseleri, kürkü giyip denemişti. Sonra birden ne oldu bilmem, dün akşam yemekten sonra. Ne kadar sinirli olduğunu hatırlıyorsunuz değil mi? Ilona da bir şey anlamadı. Kimse anlamıyor böyle birdenbire ona ne olduğunu. Tepine tepine bağırıp yeminler ediyor, buradan hiçbir kuvvet onu uzaklaştıramazmış. ‘Burada kalacağım, kalacağım, kalacağım!’ diye bağırıp çağırıyor. ‘Evi başıma yıksanız bile kalacağım!’ diyor. ‘Dalaverelerle uyutamazsınız beni, aldatamazsınız!’ diyor. Yeni tedavinin kendisinden kurtulmak için uydurulduğunu söylüyor. Şimdi hepimiz boşuna umutlanacakmışız, çünkü gitmeyecekmiş, burada kalacakmış, buradan ayrılmayacakmış.”

Sırtımdan aşağı soğuk terler boşandı. Dünkü sinirli gülüşün ardında demek bunlar gizliymiş! Benim artık dayanamayacağımı sezdi de, arkasından İsviçre’ye gideyim diye mi bütün bunları yapıyor? “Kendini sakın koyverme!” diyorum kendi kendime. “Bu olayın seni sinirlendirdiğini sakın sezdirme! Edith’in burada kalmasının sinirlerini mahvedeceğini ihtiyara belli etme!” Bön bir tavır takınıp umursamaz görünerek: “Yoluna girer, canım!” diyorum. “Edith’in, hava gibi, birden nasıl değiştiğini siz de çok iyi bilirsiniz. Ilona da yolculuğun ancak birkaç gün için sonraya bırakıldığını telefonda söylemişti.”

Yaşlı adam içini çekti; kusat gibi boğuk boğuk gelen bir iç çekti sanki.

“Ah, yarabbim, keşke öyle olsaydı! Büsbütün gitmekten vazgeçecek diye korkuyorum... Bilmiyorum, anlamıyorum bir türlü, tedaviyi birden umursamaz oldu! İyileşmesi, iyileşmemesi umurunda bile değil. ‘Bana eziyet etmelerine artık izin vermeyeceğim, yeni tedaviyi bende denemelerine göz yummayacağım!..’ Hep böyle şeyler söylüyor, insanın kalbini durduracak şeyler hep! ‘Beni artık yalanlarıyla aldatamayacaklar!’ diye hıçkırığa hıçkırığa ağlıyor. ‘Her şeyi görüyorum, her şeyi görüyorum, her şeyi, her şeyi!’ deyip duruyor.”

Eyvah! Yoksa bir şeyler mi fark etmişti? Acaba kendimi ele mi vermişim? Dr. Condor bir ihtiyatsızlık mı yaptı. Yoksa Edith bir dikkatsizlikten kuşkulandı da, İsviçre’deki tedavinin bir işe yaramayacağını mı anladı? O korkunç sezgisiyle, onu buradan boşu boşuna uzaklaştırdıklarını mı sezdi? Babasının ağzını arıyorum:

“Anlamıyorum, doğrusu! Kızınızın Doktor Condor’a bugüne kadar sonsuz bir güveni vardı, bu tedaviyi de ona Doktor tavsiye ettiğine göre... Anlamıyorum, anlamıyorum bir türlü!”

“Evet ama, durum böyle!.. Çılgınlık da bunda ya, Edith kesinlikle hiçbir tedavi istemiyor artık, iyileşmek istemiyor! Ne söyledi biliyor musunuz?.. ‘Ne pahasına olursa olsun gitmeyeceğim, yalanlara karnım tok!.. Şimdiki gibi sakat kalıp, burada oturmak daha iyi!.. Artık iyileşmek istemiyorum! hiç anlamı kalmadı benim için.’ ”

Şaşkınlıkla: “Anlamı kalmamış mı?” diye haykırdım. Bu sözüm üzerine ihtiyar başını büsbütün eğdi, ıslak gözlerini, gözlük camlarını göremiyordum artık. Sadece, bir tutam ak saçından, titremeye başladığını fark ettim. Sonra anlaşılmaz bir şeyler mırıldandı:

“İyileşmemin hiçbir anlamı kalmadı,” dedi. Sonra, hiç kırıarak, “Çünkü, dedi o... o...”

Çetin bir işe hazırlanır gibi derin derin soluk alıyor. Sonra baklayı çıkarıyor ağzından güçlkle: “Çünkü o acı-maktan başka bir şey duymuyor bana... dedi.”

Kekesfalva'nın bu “O” kelimesini söylemesiyle birden buz gibi olmuşum. Kızının bana karşı duygularını ilk kez çıtlatıyordu. Benden kaçındığını, bana bakmaktan bile çekindiğini epeydir fark ediyordum, oysa önceleri bana pek nazik, kibar davranır, üstüme düşerdi. Biliyordum, utandığı için benden uzak duruyordu. Kızının elde etmek istediği erkeğin ondan kaçtığını görmek ona pek ağır gelmişti. Kızının gizli itiraflarına müthiş üzülmüş, gizlemediği isteklerinden çok utanmış olmalıydı. O da benim gibi rahat değildi artık. Bir şey gizleyen, gizlemek zorunda olan kimse karşısındakine rahat, açıkça bakamaz.

İşte şimdi açıkça söylenmişti. İkimizin de yüreğine balyoz gibi inmişti gerçek. Her şeyi açıkça ortaya koyan o sözden sonra öylece oturuyor, birbirimize bakmaktan çekiniyorduk. Masanın çevresindeki o daracık boşlukta taşlaşan havaya bir suskunluk çökmüştü. Yavaş yavaş bu suskunluk yayılıyor, kara bir gaz bulutu gibi bütün odayı tavandan yere kadar sarıyor: Sık, kesik kesik soluk alışlarından bu suskunluğun Kekesfalva'nın gırtlakını boğacak gibi sıkıldığını seziyordum. Bir saniye sonra bu basınç ikimizi de boğacaktı. İkimizden birinin davranması gerekti. Bu öldürücü suskunluğu, boşluğu tek bir sözle parçalamamız, bozmamız gerekti.

O sırada bir şey oldu: Önce bir hareket yaptığını fark ettim; garip ve beceriksizce bir hareket. Sonra porsumuş gibi sandalyesinin üzerine yığılıverdi. Arkasından, sandalye de gürültüyle yere yuvarlandı.

Bir yerine inme inmişti; ilk aklıma gelen bu oldu. Kalbinden hastaydı! Dr. Condor söylemişti bunu bana. Dehşet-

le yerimden fırlayıp sofaya çıkarmak için davrandım. O sırada fark ettim: İhtiyar yere düşmemişti; koltuğundan yere düşmemişti. Kendini yere atmıştı. Heyecanla ilk yerimden fırladığımda gözümden kaçmıştı; isteyerek, dizlerinin üstüne çöküvermişti; onu ayağa kaldırmak isteyince de, sürüklenerek yanıma sokulup yalvarırcasına ellerime sarıldı:

“Ona yardım etmelisiniz... Yalnız siz yardım edebilirsiniz ona, yalnız siz! Condor da aynı şeyi söylüyor; sadece siz yardım edebilirsiniz ona, başkası değil... Yalvarırım, bana acıyın... Böyle sürüp gidemez bu, kendine bir şey yapar, her şeyi birden mahveder!”

Ellerimin şiddetle titremesine rağmen, ihtiyarı zorla yerden kaldırıyorum. O, yardıma uzanan kollarıma sarılıyor, umutsuzca yapışan parmaklarını vahşi bir hayvan pençesi gibi etime geçiriyor. Cin... Kendisine acıyan genci zorla sürükleyen, rüyalarındaki cin...

“Yardım edin!” diye soluyor. “Yardım edin ona, n’olur! Çocuğu bu durumda bırakamayız. Size yemin ederim ki, ölüm kalım meselesi bu. Bilseniz o umutsuzluğu içinde neler söylediğini! Siz rahat edesiniz, biz rahata kavuşalım diye kendisini yok edeceğini, canına kıyacağını söylüyor hıçkırı hıçkırı... Laf olsun diye söylemiyor bunu; son derece ciddi bu konuda. Daha önce de iki kez denemişti. Birincisinde damarlarını kesmişti, ikincisinde uyku hapı almıştı. Bir kez aklına koydu mu bir şeyi, kimse alıkoyamaz onu, hiç kimse... Onu siz kurtarabilirsiniz ancak, sadece siz... Yemin ederim, sizden başkası kurtaramaz!”

“Elbette, Bay Kekesfalva... Önce biraz sakin olun, lütfen... Elbette elimden gelen her şeyi yapacağım. İsterseniz hemen şimdi gidelim, onu yatıştırmaya çalışayım. Hemen sizinle gelirim. Ona ne söylemem gerektiğini siz söyleyin, ne yapmam gerektiğini de.” Birden kolumu bıraktı, gözlerini dikti üzerime.

“Ne mi yapacaksınız?.. Anlamıyor musunuz; yoksa, anlamak mı istemiyorsunuz? Kızım size açıldı, size sevgisini söyledi. Şimdi de bundan ölesiye utanç duyuyor. Size mektup yazdı, siz karşılık vermediniz. Şimdi de, onu hor gördüğünüz için, uzağa gönderip ondan kurtulmak istediğinizi kuruyor kafasında gece gündüz... Ondan tiksiniyorsunuz, iğreniyorsunuz diye korkudan çılgına döndü... Çünkü o... Çünkü o... Anlamıyor musunuz, onun gibi onurlu, ihtirash bir kızın beklemeye dayanamayıp canına kıyacağını anlamıyor musunuz? Neden ona birazcık güven vermiyorsunuz? Neden tek kelime olsun söylemiyorsunuz ona? Neden böyle kalpsiz, gaddar davranıyorsunuz? Neden bu zavallı, masum yavrucağa böylesine müthiş eziyet ediyorsunuz?”

“Onu yatıştırmak için elimden gelen her şeyi yaptım, ona dedim ki...”

“Ona hiçbir şey söylemediniz! Kendisini görmeye gelişlerinle, susuşlarınızla onu nasıl deliye çevirdiğinizi siz de fark etmeliydiniz, çünkü o sadece tek bir şeyi bekliyordu... Tek bir sözü bekliyordu; seven bir kadının sevdiğinden beklediği o tek sözü. Sakat olduğu sürece böyle bir sözü sizden beklemeye cesaret edemezdi ama şimdi, birkaç hafta içinde iyileşeceğine, sapsağlam olacağına inanırken, neden öbür kızlar gibi o da sizden aynı şeyi beklemesin? Neden? Nasıl sabırsızlıkla sizden bu sözü beklediğini her haliyle belli etti, söyledi de. Bundan fazlasını yapamaz... Önünüzde diz çöküp yalvaramaz... Siz, siz ise, onu mutlu edebilecek o tek sözü söylemekten kaçınıyorsunuz hâlâ. Gerçekten çok mu korkunç geliyor size bunu yapmak? Oysa, dünyada bir insanın sahip olacağı her şey sizin olurdu. Ben yaşlı, hasta bir adamım; nem varsa size bırakacağım, köşk, çiftlik, kırkyıl-da biriktirdiğim altı milyon lira... Hepsi sizin olacak... Yarın bile sizin olabilir bütün bunlar, istediğiniz her an, her saat... Kendim bir şey istemiyorum artık... Tek istediğim,

bu dünyadan göçüp gittikten sonra, yavrucuğumla birinin ilgilenmesi. Biliyorum, iyi, dürüst bir insansınız; onu korur, ona iyi davranırsınız.”

Kekesfalva'nın soluğu kesildi. Güçsüz, çaresiz, koltuğuna yığıldı. Benim de gücüm kalmamıştı, ben de bitkindim, öteki sandalyeye de ben çöküverdim. Böylece, az önceki gibi, konuşmadan oturduk öylece, karşılıklı; hiç konuşmadan ve birbirimize bakmadan. Ne kadar, bilmiyorum. Sadece arada bir Kekesfalva'nın vücudunun sarsılmasıyla, sıkı sıkıya sarıldığı masanın da hafifçe sallandığını görüyordum. Sonra –aradan epey geçmişti yine– sert bir şeyin sert bir cisim üzerine düşmesi gibi bir ses duydum. Eğik duran alnı masanın tahtasına düşürmüştü. Adamcağızın nasıl şiddetli bir acı içinde olduğunu anlıyordum; onu avutmak için sınırsız bir istek duydum birden:

“Bay Kekesfalva,” diyerek eğildim ona doğru, “bana güvenin... Sakin kafayla her şeyi bir düşünelim önce... Yine söylüyorum size: Yardıma hazırım... Gücüm yettiğinde, her şeyi yapacağım... Yalnız, az önce bana çıtlattığınız şeyi... Onu... onu... yapmak mümkün değil... İmkânsız!”

Öldürücü son bir vuruşla yıkılıp kalan bir hayvan gibi hafifçe titredi. Heyecandan tükürük birikmiş dudakları zorlukla kımıldadı. Konuşmasına fırsat vermedim:

“Bu dediğiniz imkânsız, Bay Kekesfalva, lütfen bunun üzerine konuşmayalım artık. Siz de bir düşünün hele: Ben kimim ki? Halamın gönderdiği azıcık bir parayla, bir de aylığıyla geçinen küçük bir teğmen. Böyle dar gelirle insan yuva kuramaz, bu parayla iki kişi geçinemez.”

Sözümü kesmek istedi, ben bırakmadım:

“Evet, ne söylemek istediğinizi biliyorum, Bay Kekesfalva. ‘Paranın hiçbir önemi yok.’ diyorsunuz; ‘bunun çaresi var.’ diyorsunuz. Zengin olduğunuzu ben de biliyorum; sizden her şeyi alabileceğimi de... Ama, esas mesele de bu

ya: Sizin zengin, benim bir hiç oluşum... Her şeyi imkânsız yapan da bu ya. Herkes bunu paranız için yaptığımı düşünür, sanki ben... İnanın bana, Edith bile sırf paranız için onunla evlendiğim kuşkusundan ömrü boyunca kurtulamayacaktır... Olağanüstü koşullara rağmen. İnanın bana, Bay Kekesfalva, kızınıza karşı öyle dürüstçe duygular besliyorum, ona öylesine gerçekten değer veriyorum ki yapmam bunu... Ondan hoşlanıyorum da. Yalnız, beni anlayın lütfen!”

İhtiyar adam hiç kımıldamadı; önce, söylediklerimi anlamadı sandım. Sonra, güçsüz vücudunda bir kımıldanma başladı. Güçlkle başını kaldırdı, gözlerini boşluğa dikti. Elleriyle masanın kenarını kavradı, ağır vücudunu doğrultmak istedi. Ayağa kalkmak istiyordu ama, hemen başaramadı bunu. İki üç kez denediği halde, gücü yetmedi. Sonunda güçlkle kalkabildi. Ancak, sallanarak durabiliyordu; karanlıkta bir karaltı. Göz bebekleri kara bir cam gibi donuktu. Sonra, büsbütün yabancılaşmış, sanki kendi sesi yok olmuş gibi, korkunç, umursamaz bir sesle mırıldandı:

“Öyleyse... Öyleyse her şey bitti!”

Sesi korkunçtu; yenilgiyi kabul edişi korkunçtu. Bakışlarını hâlâ boşluğa dikmiş, bakmadan, masada eliyle göz-lüğünü arandı. Gözlüğünü donuklaşan gözlerine takmadı: Neden görsündü artık? Neden yaşasındı? Beceriksizce cebine soktu. Mavi damarlı elleri –Dr. Condor ölümü görmüştü bu ellerde– şapkasını bulmak için masanın çevresinde dolaştı. Bütün bunlardan sonra gitmeye davrandı. Bana bakmadan mırıldandı:

“Sizi rahatsız ettiğim için özür dilerim.”

Şapkasını çarpık oturtmuştu kafasına. Ayakları onun değildi sanki; güçsüz, sarsak, sürükleniyordu yerde. Uyurgezer gibi kapıya yöneldi. Sonra, sanki birden bir şey hatırlamış gibi, şapkasını eline alarak, tekrarladı:

“Rahatsız ettim, özür dilerim.”

İhtiyar, yenik adam, önümde bir daha eğildi. Bu haliyle bile nezaketi elden bırakmayışı, bu nazik davranışı beni allak bullak etti. Birden içimde duydum onu yeniden. İçimde kabaran o ılık, o sıcak, o kaynayan, coşan şey gözlerime kadar yükseldi. Gözlerim yanıyor, direncim azalıyor, yumuşuyordum. Merhametin benliğimi sarıverdiğini duyuyordum yine. Onu böyle gönderemezdim, yeryüzünde tek varlığı olan yavrusunu bana vermek için buraya gelmiş olan bu ihtiyar adamı umutsuzluğa, ölüme bırakamazdım. Vücudundan canını koparıp alamazdım zorla. Onu avutacak, yatıştıracak, rahatlatacak bir şeyler söylemeliydim. Hemen arkasından koştum:

“Bay Kekesfalva, lütfen yanlışı anlamayın beni! Bu halde gidemezsiniz buradan. Hem, ona... Şu sırada onun için bundan daha korkunç bir şey olamaz...”

Heyecanım gittikçe artıyordu; ihtiyarın söylediklerimi duymadığını, dinlemediğini sezmiştim çünkü. Umutsuzluk anıtı, donup kalmış, karanlıkta bir gölge, canlı bir ölüydü. Onu yatıştırmak isteğiyle yanıp tutuşuyordum:

“Gerçekten, kendisine böyle söylerseniz doğru olmaz, Bay Kekesfalva; yemin ederim doğru olmaz... Ayrıca, kızınız Edith’i incitmekten daha korkunç bir şey olamaz benim için... Ya da ondan hiç hoşlanmadığımı sanmasından. Ondan kimse benim kadar içtenlikle hoşlanamaz, yemin ederim size; kimse benim gibi sevemez onu... Kendisini umursamadığımı düşünmesi gerçekten büyük bir çılgınlık, budalalık; tersine... tersine... Yani demek istiyorum ki bugün için böyle bir şeyi söylemek... Şimdi önemli olan tek şey var: Kendisini koruması... Gerçekten, bir an önce iyileşmesi!”

“Ya sonra... İyileştikten sonra?”

Kekesfalva birden bana doğru dönmüştü. Hâlâ donuk bakan göz bebekleri karanlıkta fosfor gibi parılıyordu.

Ürktüm. Tehlikeyi sezinlemiştim. Söz versem, sorumlu-
luğu yüklenmiş olacaktım. O sırada aklıma geldi: Edith'in
umudu kendi kendini aldatmaktan başka bir şey değildi.
Hemen iyileşmesi imkânsızdı. Yıllarca sürebilirdi. "O ka-
dar uzağı düşünme!" demişti Dr. Condor. Onu şimdilik ya-
tıştırmalı, avutmalı! Neden ona birazcık umut vermemeli,
hiç değilse kısa bir süre mutlu kılmamalı onu?

Hemen şöyle dedim bu düşünceyle:

"Elbette, iyileşince, o zaman... O zaman size gelirim." Ke-
kesfalva gözlerini ayırmadan baktı bana. Vücudunda hafif
bir titreme dolaştı, görünmez bir güç onu sarsıyordu sanki.

"Ona... Ona bunu söyleyebilir miyim?" diye sordu.

Yine tehlikeyi sezinledim. Ne var ki, yalvaran bakışla-
rına dayanacak gücüm kalmamıştı artık. Kararlı bir sesle
karşılık verdim:

"Evet, böyle söyleyin." dedim, elimi uzattım.

Gözleri parıldadı, yaşardı; boşanıverdi, sarhoş gibi. Me-
zarından kalkan Aziz Lazarus da gökyüzüne, onun kutsal
ışığına böyle bakmış olmalıydı.

Avucumdaki ellerinin gittikçe daha şiddetle titrediği-
ni duyuyordum. Alnı da yavaş yavaş öne doğru eğiliyordu.
Nasıl eğilip elimi öptüğünü hatırlayıverdim tam zamanın-
da, acele elimi çektim.

"Evet, söyleyin ona... Lütfen bunu söyleyin ona, üzül-
mesin." dedim. "Her şeyden önemlisi, iyileşsin; kendisi için
de, bizler için de bir an önce iyileşsin."

Kekesfalva, kendinden geçmiş bir halde: "Evet, iyileş-
meli, yakında iyileşmeli!" diye mırıldandı. "Ah, eminim,
hemen yola çıkacaktır şimdi; sizin sayenizde, sizin için
iyileşecektir... Başından beri anlamıştım, sizi Tanrı gön-
derdi bana... Hayır, hayır, size teşekkür edemem... Tanrı
mükâfatlandırır sizi... Hemen gidiyorum... Hayır, siz zah-
met etmeyin, ben kendim giderim."

O güne kadar onda rastlamadığım, görmediğim tüy gibi hafif adımlarla, kara redingotunun etekleri uçuşarak, kapıya doğru koştu. Kapı rahat, neredeyse neşeli bir gıcırtyla kapandı arkasından.

Karanlık odada tek başıma kalmıştım, önceden aklımdan geçirmediği bir kararı kesinlikle veren biri gibi, şaşkındım. Yalnız, yufka yürekliliğimle verdiğim sözün bütün sorumluluğunu, bir saat sonra, emir erim çekine çekine bana bir mektup uzattığı anda kavradım ancak. Her zamanki büyüklükte, mavi bir zarf. Mektupta şöyle yazıyordu:

Öbür gün yola çıkıyoruz. Babama söz verdim. Son günler için bağışlayın beni. Ne var ki size yük olduğum korkusu perişan etmişti beni. Şimdi ise, ne için, kimin için iyileşmem gerektiğini biliyorum. Artık hiçbir şeyden korkmuyorum. Yarın mümkün olduğu kadar erken gelin. Sizi böylesine sabırsızlıkla hiç beklememiştim. Her zaman sizin.

E.

“Her zaman!” Ömür boyu, ebediyen bir insanı bağlayan bu sözü okuyunca ürperdim. Ama, hiçbir dönüş kalmamıştı artık. Merhametim isteğimden güçlü çıkmıştı bir kez daha. Kendimi koyuvermiştim. Artık kendimin değildim; kendi kendimin olmaktan çıkmıştım.

“Toparlan!” dedim kendi kendime. “Edith’in senden koparabileceği son şeydi bu; hiçbir zaman gerçekleştiremeyecek, yarım yamalak verilmiş bir söz. Bu budalaca sevgiye bir gün, iki gün daha katlanacaksın, sonra gidiyorlar artık; sen de, benliğini bulacaksın yeniden.”

Gelgelelim, ikinci yaklaştıkça, tedirginliğim artıyor, onun inanç dolu bakışlarına yüreğimde koca bir yalanla karşı durmak düşüncesi beni gittikçe daha da kahrediyordu. Arkadaşlarımla rahatça konuşup gülüşmeye boşuna çabaladım; alnım zonkluyor, sinirlerim kıpır kıpır titri-

yor, içimde sönmüş bir ateş sanki yeniden alev almış gibi, damağım kuruyordu. Farkında olmadan; damağımdaki kuruluk boğuyordu beni. Bir konyak daha içtim. Ancak üçüncüsünden sonra beni içmeye zorlayan nedeni keşfedebildim: Kekesfalva’larda korkak ya da aşırı duygulu davranmamak için, biraz cesaret gelsin diye içiyordum. İçimdeki o şeyleri önceden uyuşturmak istiyordum; belki korkuyu, belki utancı, belki çok iyi, belki de çok kötü bir duyguyu. Evet, neden buydu, sadece bu; askerlere savaşta, saldırıya geçmezden önce bir duble konyak vermeleri de bu yüzdendi. Karşılaşacağım, beni üzecek, belki de tehlikeli olacak şeye ayık kafayla uğramayayım diye kendimi iyice uyuşturmak istiyordum. Ne var ki, bu üç kadeh konyanın bendeki ilk etkisi ayaklarımın iyice ağırlaşmasından, kafamın içinin bir dişçi burgusuyla oyuluyormuşçasına uğuldayıp zonklamasından başkaca bir işe yaramadı. Bu upuzun yolu aşan –yoksa şimdi mi bana böyle görünüyordu?– yüreği küt küt atarak o korkulu eve sendeleyerek ilerleyen adam hiç de kendine güvenen, kafası ayık düşünen, neşeli biri değildi.

Neyse her şey düşündüğümünden kolay oldu. Daha başka, daha iyi bir sarhoşluk bekliyormuş beni; o berbat içkide aradığımdan daha saf, daha hoş bir sarhoşluk. Çünkü kendini beğenmişlik de insanı sersemletir, şükran duyguları da sarhoş eder, şefkat de zevkten başını döndürebilir. Kapıda beni karşılayan o sadık Josef, mutluluğundan şaşkın bir halle: “O! Sayın Teğmenim” derken lafı ağzında kaldı, heyecandan ayakları birbirine dolandı, kaçamak bakışlarla, kilisede kutsal resimlere bakar gibi –başka bir deyim bulamıyorum– süzdü beni.

“Hemen salona buyrun Sayın Teğmen! Bayan Edith bütün gün sizi bekliyor.” diye utanç dolu bir heyecanla fısıldadı.

Şaşıracak sordum kendi kendime: “Bu yabancı adam, bu yaşlı uşak neden böyle kendinden geçercesine bir heyecanla yüzüme bakıyor? Neden beni böyle seviyor? Başkalarını iyi, merhametli görmek insanları gerçekten mutlu mu ediyor?” Öyleyse Dr. Condor haklıydı! Çünkü tek bir kişiye bile yardım etmek insan hayatının bütün anlamıydı; o zaman da, gücünün yettiğinde, gücünün de ötesinde başkalarına yardım etmeye değerdi, gerçekten. Yapılan her fedakârlık yerindeydi, doğrudu; başkasını mutlu eden bir yalan bile bütün gerçeklerden önemliydi. Birden, adımlarımı daha sağlam, daha güvenle attığımı hissettim; çünkü sevinç, mutluluk getirdiğini bilen bir insan daha bir başka yürür.

O sırada Ilona da geldi. Onun da yüzü sevinçten ışıldıyordu. Koyu renk gözleriyle narin kolları sarıverdi beni. Hiç bu kadar içten, sıcacık sıkıkmamıştı elimi.

“Sağolun!” dedi. Sıcak nemli bir yaz yağmurunun damlaları arasından gelir gibiydi sesi. “Yavrucağıza ne büyük iyilik ettiğinizin farkında değilsiniz. Ah, onu kurtardınız; sahiden kurtardınız! Şimdi hemen benimle gelin. Sizi nasıl beklediğini anlatamam!”

Bu arada öbür kapı usulca aralandı. Kapı arkasından biri kulak veriyor sandım. İhtiyar girdi içeriye. Gözlerinde bir gün önceki ölüm, dehşet değil, şefkatli bir parıltı vardı.

“Ne iyi ettiniz de geldiniz! Edith’in nasıl değiştiğini görünce şaşıracaksınız. O felaketten sonra yıllardır onu böyle sevinçli, mutlu görmemiştim. Bir mucize bu; gerçek bir mucize! Ah, onun için neler yaptığınızı, bizler için ne büyük iyilik ettiğinizi bir bilerseniz!”

Sözüne devam edemedi. Yutkundu, hıçkırdı; böyle duyulduğu için utanmıştı. Onun duygululuğu beni de sarıyordu yavaş yavaş. Böylesine şükran duyguları karşısında kim duygusuz kalabilir ki! Sanırım hiç kendini beğenmiş bir insan olmadım, kendine olduğundan çok değer veren

biri değildir; bugün bile iyi, güçlü bir insan olduğumu söyleyemem. Ama, karşımdakinin o coşkun, müteşekkir duyguları karşı konulmaz sıcak bir güven dalgası halinde benliğimi sarıyordu. Birden bütün korkularım, korkaklığım vaatlerle yüklü rüzgârın kanatlarıyla uçup gitmişti. Başkalarını böylesine mutlu ediyorsa, neden beni sevmelerine izin vermeyeyim? İki gün önce umutsuzlukla ayrıldığım salona geçmek için sabırsızlığım artıyordu.

İşte, koltukta az daha tanıyamayacağım bir genç kız oturuyor. Gözleri öyle sevinçli ki! Her halinden bir rahatlık, mutluluk akıyor.

Onu daha genç, biraz çocuksu bile gösteren uçuk mavi bir elbise giymişti. Kızıl saçlarında beyaz çiçekler ışıltıyordu. Koltuğunu çepçevre saran çiçek sepetleri –kim göndermişti bunları?– renk renk bir bahçeyi andırıyordu. Evde olduğumu çoktan biliyor olmalıydı; sabırsızlıkla beni beklerken kapıdaki sevinçli karşılamaları, ayak seslerini duymuştu besbelli. Odaya her girişimde yarı kapalı göz kapaklarının altından beni güvensiz, sinirli süzen bakışlarından eser yoktu şimdi. Koltuğuna yaslanmış, rahat oturuyordu. Kalın örtünün sakat bacaklarını gizlediğini, bu koltuğun ebedi zindanı olduğunu unutmuştum. Çünkü sevincinde daha bir çocuksuluk, güzelliğinde daha bir dişilik sezdiğim bu yepyeni genç kızdı beni sadece ilgilendiren, şaşırtan. Sessiz şaşkınlığımı fark etmiş, bunu dostluk belirtisi olarak kabul etmişti. Bana seslenişinde tasasız dostluk günlerimizin eski rahatlığı vardı:

“En sonunda gelebildiniz! Lütfen yanıma oturun! Konuşmayın da. Size çok önemli bir şey söyleyeceğim.”

Rahatça oturdum yanına. Karşısındaki böyle sevinçli, rahat, açık konuşursa insan şaşkın, çekingen kalabilir mi?

“Sadece bir dakikacık dinleyin beni! Sözümü de kesmeyin, olur mu?”

Söyleyeceği her sözü önceden tasarladığını sezdim.

“Babama söylediklerinizin hepsini biliyorum. Benim için ne yapmak istediğinizi de biliyorum. Şimdi söyleyeceğim her söze kelimesi kelimesine inanın, lütfen. Söz veriyorum: Bunu niçin yaptığınızı hiç sormayacağım size; babamın hatırı için mi, yoksa benim için mi, sadece bana acıdığınızdan mı... Hayır, sözümü kesmeyin! Bilmek istemiyorum... Bunun üzerinde kafa yormak, düşünmek istemiyorum; kendime de, başkalarına da eziyet etmek istemiyorum. Sizin sayenizde yeniden yaşamaya başlamış olmam, yaşamaya devam etmem yeter bana. Dünden beri yeniden yaşıyorum, iyileşirsem, bunu sadece bir tek kişiye, size, yalnız size borçluyum!”

Bir an durdu, sonra devam etti:

“Şimdi benim size vereceğim sözü dinleyin! Bu gece her şeyi iyice düşündüm. İlk kez sağlam bir insan gibi, açıkça rahat bir kafayla düşündüm. Sinirli, güvensiz, sabırsız değilim artık. Korku duymadan düşünebilmenin ne harikulade olduğunu ancak şimdi kavrayabiliyorum; kusursuz bir insan gibi düşünebilmenin ne güzel bir şey olabileceğini daha şimdiden düşünebiliyorum. Bunu, bu önseziyi size borçluyum, sadece size!

“Bu yüzden, doktorların benden isteyecekleri her şeyi kabul ediyorum; şimdiki şu sakat halimden kurtarıp beni tam bir insan yapacak her şeyi! Sonuna kadar sabredeceğim, bıkmayacağım; bunun önemini biliyorum artık. Vücudumun her hücresiyle, her siniriyle, kanımın her damlasıyla çaba göstereceğim ve şuna inanıyorum ki insan bir şeyi sınırsız istedi mi, Tanrı’dan onu koparıp alır. Bütün bunları sizin için yapıyorum, sizden bir fedakârlık istemiyorum yani. Ama, başaramazsam –lütfen sözümü kesmeyin– ya da büsbütün başarılı olamazsam, öbürleri gibi büsbütün sağlam olamaz, iyileşemezsem, korkmayın

sakın! Her şeyi ben alacağım üzerime. Biliyorum, öyle fedakârlıklar vardır ki başkalarından istenemez, hele sevilen bir insandan!

“Evet, bütün benliğimi koyduğum, her şeyimle bağlandığım bu tedavi başarılı olmazsa, bir daha adımı duymayacaksınız, beni hiç görmeyeceksiniz. Size hiç yük olmayacağım artık; söz veriyorum, çünkü kimseye yük olmayacağım artık, hele size hiç! İşte böyle, söyleyeceklerim bunlardı. Tek kelime bile yok artık! Önümüzdeki günlerde birlikte birkaç saatimiz daha var, bunları tam bir mutluluk içinde geçirmeye çalışacağım.”

Bir başka sesle konuşmuştu, yetişkin bir insanın sesiyle. Gözleri de değişmişti; bir çocuğun tedirgin gözleri, bir hastanın istek, hırs dolu bakışları değildi bunlar. Bir başka sevgiyle seviyordu beni, seziyordum bunu; ne ilk günlerin yapmacıklı sevgisi, ne de karşısındakine eziyet eden hırslı sevgisi. Ben de bambaşka görüyordum onu şimdi. Kötü talihine karşı duyduğum merhamet ezmiyordu beni artık eskisi gibi. Ürkek, ihtiyatlı davranmam da gerekmiyordu; açık, içten olmam yetiyordu. Hayal ettiği mutluluktan yüzü parlayan bu narin genç kıza, kendim bile fark etmeden, ilk kez gerçek bir şefkat duyuyordum. Farkında olmadan, bilinçaltı bir istekle, yanına yaklaşıp elini tuttum. Bu dokunuş eskiden olduğu gibi elini cinsel bir hazla titretmedi. İnce, serin bileğini, sessiz, uysal, ellerime bırakıverdi. Nabzının minik, rahat atışlarını duyunca sevindim.

Sonra yolculuğu, günlük konuları konuştuk, rahatlıkla; şehirde, kışlada olup bitenleri anlattık birbirimize. Her şey böyle kolayken, neden kendime böyle eziyet ettiğime bir türlü akıl erdiremiyordum: Bir insanın yanına oturmuş, elini tutmuştum. Kasılmıyor, gizli kapaklı davranmıyorduk. Karşılıklı aynı duygularda olduğumuzu belli ediyor, şefkat duygularından kaçınmıyor, utanç duymaksızın ilgimizi gösteriyorduk.

Sonra yemeğe oturduk. Kollu gümüş şamdanlar mum ışığında pırıl pırıldı; çiçekler vazolardan renkli alevler gibi fışkırıyorlardı. Billur avizelerin ışığı aynadan aynaya dolaşıyordu kucaklaşırcasına. Koca ev, ışıldayan incisinin üzerine koyu renkli kabuğunu kapatmış bir istiridye sessizliğindeydi çepeçevre. Arada bir dışarıdaki ağaçların sessiz soluk alışlarını duyar gibi oluyordum. Rüzgâr sıcak bir şehvetle otları okşarcasına esiyordu. Açık pencerelerden çimenlerin mis gibi kokusu giriyordu içeriye.

Her şey her zamankinden daha iyi, güzeldi, ihtiyarın bir rahip gibi dimdik, gösterişli bir oturuşu vardı. Ilona'yı da hiç böylesine neşeli, böylesine genç görmemiştim. Uşağın beyaz gömleği hiçbir gün böyle pırıl pırıl olmamış, meyvelerin kabukları hiç böylesine alev alev görünmemişti gözüm. Sofrada yiyor, içiyor, konuşuyor, yeniden kavuştuğumuz rahatımızın tadına varıp neşeleniyorduk. Cıvıldaayan kuşlar gibi tasasız gülüşmelerimiz birbirini izliyor, neşemiz denizde suların alçalıp yükselmesi gibi dakikadan dakikaya değişiyordu. Yalnız, uşak bardaklarımızı şampanyayla doldurup da, ilk olarak ben bardağımı Edith'e doğru "Sağlığına!" diyerek kaldırınca, ortalık suspus kesildi.

"Evet, sağlıklı olmak!" dedi Edith, derin bir iç çekişle. Bu dileğimde yaşamı, ölümü etkileyen bir güç varmış gibi, inançla baktı bana. "Senin için iyileşeceğim." dedi. Babası: "İnşallah!" dedi.

Dayanamamış, heyecanla ayağa kalkmıştı. Gözlüğü yaşlarından buğulanmıştı; beceriksizce aldı, temizlemeye çabaladı. Elleriyle bana dokunmak isteğine güçlkle karşı koyduğunu anladım; ben de karşı koymadım. Ona teşekkür etmek ihtiyacını aynı şiddetle ben de duyuyordum çünkü. Yanına gidip içtenlikle sarıldım ona; sakalı yanağıma değdi.

Babayı bırakınca, Edith'in bana baktığını gördüm. Dudakları hafiften titriyordu. Yarı aralık bu dudakların aynı

içten sarılışı özlediğini sezmiştim. Hemen eğildim, dudaklarından öptüm onu.

Nişanımızdı bu. Beni seven bu kızı bilerek, düşünerek öpmüş değildim; aşırı bir duygulanmaydı bunu bana yaptıran. İstemedem, fark etmeden olmuştu bu. Yalnız, bu küçücük sevgi gösterisinden hiç de pişmanlık duymamıştım. Çünkü genç kız o günkü gibi, heyecandan inip kalkan göğsünü şiddetle itmemişti bana doğru, mutluluktan çılgına dönüp sarılmamıştı. Değerli bir hediye alçak gönüllülikle kabul eder gibi, dudaklarımı dudaklarına alıvermişti sadece. Öbürleri susuyorlardı. O sırada köşede hafif bir gürültü oldu. Önce sıkılğan, ürkek bir öksürük sandık; bakışlarımızı çevirince, uşağın köşede büzülmüş, hıçkırdığını gördük. Elindeki şeyi bir yana bırakmış, sırtını da duvara dönmüştü; yakışık almayan bu heyecanının fark edilmesini istemiyordu anlaşılır. Çaresizlikle boşanıveren göz yaşlarını hepimiz kendi gözlerimizden dökülüyormuş gibi duyduk içimizde. Birden Edith'in elini avucumda buldum.

“Bir saniye... Çekme elini!” dedi.

Ne yapmak istediğini anlamamıştım. Dördüncü parmağıma serin, kaygan bir şey geçirdiğini duydum: Bir yüzük!

Özür diler gibi: “Gittiğimde, beni hatırlaman için.” dedi.

Yüzüğe bakmadım; elini alıp dudaklarıma götürdüm sadece, öpmek için.

O gecenin tanrısı bendim. Dünyayı ben yaratmıştım. Adaletli bir dünyaydı bu. Bir insan yaratmıştım. Alnı sabahlar kadar duru, pırıl pırıldı; gözlerinde mutluluktan bir gökkuşağı ışıldıyordu, renk renk. Bir tanrı olarak, sofrayı zenginlik, bollukla donatmıştım; meyveler, yemekler, şaraplar getirmiştim. Eli açıklığının tanıkları olan bu göz kamaştırıcı bolluk şimdi bir adak için verilmiş armağanlar gibi geliyordu bana. Yemekler pırıl pırıl kâselerle, ağzına

dek dolu sepetlerle geliyordu. Şaraplar ısıt ısıt, meyveler parlaktı. Ağzımda tatlı, nefis bir lezzet bırakıyorlardı.

Odayı, insanların yüreğini aydınlatmışım. Bardaklarda avizelerin güneşi ısıldıyor, keten sofranın örtüsü kar gibi bembeyaz parılıyordu. Çevreye saçtığım bu ışığı insanlar seviyor, diye gururlanıyordum. İç rahatlığıyla kabul ettiğim bu sevgi sarhoş ediyordu. Bana şarap veriyorlar, sonuna kadar içiyordum; yemek, meyve sunuyorlar, sevinçle alıyordum; saygılarını, şükran duygularını belirtiyorlar, yemek, içki gibi bu onurlandırmayı da kabul ediyordum.

O gecenin tanrısı bendim. Yalnız, oturduğum yüksek tahtımdan eserlerime, yaptıklarına öyle soğuk soğuk, kendini beğenmişçesine bakmıyordum hiç; yarattıklarımın arasında neşeli, uysal oturuyordum sadece. Beni saran bulutların gümüş renkli dumanları arasından hayal meyal yüzlerini seçiyordum. Solumda yaşlı bir adam oturuyordu. Benden fışkıran o iyilik ışığı derin çizgili alnındaki kırışıklıkları, gözlerinin altındaki morlukları yok etmişti. Ölümü uzaklaştırmışım ondan. Yarattığım mucizenin farkında olan yeniden dirilen bir insanın sesiyle konuşuyordu. Yanımda bir genç kız oturuyordu. Bir zamanlar hastaydı, oturduğu sandalyeye çakılı, iç dünyasının çapraşık yollarından kurtulamıyordu. Şimdi ise iyileşmenin mutluluğuyla ısıt ısıldı her haliyle. Dudaklarımın sıcak soluğuyla onu korkular cehenneminden alıp sevginin yüce göklerine çıkarmışım. Bana verdiği yüzük parmağımda sabah yıldızı gibi parılıyordu. Onun karşısında başka bir kız oturuyordu. O da şükran duygularıyla gülümsüyordu bana; çünkü yüzüne güzelliği ben vermiş, parlak alnını çevreleyen saçlarına ormanların mis kokularını ben getirmiştım. Orada bulunmamın mucizesiyle onlara bütün bu armağanları ben vermiş, hepsini yüceltmışim. Hepsi benim ısıltımı taşıyordu gözlerinde. Birbirlerine bakarken, bakışlarındaki

parılıda ben vardım. Konuşmalarının bütün anlamı ben, sadece bendim. Sustuğumuzda bile, düşüncelerinde ben dolaşıyordum. Çünkü mutluluklarının başlangıcı, ağırlık noktası, kaynağı ancak bendim. Birbirlerini överken beni övmüş oluyorlar, birbirlerini severken sevginin yaratıcısı olarak beni görüyorlardı. Bense, yarattığım eserlerden memnun, aralarında oturuyor, yarattığım insanlara iyi davranmanın ne güzel bir şey olduğunu mutlulukla görüyordum. Bir yandan da şaraplarda onların sevgisini içiyor, yemeklerde onların mutluluğunu tadıyordum.

O gecenin tanrısı bendim. Sularda tedirgin akan dalgaları dindirmiş, yüreklerdeki karamsarlığı, karanlığı yok etmiştim. Kendi içimdeki korkuyu da atmıştım; gönlüm, ruhum çok daha önceleri olduğu kadar rahat, huzur doluydu.

Ancak, gece ilerleyip de sofradan kalkınca, tanrının yedinci gün eserini tamamladığında duyduğu ebedi hüzne benzer, hafif bir üzüntü başladı içimde. Benim duyduğum bu üzüntü onların anlamını yitiren yüzlerine de yansımıştı sanki. Çünkü ayrılık saati gelmişti. Hepimiz aşırı heyecanlıydık. Sanki hepimiz de, eşsiz bir şeyin, bulutlar gibi geçip giden, geri dönmeyecek tasasız saatlerin sona erdiğini biliyorduk. Bu genç kızdan ayrılacağım diye, ilk kez ben bile üzüntü duyuyordum; tıpkı bir sevgili gibi, beni seven bu kızdan ayrılmak istemiyordum. “Onun yatağına oturup bu küçük ürkek eli durmadan okşasam, o toz pembe mutlu gülücüğün yüzünü aydınlattığını hep böyle seyretsem ne iyi olurdu!” diye düşündüm. Ama, vakit iyice geçmişti. Çabucak ona sarılıp ağzından öptüm. Soluğumun sıcaklığını ömrünce saklamak ister gibi, öpülürken soluğunu tuttu. Sonra kapıya yöneldim. Babası da benimle geliyordu. Son bir bakış daha, bir selam. Sonra bir eser başarmış, övgüye değer bir iş becermiş birinin özgür, güvenli adımlarıyla uzaklaştım oradan.

Taşlığa giden yolu birkaç adımda geçtim. Uşak, elinde kasketim, kılıcım, beni bekliyordu. Keşke daha çabuk yürüseydim! Daha umursamaz olsaydım! İhtiyar benden ayrılmak bilmiyordu çünkü. Beni tekrar tekrar yakalıyor, ceketimin kolunu okşuyor, bana nasıl borçlu olduğunu, onun için ne büyük bir şey yaptığımı göstermek istercesine durmadan okşuyordu kolumu. Gönül rahatlığıyla ölebilirmiş artık; çocuğu iyileşecekmiş; her şey düzelmiş artık; hep benim sayemde olmuş bütün bunlar, hep benim sayemde.

Başı önünde, sabırla bekleyen uşağın karşısında, ihtiyarın durmadan kolumu okşaması, beni pohpohlaması canımı sıkmaya başlamıştı. Ayrılmak üzere elini birkaç kere sıkmıştı; o hep yeniden başlıyordu. Merhamet budalası ben de, öylece duruyor, yerimden kıımıldamıyordum. İçimden bir ses: “Yeter, çok oldu artık!” dediği halde, çekip uzaklaşacak gücü bulamıyordum kendimde.

Birden, kapı aralığından bir gürültü duyuldu. Kulak verdim. Yandaki odada bir çekişme başlamıştı; şiddetli, heyecanlı sesler yükseliyordu karşılıklı. Kavga edenlerin Ilona ile Edith olduğunu dehşetle fark ettim. Biri bir şey istiyor, öbürü de onu vazgeçirmeye çalışıyordu.

Ilona’nın: “Rica ederim, yapma!” diye uyaran sesini açıkça duydum. Edith’s, ters, öfkeli: “Hayır, bırak beni, bırak beni!” diye karşılık verdi. İhtiyarın gevezeliklerine aldırmaksızın, gittikçe artan bir tedirginlikle, içeriye kulak vermiştim. Kapının arkasında neler dönüyordu? Neden barış bozulmuştu? Benim barışım, bu gecenin tanrısının kurduğu barış neden bozulmuştu? Ne istiyordu Edith böyle direnerek? Öteki neyi önlemeye çalışıyordu?

İşte o sevimsiz koltuk değneklerinin tak-tak-tak sesleri yine başlamıştı. Eyvah! yoksa, Josef’in yardımı olmaksızın, tek başına arkamdan gelmek mi istiyor? Koltuk değneklerinin tak-tak sesleri gittikçe yaklaşıyordu; tak-tak sağ; tak-

tak sol; tak-tak sağ, tak-tak sol... Elimde olmadan yalpa vurarakтан yürüyen vücudun hareketlerini izliyordum. Şimdi hemen kapının arkasında olmalı. Sonra, kapıya ağır bir şey çarpmış gibi, bir gürültü, bir sarsıntı duyuldu. Hızla bir çabanın sonucu çıkan derin bir soluma. Kapının tokmağı zorla, gıcırdayarak döndü.

Dehşet verici bir görüntü! Aşırı zorlanmadan bitik düşmüş Edith, kapıya yaslanmış, duruyordu. Sol eliyle sımsıkı kapının kanadına yapışmıştı; dengesini kaybetmemek için, sağ avucunda da koltuk değneklerini tutuyordu. Hemen arkasında, perişan halde, Ilona duruyordu; Edith düşerse yardım etmek ya da zorla tutmak istediği belliydi. Edith'in gözleri sabırsızlık, öfke kıvılcımları saçıyordu. Kendisine yük olan Ilona'ya: "Bırak beni, bırak beni!" diye haykırıyordu. "Kimse yardım etmesin bana. Ben kendi başıma yaparım bunu!"

Kekesfalva da, uşak da daha ne olduğunu kavrayamadan, inanılmaz şey oluverdi. Kötürüm kız müthiş bir zorlanmaya hazırlanırcasına dudağını ısırđı, alev alev yanan bakışlarını üzerime dikerek, kıyıdan açılan bir yüzücü gibi, tuttuğu kapı kanadını bir silkinişte bırakıp, koltuk değnekleri olmadan, bana doğru gelmeyi denedi.

İleriye atıldığı sırada, boşluğa düşer gibi önce bir sallandı. Sonra dengesini sağlamak için boş olan sağ eliyle, koltuk değneklerini tuttuğu sol elini havaya kaldırdı. Sonra dudağını ısırđı yeniden, önce bir ayağını attı ileriye; sonra, sürüye sürüye ötekini. Ayaklarının bu kopuk kopuk hareketleri bir kuklanın sarsak titreyişleri gibi bütün vücudunu parçalara bölüyordu sanki. Buna rağmen, yürüyordu! Edith yürüyordu! Koca koca açılmış gözlerini bana dikmiş, yürüyordu! Görünmeyen bir telle çekiliyormuş gibi, dişlerini kanatırcasına dudağına geçirmiş, yüzündeki çizgiler iyice gerilmiş katılaşmış, yürüyordu!

Fırtınaya tutulan bir gemi gibi oraya, buraya yalpalayarak ilerliyordu, ama yine de yürüyordu. İlk kez koltuk değneksiz, kimsenin yardımını olmadan yürüyordu. İçindeki o zorlu isteğin yarattığı bir mucize bacaklarına can vermişti besbelli. Kötürüm kızın bacaklarını bir kez bile olsa cansızlıktan nasıl kurtarabildiğini bugüne kadar hiçbir doktor bana açıklayamadı; bunun nasıl olduğunu ben de anlatabileceğim, çünkü hepimiz onun kendinden geçmişçesine bir heyecanla açılmış gözlerine dikmiştik bakışlarımızı. Ilona bile ona yardım etmek gerektiğini unutmuştu. Edith de, içinde kopan bir fırtınayla sürüklenir gibi, o birkaç adımı sallanarak attı. Buna yürümek denmezdi; kanatları kesik bir kuşun yeri yoklayarak alçaktan uçuşuydu bu. Ne var ki, hırs, kalbe yerleşen bu şeytanca duygu, Edith'i ileriye sürükledikçe sürüklüyordu. Şimdi iyice yaklaşmıştı, dengesini korumak için iki yana açtığı kollarını, istediğini gerçekleştirmiş olmanın sonsuz sevinciyle, bana doğru özlemle uzattı. Gerilen yüz çizgileri mutluluğun rahat gülümseyişiyle yumuşamıştı. Edith mucizeyi gerçekleştirmişti. Ancak iki adım kalmıştı... Hayır, bir adım; son bir adım daha. Gülüşüyle açılan ağızından soluğunu neredeyse tenimde duyuyordum.

İşte tam o sırada korkunç bir şey oldu. Az sonraki sarılmanın vereceği hazzın heyecanı, özlem dolu kollarını açınca, dengesini kaybetti. Dizleri tırpan yemiş gibi büküldü. Kelebek çırpınışıyla ayaklarımın dibine yığıldı, koltuk değnekleri gürültüyle yere yuvarlandı. En olağan şeyi yapıp koşarak yerden kalkmasına yardım edecek yerde, kapıldığım dehşetin ilk etkisiyle elimde olmadan, bir adım geriledim.

Kekesfalva, Ilona, Josef yerde inleyen kızcağızı kaldırmak için hemen koştular. Birlikte taşıdıklarını –hâlâ o yana bakmaya cesaret edemiyordum– anladım. Edith'in umut-

suz bir öfkeyle kesik kesik hıçkırıldığını, taşıdıkları yükle yanımdan dikkatle, sürüklenircesine uzaklaşan adımlarını duyuyordum. Bütün bir gece boyunca gözlerimi örten coşkunca hayranlık sisi o bir tek saniye içinde parçalanmıştı. İçimde parıldayan bir ışığın aydınlığında, her şeyi korkunç bir açıklıkla görüyordum.

Kızcağızın hiçbir zaman hepten iyileşemeyeceğini biliyordum! Hepsinin ondan beklediği mucize gerçekleşmemişti. Tanrı değildim artık, bir insandım sadece; zayıflığı ile alçakçasına herkese zarar veren, merhametiyle yıkıp mahveden zavallı bir insandım. Sorumluluğumun ne olduğunu şimdi bütün açıklığıyla, dehşetiyle görüyordum: Ya şimdi ona bağlılığımı gösterirdim ya da hiçbir zaman başaramazdım bunu. Ya şimdi yardım ederdim ya da hiçbir zaman. Hemen arkalarından koşar, Edith'in yatağına oturur, onu yatıştırmaya çalışır, her şeyin pek güzel geçtiğini, onun pek güzel iyileşeceğini söyleyerek aldatırdım onu. Yalan söylerdim! Yalnız, böylesine umutsuz bir yalanı söyleyecek gücüm kalmamıştı. Korkuya kapılmıştım; dehşet içinde yalvaran, hırsla bir şeyler isteyen bakışlarını yeniden görmekten korkuyordum. O vahşi kalbin sabırsızlığından korkuyordum. Önlemeye gücüm yetmeyen bu felâketten korkuyordum. Ne yaptığımı bilmeden, kılıcım-la kasketimi aldım. Üçüncü, son kez bu uğursuz evden bir suçlu gibi kaçtım.

• • •

Şimdi biraz hava istiyordum, bir solukluk hava! Boğulacak gibiydim. Ağaçların arasına çöken bu ağır gece miydi beni böyle yapan; yoksa, bol bol içtiğim şaraplar mı? Üniformam vücuduma yapışmıştı sanki. Yakamı açıyorum. Omuzlarıma kaput öyle ağırlık veriyor ki, neredeyse çıka-

rıp atacağım sırtımdan. Hava, sadece bir solukluk hava! Kanım tenimi delip fışkıracaktı sanki; öylesine sıcaktı. Kulaklarım da zonkluyordu: Tak-tak-tak. O iğrenç koltuk değneklerinin çıkardığı ses mi, yoksa şakaklarımda damarlar mı böyle zonkluyor? Hem, neden böyle çılgın gibi koşuyordum? Ne oldu ki? Toparlanıp düşünmeye çabalamalıyım. Ağır ağır, sakın sakın düşünmeliyim; bu tak-tak-tak seslerine kulak vermemeliyim!

Demek nişanlanmıştım... Hayır, beni nişanladılar. Ben istemiyordum ki. Bunu düşünmemiştim hiç. Şimdi nişanlıyım, birine bağlıyım...

Yo, hayır! Doğru değil bu. Ben ihtiyara söylemiştim; ancak, iyileşirse, diye. Hiç iyileşmeyecek ki. Benim verdiğim söz ancak... Hayır, hayır, hiçbir zaman geçerli değil! Hiçbir şey olmadı, hiçbir şey olmadı. Öyleyse neden ağzından öptüm onu? Öpmek istemiyordum ki. Ah, şu merhamet yok mu, şu kör olası merhamet! Hep beni bu yanımdan vurdular. Şimdi avuçlarının içine aldılar da. Tam usule uygun bir nişan yaptık. Hepsi de oradaydı; babası, öbürleri, uşak. Ama, ben istemiyorum ki, istemiyorum!.. Şimdi ne yapmalı? Sakin kafayla bir düşünmeli önce! Ah, şu sonu gelmeyen iğrenç tak-tak-taklar! Bu ses hep kulaklarımda uğuldayacak şimdi; Edith koltuk değnekleriyle hep peşimden gelecek... Oldu artık, geri dönülmez bir daha! Ben onları aldatım, onlar beni aldattı. Nişanlandım, onlar nişanladı beni.

Bu da nesi? Neden ağaçlar böyle sallanıyor? Ya yıldızlar? Onlar da titreşiyorlar, bana acı veriyorlar. Gözlerim bulanmış olmalı. Başımın üstünde nasıl da bir ağırlık var! Ah, şu basınçlı hava! Alnımı bir serinletebilsem, sağlam kafayla düşünebilirim. Gırtlığımı o yavşak bulantıdan temizlemek için de bir şeyler içmeli. Şu ileride bir çeşme yok muydu? Önünden hep atla geçerdim. Hayır, orayı çoktan geçtim; nasıl çılgın gibi koşmuşum! Şakaklarımda zonklaması da

bundan; müthiş bir zonklama! Biraz bir şeyler içmeli, belki biraz kendime gelirim.

Sonunda şehrin ilk evleri göründü. Perdesi yarı inik bir pencereden petrol lambasının titrek sarı ışığı yansıyor. Doğru ya, şimdi hatırlıyorum: Burası arabacıların ısınmak için bir iki kadeh atıştırdıkları küçük bir kenar mahalle meyhanesiydi. Bir bardak su isterdim ya da sert keskince bir içkiyle gırtlığımı temizlerdim. Ne olursa olsun, içmeliydim! Daha uzun düşünmeden, susuz kalmış birinin hırsıyla, kapıyı itip girdim.

Yarı karanlık bir izbeden yükselen kötü bir tütün kokusuyla boğulacak gibi oldum. Dipte, üstü içki şişeleriyle dolu bir tezgâh, önde bir masa. Yol işçileri oturmuş kâğıt oynuyorlar. Tezgâhta, sırtı bana dönük bir süvari eri meyhaneci kadınla şakalaşiyor. Er, kapıdan giren havayı fark edip de benden yana döner dönmez, korkudan ağzı çarpılıyor, hemen toparlanıyor, selam durmak için topuklarını sertçe birbirine vuruyor. Neden korkuyor böyle? A, evet, belki de beni müfettiş subay sanmıştı; şu saatte çoktan ranzasında olması gerekiyordu besbelli! Meyhaneci kadın da tedirginlikle bakıyor bana. İşçiler de oyunu bırakıyorlar. Halimde göze çarpan bir gariplik olmalı! Biraz geç ama, şimdi anlıyorum meseleyi: Sadece askerlerin gittiği bir yer olmalı burası. Subay olarak böyle yerlere girmemeliyim. İster istemez, çıkmak üzere dönüyorum.

Meyhaneci kadın benden önce davranıp yaklaşıyor, ne emrettiğimi soruyor saygıyla. İçeriye paldır küldür girdiğim için özür dilemem gerektiğini anlıyorum, keyfimin pek yerinde olmadığını söyleyerek, varsa soda ya da erik rakısı istiyorum.

“Elbette, elbette!” deyip hemen kayboluyor.

Aslında hemen ayak üstü iki kadehi yuvarlamak niyetindeydim ama, ortadaki gaz lambası birden sallanmaya

başlıyor; rafta dizili şişeler de sessizce titriyorlar yerlerinde. Çizmelerimin altında yerin yumuşadığını, sarsıldığını duyuyorum, sendeliyorum. “Oturmalıyım!” diyorum kendi kendime. Son bir güçle boş bir masaya çöküyorum. Sodayı getirmişler, bir dikişte boşaltıyorum. Ah, ne güzel, serin, iyi geldi; boğazımdaki kusmuk tadı gitti. Şimdi şu sert içkiyi de yuvarlar, ayağa kalkarım. Yapamadım, ayaklarım yere çakılmış sanki; kafamda da garip bir uğultu vardı. Bir içki daha ısmarlıyorum. “Sonra bir sigara daha yakar, hemen çıkarım!”

Sigarayı yakıyorum. Biraz daha oturduğum yerde kalıp başımı ellerimin arasına alarak düşünüyorum. Olup bitenleri düşünüyorum, birbiri ardından. Demek ben nişanlandım!.. Beni nişanladılar... Ama, bu sadece... Hayır hayır, kaçamak yok, nişanlandın, geçerli artık bu. Onu ağzından öptüm, kendi isteğimle öptüm. Sırf onu yatıştırmak için, hiçbir zaman iyileşemeyeceğini bildiğimden yaptım bunu. Nitekim, sopa gibi yere düşüverdi. Böyle biriyle evlenilmez; tam bir kadın değil ki. O sadece... Hayır, beni bırakmayacaklar; yakamı bırakmazlar bir daha. İhtiyar, o cin, masadaki cin, üzgün yüzlü, altın çerçeve gözlüklü cin pençelerini iyice geçirmiş, bırakmaz bir daha. Hep kolumdan tutuyor. Beni merhamet duygumdan yakalayıp hep kendine doğru çekecek, benim kör olası merhametimden. Yarın bütün şehirde bunu konuşacaklar, gazeteler yazacak, artık kurtuluş yolu kalmayacak. Acaba annemle babamı, gazetelerden öğrenmeden önce buna hazırlasam daha iyi olmaz mı? Onlara nasıl, niçin nişanlandığımı, aslında hiç de acelem olmadığını, bunu sırf merhametimden ötürü yaptığımı anlatsam mı?.. Ah, şu kör olasıca merhamet, merhamet! Hele alayda hiç kimse beni anlamayacak, tek bir arkadaşım bile. Steinhübel ne demişti Balinkay için? “İnsan kendini sattı mı, hiç değilse pahalıya satmalı.” Aman yarabbim,

şimdi neler düşünecekler benim için! Bu sakat kızla nasıl nişanlandığımı benim bile aklım almıyor. Bir de Daisy hala duydu mu, tamam! Yutmaz o bunları; şakası da yoktur. Asalet, köşk numaralarını yutmaz. Çok değil, iki günde, Kekesfalva'nın bir zamanlar Kanitz adında biri, Edith'in de yarı yarıya Yahudi olduğunu çıkarır ortaya. Onun gözünde, akrabalarından birinin Yahudi olması kadar korkunç bir şey yoktur yeryüzünde. Annemle anlaşmak kolay; o paraya bakar, ihtiyar altı yedi milyon demişti. Hayır, para vız gelir bana! Onunla evlenmeyi gerçekten düşünmüyorum ki, dünyadaki bütün parayı bana verseler bile. Ona kızla ancak iyileştikten sonra evleneceğime söz verdim. Evet ama, onlara bunu nasıl anlatmalı ki? Hem, alaydakilerin hepsi de ihtiyara pek yakınlık duymuyor; böyle işlerde de müthiş baş belası olurlar, üstelik. Alayın onuru söz konusu önce, biliyorum. Balinkay'ı bile bu yüzden hoş görmemişlerdi. "Balinkay kendini sattı!" diye alay etmişlerdi. "O yaşlı Hollanda ineğine sattı kendini!" demişlerdi. Koltuk değneklerini de görünce... Hayır, en iyisi bundan eve hiç söz etmemek. Şimdilik hiç kimse bir şey bilmesin. Subay kulübünde alay konusu olmaya niyetim yok! Peki ama, nasıl kurtulsam onlardan? Acaba Hollanda'ya, Balinkay'ın yanına mı gitsem? Doğru ya, ona gitmeyeceğim demedim ki. Rotterdam'a sığılabiliyim, ondan ötesini de Dr. Condor becersin. Bütün bunlar hep onun marifeti! İşleri nasıl yoluna koyacağını kendi düşünsün. Bütün bunlardan o sorumlu! En iyisi hemen ona gider, her şeyi açıkça söylerim... Yapamayacağımı söylerim. Kızcağızın darı çuvalı gibi yere yığılması ne korkunçtu! Böyle biriyle evlenilmez. Evet, bu oyunda olmadığımı söyleyeceğim ona. Hemen Condor'a gidiyorum, hemen! Bir araba! Arabacı! Arabacı! Nereye mi? Florin Sokağı'na. Numarası neydi? Florin Sokağı 97. Hadi, durma, iyi bir bahşış alacaksın... Sür atlarını... Ah, geldik

bile. Condor'un oturduğu berbat evi tanıdım; iğrenç, pis merdivenlerini tanıdım. Bereket, merdivenler dik... Hah ha! Edith koltuk değnekleriyle peşimden gelemeyecek bu defa; hiç değilse, tak tak seslerini duymayacağım. O da ne? Hizmetçi kız yine mi kapının önünde. Hep kapının önünde mi durur bu sarsak karı?

"Doktor Bey evde mi?"

"Hayır ama, girin içeri, neredeyse gelir."

Vay Bohemya Çingenesi seni! Hadi girip, bekleyelim bakalım! Herifi hep bekliyoruz... Hiç evinde durmaz. Aman yarabbim! O kör karı içeri süzülmez yine inşallah... Ona hiç ihtiyacım yok şu sırada. Eyvah! Geliyor işte! Yandaki odadan ayak sesleri geliyor... Hayır, çok şükür, hayır! O olamaz; böyle sağlam, emin basamaz yere. Yürüyen, konuşan bir başkası olmalı... Ama, bu sesi tanıyorum... Nasıl? Nasıl ne demek?.. Evet, nasıl olur bu?.. Daisy halanın sesi bu, onun sesi... Nasıl olabilir bu?... Belle hala da orada; annem, erkek kardeşim, yengem de!... Saçma... Olamaz... Florian Sokağı'nda Dr. Condor'u bekliyorum ben. Bizim ailede kimse Dr. Condor'u tanımaz. Nasıl olur da hepsi birden burada buluşur? Ama, onlar işte! Daisy halamın cırlak sesini tanıdım... Eyvah! Nereye saklansam?.. Sesler gittikçe yaklaşıyor. Şimdi kapının iki kanadı birden kendiliğinden açılıverdi... Fotoğraf çektirir gibi hepsi yarım daire şeklinde sıralanmış, bana bakıyorlar. Annem, Ferdinand'ın düğününde yaptırdığı siyah büzgülü tafta elbisesini giymiş. Daisy halanın sırtında kabarık kollu giysisi var; o sivri, kendini beğenmiş burnuna da altın gözlüğünü oturtmuş, daha dört yaşından beri nefret ettiğim o sivri burnuna. Erkek kardeşimse frak giymiş... Güpegündüz frak giymenin ne âlemi var? Tombul yüzlü Franzi yengem de burada. Ah, ne iğrenç, ne iğrenç! Nasıl da gözlerini dikmiş bakıyorlar bana. Bella halam da, bir şeyler bekler gibi, nasıl da hınzır-

ca gülümseyip duruyor öyle! Hepsi de bir törendeymiş gibi, yarım daire olmuş, bekliyorlar. Neyi bekliyorlar ki?

Derken, “Kutlu olsun!” diye erkek kardeşim öne doğru çıkıyor; silindir şapkası da elinde. İğrenç herif bu “kutlu olsun” sözünü biraz alayla söyledi sanırım. Ötekiler de “Kutlu olsun! Kutlu olsun!” diye baş sallayıp diz kırıyorlar... Ama nasıl... Nereden biliyorlar, nasıl böyle çabucak bir araya gelmişler? Daisy hala Ferdinand’la kavgalıydı... Hem, ben kimseye bir şey söylemedim ki?

“Doğrusu, kutlanmaya değer. Aferin, aferin! Yedi milyon... İyi yaptın... Yedi milyon... Ailede herkese biraz bir şey düşer.” Aralarında konuşup sırtıyorlar. “Aferin, aferin!” diye Bella hala ağzını şapırdatıyor. “Franzi de öğrenimine devam edebilir, iyi bir parça yakaladın!” Silindir şapkasının arkasına saklanan erkek kardeşim: “Üstelik de soylu bir ailedenmiş!” diye söze karışıyor. Daisy hala, atılıyor hemen: “O soyluluk konusunu iyice bir araştırmalı önce.” diyor. Şimdi annem yaklaşıyor yanıma. Çekine çekine: “Peki ama, nişanlın bayanı bize tanıtmayacak mısın?” diye fısıldıyor. Tanıtacak mıyım? Bir bu eksiktil! Koltuk değneklerini görsünler de, budalaca merhametim yüzünden başıma gelenleri anlasınlar diye mi? Yapmayacağım bunu. Hem sonra, Edith’i onlara nasıl tanıtabilirim? Condor’ların Florian Sokağı’ndaki evinin üçüncü katındayız; total kız bu seksen basamağı dünyada çıkamaz! Peki ama, neden herkes sanki yan odada bir şeyler olmuş gibi arkasına dönüyor? Kapı aralığından gelen hava akımını ben de sırtımda duyuyorum. Biri arkamızda kapıyı açmış olmalı; yoksa, biri daha mı geliyor?

Evet, birinin geldiğini duyuyorum... Merdivenlerden yukarı doğru bir inilti, bir gıcırtı geliyor... Bir şeyler çıkıyor, soluyor, gürültü yapıyor... Tak-tak-tak diye bir sesler... Aman yarabbim, sahiden yukarıya çıkıyor olamaz! Koltuk

değnekleriyle beni böyle herkesin önünde rezil edemez! Buradakilerin bayağıca alaylarından kaçmak için yer yarılrsa da içine girsem... Eyvah! Sahiden de o! Ondan başkası olmaz. Bu tak-tak-takları iyi tanırım... Tak-tak-taklar gittikçe yaklaşıyor. Biraz sonra burada olur... En iyisi, kapıyı kilitlerim... Tam bu sırada, kardeşim, silindir şapkasını eline alıp, tak takların geldiği,yana doğru eğilerek selam veriyor. Kimin önünde eğiliyor böyle, hem de yerlere kadar? Birden hepsi gülmeye başlıyor; kahkahalarıyla pencere camları şangırdıyor. “A, demek bu, demek bu, demek bu! Hah ha!.. Demek yedi milyon buymuş! Hah-hah-ha! Koltuk değnekleri de çeyizi olacak, hah-hah-ha!”

Ay! Yerimden sıçıyorum. Neredeyim? Şaşkın şaşkın bakınıyorum. Aman yarabbim! uyumuşum. Bu berbat meyhanede uyuyakalmış olmalıyım. Çekinerek göz gezdiriyorum çevreme. Acaba bir şey sezdiler mi? Meyhaneci kadın hiç oralı değil, bardakları kuruluyor; süvari erinin geniş sırtı hâlâ bana arkası dönük duruyor. Belki de hiçbir şey fark etmediler. Sadece bir dakika ya da olsa olsa iki dakika başım önüme düşmüş olmalı; tablaya bastırdığım sigara hâlâ sönmemiş. O kâbus bir ya da çok çok iki dakika sürmüş olmalı.

Yalnız, bu rüya vücudumdaki bütün sıcaklığı, uyuşukluğu alıp götürmüştü. Birden, olup bitenleri bütün açıklığıyla kavıyorum. Gitmeli, önce şu batakhaneden bir uzaklaşmalı! Madenî parayı gürültüyle tezgâha fırlatıyorum, kapıya yürüyorum. Süvari eri hemen selam duruyor. İşçilerin kâğıttan başlarını kaldırıp beni nasıl garip garip süzdüklerini fark ediyorum. Biliyorum, kapıyı arkamdan çeker çekmez bu subay üniformalı garip adamla aralarında gülüp alay edecekler. Zaten bugünden sonra herkes böyle arkamdan gülecek. Herkes, herkes, herkes gülecek; kimse de bu merhamet delisine acımayacak.

Nereye gitmeli şimdi? Kışla olmasın da! O bomboş odama çıkıp bu tatsız düşüncelerle tek başıma kalmayayım da ne olursa olsun! En iyisi, yine bir şeyler içmeli; soğuk, keskin bir şeyler, çünkü damağımdaki o saframsı acılığı yine duyuyorum. Belki de o korkunç düşünceleri kusmak istiyorum; çıkarmak, yok etmek, unutmak, hepsini köreltmek, düşünmemek istiyorum. Ah, ne feci bir duygu bu! Hadi, doğru şehre! Güzel! Belediye alanındaki kahve de daha kapmamış. Perdeleri inik pencerelerin arasından ışık sızıyor. Ah, bir şeyler içebilsem, bir içebilsem!

İçeri girerken daha kapı ağzından görüyorum: Her zamanki masanın çevresine çökmüşler, Ferencz, Jozsi, Kont Steinhübel, alayın doktoru, bütün bizim takım orada. Yalnız, Jozsi neden öyle şaşkın şaşkın bakıyor bana? Neden yanındakilere gizlice bir dirsek atıyor? Neden hepsi de gözlerini dikmiş, öyle, bakıyor bana? Neden konuşmaları birden kesiliveriyor? Daha biraz önceye kadar hararetli hararetli tartışıyorlardı; gürültülerini daha kapının önündeyken duymuştum. Şimdi, beni görür görmez, hepsi sessizleşti, çekingen bir halleri de var. Bir şeyler olmalı! Kaçsam mı? Hayır gördüler beni, dönüp gidemem. Elden geldiğince umursamaz görünerek, ağır ağır yürüyorum onlara doğru. Pek hoşuma gitmiyor bu; şakalaşmaya, çene çalmaya en küçük bir istek yok içimde. Birden, havada bir gerginlik sezinliyorum. Yoksa, içlerinden biri el sallar ya da “Merhaba!” derdi ben içeri girer girmez. Bugünse hepsi suçüstü yakalanmış öğrenciler gibi suspus oturuyor. Bir sandalyeye yaklaşırken, budalaca bir sıkılganlıkla: “İzin verirsiniz!” diyorum.

Jozsi garip garip bakıyor bana. “Siz ne dersiniz?” diye ötekilere dönüyor. “İzin verelim mi? O törenlerden görmediniz mi hiç? Evet, evet, Hofmiller bugün öyle bir tören-deydi!”

Hıncır herifin bir şakası olmalıydı bu; çünkü ötekiler sırtıyorlar ya da pis pis gülüyorlar gizlice. Evet, bir şeyler olmuş. Yoksa, başka zaman olsa, birimiz gece yarısı gelince nereden, neden diye bir alay soru sorarlar; alay edip takılırlar. Bugün kimsenin baktığı yok bana; hepsinde garip bir çekingenlik var. Rahatlarını, suya atılan bir taş gibi bozmuştu. Sonunda, Jozsi, arkasına yaslanıp gözünün birini nişan alıyormuş gibi, hafifçe kısarak: “Eh, kutlayalım mı?” diye sordu.

“Neyi?” dedim. Öyle şaşkındım ki ne demek istediğini sahiden anlamamıştım.

“Bizim eczacı az önce buradaydı, o anlattı. Uşak telefon edip senin o... o... evin kızıyla nişanlandığını söylemiş!”

Şimdi hepsi bana bakıyor. İki, dört, altı, sekiz, on, on iki göz ağzıma bakıyor. Biliyorum, “evet” desem alaylar, iğnelemeler başlayacak, bir kıyamettir kopacak. Hayır, “evet” diyemem. Bu kendini beğenmişlerin, bu alaycı heriflerin önünde yapamam bunu!

“Saçma!” diye homurdanıyorum.

Bu kaçamaklı savunmamı yeterli görmüyorlar. İyi niyetli Ferencz, gerçekten merak etmiş bir tavırla, omzuma vuruyor.

“Hadi söyle, Toni: Haklıyım, değil mi? Doğru değil?” Kötü niyetle söylememişti bunu. Yalnız, “hayır” dememi böyle kolaylaştırmamalıydı.

Bu çocuksu, alaycı merak karşısında sonsuz bir tiksinti duydum. Yüreğimin derinliklerinde kendi kendime bile açıklayamadığım bir şeyi böyle bir kahve masasının başında onlara anlatmanın ne budalalık olacağını biliyordum. Doğru dürüst düşünmeden, öfkeyle kestirip attım:

“Yok böyle bir şey!”

Bir sessizlik oluyor. Şaşkın şaşkın bakıyorlar birbirlerine; sanırım biraz da hayal kırıklığıyla. Anlaşılan, eğlen-

celerini bozmuştum. Ferencz dirseklerini gururla masaya dayayarak, zafer narası attı:

“İşte! Ben size dememiş miydim? Hofmiller’i ben iyi tanırım! Söyledimdi ya size, bunun bir yalan olduğunu; eczacının uydurduğu pis bir yalan. O budala merhemciye gösteririm ben yarın. Bizi bıraksın da, başkasını alaya alsın! Şöyle bir iki tokatla yüzünü okşayabilirim de, belli olmaz. Kendini ne sanıyor o? Namuslu birinin adını kötüye çıkarıyor! İçimizden biri için, o boşboğazlığıyla, böyle pis gevezelikler ediyor orada burada! Gördünüz işte, ben söyledimdi: ‘Hofmiller böyle bir şey yapmaz!’ diye. Üç beş kuruş için, sağlam bacaklarını satmaz!” Bana dönüyor, kocaman eliyle dostça omzuma vuruyor. “Gerçekten, Toni, bunun doğru olmadığına çok sevindim. Senin için de, hepimiz, bütün alay için de yüz karası olurdu.”

“Hem de nasıl bir yüz karası!” diye Kont Steinhübel söze karıştı. “Bir zamanlar birtakım bono hikâyeleriyle, Uli Neudorff’un canına okumuş, eski bir tefecinin kızıyla. Böyle adamların dikiş tutturup da, konaklar, köşkler, asalet unvanları satın alabilmesi bile yeteri kadar rezalet zaten. Saygıdeğer kızları için, bizlerden birini seçmesi de tam onlara yakışır bir davranış! Aşağılık herif! Sokakta benimle karşılaşınca, neden yolunu değiştirdiğini çok iyi bilir o!”

Gürültü arttıkça Ferencz’in heyecanı da artıyordu.

“Eczacı dedikleri o sokak köpeği! Gece çingırağını çalıp, onu odasından dışarı çıkarıp, şöyle okkalı iki tokat yaptırmayı pek isterdim. Böyle utanmazlık görülmüş şey değil! Bir iki kez oraya gittin diye, sana çamur atmak ha!”

Soylu bir av köpeğine benzeyen, sıska Baron Schönthaler de söze karıştı:

“Bak, Hofmiller, işine hiç karışmak istemedim, herkes kendi işini kendi bilir! Ama, bana sorarsan, daha başından beri, senin oraya gidip geldiğini duyunca, pek hoşlanmamış-

tım. Bizim gibiler kimin evine girip çıkacağını iyice düşünüp taşınmalıdır. Onun ne iş yaptığını ya da önceleri ne iş yapmış olduğunu bilmem, beni de ilgilendirmez bu: Kimseye hesap da sormam. Ama, bizim gibiler biraz mesafeli olmasını bilmeli. Sen de görüyorsun, bir merhaba yüzünden ne budalaca söylentiler çıkıyor! Bizler adımızı kirletmemeye dikkat etmeliyiz; şöyle bir sürtünmekle bile adımızı kirletiriz de. Neyse, bu işte çok ileri gitmediğine sevindim.”

Hep bir ağızdan heyecanla konuşuyorlar, ihtiyara atıp tutuyorlar, berbat hikâyelerini bulup çıkarıyorlar, kızıyla, “o sakat, çarpık çurpuk” kızıyla alay ediyorlar, arada bir de benden yana dönüp, “o aşağılık”lara kendimi kaptırmadım diye, beni övüyorlardı.

Bense, yerimde taş kesilmiş, dilsizleşmiş, oturuyordum. Çirkin sözleri, alaylı övgüleri benim için dayanılmaz bir işkenceydi. İçimden suratlarına haykırmak geliyor. “O aşağılık ağzınızı açmayın!” diye ya da: “Aşağılık olan benim! Ben değil, eczacı doğruyu söyledi! O yalan söylemedi, ben söyledim. Ödleğ olan benim; zavallı bir yalancıyım ben!” diye avaz avaz bağırarak istiyorum. Ama, biliyorum artık iş isten geçti. Hiçbir şeyi değiştiremem artık, inkâr edemem. Bu yüzden de, öylece, oturup sessizce önüme bakıyorum. Dişlerimin arasında sigaram sönmüş duruyor. Bu suskunluğumla da zavallı, masum insanlara nasıl korkunç ihanet ettiğimin farkındayım. Ah, yer yarılacak da içine girsem! Kendimi yok edebilsem! Bakışlarımı ne yöne çevireceğimi bilemiyorum. Boyuna titreyerek, her an beni ele verecek olan ellerimi nereye saklayacağımı bilemiyorum, ihtiyatla ellerimi çekiyorum kendime doğru, parmaklarımı canımı yakarcasına geçiriyorum birbirine. Parmaklarımın bu acı veren hareketiyle, içimdeki gerginliği birkaç dakika olsun dindirmek istiyorum.

Parmaklarımı birbirine geçirdiğimde, sert, yabancı bir şey duyuyorum aralarında. Şöyle yokluyorum. Edith'in, bir saat önce, yüzü kızararak parmağıma geçirdiği yüzük! İsteğimle kabul ettiğim nişan yüzüğü! Yalanımın bu parıltılı belgesini parmağımdan çekip çıkaracak gücü bulamıyorum artık kendimde. Korkak bir hırsız gibi, yüzüğün taşını gizlice alta çeviriyorum, arkadaşlarımla el sıkışırken görmesinler diye.

• • •

Donuk ay ışığı altında, belediye meydanı insanın içini ürpertiyor. Kaldırım taşlarının her çıkıntısı yontulmuşçasına keskin göze çarpıyor. Evler damlarına, çatılarına kadar seçiliyor. Düşündüklerimin o dakikadaki kadar berrak olduğunu hatırlamıyorum. Ne yaptığımı da biliyordum, ne yapmam gerektiğini de.

Gecenin saat onunda nişanlanmıştım, üç saat sonra da bu nişanı ödleğe yalanlamıştım. Nişan yüzüğü parmağımdayken, yedi tanığın önünde –bir süvari yüzbaşısının, iki üsteğmenin, bir alay doktorunun, iki teğmenin, subay adayının önünde– aşağılık yalanım için beni övmelerine ses çıkarmamıştım. Beni çılgınca seven bir genç kıza, acı çeken, aciz, dünyadan habersiz bir yaratığa karşı kalleşçe davranmış, babasına küfretmelerine, doğruyu söyleyen bir adama yalancı demelerine ses çıkarmamıştım. Yarın bütün alay yalanımı öğrenince her şey bitecekti! Bugün kardeşçe, dostça omzuma vuranlar yarın bana ellerini uzatmaktan, selam vermekten kaçınacaklardı. Yalanı ortaya çıkmış biri olarak, bundan böyle kılıç da taşıyamazdım, ötekilere de, ihanet, iftira ettiklerime de geri dönemezdim artık. Balinkay için de işim bitmişti artık. Bu üç dakikalık ödleklik bütün hayatımı mahvetmişti. Tabancadan başka çıkar yol kalmamıştı benim için.

Az önce masa başında otururken de, şerefimi ancak böyle kurtarabileceğimi biliyordum. Şimdi sokak sokak dolaşırken, bu işi nasıl yapacağımı ve şeklini düşünüyordum sadece. Ay ışığı kasketimden kafamın içine kadar işlemiş gibi, düşünceler bütün berraklığıyla bir bir sıralanıyordu. Sanki bir tüfeğin parçalarını ayıran bir umursamazlıkla, ömrümün son birkaç saatinde neler yapacağımı tasarlıyordum. Her şeyi düzenli yapmalı, hiçbir şeyi unutmamalı, en ufak bir şeyi gözden kaçırmamalıydım, önce anneme, babama mektup yazıp, kendilerine bu acıyı verdiğim için beni bağışlamalarını istemeliyim. Sonra Ferencz'e rica ederim, eczacıyı haşlamasın diye; ölümümle bu mesele kapandı, derim, üçüncü mektubu da Albay'a yazarım, bu işin mümkün olduğu kadar gürültüsüzce örtbas edilmesini, Viyana'da gömülmek istediğimi, cenazeme kimsenin gelmemesini, çelenk de gönderilmemesini rica ederim. Kekesfalva'ya da kısa, öz yazmalıyım; Edith'e içten duygularımı iletmesini, benim için kötü düşünmemesini rica ederim. Sonra kışladaki odamı bir düzene sokarım, küçük borçlarımı bir kâğıda geçirir, açık hesaplarımın kapatılması için de atımın satılmasını isterim. Bırakacak mirasım yoktu. Saati, birkaç parça iç çamaşırımı emir erime verirler. A, evet, yüzükle altın sigara tabakasını da Bay Kekesfalva'ya geri göndersinler.

Başka ne kalmıştı? Sahi, Edith'in iki mektubunu yakmalı; daha doğrusu bütün mektupları, fotoğrafları! Arkamda kendimden hiçbir şey bırakmamalı; ne bir anı, ne bir iz! Nasıl göze batmadan, kendi halimde yaşadıysam, öyle sessizce de kaybolmalıydım.

Yine de şu iki üç saat için yapılacak epey iş var. Bütün mektuplar düzgün, okunaklı yazılmalı; kimse, arkamdan, korku içinde, perişan, şaşkın bir durumda olduğumu sanmasın. Sonra son olarak, en kolayı kalıyor geriye: Yatağa uzanmak, iki üç yorganı başıma kadar çekmek, yan odadan

ya da sokaktan geçenler tabanca sesini duymasınlar diye, en üste ağır şilteyi koymak. Bir tarihte süvari yüzbaşı Felber de böyle yapmıştı: Gece yarısı kurşunu sıkıyordu kafasına, kimse de en ufak bir ses bile duymamıştı; ancak ertesi sabah kafatası parçalanmış ölüsünü bulmuşlardı. Sonra da yorganların altında namluyu iyice şakağıma yapıştırırım. Tabanca- ma güvenirim, iki gün önce, şarjörünü yağlamıştım. Hem bilirim de, elim titremez, sağlamdır. Ömrümde hiçbir şeyi, o gün ölümümü hazırladığım kadar, böylesine açık, kesin, en küçük ayrıntısına kadar düşünerek tasarlamamıştım.

Sokaklarda aylak aylak dolaşıp en sonunda kışlaya vardığımda, kafamdaki her şey, bir sicil defterindeki kayıtlar kadar düzenlenmiş, dakikası dakikasına hesaplanmıştı. Subayların gece yarısından sonra kullandıkları yan kapıya anahtarımı sokarken, büyük bir gururla, az önce dolaşırken adımlarımın ne kadar sakın, rahat olduğunu, nabzımın da ne kadar düzenli çarptığını düşündüm. Karanlıkta ufacık anahtar deliğini kolayca bulmuştum. Şimdi avluyu geçip, üç merdiveni çıkmaktan başka yapacak işim kalmamıştı! Sonra tek başıma kalacaktım, tasarladığıma başlayabilir, bitirebilirdim.

Ay ışığıyla aydınlanan avluyu geçip de, karanlık merdiven ağzına yaklaşıncı, bir gölge kıımıldadı. “Hay aksi şeytan!” diye düşünüyorum. Benden önce gelen bir arkadaş, merhaba deyip, uzun boylu çene çalmaya niyetliydi besbelli! Az sonra, beni birkaç gün önce haşlamış olan Albay’ı geniş sırtından tanıdım. İyice canım sıkılmıştı buna. Kapı ağzında beni beklediği belliydi. Biliyorum, düzen delisiydi Albay. Kışlaya böyle geç gelinmesinden hoşlanmazdı. Canı cehennem! Bana ne bundan! Yarın çok daha başka birinin önünde hesap verecektim. Bu düşünceyle, kesin bir kararla, onu fark etmemiş gibi yoluma devam etmek istiyorum. O, gölgeden sıyrılıyor, kuru sesiyle sesleniyor:

“Teğmen Hofmiller!”

Yaklaşıyorum, selam duruyorum. Keskin bakışlarla süzüyor beni.

“Gençlerde yeni moda mı, pelerinin düğmeleri yarı çözükle dolaşmak? Memeleri dışarı sarkmış bir sokak kadını gibi, gece yarısından sonra sokak sokak dolaşabileceğinizi mi sanıyorsunuz? Yakında pantolonunuzun düğmeleri de açık gezeceksiniz. Size yasaklıyorum bunu! Subaylarım, gece yarısından sonra bile, kurala uygun dolaşmalı! Anlaşıldı mı?”

Uysallıkla topuklarımı vuruyorum.

“Başüstüne, Albayım!”

Küçümseyen bakışla dönüyor, selam vermeden, ayaklarını yere sert sert vurarak merdivene yöneliyor; ay ışığı vuran sırtı geniş, hantal görünüyor. Birden öfke sarıyor her yanımlı. Sağken işiteceğim en son söz bir hakaret mi olmalıydı? Olan şeye kendim bile şaşıyorum; farkına varmadan, acele adımlarla peşinden gidiyorum. Yaptığımın pek aptalca bir şey olduğunu biliyordum. Canına kıyacağın andan bir saat önce, dikkafalı birine bir şeyler anlatmaya ne gerek vardı? Yalnız, bu budalaca çelişki, kendini öldürenleri karşı koyamadıkları bir tutku gibi kısıkvrak yakalar nedense. Bir ölü olmalarına on dakika kala, birtakım dünyevi isteklere karşı koyamazlar, şu yeryüzünden tertemiz ayrılmak isterler... (artık yaşamak istemedikleri şu yeryüzünden.) Tıraş olurlar... Kim için? Temiz iç çamaşırları giyerler... Kim için? Sonra da sıkırlar kurşunu. Evet, hatırlıyorum, bir kadının, kendini dördüncü kattan aşağıya atmadan önce, süslenip saçlarını berberde kıvırttığını, sonra da en pahalı kokuları süründüğünü duymuştum. İşte, mantıkla açıklanamayacak olan bu duyguydu sadece kaslarımı birden gerginleştiren. Albay'ın peşinden koştuysa, bunu hiçbir şekilde -özellikle belirtmeliyim bu noktayı- ölüm korkusuyla ya

da birden kapıldığım bir korkuyla yapmış değilim; sırf sonsuzluğa göçerken, düzensiz, pis olmamak gibi budalaca bir temizlik içgüdüleriyle koşmuştum.

Albay adımlarımı duymuş olmalıydı ki birden haşın bir şekilde döndü, çalı gibi kaşlarının altındaki içeri gömük, küçücük gözlerini şaşkın şaşkın dikti üzerime. Küçük rütbeli bir subayın, ondan izinsiz, peşinden gelmek cesaretini göstermesine akıl erdiremediği belliydi. İki adım kala önünde durdum, elimi kasketime götürüp, tehlikeli bakışlarına sakın sakın karşı koyarak, ay ışığı kadar titrek bir sesle konuştum:

“Sayın Albayım bir dakika kendileriyle görüşmeme izin verirler mi?”

Çalışa benzeyen kaşlarını kaldırarak: “Ne! Şimdi mi? Gecenin bir buçuğunda?”

Ters ters süzüyor beni. Az sonra ya kabaca tersleyecek ya da rapor edecek. Öyle olmuyor, yüzümde onu tedirginleştiren bir şeyler görmüş olmalı. Sert, delici gözleri bir iki dakika süzüyor beni. Sonra homurdanıyor:

“Kim bilir neler yumurtlayacaksın! Nasıl istersen. Hadi gel odama. Kısa kes!”

Gaz lambalarının solgun ışığıyla aydınlanmış, bunca insanın kokusu sinmiş bu bomboş koridorlarda, merdivenlerde bir gölge gibi peşinden gittiğim bu Albay, Svetozar Bubencic, mükemmel bir askerd; üstlerimiz arasında en çok ondan korkardık. Kısa bacaklı, kısa boyunlu, dar alınlıydı; çalı gibi kaşlarının altındaki içeriye gömük ısıltılı gözlerini neşeli gören pek az kişi vardı. İri kıyım vücudu, ağır, hantal yürüyüşü köylü bir aileden geldiğini açıkça belli ederdi; Banat’lıydı. Boğaya benzer daracık alnı, taş gibi sert kafatasıyla, yine de inatla, yavaş yavaş albaylığa kadar yükselmeyi başarmıştı. Az buçuk kültürü, kaba, küfürlü konuşması, pek de gösterişli olmayan görünümü yüzünden bakanlık

onu, yıllar yılı, bir taşra garnizonundan ötekine gönderip dururdu. Yalnız, ne kadar basit, kaba da olsa, kışlada, talim alanında onun üstüne kimse yoktu. İç yönetmeliğin bütün kurallarını, sofu bir İskoçyalının İncil'i ezbere bilmesi gibi, bütün ayrıntılarına kadar bilirdi. Bu kurallar onun gözünde nazik bir elin ahenkli emirler haline getirdiği birtakım esnek kanunlar değildi; tersine, bir askerin, anlamını ya da anlamsızlığını açıklamaktan aciz kaldığı dini buyruklardı.

Albay, dindarların Tanrı'ya bağlılıkları gibi, sonsuz bir görev duygusuyla yaşardı. Kadınlarla ilgilenmezdi; sigara içmez, kumar oynamazdı; ömrü boyunca ne bir tiyatroya, ne bir konsere gitmişti. Tıpkı savaşçıların en büyüğü İmparator Franz Joseph gibi, o da ordu hizmet yönetmeliğinden, Danzer'in ordu gazetesinden başka bir şey okumamıştı. Yeryüzünde ordudan başka hiçbir şey yoktu gözünde; orduda sadece süvari birliği, süvariler arasında sadece mızraklı süvariler, mızraklı süvariler arasında da sadece kendi alayı. Bu alayda her şeyin öbür alaydakilerden daha kusursuz, daha başarılı olması varlığının tek anlamıydı.

Kendisine yetki verilen, dar görüşlü bir adam nerede olursa olsun zor çekilir biridir; en korkuncu da böyle birinin asker olmasıdır. Kıtada askerlik görevi, dikkat, özen isteyen binlerce eskimiş kural demektir; bunları da ancak rütbesizler ezbere bilir; ancak bir deli bunların tamamının bilinmesini ister. Bu yüzden de kışlada herkes bu gözü dönmüş kuralcı bağınaz Albay karşısında tedirgin olurdu. At üstündeyken onun baskısı kendini daha da iyi belli ederdi. Masaya kurulduğunda, iğne gibi delici bakışlarını dolaştırırdı çevresinde, bütün kantinlerin, büroların dehşetiydi sanki. Gelişinden önce her yerde soğuk bir rüzgâr eserdi. Alay teftişe hazır beklerken, saldırıya geçen boğa gibi, başı hafif eğik, kızıl atının üzerinde yavaşça önümüzden geçer, sanki karşısındaki düşman topçularıymış gibi tek tek he-

pimizi süzerdi. Neredeyse ilk saldırının geleceğini, bunun kaçınılmaz, önlenemez olduğunu herkes bilir, kimse de bu saldırıda hangimizin ilk hedef olacağını önceden bilemezdi. Atlar bile taşlaşmış gibi durur, kulaklarını oynatmaktan çekinirdi; mahmuzlar şangırdamaz, tek bir soluk bile duyulmazdı.

Saçtıği dehşetin tadını çıkaran diktatör ağır ağır yaklaşır, hiçbir şeyi kaçırmayan bakışlarıyla, her birimizi tek tek gözden geçirirdi. Sıkı bir düzen için yaratılmış bu madeni gözler her şeyi görürdü; sadece bir parmak kadar öne düşmüş asker kasketini, iyi parlatılmamış bir düğmeyi, kılıcın üzerindeki en küçük bir pas lekesini, atlarda en ufak bir çamuru kaçırmazdı. Kurala aykırı en ufak bir kusuru yakaladı mı da, fırtına kopar, daha doğrusu, küfür yağmuru başlardı. Üniformasının dapdaracık yakasından gırtlığı ur gibi dışarı fırlar, kısacık kırpılmış saçlarının altındaki alnı kıpkırmızı olur, şakaklarında kalın kalın mor damarlar fırlardı. Sonra da kılçıklı, boğuk sesiyle saldırıya geçerdi. Suçlu gördüğü zavallı suçsuz kurbanına küfür dağarcığında ne varsa hepsini boşaltırdı; bazen ağzından öyle bayağı, aşağılık sözler çıkardı ki, onun adına, askerlerin önünde utanç duyan subaylar bakışlarını öfkeyle yere dikerler, gözlerini kaldırmaktan çekinirlerdi.

Bir hiç için en ağır hapis cezası veren, bazen daha da ileriye giderek öfkeyle yumruğunu erin suratında patlatan bu Albay'dan bütün alay şeytan görmüş gibi korkardı. Bir gün kendim de tanık olmuştum. Sersem Kurbağa'nın -öfkele-nince boynu bir kurbağa gibi patlayacak kadar şiştiğinden ona bu adı takmıştık- yandaki ahırda bangır bangır bağırıp, tepindiğini duyan Rutenyalı bir er, Rus Ortodoksları gibi, istavroz çıkarmaya, titreyen dudaklarıyla dua mırıldanmaya koyulmuştu.

Albay Bubencic zavallı erleri canları burnundan çıkana kadar koşturur, kolları yorgunluktan çatlayana kadar silah talimi yaptırır, pantolon paçalarından kan akıncaya kadar da at sürdürürdü. Yalnız, tuhaftır ki alayın bu bön köylü kurbanları kendilerine eziyet eden bu adamı mesafeli oldukları, kendilerine iyi, yumuşak davranan subaylardan daha çok severlerdi. Sanki içgüdüleri bu sertliğin Tanrı'nın buyruğuna uygun bir düzeni kurmak isteğinden geldiğini onlara söyler gibiydi. Kaldı ki, zavallıcıklar, biz subayların da onlardan daha iyi durumda olmadığımızı görerek avunurlardı. Çünkü komşusunun sırtına da aynı ağır yükün bindiğini görünce, insan eziyetin en korkuncuna bile daha kolay katlanır. Hak ile zorbalık arasında tuhaf bir benzeşme vardır. Haşmetli İmparatorla akrabalığı olduğu için her türlü zevzekliğe, saçmalığa kendini yetkili gören Prens W.'nin hikâyesini erler, bundan ötürü, sık sık, pek de zevklenerek anlatırlardı. Bubencic, gözünün yaşına bakmadan, Prensi geldiğinin on dördüncü günü rastgele bir köylü çocuğu gibi acımasızca haşlamıştı. Saraydan ekselanslarının Viyana'dan art arda gelen telefonları işe yaramamıştı. Bubencic bu iltimaslı oğlanı bir gün bile hoş görüp cezasız bırakmamıştı, bu dikkafalılığı onun o sıra terfi etmesine engel olduğu halde.

Daha da tuhafı, biz subaylar bile ona belli bir bağlılık duyardık; onun sert görünüşünde gizlenen katı dürüstlüğü, hele arkadaşça dayanışma duygusu, hepimizde saygı uyandırmıştı. Süvarilerin ceketlerinde en küçük bir toz, tek bir askerin bile eyerinde çamur görmeye nasıl dayanamazsa, en küçük bir haksızlığa da gelemezdi. Alayda ortaya çıkan bir rezaleti kendi namusuna, şerefine yapılmış bir saldırı sayardı. Bizleri kendinden ayrı tutmazdı; içimizden biri kötü bir iş yaptı mı, ona başvurmanın en akıllıca davranış olduğunu hepimiz bilirdik. Önce onu iyice bir haşlardı,

sonra da düştüğü çamurdan kurtarmak için hemen çizmelerini geçirirdi ayağına. Bir terfi işini yoluna koymak, para durumu bozulan birine yardım sandığından borç koparmak gerekince, hemen dizginleri ele alır, doğru bakanlığa koşarak, inatçı köylü kafasıyla, ne yapar, eder, istediğini koparırdı.

Bizi ne kadar kızdırsa, tartaklayıp canımıza okusa da, Banat'lı bu köylü çocuğunun, bütün kabalığına, hoyratlığına rağmen, soylu subayların tümünden daha dürüstçe, daha büyük bir sadakatle ordunun varlığını, geleneğini savunduğunu yüreğimizin en gizli köşesinde sezerdik. İşte bizim gibi küçük rütbeli subaylar aldığımız o azıcık aylıkla değil, ordunun bu gözle görülmeyen şerefli parıltısıyla iç dünyamızı doldurur; onunla yaşardı.

Arkasından merdivenleri tırmandığım, Albay Svetozar Bubencic böyle biriydi işte. Bu Albay sonradan kendi canına da, ömrü boyunca bize davrandığı gibi bön, erkekçe, dürüstçe kıymıştı. Sırbistan seferinde geri çekilen alaydan ancak kırk dokuz atlı Sava ırmağının öte yakasına sağ salim dönünce, o en son asker olarak düşman topraklarında kaldı, ordunun şerefi için büyük bir yüzkarası saydığı bozguna kapılmış askerlerin geri çekilişı karşısında, Dünya Savaşı sırasında yenilgiye uğrayan yüksek rütbeli subaylardan, komutanlardan pek azının cesaret edebildiği bir şeyi yaptı: Tabancasını çekerek beynine bir kurşun sıktı. Çünkü birliğin bozgun halindeki bu kaçışında koca bir Avusturya İmparatorluğu'nun batışını görmüş, bu çöküşe tanık olmak istememişti.

Albay kapıyı açtı. Odaya girdik, burası aşırı sadeliğiyle, daha çok, bir öğrenci odasını andırıyordu: Açılır kapanır demir karyola –İmparator Franz Joseph'in yattığından daha iyi bir karyolada yatmak istemezdi hiç– duvarda renkli iki resim; sağda İmparator, solda İmparatoriçe. Ala-

yın eğlence gecelerinde ya da geçit törenlerinde çekilmiş, adi çerçevesi birkaç hatıra fotoğrafı; çapraz asılı kılıçlar; iki de Türk tabancası... Hepsi bu kadardı. Ne rahat bir koltuk, ne kitaplar; sadece tahta, boş bir masanın çevresine sıralanmış dört hasır iskemle.

Bubencic, bir kere, iki kere, üç kere bıyığını çekiştirdi şiddetle. Hepimiz bu hareketin anlamını bilirdik; tehlikeli bir sabırsızlığın belirtisiydi. Sonunda, bana yer falan göstermeden, homurdandı:

“Başla bakalım! Ama, lafı uzatıp gevezelik etme. Söyle bakalım, para yüzünden mi, yoksa karılarla mı başın dertte?”

Ayakta konuşmak sıkıcıydı benim için; ayrıca, keskin ışığın altında Albay'ın sabırsız bakışlarını daha çok hissediyordum üzerimde. Para meselesi olmadığını hemen belirtiverdim.

“Demek, kadın meselesi! Şimdi de bir yenisi! Siz koca herifler rahat durmaz mısınız hiç? Sanki başınızı derde sokmayacak karı yokmuş gibi. Neyse, çabucak anlat, kısa kes!”

O gün Kekesfalva'nın kızıyla nişanlandığımı, üç saat sonra da rahatlıkla nişanı inkâr ettiğimi kısaca anlattım. Dürüst olmayan bu davranışımı hoş göstermek istediğimi sanmamasını da rica ettim; tersine, buraya sırf kendisine özel olarak durumu bildirmek için gelmişim, bir subay olarak dürüst olmayan bir hareketin sonuçlarının ne olacağını çok iyi biliyordum, bu durumda bana düşen görevi de yerine getirecektim.

Bubencic, pek anlamamış gibi, bön bön baktı yüzüme. “Ne saçmalıyorsun sen? Dürüst olmayan bir davranış, doğuracağı sonuçlar! Nereden çıktı bunlar? Ne demek yani? Hiçbir şey yok bunda! ‘Kekesfalva'nın kızıyla nişanlandım.’ diyorsun, değil mi? O kızı bir kere gördümdü. Tuhaf zevkin var doğrusu! Şımarığın biri: Eh, sonra da düşündün, taşındın. Bunda bir şey yok ki! Biri daha yapmıştı bunu; bu yüz-

den de kimse başına kakmamıştı yaptığı işi. Yoksa...” Biraz daha yanaştı, “...yoksa bir işler çevirdin de, başın derde mi girdi? Öyleyse, kötü elbette.”

Öfkelendim; utandım da. Onun umursamaz, her şeyi mahsus yanlış anlayan rahatlığı beni sinirlendirmişti. Topuklarımı birbirine çarpıp: “Albayım izin verirse, bir noktayı belirtmek isterim.” dedim. “Nişanlanmadığım yolundaki o koca yalanı kahvede her zaman oturduğumuz o masada, alaydan yedi subayın önünde söyledim. Ödlekliğimden, utancımından arkadaşlarıma yalan söyledim. Yarın Teğmen Hawzliczk asıl doğru haberi getiren eczacıdan hesap soracak. Subaylar masasında yalan söyleyerek subaylık şerefimi lekelediğimi yarın bütün şehir öğrenecek.”

Albay şimdi şaşkın şaşkın bakıyordu bana. Ağır çalışan beyni en sonunda işlemeye başlamıştı Yüzü yavaş yavaş asıldı.

“Nerede oldu demiştin?”

“Kahvede, her zaman oturduğum masada.”

“Arkadaşların önünde, dedin, değil mi? Hepsi duydu mu?”

“Evet, Sayın Albayım!”

“Eczacı da biliyor mu inkâr ettiğini?”

“Yarın öğrenecek. O da, bütün şehir de öğrenecek.”

Albay gür bıyıklarını koparırcasına çekiyordu. Daracak alnının ardında bir şeyler geçtiği belliydi. Elleri arkasında, öfkeli öfkeli, bir aşağı bir yukarı gidip gelmeye başladı; bir, iki, beş, on, yirmi defa. Sert adımlarıyla döşeme hafiften gıcırıyor, arada bir de mahmuzları şıngırdıyordu. Sonunda, gelip karşımda durdu yine.

“E, ne yapacağım demiştin?”

“Tek çıkar yol var. Buraya, Sayın Albayımla vedalaşmaya, sonradan her şeyin sessizce ört bas edilmesini sağlama-sı için ricaya geldim. Benim yüzümden alayın adı lekelen-sin istemem.”

“Saçma!” diye homurdandı. “Böyle bir şey için mi! Senin gibi sapasağlam, namuslu bir insan sakat bir kız yüzünden... O ihtiyar tilki senin beynini yıkamış sanırım. Sen de, sonradan bu işten yakanı kurtaramadın! Onlar bana vız gelir, bize ne onlardan! Ama, arkadaşların var, sonra o sersem eczacının da bunu bilmesi... İşte asıl kötü olan bu!”

Sonra yine bir aşağı bir yukarı, odayı arşınlamaya koyuldu. Adımları öncekinden de şiddetliydi. Belliydi, düşünmek yoruyordu onu. Her gidiş gelişinde, önümden geçerken yüzü biraz daha kızarmış oluyor, şakaklarındaki kalın damarlar daha da fırlamış görünüyordu. Sonunda, kararlı bir tavırla, önümde durdu:

“Şimdi iyi dinle! Böyle şeyleri hemencik düzeltmek şarttır. Herkesin ağzına düştü mü, yapılacak hiçbir şey kalmaz artık. Önce şunu söyle: “Bizden kimler vardı orada?”

Adlarını söyledim. İç cebinden not defterini çıkardı, alaydan birinin suçunu yakaladığı zaman, silah gibi hemencik cebinden çektiği kırmızı deri kaplı, küçük not defteriydi bu. Adı o deftere geçen, izne çıkmaktan umudunu keserdi artık. Kalem, kalın, geniş tırnaklı parmaklarının arasına almadan önce, şöyle köylü usulü bir güzel ıslattı dudaklarıyla, sonra söylediğim adları sıraladı.

“Hepsi bunlar mı?”

“Evet.”

“Emin misin?”

“Evet, Albayım!”

“Şimdi... Bu iş tamamlandı. Yarın da, talim alanına gitmeden önce, yedisini teker teker çağırıyorum, senin söylediklerini hatırlayanın vay haline! Eczacıyla da ayrı konuşurum. O işi bana bırak sen. Bir şey bulur, uydururum. ‘Nişanı resmileştirmeden önce benden izin almak istiyordu.’ gibilerden; ya da...” Bir dakika, iyice yanıma yaklaştı; soluğunu duyuyordum. Keskin bakışlarını gözlerime dike-

rek: “Doğru söyle,” dedi, “şimdi gerçekten doğruyu söyle! Önceden bir şeyler içmiş miydin? O budalalığı yapmadan önce, demek istiyorum.”

Utanmıştım.

“Evet, Albayım, gitmeden önce birkaç kadeh konyak içmiştim; sonra, onlarla da... yemekte de epeyce kaçırdım...” dedim.

Öfkeli bir ıslık bekliyordum. Tersine, yüzü sevinçle aydınlanıverdi. Ellerini birbirine vurdu; memnun, gümbür-tülü bir sesle güldü.

“Çok güzel! Çok güzel! Şimdi yakaladım! Şimdi arabayı çamurdan kurtaracağız! Her şey gün gibi ortada! Hepsine, senin küp gibi sarhoş olduğunu, neler konuştuğunu bilmediğini söylerim. Kimseye şeref sözü vermedin, değil mi?”

“Hayır, Albayım, vermedim!”

“Öyleyse, her şey yolunda demektir. ‘Sarhoşmuş.’ derim onlara. Bir arşidükün bile başına gelmişti böyle bir iş! Kü-tük gibi sarhoştun, ne konuştuğunu bilmiyordun, hiçbir şeye kulak verip dinlememiş, sana sorulanları hep yanlış anlamıştın! Bu da çok akla yakın! Eczacıya da böyle kör-kütük kahveye gittiğin için, seni iyice bir haşladığımı söylerim. Tamam, birinci mesele de böylece yoluna konmuş olur.”

“Beni yanlış anladı.” diye, öfkem gittikçe artıyordu. Aslında, iyi niyetli olan bu kalın kafanın ille de bana yardım etmesine sinirleniyordum. Beni çıkmazdan kurtarsın diye korkakça koluna sarıldığımı sanmıştı. Hay Allah! Neden asıl üzücü olan şeyi kavrayamıyordu bir türlü! Şöyle bir toparlandım:

“Sayın Albayım, bununla mesele benim için kapanmış olmuyor. Ben yaptığımı, bundan böyle namuslu kişilerin yüzüne bakamayacağımı biliyorum. Böyle sefil, rezil bir insan olarak yaşayamam artık...”

“Çeneni tut!” diye sözümü kesti. “Ah, bağışla! Gevezeliği bırak da sakın kafayla düşüneyim. Ne yapmak gerektiğini bilirim ben; bir acemi çaylağın vereceği akla da ihtiyacım yok. Bunun sadece seni mi ilgilendirdiğini sanıyorsun? Hayır, dostum, bu sadece birinci noktaydı. Şimdi ikinci noktaya gelelim. Bu da, şu demek: Yarın erkenden ortadan kaybol; burada sana ihtiyacım yok. Böyle bir şeyin üzerinden epey bir zaman geçmeli. Bir gün bile kalamazsın burada; yoksa, budalaca sorgular, gevezelikler alır yürür; bu da, benim işime gelmez. Benim alayımdan birine ne kimse bir soru sormalı, ne de şöyle bir yan gözle bakmalı! Buna gelemem! Yarından tezi yok, Czaslau yedek er komuta kadrosuna atandın! Emri kendim yazarım sana, yarbaya götüreceğin mektubu da veririm. Mektupta yazılanlar seni ilgilendirmez. Sen sadece ortadan toz olacaksın, o kadar; ötesi beni ilgilendirir. Bu gece emir erinle hazırlığını tamamla; yarın erkenden de, kimse seni görmeden, sıvış buradan. Yarın öğle raporunda, önemli, acele bir görevle gönderildiğin bildirilir; kimse de bir şey sormaz, merak etmez. Sonradan kızla, babasıyla ne yaparsın, beni ilgilendirmez. Berbat ettiğin işi kendin düzelt. Benim bütün tasam, kışlaya bir zarar gelmemesi. Tamam, anlaştık! Yarın sabah saat beş buçukta burada, yanımda olacaksın, bütün hazırlıkların bitmiş olarak.”

Hâlâ duralıyordum. Ben buraya bunun için gelmemiştim, kaçmak istemiyordum ki. Bubencic direncimi fark etmişti, gürleyerek tekrarladı sözlerini:

“Anlaşıldı mı?”

“Başüstüne, Albayım!” diye askerce, kuru bir karşılık verdim, içimden de: “Bırak ihtiyar deliyi istediğini söyleyin. Ben gerekeni yaparım yine!” diyordum.

“Hadi bakalım, tamam! Yarın saat beş buçukta!” Dimdik duruyordum. Bana doğru geldi.

“Senin gibi biri böyle budalaca işler karıştırırsın ha! Aslında, Czaslau’dakilerin yanına isteyerek göndermiyorum seni. Bütün gençlerin arasında yine de en çok seni severdim.”

Elini bana uzatmakta biraz duraladığını sezdim. Bakışları yumuşamıştı.

“Başka bir şeye ihtiyacın var mı? Sana bir yardımım dokunacaksa, hiç sıkılma, söyle, seve seve yaparım. Adının kötüye çıktığını sansınlar istemem. Hiçbir isteğin yok mu?”

“Hayır, Albayım, sağ olun!”

“Daha iyi. Demek Tanrı böyle istedi. Yarın sabah beş buçukta.”

“Başüstüne, Albayım!”

Bir insanı son görüşüm gibi baktım ona. Biliyordum, yeryüzünde konuştuğum son insan o olacaktı. Yarın sabah işin aslını bilen tek insan da o olacaktı. Dimdik, topuklarımı vurdum birbirine, omuzlarımı kaldırıp döndüm.

Ne var ki, bu ağır zekâlı adam bir şeyler fark etmiş olsa gerekti. Bakışlarımda ya da yürüyüşümde kuşku uyandıran bir şeyler vardı besbelli. Tam dönmüştüm ki, arkamdan, emreden bir sesle bağırdı:

“Hofmiller, gel buraya!”

Hemen toparlanıp döndüm. Kaşlarını kaldırdı, yiyecekmiş gibi süzdü beni. Sonra, kızgın, ama, aynı zamanda yumuşak bir sesle: “Bak delikanlı,” dedi, “halin hiç hoşuma gitmiyor. Sende bir şeyler var. Bana öyle geliyor ki beni aptal yerine koyuyorsun. Kafanda bir şeyler tasarlıyorsun sen. Ama, böyle eften püften bir iş için budalaca davranmana izin vermem. Tabancayla... ya da başka bir şeyle... Bırakmam, anladın mı?”

“Emredersiniz, Sayın Albayım!”

“Ah, bırak şu emredersinizi şimdi! Gözümden bir şey kaçmaz.” Sesi gittikçe yumuşuyordu: “Elini uzat bana!” Uzattım, sıkıca tuttu. Gözlerini gözlerime dikti. “Şimdi...

Hofmiller, bu gece bir sersemlik yapmayacağına şeref sözü ver bana! Yarın sabah saat beş buçukta burada olacağına namus sözü ver bana. Sonra, Czaslau'ya gideceğine.”

Bakışlarına karşı koyamadım.

“Namusum üzerine söz veriyorum, Albayım!” dedim.

“İyi, öyleyse. Biliyor musun, bu kafayla bir çılgınlık yaparsın sanmıştım. Sizin gibi ateşli delikanlılara hiç güven olmaz çünkü. Her şeyi hemencik bitirivermek istersiniz, hem de tabancayla. İleride senin de aklın başına gelecektir. Böyle şeyler çabuk örtbas edilir. Göreceksin, Hofmiller, olup bitenlerin hepsi unutulacak, hiçbir şey kalmayacak! Bütün pürüzleri düzeltirim ben, en ufak noktasına kadar. Bir daha da böyle bir aptallık yapmazsın. Hadi, git şimdi. Senin gibi bir gence yazık olurdu, doğrusu.”

Ne kadar kendi kendimize açıkça söylemekten çekinsek de, verdiğimiz kararlar büyük ölçüde içinde bulunduğumuz duruma, çevreye bağlıdır. Düşüncemiz de, aynı şekilde, çok önceden edinilen izlenimlerin, etkilerin çoğunu kendiliğinden iletiverir. Hele, çocukluğundan beri askerî çekidüzen altında yetişmiş olanlar, her buyruğa karşı durulamaz bir zorunlulukmuş gibi, boyun eğmek güdüsünden kurtulamazlar. Böyle bir kimse üzerinde her askerî emrin akıl ermez ama isteklere gem vuran bir etkisi vardır. Görevin anlamsızlığını çok iyi bilse bile, sırtındaki üniformasının cenderesi içinde, verilen emri hiç dirençsiz, bilinçsiz yerine getirir, tıpkı bir uyurgezer gibi.

Yirmi beş yılın kişiliğimi belirleyen on beşini askerî okulda, kışlalarda geçirmiş olduğum için ben de, Albay'dan emir aldığımdan beri başıma buyruk düşünüp davranmaktan hemen vazgeçmiştim. Artık düşünmüyordum; ancak emirlere uyuyordum. Beynim tek bir şeye işliyordu şimdi: Saat beş buçukta yola çıkmaya hazır olacaktım; o zamana kadar da bütün hazırlıklarımı tamamlayacaktım.

Hemen emir erimi uyandırdım, acele bir emirle yarın sabah Czaslau'ya gitmek zorunda olduğumuzu söyledim kısaca. Yanıma alacaklarımı da onunla birlikte tek tek sarıp sarmalamaya koyuldum. Güç bela, hazırlığımızı bitirdik. Emre uygun olarak saat tam beş buçukta, resmî yazışmaları almak üzere, Albay'ın odasında idim. Albay'ın emrettiği gibi de, kimse fark etmeden, sessizce kışladan ayrıldım.

İsteklerimin bu büyülenmişçesine uyuşukluğu kışla çevresinde bulunduğum, görevimi daha tamamlamamış olduğum sürece devam etti elbette. Trenin ilk sarsıntısıyla uyuşukluğum da yok oluverdi. Atılan bir merminin hava basıncıyla savrulan biri, sendeleyerek yerinden doğrulup, yaralanmadığını fark edince nasıl şaşarsa, ben de şiddetle irkildim. İlk şaşkınlığım şu oldu: Hâlâ yaşıyordum. İkinci şaşkınlığım: Yol almakta olan bir trendeydim; alışageldiğim günlük yaşantımdan koparılmıştım. Hatırlamaya başlayınca da, düşünceler korkunç bir hızla birbirini kovaladı. Canıma kıymak istemiştin, biri elimden tabancayı çekip almıştı. Albay her şeyi yoluna koyacağını söylemişti. Evet, ama, bunlar sadece -şaşkınlıkla kafamı toparlamıştım birden- alayın şerefine, subay olarak da benim adıma leke sürülmemesiyle ilgili şeylerdi. Arkadaşlar belki de şu sırada Albay'ın karşısında duruyor, olay üzerine tek bir laf etmeyeceklerine namusları, şerefleri üzerine yemin ediyorlardı. Gelgelelim, hiçbir buyruk kafalarındaki düşünceye söz geçiremezdi elbette; korkakça buradan sıvıştığımı hepsi de anlamıştı, kuşkusuz. Eczacı da, kendisine yutturulanlara önce inanmış görünecekti ama, ya Edith, babası, ötekiler? Onlara kim haber verecek, olup bitenleri kim anlatacak?

Sabahın yedisi. Şimdi Edith uyanmıştır. İlk düşüncesi ben olurum. Belki de şimdi terastan -ah, şu teras... parmaklıkları hatırlayınca neden ürperiyorum hep- dürbünüyle talim yerini gözlüyordur. Bizim birliğin at sürdüğünü

görüyor ama, içlerinde birinin eksikliğini fark etmiyordur, bilmiyordur. Öğleden sonra beklemeye başlar, ben gelmem, kimse de ona bir şey söylememiştir. Ona tek bir satır bile yazmadım. Bunun üzerine, ona telefon edecekler, görevle başka yere gönderildiğimi bildirecekler. Edith de, bundan bir şey anlamayacak, kavrayamayacak bir türlü; ya da daha korkuncu, ne olduğunu anlayacak, hemen anlayacak. Sonra da... Dr. Condor'un parlayan gözlük camlarının arkasından kötü kötü bakan gözlerini görüyorum, "Bu korkunç bir suç, büyük bir cinayet olur!" diye haykırışını duyuyorum. Başka bir görüntü karışıyor birden: Edith'in, bir tarihte yaptığı gibi, koltuğundan güçlkle doğrulduğunu, taraçanın parmaklığına atıldığını, bakışlarında da o korkunç uçurumu, kendini öldürme düşüncesini görüyorum.

Bir şeyler yapmalıyım, hemen! İstasyona iner inmez ona telgraf çekmeliyim, bir şeyler söylemeliyim. Umutsuzluğa kapılıp bir daha onarılamaz bir şeyi yapmasını önlemeliyim! Dr. Condor düzeltilmeyecek bir davranışta bulunmamı söylemişti; kötü bir şey olursa da hemen ona haber vermeliydim. Elimi vicdanıma koyup söz vermiştim, şeref sözü vermiştim ona. Bereket, Viyana'da iki saat boş vaktim olacak. Tren öğle üzeri yeniden yola koyulacak. Belki Condor'u bulabilirim. Onu bulmalıyım muhakkak.

Viyana'ya varır varmaz, eşyayı emir erime veriyorum, bunlarla hemen Kuzeybatı istasyonuna gitsin, beni orada beklesin diye. Sonra bir arabaya atlayıp, çılgın gibi, Dr. Condor'a giderken, yolda da dua ediyorum bir yandan; oysa, pek dindar değilimdir:

"Tanrım, onu evinde bulayım, evinde bulayım! Bir tek ona anlatabilirim ancak; bir tek o anlayabilir, o yardım edebilir bana!"

Başında alacalı tülbentiyle, ayaklarını sürüyerekten hizmetçi kadın çıktı yine karşıma. Doktor Bey evde yokmuş.

“Bekleyebilir miyim?”

“Öğleye kadar gelmez ki.”

“Nerede olduğunu biliyor musunuz acaba?”

“Nereden bileyim! O hasta senin, bu hasta benim dolaşır durur.”

“Hiç değilse doktorun sayın eşiyle görüşebilir miyim?” Hizmetçi, omuzlarını silkerek: “Bir sorayım.” diyerek içeri giriyor.

Bekliyorum. Yine o oda; o günkü gibi bekleyiş; çok şükür, yan odadan yine sürüklenen adımlar. Kapı ürkekçe açılıyor. Tıpkı o günkü gibi sanki hafif bir hava akımı itiyor kapıyı. Ne var ki, bu defa sesi içten, yumuşak:

“Sizsiniz değil mi, Teğmen?”

Yine önceki gibi kör kadının önünde sersemce eğilerek: “Evet benim.” diyorum,

“Ah, kocam pek üzülecek! Biliyorum, çok canı sıkılacak. Umarım beklersiniz. En geç saat birde burada olur.”

“Hayır, ne yazık ki bekleyemem. Yalnız... Çok da önemliydi... Acaba hastalardan birinde telefonla bulamaz mıydık?”

Kadıncağzı içini çekiyor:

“Hayır, korkarım bu imkânsız. Nerede olduğunu bilmiyorum... Sonra... Biliyor musunuz, hastalarının hiçbirinde telefon yok. Ama, belki ben...”

Yaklaşıyor. Birden bir ürkeklik geçiveriyor yüzünden, soluk gibi. Bir şey söylemek istiyor ama, görüyorum, utanıyor. Sonunda konuşabiliyor:

“Ben... ben... Çok acele, önemli olduğunu sezmiştim... mümkün olsaydı, nerede bulabileceğinizi söyledim size. Yalnız, döner dönmez ben de söyleyebilirim kendisine.

“Yine Kekesfalva’ların kızıyla ilgili bir şey sanırım. Her zaman çok iyi davranıyorsunuz o kıza karşı. İsterseniz söyleyeceklerinizi kocama iletebilirim.”

Belki saçma ama, kadının kör gözlerine bakmaya korktum. Neden bilmem ama, sanki kadın her şeyi biliyormuş, her şeyi sezmiş gibi geldi bana. Bu yüzden utanıyorum, kırık dökük sözler dökülüyor ağızımdan sadece; kekeliyorum:

“Çok iyisiniz, Bayan Condor. Sizi zahmete sokmak istemem. İzin verirsiniz, önemli olan birkaç noktayı bir iki satırla yazarım. Doktor saat ikiden önce muhakkak gelir, değil mi? Çünkü tren ikiye biraz geçe kalkıyor. Doktor oraya hemen gitmeli. Gitmesi şart. İnanın bana, işi büyüttüğümü sanmayın!”

Kuşkulanmadığını seziyorum. Yine yaklaşıyor, beni yaştırtmak isteyen elinin hareketini görüyorum.

“Siz söylerseniz elbette inanırım. Merak etmeyin, elinden geleni yapar.”

“Ona birkaç satır yazabilir miyim?”

Odada her şeyin yerini bilen birinin güveniyle önümden yürüyor. Duygulu parmaklarıyla yazı masasını günde belki yirmi kez düzeltmiş olmalı; çünkü gözleri gören biri gibi, sol çekmeden çekip çıkardığı üç, dört yaprak kâğıdı tam önümdeki altlığın üzerine koyuyor. Yine yerini göstererek: “Kalemle mürekkep de şurada.” diyor.

Bir çırpıda beş sayfa yazıyorum. Dr. Condor’a yalvarıyorum, hemen oraya gitmesini, hemen! Bu kelimenin altını üç kere çiziyorum. Her şeyi en açık biçimiyle anlatıyorum ona: Artık dayanamamıştım; nişanlandığımızı arkadaşlarımdan önünde yalanlamıştım; bütün suçumun başkalarından çekinmek, arkadaşlarımdan gevezeliklerinden, dedikodularından zavalıca bir korku duymak olduğunu, bütün zayıflığımın bu olduğunu bir tek kendisi fark etmişti, ta başından beri. Kendimi cezalandırıp canıma kıymak istediğimi, Albay’ın bundan zorla kurtardığını da saklamıyorum. Yalnız bugüne kadar hep kendimi düşünmüştüm, kendimle birlikte bir suçsuzu da sürüklediğimi ancak

şimdi fark ediyordum. Bu yüzden, Dr. Condor hemen oraya gitmeliydi, bunun ne kadar önemli olduğunu o anlardı muhakkak. Hemen, kelimesinin altını yine çiziyorum. Ona bütün gerçeği söylemeliydi, olduğu gibi bütün gerçeği. Allayıp pullamamalıydı hiçbir şeyi. Beni olduğumdan iyi, suçsuz biri gibi göstermemeliydi. Edith, buna rağmen, benim güçsüzlüğümü bağışlarsa, nişanı artık daha da kutsal sayacaktım. Gerçekten, ancak şimdi nişan benim için kutsal olurdu. Edith izin verirse, birlikte İsviçre'ye giderdik; ordudan ayrılırdım; ister iyileşsin, ister iyileşmesin, onun yanında kalırdım. Yalanımı, ödleğliğimi onarmak için her şeyi yapmaya hazırdım. Benim için tek bir şeyin değeri vardı bundan böyle: Kendisini değil, sadece ötekileri aldatmış olduğumu ispatlamak. Doktor ona her şeyi olduğu gibi, apaçık söylemeliydi; çünkü ona nasıl bağlı olduğumu, bütün insanlardan, arkadaşlarımdan, ordudan daha çok ona bağlı olduğumu ancak şimdi anlamıştım. Ancak o cezalandırabilirdi beni, ancak o bağışlayabilirdi. Beni bağışlaması ancak onun elindeydi. Dr. Condor, lütfen –ölüm kalım meselesiydi bu– her şeyi olduğu gibi bırakıp, hemen öğle treniyle oraya gitmeliydi; saat tam dört buçukta, her zaman beni beklediği saate orada olmalıydı. Dr. Condor'dan en son ricamdı bu. Bir kerecik daha bana yardım etmeli, hemen –sık sık tekrarladığım bu sözün altını dört kere çiziyorum– gitmeliydi; yoksa, iş işten geçerdi.

Kalemi masaya bıraktığımda, ömrümde ilk kez kesin bir karar vermiş olduğumu açıkça görüyordum. Ancak yazarken doğrunun ne olduğunu anlamıştım. Beni kurtaran Albay'a ilk kez şükran duyuyordum. Bundan sonra, tek bir insana, beni seven insana bağlı kalacağımı biliyordum, bütün varlığımın ona bağlı kalacaktım.

Kör kadının, yanı başımda, kaskatı kesilmiş durduğunu o zaman fark ettim. Yine o saçma duyguya kapılıp, kadının

mektuptaki her satırı okuduğunu, bana ait her şeyi öğrenmiş olduğunu sandım. Hemen ayağa fırladım.

“Kabalığımı bağışlayın, sizi unutmuştum... Kocanıza her şeyi anlatmam gerekiyordu, çok önemliydi.”

Kadın gülümsedi.

“Biraz ayakta durmaktan ne çıkar! Asıl önemli olan öbürü. Kocam istediğiniz her şeyi yapacaktır, hiç kuşkunuz olmasın... Hemen sezmiştim zaten. Sesinin her titreyişini tanırım. Sizi herkesten çok sevdiğini anlamıştım... Üzmeyin kendinizi. Emin olun her şey düzelecek.”

İçimden gelen bir umutla: “İnşallah!” dedim. Körlerde geleceği görme yeteneği olduğunu söylemezler miydi? Başımı kaldırıp baktığımda, saçları kırışmış, ağzı yamulmuş, kör gözleri acıdan parlamış bu kadını ilk gördüğümde neden çirkin bulduğumu anlayamadım. Çünkü yüzü sevgiyle, insanlara karşı sıcacık duygularla pırıl pırıldı. Bana öyle geliyordu ki ömür boyu sadece karanlığı yansıtacak bu gözler gerçekleri dünyayı aydınlık, pırıl pırıl gören gözlerden daha iyi biliyordu.

Hastalıktan yeni kurtulmuş bir insanın rahatlığıyla ayrıldım. Feleğin sillesini yemiş, toplum dışı bırakılmış bir başka birine yeniden, bütün ömrüm boyunca bağlanmış olmam bana büyük bir fedakârlık gibi görünmüyordu. Hayır, sağlamları, kendine güvenenleri, gururluları, neşelileri, sevinçli olanları sevmenin anlamı yoktu; onların ihtiyacı yoktu buna. Bu gibiler sevgiyi, sanki kendilerine ödenmesi gereken bir borçmuş gibi, yukarıdan bakarak, umursamaz bir halle kabul ederler. Bir insanın kendisini vermesi onlar için gelişigüzel bir olay, saçlarına taktıkları bir süs, kollarına geçirdikleri bir bileziktir sanki; varoluşlarının tek anlamı, mutluluğu değildir. Ancak kaderin tokadını yemiş, kendine güvenlerini yitirmiş, hor görülmüş, çirkin yaratılmış olanlara sevgi gerçek bir destek olur. Böylelerine

kendini adayan kimse kaderin onlardan almış olduğu şeyi de onlara bağışlamış olur. Yalnız böyleleri bilir sevmeyi, sevmeyi; şükran duygularıyla, alçak gönüllülükle sevmek gerektiğini ancak onlar bilir.

Emir erim istasyonda sabırla bekliyordu beni. “Gel” diyorum, gülümseyerek. Birden, garip bir rahatlama duyuyorum içimde. O güne kadar tanımadığım bir rahatlama bu: Sonunda en doğru olanı yapmıştım; kendimi kurtarmıştım, bir başka insanı da kurtarmıştım. Son geceki budalaca ödleklğimden de pişmanlık duymuyorum artık. “Böyle olduğu daha iyi.” diyorum kendi kendime. “Böyle olduğu daha iyi. Bana güvenenler benim ne bir kahraman, ne bir aziz, ne de zavallı hasta bir yavruyu yüceltecek gökten inmiş bir tanrı olmadığımı biliyorlar artık. Şimdi onun sevgisini kabul etmem bir fedakârlık değil artık. Hayır, şimdi ondan özür dileme sırası bende. Böylesi daha iyi.”

İçimde hiç böylesine bir güven duymamıştım. Yalnız, bir ara, korkunun gizli soluğu eser gibi oluverdi. Lundenburg istasyonunda şişmanca bir adam kompartımana dalıp da soluk soluğa kendini koltuğa bırakarak: “Çok şükür yetişebildim. Altı dakika gecikmesi olmasaydı treni kaçırıacaktım!” deyince ürperiverdim.

Ya Dr. Condor öğle üzeri eve gelmemişse ya da geç gelip, öğleden sonraki trene yetişememişse? O zaman her şey boşunaydı! Edith boşuna bekleyecek, bekleyecekti! Terasın o korkunç görüntüsü şimşek gibi geldi gözümün önüne: Edith’in elleriyle parmaklığa sarılıp aşağıya bakışı! İyice aşağıya eğilmişti bile! Hayır, hayır! Edith ne kadar pişmanlık duyduğumu öğrenmeliydi! Zamanında öğrenmeliydi; umutsuzluğa kapılıp da o korkunç şey olmadan öğrenmeliydi! En iyisi, ilk istasyondan onu rahatlatacak birkaç kelimelik bir telgraf çekerim. Dr. Condor zamanında onu haberdar edememişse telgraf çekmem iyi olur.

Trenin ilk durağı Br nn'de, hemen atlayıp istasyondaki postaneye koşuyorum. Peki ama, ne oluyor orada? Kapının  n n  saran bir yığın insan duvara yapıştırmış bir kâğıdı heyecanla okuyor. Dirseklerimle kabaca onu bunu iterek, k     camlı kapıdan postaneye girebildim.  abuk, hemen bir telgraf kâğıdı! Ne yazmalı! Uzun olmamalı!

Edith von Kekesfalva Kekesfalva K    

Yoldan binlerce selamlar, en derin duygular. Göre ve gidiyorum. Yakında döneceğim. Condor daha çok bilgi verir. Oraya vardığımda hemen yazarım, içten sevgiler.

Anton.

Telgrafı veriyorum. Memur kadın ne ağır iş görüyor! Ne de çok şey soruyor! Gönderen, adres, art arda bir sürü işlem. Tren iki dakika sonra kalkacak! Ben içerideyken daha da çoğalan meraklı kalabalığının arasından geçmek için yine itip kakmak zorunda kalıyorum. "Ne olmuş?" diye sormak isterken,  an çalıyor. Kompartımana ancak atlayabiliyorum.

Çok ş   r! Her şey yoluna kondu. Edith artık kuşkulanmaz, tedirginleşmez. Gergin geçen o günden, uykusuz iki geceden sonra ne denli yorgun, bitkin düştüğümü ancak şimdi fark ediyorum. Akşam Czaslau'ya vardığımızda, birinci kattaki otel odama çıkan merdiveni güçlükle tırmanabiliyorum. Sonra, uçuruma düşer gibi, uykuya bırakıyorum kendimi.

Sanırım, yatar yatmaz uyumuşum. Uyuşan duyularım-la, karanlık, derin, aslında ulaşılamayacak kadar derin bir akıntıya batmıştım sanki. Epey sonra, başını hatırlayamadığım bir rüya başladı. Sadece, bir odada durduğumu hatırlıyorum. Dr. Condor'un bekleme odası. Günlerdir şakaklarımda zonklayan o korkunç ses başlıyor yeniden: Koltuk değneklerinin biteviye sesi; o korkunç tak-tak-taklar.

önceleri çok uzaktan, sokaktan geliyormuş gibi duyuluyor, sonra yaklaşıyor: Tak-tak-tak. Şimdi iyice yaklaştı, hızlandı: Tok-tak-tuk. Sonunda oda kapısına öyle yaklaşıyor ki, dehşetle uyanıyorum.

Yabancı odanın karanlıklarına dikiyorum gözlerimi. Yine o tak-tak-taklar. Kemikli bir elin sert vuruşları gibi. Hayır, rüya görmüyorum. Biri kapıyı vurdu. Dışarıdan biri kapıyı vuruyor. Yataktan fırlayıp hızla açıyorum kapıyı. Karşımda gece kapıcısı duruyor.

“Sayın Teğmeni telefonda istiyorlar.”

Şaşkın şaşkın bakıyorum yüzüne. Beni mi? Telefona mı? Neredeyim? Ben neredeyim ki? Yabancı bir oda, yabancı yatak... A, öyle ya!.. Ben... Öyle ya, Czaslau'dayım. Evet ama, burda tek kişiyi tanımam. Gece yarısı kim telefona çağırır beni? Saçma! En azından, gece yarısı olmalı. Kapıcı acele ediyor:

“Lütfen çabuk olun, Sayın Teğmen. Viyana'dan arıyorlar. Adını pek iyi anlayamadım.”

Birden uyanıveriyorum. Demek Viyana'dan! Dr. Condor'dur muhakkak, öyle ya, Edith'in beni bağışladığını söyleyecektir. Her şey yoluna girdi artık. Kapıcıya emredencesine bağıriyorum:

“Hemen in aşağı! Şimdi geliyor dersin!”

Kapıcı gözden kayboluyor, önü açık gömleğimin üzerine pelerinimi attığım gibi ben de ardından koşuyorum. Telefon alt kattaki yazıhanenin hemen köşesinde. Kapıcı, telefonu kulağına tutmuş, bekliyor. Adamcağız: “Kesildi!” dediği halde, ben sabırsızlıkla onu bir yana itip, kulağıma götürüyorum ahizeyi.

Hiçbir şey... Hiçbir şey duyulmuyor. Sadece uzaklardan gelen vızıltı: “Sfff...sff... sff!” Madenî bir sivrisineğin kanat çırpışı gibi. “Alo! Alo!” diye bağıriyorum, bekliyorum, bekliyorum. Ses yok. Sadece alay eder gibi anlamsız vızıltılar.

Sırtımda pelerinden başka bir şey yok diye mi böyle ürpe-riyorum, yoksa o müthiş korku mu beni titreten? Belki me-sele çoktan bitti. Ya da belki... Bekliyorum, ısınmış kauçuk kulaklığı iyice kulağıma bastırarak dinliyorum. En sonun-da bir takırtı. Telefoncu kızın sesi:

“Konuşuyor musunuz?”

“Hayır.”

“Az önce bağlamıştım. Viyana’dan arıyorlardı... Bir da-kika, lütfen!”

Yine “Tırr... tırr...” Gıcırtilar, hırıltılar, uğultular, vınla-malar. Uğulduyor, vızıldıyor. Sonra gittikçe uzaklaşan bir vınlama. Sonra birden sert ve kalın bir erkek sesi:

“Burası Prag Bölge Komutanlığı. Orası Savaş Bakanlığı mı?”

“Hayır, hayır!” diye umutsuzca bağıriyorum. Telefonda-ki ses, belli belirsiz bir şeyler söyledikten sonra, boşlukta kaybolup gidiyor. Yine o budalaca vınlayışlar, sonra ye-niden birbirine karışan anlaşılmaz konuşmalar. Sonunda santraldaki kız:

“Özür dilerim.” diyor. “Şimdi öğrendim. Bağlantı kesil-miş. Önemli bir iş konuşması girmiş araya. Yeniden arar-larsa, hemen bağlarım size. Şimdi kapatın!”

Telefonu kapatıyorum. Bitkin, küskün, kızgınım. Uzak-lardan gelen bir sesi yakaladıktan sonra kaçırmak kadar saçma bir şey olamaz. Koca bir dağı bir solukta tırmanmı-şım gibi, yüreğim küt küt atıyor. Neydi bu telefon? Ancak Dr. Condor olabilir. Peki ama, gecenin saat yarımında ne-den telefon ediyor?

Kapıcı nezaketle yaklaşıyor:

“Sayın Teğmen yukarda odalarında rahatça bekleyebi-rirler. Ararlarsa, hemen haber veririm.”

Kabul etmiyorum. Konuşmayı bir daha kaçırmaya ni-yetim yok. Bir saniye bile kaybedemem artık. Olup biten-

leri öğrenmeliyim, çünkü –seziyorum bunu– kilometrelerce uzakta bir şeyler oldu muhakkak. Ya Dr. Condor ya da Kekesfalva’lar telefon etmiş olmalı. Otel adresimi de ancak Dr. Condor verebilir onlara. Her neyse, kuşkusuz çok acele, önemli bir durum var ortada; sinirlerim titriyor. “Bana ihtiyaçları var, beni arıyorlar! Biri benden bir şey istiyor. Biri bana ölüm kalımla ilgili bir kararı bildirecek. Hayır, buradan bir yere uzaklaşamam, beklemek zorundayım. Tek bir dakika bile kaybedecek vaktim yok.”

Kapıcının biraz şaşkınca getirdiği tahta iskemleye oturuyorum, çıplak bacaklarımı pelerininle örtmüş, gözlerimi telefona dikmiş, bekliyorum.

On beş dakika, yarım saat bekliyorum. Tedirginlikten, belki de soğuktan titriyorum. Arada bir de alnımdan boşanan terleri kolumun yeniyle kuruluyorum. En sonunda bir telefon çalıyor. Fırlıyorum, kordonu koparırcasına çekip alıyorum. Şimdi her şeyi öğreneceğim!

Budalaca bir yanılma. Kapı uyarıyor beni, çalan telefon değil, kapının çingırağı. Kapıcı biraz gecikmiş olan genç bir çifte kapıyı açıyor. Bir süvari yüzbaşı, yanında bir kızla, içeri giriyor. Kapıcı kulübesinin önünden geçerken de, sırtında subay pelerinininden başka bir şey olmayan, göğsü bağı açık, bacakları çıplak, oturmuş, gözlerini telefondan ayırmayan bu garip adama şaşkın şaşkın bakıyor. Kaçamak bir selam verip yanındaki kızla birlikte, yarı karanlık merdivende kayboluyor.

Dayanamıyorum artık. Telefoncu kıza soruyorum:

“Telefon hâlâ gelmedi mi?”

“Hangi telefon?”

“Viyanalı... Sanırım, Viyana’dan arayacaklardı... Yarım saati geçti.”

“Bir kere daha sorayım. Bir dakika, lütfen!”

Dakika uzuyor. En sonunda telefon çalıyor. Telefoncu kız haber vermek için aramış:

“Viyana’ya sordum. Birkaç dakika daha bekleyin! Hemen ararım sizi.”

Beklemek! Birkaç dakika daha beklemek! Dakikalar, dakikalar. Bir saniye içinde bir insan ölebilir, bir insanın kaderi çizilebilir, koca bir dünya yok olabilir! Neden bekletiyorlar beni, böyle öldüresiye bekletiyorlar? İşkence bu, çılgınlık bu! Saat bir buçuk. Bir saattir oturuyorum burada. Ürperiyorum, titriyorum... Bekliyorum. En sonunda yine telefon çalıyor. Bütün duyularımla kulak kesiliyorum. Telefoncu kız: “Şimdi haber aldım.” diyor. “Konuşma iptal edilmiş.”

İptal mi edilmiş? Neden iptal edilmiş? Neden gecenin yarısında arıyorlar, sonra da vazgeçiyorlar? Bir şeyler geçmiş olmalı; bilmediğim, bilmem gereken bir şeyler olmuş. Uzaklığı, zamanı delip geçememek ne korkunç şey! Acaba ben mi arasam Dr. Condor’u? Hayır, gecenin bu saatinde olmaz! Karısı korkar. Belki Dr. Condor, geç oldu diye, bir daha etmemiştir; yarın erkenden yine arar.

O geceyi anlatamam. Hızla akıp giden, karmakarışık görüntüler; yığınla saçma düşünceler; bense, hem yorgun, hem tetikte, uyanık, merdivendeki, koridordaki her ayak sesine, aşağıdan gelen her ıngıracak, zil sesine, her gürültüye, her sese, sinirlerim gerilmiş, kulak vererek bekliyorum. Bir yandan da yorgunluktan sendeliyorum... Bitik, perişan. Sonunda uyuyakalmışım; oldukça derin, uzun, ölüm kadar sonsuz, hiçlik kadar derin bir uyku.

Uyandığımda odanın içi aydınlıktı. Saate bakıyorum: On buçuk. Eyvah! Gelir gelmez, erkenden görünmemi emretmişti Albay. Daha kendime ait, özel işleri düşünmeye vakit bulamadan, asker yanımda, görev duygularım harekete geivermişti bile. abucak giyinip, koşa koşa merdivenden

iniyorum. Kapıcı durdurmak istiyor beni. Hayır, sonra bakarız öteki işlere! Önce, Albay'a söz verdiğim gibi, geldiğimi bildirmeliyim!

Fişekliğimi, kurala uygun biçimde, belime geçirdikten sonra, kalem odasına giriyorum. Odada ufak tefek, kızıl saçlı astsubaydan başka kimse yok. Beni görünce şaşırarak, ürkerek bakıyor:

"Hemen aşağıya inin, Teğmenim. Yarbayın kesin emri var: Bütün subaylar, erler saat tam on birde aşağıda hazır bulunacaklar. Lütfen biraz acele edin!"

Çılgınca bir hızla iniyorum merdivenleri. Sahiden de, herkes, bütün garnizon avluda toplanmış. Yerime daha yeni geçiyorum ki tümen kumandanı görünüyor. Ağır adımlarla yaklaşıyor; resmî bir havayla, elindeki kâğıdı açıyor; uzağa kadar duyulan bir sesle okumaya başlıyor:

"Avusturya-Macaristan İmparatorluğunu, bütün uygarlık dünyasını tiksindiren, korkunç bir suç işlenmiştir..." Ne suçu? diye dehşetle düşünüyorum. Sanki suçu ben işlemişim gibi, farkında olmadan titremeye başlıyorum. "Alçakça işlenen cinayet..." Hangi cinayet? "...Çok sevdiğimiz veliahdımız, İmparatorluk ailesinin yüce vârisi Arşidük Franz Ferdinand Hazretleri ile yüce eşlerine karşı işlenen alçakça cinayet..." Nasıl? Veliahdı öldürdüler mi? Ne zaman? Doğru ya, Brunn'de bir sürü insan bir ilanın önünde toplanmıştı. Demek buydu! "... bütün hanedanı derin bir yasa, kedere boğmuştur. Şu var ki Krallık, İmparatorluk ordusu her şeyden önce..."

Bundan ötesini iyice duyamıyorum. Neden bilmem, "suç", "cinayet" kelimeleri bir balyoz gibi yüreğime inivermişti. Cinayeti işleyen ben olsaydım bu kadar korkmazdım. Bir suç, bir cinayet... Bunları Dr. Condor söylemişti.

Mavi giysili, nişanlarla, kuş tüyleriyle süslü bu adamı artık dinlemez olmuştum. Dün gece gelen telefonu hatırlamış-

tım birden. Dr. Condor neden bu sabah haber vermemiști? Yoksa, önemli bir olay olmamış mıydı? Emirden sonraki kargaşalıktan yararlanıp, yarbaya geldiğimi bildirmeden, otele koştum. Belki bu arada telefonla aramışlardır beni.

Kapıcı bir telgraf uzatıyor. Bu sabah erkenden gelmiş ama, önünden öyle çabuk geçmişim ki vermesine vakit kalmamış. Telgrafı yırtarcasına açıyorum, ilk önce bir şey anlamıyorum, imza yok! Hiç anlayamadığım birtakım yazılar! Sonra her şeyi anlıyorum. Postadan gelen bir ihbarnameydi bu. Brunn'de üçü elli sekiz gece verdiğim telgrafın sahibine ulaşamadığı bildiriliyordu.

Ulaşamamış mı? Bu kelimedden gözümü ayıramıyorum. Edith von Kekesfalva'nın adresine gönderilen bir telgraf yerine verilmesin? O küçücük yerde onu herkes tanır. Heyecandan, meraktan yerimde duramıyorum artık. Hemen Viyana'da Dr. Condor'u aratıyorum. Kapıcı: "Acele mi?" diye soruyor. "Evet, acele!" diyorum.

Yirmi dakika sonra bağlantıyı kuruyorlar. Beklenmedik, kötü bir haber! Dr. Condor evinde, hem de telefonun başında. Üç dakikada her şeyi öğreniyorum; şehirlerarası görüşmelerde daha çok konuşmaya vakit yoktur.

Uğursuz bir rastlantı her şeyi mahvetmiş; bahtsız kız, pişmanlığımı, onun için vermiş olduğum içten, dürüst kararları öğrenememiști.

Albay'ın olayı örtbas etmek için aldığı bütün tedbirler işe yaramamıştı. Çünkü Ferencz'le arkadaşları kahveden kışlaya dönmemişler, şarapçıya gitmişler. Ne talihsizliktir ki orada, yanında bir kalabalıkla gelen eczacıya rastlamışlar. Bizim iyi yürekli budala Ferencz de, bana olan sevgisinden, hemen eczacıya saldırmış. Herkesin önünde ondan hesap sormuş, hakkımda böylesine aşağılık yalanları yaymakla suçlamış onu. Müthiş bir rezalet kopmuş. Ertesi gün de bütün şehir öğrenmiş. Çünkü onuru kırılan eczacı, beni tanık

göstermek için, sabah sabah erkenden kışlaya koşmuş; ortalıktan kaybolduğumu öğrenince de doğru Kekesfalva'lara yollanmış, ihtiyarı çalışma odasında bulmuş. "O budalaca telefonunuzla beni aptal yerine koydunuz!" diye öyle avaz avaz bağırmış ki, köşkün bütün pencereleri zangırdamış. Bu şehrin en eski, saygı değer bir yurttaşı olarak, o şımarık, küstah subaylara kendini ezdiremezmiş. Benim neden böyle ödleğe ortadan kaybolduğumu çok iyi biliyormuş. Bu nişanın bir şaka olduğunu ona kimse yutturamazmış. Bunun arkasında benim çevirdiğim çirkin bir dalavere gizliymiş. Gerekiirse bakanlığa kadar gidip işin iç yüzünü açığa çıkaracak, bu şımarık delikanlıların öyle herkesin içinde kendisine hakaret etmelerine izin vermeyecekmış.

Öfkesinden ter ter tepinen eczacıyı güçlkle yatıştırıp uzaklaştırmışlar oradan. Dehşet içinde kalan Kekesfalva'nın, tek umudu, bütün bu suçlamaları Edith'in duymamış olmasıymış. Ama, aksilik bu ya, odanın pencereleri açılmış, eczacının bütün sözleri avluyu boydan boya geçip Edith'in oturduğu salonun penceresine kadar duyuluyor. Edith, bunun üzerine, çoktandır tasarladığını yapmaya karar vermiş olmalı. Yalnız, hiç belli etmiyor. Yeni giysilerini getirtip bir kere daha bakıyor, Ilona'yla gülüp konuşuyor, babasına güler yüzlü davranıp: "Şu hazırlandı mı? Bu paketleni mi?" diye yüzlerce ayrıntıyı soruyor. Bu arada, Josef'e gizlice kışlaya telefon ederek benim ne zaman döneceğimi, bir haber bırakıp bırakmadığımı öğrenmesini söylüyor. Telefona çıkan emir erinin, benim belirsiz süreyle başka yere atandığımı, hiç kimse için de bir haber bırakmadığımı söylemesi Edith için son büyük darbe oluyor. Sabırsızlanan yüreği artık bir gün, bir saat bile bekleyemiyor. Bundan böyle bana olan güvenini yitirmiştir. Onu öyle hayal kırıklığına uğratmışım, ölesiye yaralamışım ki!

Yemekten sonra isteği üzerine onu terasa götürmüşler. Ilona onun bu aşırı neşesinden kötü bir şeyler sezinleyip tedirgin olmuş, hiç yanından ayrılmamış. Saat dört buçukta benim her zamanki geliş saatimde –benim telgrafla Dr. Condor’un aynı anda gelmelerinden sadece on beş dakika önce– Edith hiç yanından ayrılmayan sadık arkadaşına, bir kitap getirmesini rica etmiş... Ne uğursuzluktur ki Ilona hiç de sakıncalı görmediği bu ricayı kabul ediyor. Kararını bir an önce uygulamak için çırpınan yüreğine artık söz geçiremeyen sabırsız kızcağız da, o bir dakikadan yararlanıp, tıpkı yine aynı terasta bana bir zamanlar söylediği, tıpkı o korkunç rüyalarımda gördüğüm gibi, korkunç kararını gerçekleştiriyor!

Dr. Condor geldiğinde Edith yaşıyormuş da. Gariptir ama, o tüy gibi hafif vücudunda önemli herhangi bir yaralanma yokmuş, görünüşte. Baygın kızı hemen bir arabaya koyup Viyana’ya, hastaneye götürmüşler. Doktorlar gece yarısına kadar onu kurtarmayı umuyorlarmış. Bunun üzerine de Dr. Condor akşam saat sekizde acele beni aramış. Gelgelelim, veliahdın öldürüldüğünün ertesi günü olan 29 Haziran gecesi bütün resmî daireler telaş içindeymiş. Sivil, askerî makamların görüşmeleri için bütün telefon hatlarına el konmuş. Dr. Condor dört saat beklemiş konuşmayı vermeleri için. Gece yarısı doktorlar umudu kesince, Condor da konuşmayı iptal etmiş. Bir saat sonra da Edith ölmüş...

• • •

O ağustos orduya çağrılan yüz binlerce asker içinde, benim kadar umursamadan, hatta sabırsızca cepheye koşan, eminim ki, pek az kişi olmuştur. Savaş hırsıyla yanıp tutuştuğumdan değil, elbet. Savaş benim için tek çıkar yol, tek

kurtuluştı. Karanlığa dalıp kaybolan bir suçlu gibi, savaşa sığınmıştım. Karar verene kadar geçen o dört hafta, kendimi hor görme duygusuyla, umutsuzlukla, şaşkınlıkla karışık duygularla doluydum. O günleri cephelerde yaşadığım o korkunç saatlerden daha büyük bir dehşetle hâlâ hatırlarım. Çünkü güçsüzlüğümle, önce çekimine kapıldığım, sonra da korkup kaçındığım merhamet duygumla bir insanı –hem de beni büyük bir ihtirasla seven birini– öldürdüğüme yürekten inanıyordum. Sokağa çıkmaya korkuyordum; hasta olduğumu bildirmiş, odama kapanmıştım. Üzüntülerimi –ah, gerçekten korkunç üzgündüm!– bildirmek için Kekes-falva'lara mektup yazmıştım ama, karşılık alamamıştım. Kendimi temize çıkarmak için Condor'a mektup yazmış, ona da karşılık alamamıştım. Arkadaşlarımdan tek bir satır yazan olmamıştı. Babamdan haber yoktu. Aslında, o sıralar bakanlıktaki işleri başından aşkındı. Ben herkesin bu suskunluğunda, sanki sözleşmiş gibi, ortak bir suçlama olduğuna emindim. Kendi kendimi suçladığım gibi, herkesin de beni suçladığı düşüncesine gittikçe daha da çılgınca bir korkuyla kapılıyordum. Kendimi suçladığım gibi, herkes de beni suçluyor, yargılıyor, kendimi bir katil olarak gördüğüm için, herkes de beni katil kabul ediyormuş gibi geliyordu bana.

Koca bir İmparatorluk heyecanla sarsılır, şaşkınlık, kargaşalık içindeki Avrupa'da bütün telgraf, telefon telleri korkunç haberlerle titrer, borsalarda fiyatlar düşüp çıkar, ordular seferber edilir, tedbirli, ihtiyatlı kişiler ne olur ne olmaz diye bavullarını hazırlarken, ben o ödleğe ihane-timden, işlediğim suçtan başka bir şey düşünmüyordum. Bu yüzden, askere çağrılmak benim için bir kurtuluş demektir. Milyonlarca suçsuz insanı koparıp alan savaş benim gibi suçlu bir kişiyi umutsuzluktan kurtarmıştı. Yine de bu yüzden savaşı övecek değilim.

Parlak sözlerden tiksiniirim. Bu yüzden de, o tarihlerde “ölümü aradım” diyemeyeceğim. Sadece, şöyle diyorum: Ölümden korkmadım; hiç değilse, çoğu kimseden daha az korktum. Çünkü bazen cephe gerisine dönmek, cephe savaşının bütün korkunçluklarından daha çok dehşet veriyordu bana. Çünkü cephe gerisinde, benim suçumu bilenler vardı. Hem, nereye dönebilirdim ki? Kimin ihtiyacı vardı bana? Kim seviyordu beni? Kim için, ne için yaşayacaktım? Yiğit olmanın korkmamaktan daha başka, yüce bir anlamı olmasa bile, cephede gerçekten yiğitçe savaştığımı gönül rahatlığıyla, büyük bir açık yüreklilikle söyleyebilirim. Çünkü en cesur arkadaşlarımdan bile, ölmekten de çok korktukları, sakat kalma ihtimali bile ürkütmemişti beni. Belki de çaresizliği, sakat kalmayı bir ceza, haklı bir öç alma olarak görüyordum kendim için.

Ölüm karşıma çıkmadıysa, benim suçum değildi bu. Defalarca bağırımı açtım ona; umursamazca, korkmadan. En tehlikeli, en zor görevlerde gönüllü aradıklarında hep ben öne çıktım. Tehlike arttıkça ben rahatlıyordum. İlk yaralanmamdan sonra ağır makineli bölüğüne, arkasından hava filosuna verilmemi istedim. Sanırım o kırık dökük uçaklarımızla da epey başarılı oldum. Yine de, adımın “yiğit” sözüyle birlikte geçtiği her günlük emirde kendimi yalancının biri olarak görüyordum. Biri üniformamdaki nişanlarıma biraz dikkatlice baktı mı, hemen bir yana savuşurdum.

Sonsuz gibi görünen o dört yıl geçince, önceleri yaşadığım dünyada yine eskisi gibi yaşayabileceğimi gördüm, şaşırdım. Çünkü korkunç bir cehennemden dönen bizim gibiler her şeyi yepyeni ölçülerle tartar, değerlendirir. Savaştan dönmüş bir asker için bir insanın ölümü, barış dünyasında yaşayan bir insanın ölçüsüyle, bir vicdan sorunu olmaktan çıkmıştır. Benim suçum da, savaşın o kan kokan

bataklığında eriyip yok olmuştu. Çünkü Limanova'da Rus piyadelerinin ilk akınını siperlerimizin önünde ekin biçer gibi biçen bu eller değil miydi? Öldürdüklerimi, yaraladıklarımı, sefil bir halde köşeye büzülüp inleye inleye ölmelelerini savaş dürbünüyle seyreden ben değil miydim? Göz önlerinde bir düşman uçağı düşürmüştüm. Uçak havada üç takla attıktan sonra, Karst dağlarına çarpıp alevler içinde parçalanmıştı. Sonra da kömürleşen, hâlâ yanan ölüleri kimliklerini saptamak için, kendi ellerimizle toplamıştık. Benimle omuz omuza, yan yana yürüyen askerler de aynı şeyi yapmıştı, tüfekle, ağır makineliyle, el bombasıyla, güçlü elleriyle. Fransa'da, Rusya'da, Almanya'da bizim kuşağın yüz binlerce, milyonlarca insanı aynı şeyi yapmıştı. Tarihin o güne kadar görmediği, bütün dünyayı kaplayan, yığınla insanın canına mal olan o yığınlarla ölümün yanında, tek bir cinayetin, hele kişisel bir suçun ne önemi vardı ki?

Sonra -beni rahatlatan bir başka şey- geri döndüğüm bu dünyada beni suçlayacak tek bir tanık kalmamıştı artık. Yiğitlik madalyası almış birini eski korkaklığından ötürü suçlayacak, o uğursuz güçsüzlüğümü yüzüme vuracak kimse yoktu. Kekesfalva kızının ölümünden sonra ancak birkaç gün daha yaşamıştı. Ilona kendi halinde bir noterle evlenmiş, bir Yugoslav köyünde oturuyordu. Albay Bubencic Sava ırmağı kıyısında kendini öldürmüştü. Arkadaşlarım ya cephede ölmüşler ya da o önemsiz olayı unutmuşlardı. Çünkü felaketlerle yüklü o dört yıldan sonra, savaş öncesinin parası gibi, her şey değerini yitirmiş, bir hiç olmuştu. Kimse beni suçlayamaz, yargılayamazdı. Öldürdüğü kimseyi ormana gömen, üzerine ağır, yoğun yağın karların suçunu örtmesini seyreden bir katil gibi görüyordum kendimi. Suçu saklayan o örtü bunu birkaç ay daha gizleyecek, sonra da bütün izler silinip gidecekti.

Böylece, yeniden yaşama gücünü bulmuştum kendimde. Kimse beni hatırlamayınca, ben de kendi suçumu unumuştum. Çünkü kalp ille de unutmak istediği şeyi çabucak unutuverir.

Sadece bir kez yine o anılara döndüm. Viyana operasında, aşağıda, köşedeki yerimde oturuyordum. Sade, gizli hüznüyle beni bütün müziklerden daha çok saran, Gluck'un "Orfeus" operasını bir kez daha seyretmek istemiştım. Uvertür yeni bitmişti. Kısacık arada salonu aydınlatmamışlar, sadece biraz gecikmiş olanları içeriye almışlardı. Benim sıramda da geç kalan iki kişi vardı; bir erkekle bir kadın.

Erkek nezaketle önümde eğilip: "İzin verir misiniz?" dedi. Ona bakmadan, dikkat bile etmeden, geçmesi için, ayağa kalktım. Adam yanımdaki boş koltuğa oturmadı, sevgiyle, ilgiyle yanındaki kadına yol gösterdi, koltuğunu düzeltti, ancak ondan sonra kendisi oturdu. Gözümden kaçmayacak kadar aşırı bir özendi bu. "Ah, zavallı kadın kör, besbelli!" diye aklımdan geçirdim, elimde olmadan duygulanarak o yana baktım. O sırada, şişmanca adam yanımdaki yerine oturmuştu. Onu tanıyınca, yüreğim ağzıma geldi: Dr. Condor'du! Her şeyi bilen, suçumun en gizli yanlarına kadar beni her yanımla tanıyan insan, benden bir parmak ötede oturuyordu. Merhameti, benimki gibi kişileri ölüme sürükleyen bir güçsüzlük olmayan; feda edici, kendini verici bir acımayla insanlara yardım eden Dr. Condor... Beni yargılayabilecek, karşısında utanç duyabileceğim tek insan, Dr. Condor! Ara olup da ışıklar yanınca, beni hemen tanıyacaktı!

Titremeye başladım. Hiç değilse karanlıkta beni görme-sin diye elimi yüzüme kapadım. Sevdığım müziğin tek bir ezgisini bile duymuyordum. Yüreğim öylesine çılgınca çar-

pıyordu ki! Yeryüzünde benimle ilgili her şeyi bilen o bir tek insanın yanı başımda oturması beni rahatsız ediyordu. Sanki bütün iyi giyimli, namuslu insanlar arasında karanlıkta çırılçıplak oturuyormuşum gibi, ışıklar yanınca beni görecektik düşüncesiyle ürperiyordum. Operanın birinci bölümü bitip de, perde ağır ağır inerken, karanlıktan aydınlığa geçen o kısacık andan yararlanıp, başımı öne eğdim, acele kaçtım oradan. Dr. Condor'un beni görüp tanımasına fırsat vermeyecek kadar çabuk davrandığımı sanıyorum. Yalnız, o günden beri bir şey daha biliyorum: Vicdan hatırladıkça, hiçbir suç unutulmaz.

Katıldığı neşeli bir davette ilk kez gördüğü güzel Edith'i dansa kaldırmak isteyen genç teğmen Hofmiller, kızın narin bedeninin hıçkırıklarla sarsıldığını görünce donup kalır. Edith ve ailesi ile ilgili, o davetteki hemen herkesin bildiği ama toy teğmenin bilmediği bazı sırlar vardır.

Stefan Zweig'in sürgün yıllarında kaleme aldığı son birkaç yapıtından biri olan *Merhamet*, yanlışlıkla başlayıp pişmanlıkla sona eren bir trajedi. Zweig, merhamet duygusunun yaratıcılığı ve yok ediciliği üzerine düşünmeye çağırıyor okurlarını. Çünkü bu dünyada "vicdan hatırladıkça, hiçbir suç unutulmaz".

Yordam Kitap, Avrupa'nın 20. yüzyılda yetiştirdiği en büyük yazarlardan Stefan Zweig'in en önemli yapıtlarından oluşan seçkiyi okurlarına kıvançla sunuyor. Behçet Necatigil, Tahsin Yücel, Salâh Birsell, Hamdi Varoğlu, Ali Avni Öneş, Deniz Banoğlu gibi usta edebiyatçı çevirmenlerimizin yarattığı dil lezzetiyle...

Yordam Kitap

ISBN: 978-605-5541-81-1

22 TL. KDV DAHİL